

శ్రీరస్తు.

శ్రీమత్సంస్కృతభాషాభిరామలగు
నిఖిలవిద్యజ్ఞులకత్యంతోపకారకంబుగ
అభినవకాళి దాసకవికుంజరునిచేఁ బ్రసీతంబైన

చంద్రభాగవతము.

శ్రీమదక్కయ్యసూరివిరచితంబగు. రత్నావళియగు
వ్యాఖ్యాన సహితంబుగ,
గొల్లాపిన్ని - వైయ్యక్తగణపదాశివశాస్త్రులవారి
సాహాయ్యంబువలన

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులచేర.

పరిష్కరింపఁబడి.

శ్రీమచ్చెన్నరగరాభరణాయమానంబగు
తండయూ డ్యేటయంబలికెరువట్టూరు
రాజమాగఁ మునవిలసిల్లిచుండు
ఆదిసరస్వతీనిలయవనస్వీయ
ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడి
శ్రీముఖసంపత్సరమాఖ్యచ్యుద్వితియామంగళి
వారమునందుఁ బ్రచురింపఁబడియె-

Revised Edition

౧౮౯౪ సంవత్సరము-ఫిబ్రవరి నెల- లేకెది.

S. 16543

Gr. 62547
2009

ఈయాదిసరస్వతీనిలయ ము ద్రాక్షరశాలయందచ్చువేయఁ బడియున్న
సంస్కృతగ్రంథములు-

S. 16543

పరాశరసూధపీయమ-

భట్టికావ్యము, సవ్యాఖ్యానము-

మాధవార్యకృతశంకరవిజయము, సవ్యాఖ్యానము-

ప్రసన్న రాఘవనాటకము, సచ్ఛాయము-

లీలావతీగణితము, సవ్యాఖ్యానము, సటీక-

వృత్తరత్నాకరము, సవ్యాఖ్యానము.

రాఘవపాండవయాదవీయము, సవ్యాఖ్యానము-

నరకాసుగళ్యాయోగము, సచ్ఛాయము-

రామాయణభారతసారసంగ్రహస్తోత్రవివరణము-

శివపురాణతామసత్వనిరాకరణము-

సౌందర్యలహరి-

చంద్రాలోకము, సవ్యాఖ్యానము-

గురుచాలప్రబోధిక, సటీక-

త్రికాండము, సటీక-

త్రికాండము, చూలము-

విష్ణుసహస్రనామము-

రామాయణము, సవ్యాఖ్యానము-

విష్ణుపురాణము, సవ్యాఖ్యానము-

భోజవంపు, సవ్యాఖ్యానము-

భారతచంపు, సవ్యాఖ్యానము-

భాగవతచంపు, సవ్యాఖ్యానము.

కాలామృతము, సవ్యాఖ్యానము-సటీక-

రఘువంశము, సవ్యాఖ్యానము-

భర్తృహరి, సవ్యాఖ్యానము-

నానాథకర్తృమాల, సటీక-

దేవీస్తోత్రకదంబము-

శివస్తోత్రకదంబము-

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

చంపూభాగవతే - ప్రథమవిలాసప్రాసంభః.

ఓం! భద్రైకిం ప్రియమస్తీతేమమనునశ్చంద్రావతంశేసకింఝా
 హింకధమంబరస్పృగపిమేలభ్యస్తదెవోచ్యతే । కస్తాదంబరసంస్పృశీప్రతిని
 శంబొక్లభ్యమిత్యాభిః స్పృష్టాయానవసంగమేషుజగతాంమాతస్త్రితం
 పాతునః ॥ ౧ ॥ శ్వశురగృహానివాసస్సగృహేఽల్యో బనానామితి పధుమ
 ధురాంయస్సాథ౯య౯పూగ్వి గాధామ్' నిమిషమిహోపాతంజస్త్రిగుభాభి
 సత్సగ్రియమయమతకమ్రీఃశ్రీపతిష్టస్తకోతు ॥ ౨ ॥ సారస్వతంధావసు
 గ్రాహిడం? చిత్రైవయాలంబిమమావిరస్తు । అన్యానపెయోకలుషస్యోద౯క
 టూపవీక్షామమయస్యసాక్షోత్ ॥ ౩ ॥ చక్రైవక్షుధియపాతనబలాద్య
 నైగవవారాంశతంధీలైఃవళధరాన్వయోయమితేమే వంశస్య నామాంత
 గమ్,దుస్పృపాయదశిప్యతాబుధగక్షేఘా= దక్షిణాధ= స్త్రితేస్తంనామి
 త్రిబగల్లలామమధునాశ్రీయల్లయాఖ్యగురువ ॥ ౪ ॥ సేషేషాన్వలో
 కేషువివృతాశాస్త్రుదీపికాయస్యనక్షీయతేజాతుశ్వనాధమనుంస్తునః ॥
 ౫ ॥ తద్భ్రాత్వపుత్రస్తవసుగ్రహస్తహృద్యావచద్యాఖిలవివ్యసీషః । ఆ
 క్షిణ్యోవిద్వాన్నవకాళిదాసచంపూప్రబంధస్మశ్వోతివీకామ్ ॥ ౬ ॥ గా
 ధాభట్టనిబంధఘట్టసరణీస్తంత్రం గుగోర్యంత్రిత్రం కోణంకాణఘటేఘ
 శ్లోభయాత్పతివ్రతీంసాహితీ । వైయ్యోస్యసురాగిణీమయిగిరాంసం
 భాశ్చకాంభీనసావ్యాఖ్యాతుం నవకాళిదాసశావితాంభీతిస్తధాస్యస్తీమ్ ॥
 ౭ ॥ జటాటనకుటుంబినీశుభకటాక్షవీక్షాబలాగధానిధుమంశలోజ్జ్వలమి
 దంవినిష్పీడ్యతే ధయంతుతరసి-గుంరసాదోగ్మాన్ధాదగాదనానాన్వేవ

నాసికుకవి తాకదన్నాదనాత్ || ౮ || వెల్లాలకులవారాశిజాతశీతాంఘనా
మునా | కాళిదాసేననవ్యేనశీతంకోత్ర)నభఃకృతమ్ || ౯ || కాళిదాసస్య
నవ్యస్యసినగఽమఘురాగిరః | టికారత్వానభీభూషాతదాప్యాసాంభవ
త్వసా || ౧౦ || ఇహాఖలువెల్లాలకులశిరోషణీస్త్రీభవానభినవకాళిదా
సోనామహాపాకపిన్సకలకల్యాణగుణశరణస్యసగవతోవాసుదేవస్యగుణకి
యాస్వరూపవ్రతిపాదనావినాభూతతయానికతిశయ పురుషార్థసాధ
నంకావ్యంయశసెప్తకృతేవ్యవహారవిదేశిచేతరక్షతయెసద్భ్యఃపరనిస్కృత
యెకాంకాగమ్యుతతయోవదేశయజే ఇత్యాలంకారికవచనప్రామ్యణ్యో
త్తాకీప్రమీధా౮పయికంచభాగవత చంపూ నామకంఠపాకావ్యంఙకి
మృణ్మీకాతా విఘ్నపరిసమః ప్రిసంప్రదాయావిఘ్నేదలకలంభలసాధ
నమాశీర్షమస్మియావస్తునిదిశోవాపితస్తుభిమిత్యాపార్యచంపవచసా

శ్రీ శేనువాగీశ్వరీచరణారవిందాభ్యాంసమః -

కల్యాణంసప్రభూతంకలయతులలిలాలావదైరేతబాలా
లీలాజాలానకూలాశీలిరకలాభానుమాలాజలాలా | ఏ
షాశేషాహిభూషాపాకలితసుధాపూరధారానుకారా

ప్రబంధముఖలంకావ్యనావకత సుశీలూప మంగళం గ్రంథాదాన్లో ప
శేషానోపసబధ్నాతి || కల్యాణానికావ్యదినా || తత్రాదౌకవగఽప్రయో
గశికోత్రాణామధ్యత్యాణంచముగళాధనః || తయి క్తంఛంబస్సారే ||
లక్ష్మీకరణికవగఽస్యాది || కల్యాణాదౌకవటాపగాణఃప్రయోజ్యాః ద్రా
ప్తాణస్యహీతిచ-అయంచకకారఃఅజుపెతర్వాద్వనితావణఃతస్మిన్మో
గశ్యశుభఇతితలైవ- ఆదాభూదేవతాకస్య సుస్విగురోమఽగణస్యచప్ర
యోగఃక్షేమంకరణితదు క్తంవృత్తరత్నాకరేగ్లో || మోభూమిప్రీగురుశ్రి
యంవితనుతఇతి - ఏవంచగఽగణాదిశుద్ధిర స్తి - కల్యాణ శబ్దప్రయోగాద
భ్యుచ్చయశ్చవణఽగణాదిశుద్ధ్యభావేపిభద్రాదీదివాచకశబ్దప్రయోగ
వోషాభావమాత్రస్యగ్లో || దేవతావాచకాశ్యబ్దాయేచభద్రాదీదివాచకాః | త
సర్వేనైవనింద్యాస్సులికాపితోగణతోపివేతి- అభియుక్తగుక్తత్వాదితివేది

ప్రథమో విలాసః

తప్యం-లలితామనోహరా ఆలాపాగిరోయస్యాస్మాతథోక్తా మంజుభాషి
 నీశ్శర్కరణి||హారభేదేవిలాసేవలలితంచారుణేతిప్యతిభాస్కరః- సాచసా
 శైలేశస్యహిమవతోబాలాపుత్ర)పార్వతీతియావత్ యద్యపిచాలా శబ్దోప
 యోవిశేషవిష్ట్రస్త్రీచూత్ర)పృంతథాపిశైలేశపదసమభి వ్యాహారాత్ప్రీతి
 యమానస్సంబంధోజగ్యత్వ మాదాయ వగ్యవస్యతి - కలభఃకరిపోతకః -
 స్తైరాన సంస్కరతిగోవవఘాకిశోరమి త్యాదౌలధాదశనాదితివేదితవ్యం
 తస్యాఃలిలాజాలానాంకటాక్షభుజవిక్షేపాది విలాసపశేణాం అనుకూలా
 అనుకూపాశిశిరకరకళాచంద్రకళాతస్యాః భాసుమాలాభిః కశనికలైఃజ
 టాలాజటావత్ అతిసంస్లిష్టతయా జటాసయానైశ్చంద్ర)కిరణైర్వ్యాప్తమ
 స్తకేత్యథఃః ప్రాణిష్టాధాతోలజ్యతకస్యామితి మణ్డికా యోలద్య
 త్యయః ఏవేతిహృదయసన్నిహిత ద్విగవహోషనికాః- శేషాహిః శేషా
 భ్యుసగ్యఃభూషాయస్యాస్మా శేషభూషి త్యథఃః శేషాహివదయోస్మా

భద్రాముద్రావినిద్రాశుభపాపానానాధాకాపి కారుణ్య

మాస్యవిశేషభావాన్న పానరుక్త్యం- అరవవ శేషాహిఃకియంమృణాళ
 మృదుకమితివిద్యానాభి-మృణాళ శేషాహిఃభూషాన్వయిత్రీ)మాషశ్చ సు
 ధాపూరిపియ్యూషసమృఘ్ని ని||పూరస్యాదృఢసాంస్కృతి హాలాయు
 ధః-తస్యధారాప్ర)వాహంతస్యాసుకారంఅనుక, ణంధావేషుజ్జోవరిలితః
 కృతఃసుధాపూరధారాసుకారో యయాసాధావల్యా దాప్లివక త్వచ్చ
 సుధాధారామనుకుర్వంతిత్వః భద్రాకల్యాణీసుఖాది త్వేనభద్ర)శబ్దస్యధ
 మేధమివచనత్వాన్భేద్యలింగతాతధాచామరఃఅకత్రి)మద్రవ్యేపాపం
 పుణ్యంసుఖాదిచేతి - పురహారణిభావినిద్ర)జాగరూకా పురహంత్రీశ్య
 థఃః - కారుణ్యపూణానిరవధికకృ పాశాలిసిత్యథఃః - కాప్యనిర్వచన
 యావాజ్ఞససాతీతేతియావత్ ముద్రాభంగిశివభిత్వథఃః- సరాశిరాసీ
 న్నహసాంమహోజ్వలగి త్యాదివధ్ధమేధమి- ణోంభేదోవచారాన్ముద్రా
 శబ్దైనశివలాభఃసఃఅస్తాకంప్ర)భూతమధికం||ని||ప్ర)భూతంప్రచురంప్ర)
 జ్యమిత్యమరః కల్యాణకలఃసుప సుపాచ.చువ్విత్వథఃఃఅత్రీ)కారాదీ

నామసకృదావ్యతైవ్యత్వనుప్రాసనామకాశ్చత్వారశ్శబ్దాలంకారాః |
 ఎకద్వివృత్తీనాంతువ్యంజనానాంయదాభవేత్-పునరుక్తిరసానామూర్వ
 త్యనుప్రాసఞ్చత్యతిలక్షణాత్ - లీలాజాలానుకూలేశ్యత్రాసుయావ్య
 వణకనాత్సమాలంకారః||!సమంస్యాద్వణకనంయత్రద్యయోరవ్యను
 రూపయోతితిలక్షణాత్ - అస్యలకారపునరుక్తిరూపవృత్త్యనుప్రాసస్యచై
 కపదగతత్వాత్కావ్యవృత్తాశకారమతేవకవాచకానుప్రవేశోలక్షణస్సం
 కరః - చూడాస్థచంద్రకిరణానాంజటాంస్వరూపణాద్యూపకాలంకారః
 అస్యానుప్రాసస్యవపూర్వవత్సంకరంసూధాపూరధారేత్యత్రోప్సమాలం
 కారః-కించ-గమ్యస్యేనవివక్షితస్యశివస్యవివక్షితరూపాదపిచారుతరేణరూ
 పాస్తరేణాభిధానాత్పర్యాయోక్తమలంకారః||!వర్యాయోక్తంతుగమ్య
 స్యవచోభంగ్యంతరాశ్చయమితిలక్షణాత్ అయంచపూర్వోక్తాలంకార
 త్రయస్త్రితోణాశితశ్శ్యంగాంగభావేనసంకరః-ఇదంచస్థరావృత్తం-
 లక్షణంతు||!నుప్రేక్ష్యేన్యానాంత్రయేణత్రిమునియతియతాస్సగ్ధరేయమి
 తి-అస్మాద్ధి||అదిమధ్యావసానేమయరతాయాంఃలాఘవం-భజసాగౌ
 రవంచూంతిమనాతుగురులాఘవమితినిష్కృప్తలక్షణలక్షితైఃమృశైఃసుగ
 ణరగణభగవంశత్రైస్త్రైభిర్మగజేశోపలక్షితాస్సగ్ధరాసావత్రిమునియతి
 యతా - మునయస్సప్రసప్తభిరక్షునైస్త్రైసుసానేమయతి భవవతీశ్యర్థః-
 యతిర్నామపదవేచ్ఛేనః-తదుక్తమాచార్యచండినాశ్లోకేషునియతస్థానంప
 దచ్ఛేదంచయతిచండిని - తథాచాత్ప్రద్యోనిత్యతీయస్థాక్షునియోమక
 ధ్యేనవపవచ్ఛేదోస్తీలలితాలాపేత్యాలాపశబ్దావయవస్యపూర్వసప్తాక్ష
 గ్యాంసంక్రాంతత్వాత్ఎవంచయతిభంగస్యాదితీచెన్నదోషః||!ధా
 తునామూమభేదేనవిరామోవిరతిగృతిః-స్వరసంధ్యాప్రసాంబర్యాత్తద్భే
 దాపీనుఃస్వనిఃపిఠపిఠంశాచాద్యేణస్వరసంధిస్థలేప్రాతిపదికభేదపీయతిభం
 గదోవస్యవరిచ్యుతత్వాత్తద్వచనస్యచాయంసిద్ధశితార్థః-ధాత్ప్రాతిపదిక
 రూపప్రకృత్యోప్రత్యయస్యవమధ్యయతిరసింద్యుఃకవిధాతుప్రాతిపది
 కమధ్యేనస్వఃసంధిచేనయతివిరుద్ధఇతిపాదాంతయతిరొత్సర్జిః అభ్యం

స్యాజ్జలధరమాలేతివృత్త విశేషే అంగశబ్దై న కింవేదాంగగత పట్నం
 ఖ్యాపివతీ తా ఆహూస్విద్యమనియమాదిగతాష్టసంఖ్యావేతివికల్ప్యపట్నం
 ఖ్యాంగీకారతస్యవృత్తస్యద్వాదశాక్షరత్వేనపాదాంత యతిర్నసి ధ్యేతేతి
 ఆష్టసంఖ్యాపరత్వమేవేత్య భ్యవగతం ఛందస్సాస్త్ర పారీక్షైః - ఎవంబా
 దాంతయతేనైత్యత్వేషిసపల్వలా త్తీణవరా హాయూధా న్యావాసవృ
 త్నోస్తుఖబహిణానీత్యాదాపాదాంతయతిభంగదో పస్యైవపరిహా
 రః - ఏవనుస్యత్రాపియతిభంగదోయోనాశంకనీయఇత్యలమతివిస్తరేణ-ఆ
 త్రిబంధస్యాస్యజ్వలతావితాగంతినామకావ్యగుః||*|| అత్యుజ్వలత్వం
 బంధస్యకావ్యేకాంతిరితీప్యతఇతిలక్షణాత్ || ౧ ||*

ప్రాలేయతి || ప్రాలేయాచలస్యహిమవతో భాగధేయానాం భాగ్యా
 నాంభాగరూపనామభ్యోధేయప్రత్యయోవాచ్యఇతి సావ్యై ధేయప్రత్య
 యః-భవనంభావస్వరూపమితియావత్ ఆస్తుదంవా||:||భవనంభావవేశ్యనా

పూణా || ౧ || ప్రాలేయాచలభాగధేయభవనంకల్యా
 ణజాలాస్పదంజాటాటీరతపఃఫలం కిలకిలల్లీలాశుకాస్లఃడి

రితిభాస్కరః - కల్యాణజాలానామాస్పదంజాటాటీరఃపరమేశ్వరిని||ని||కంకటి
 కఃకటాటంకఃకటపూఃపరమేశ్వరిః| అహిబుధ్యోజటాటీరౌజటాజూటౌ
 గ్నిలాచనఇతివంచాశన్నిఘంటుసారైతస్యేదంజాటాటీరంయత్తపస్తస్యఫ
 లంతస్యేదమితిసంబంధసామాన్యేఅచప్రత్యయః-కిలకిలత్వసుకరణశబ్దఃఅ
 యందసాధుః-అతఏవఋల్పకూన్లతైఅనుకరణశబ్దానాం సాధుత్వం అభ్య
 వగమ్యకుమాక్ల్యౌతకమాహేత్యుదాజహరభగవాన్భాష్యకారః- కిలకిలా
 స్యాస్తీతికిలకిలఃఅశాదితాస్వత్వస్థీయోచ్చప్రత్యయఃసఇవాచరతీత్యాచా
 రక్విబంతాల్లటశ్చత్రాదేశకిలకిలశబ్దంకుర్వాణఇతిఫలితీథః - యద్వా
 కిలకిలితిలాంతోయమనుకరణశబ్దఃవైవక్షీకత్యాదనుకరణశబ్దానాం తథాచ
 కిలకిలమతఃకచ్చతీతికిలకిలత్ అతసాతత్యగమనైఅస్మాద్ధాతోఃస్విప్యైతిక్విప్
 కిలకిలదితిశబ్దంకుర్వాణఇత్యర్థః-యద్వాకిలకిలదితి తాంతఃకిలకిలితిలాంతో
 వానుమనుకరణశబ్దఃతద్యుక్తిలీలాశుకఃకిలకిలల్లీలాశుకఇతిమధ్యమపదలాపి

చంపూ భాగవత - సవ్యాఖ్యానే

సమాసః తేన ఆన్లీ దీతం పరిమాళిమాళౌ శిరసీ శివభక్త్యుథే వ్యూధావళి-
 కంచనసుధాధారాధరమమృతవాషికాబంధం చంద్రమిత్రయావత్ విభ్రా-
 ణంతత్రధాపసిద్ధం మహానైజః విశేషణబలాత్పాగ్నతీతి లభ్యతేమే అము-
 ద్రిమమితం ఆనందకంసం ఆనందం సంపాదకంభద్రంకల్యాణం ఆకలయ-
 తాంవితరత్విత్స్యర్థః - కేచిత్తు ఆనందకందమితి మహాసౌ విశేషణం కృత్వా
 ఆనందమేవకండనకంతద్దదాతీత్యానందకందం॥౧॥కంపాటిడిచ మూర్ధస్థితి
 నానాభావ్యయెప్యమరః - ఆనందస్యోదకత్వరూపణేన ఉదకవదపరిమిత
 మానందం ప్రయశ్చతీతి భగవత్యా స్వస్వోకృష్టతా వ్యభ్యక్తభక్త్యలం-
 కా రేణవస్తుభ్యవతితి వ్యవయతేలత్ర భగవతీభాగ ధేయయేతి కావ్యకారణ
 యోభేదజప్యభేదో కైహేత్వలంకారః॥౧॥ మేయమేతుమితో వైక్యం
 హేతుంకేచిత్ప్రచక్షత ఇతిలక్షణాత్ కల్యాణజాలాస్పదమితి విశేషణం భగ-
 వత్యా అపరిమితకల్యాణదానసామర్థ్యాభిప్రాయగభవ మితివల కరోన్వితీ
 తమ్ | బిభ్రాణం పరిమాళికంచనుధాధారాధరంసాచం

తన్వైభద్రమముద్రమాకలయతాంసానందకందం మహాః ॥

కస్త్యవఖానవిలోచనాసి ఘజగోత్రంసః కపాలీజటి

యః" ఙ్ఙు॥అలంకారః పరికరస్సాభిప్రాయమేవేషణ ఇతిలక్షణాత్ - తవేభ
 లమిత్యత్రచంద్రిచంద్రికయోరివానినాఘాతయోః తవేభల త్వాసంబంధ
 పినంబంధో కైరతిశయో క్తిః॥౧॥సంబంధాతిశయో క్తిస్యాదయోగయోగ
 కల్పనమితి లక్షణాత్ - కిలకిలదితిమంబుకూబనాభవకంశుకపేషణంభగవతీ
 ణోషణసామర్థ్యాభిప్రాయగభవ మితి చరికరాంతిరంసుధాధారాధ
 రమిత్యత్రచంద్రస్యమేఘత్వరూపణాద్రూపకాలంకారః - ఎతదుత్థాపితం
 చభగవత్యాశ్చారుతరూపాంతరేణాభిధానరూపం చర్యాయోక్తమితి
 సంకరః - అత్రపౌర్ణిణామగుణః॥౧॥ పౌర్ణిమక్తైః పరిపాక ఇతిలక్షణాత్
 ౧॥కస్త్యమితి॥ ఘోరవిలోచనాపకృతనైత్రః ఘజగోత్రంసః సుభూషితః
 కపాలీకపాలవాణ్ జటి బటావాన్ వ్రీహ్యదిత్వాదినిః - త్వం కొసి భవసి
 యోవాకో వాభవాన్ దేవీ దేశమంతరేణాంతఃసురం - మాగమ ఇత్యాహ॥

దేవ్యాభిప్రాయాది భగవన్నితతపస్విబుధ్యానిరైశః ఇత్థంద్వారి దావ్వారికైః
 ద్వాస్తైః వివాహకాలికదివ్యసౌందర్యమపహయూపాంతరధారణాద
 జ్ఞాతతవ్వైరితిభావనివాలితంపురహారనిధ్యాయవిలోక్యప్రాసాదాగ్ర
 గతేతిభావః అన్యధా అంతఃపురపతిన్యావిలోకనాయోగాత్ || నినిధ్యాన
 మవలంకః మితివై బయంతీ-మాతః యన్తందహానితంబిదధానితన్నః ఇష్టాని
 శుభానిదద్యాత్ - అత్ర భగవద్గత విరుద్ధాలంకారాది దక్షణజన్యభగవ
 త్యాహం సోదావారిక కృత సిద్ధిగ కటువచనాది పరితోషితో హాన్యగసతా
 ముగ్ధీచకాః తిచెదితక్యం - అత్రోత్తమవిషయ త్వాన్తందహానితమిత్త్యక్తం
 తదుక్తం || * స్మితమహావికాసనయనంకించెల్ల త్యన్విజంహానితం-మధురస్వ
 రం విహానితం సాంసశిరఃకంప ముద్దనితం - అపహానితం సాస్రాక్షంవిషీ
 ప్తాంగంభవత్యతిహానితం - ద్వైద్యహానితేచైపాం శ్యైవైమధ్యేగమక్రమక
 దేవ్యాశ్శాసనమంతరైః భగవన్మంతఃపురం మాగమః ఇత్థం
 ద్వారినివారితంపురహారం నిధ్యాయచో వారికై ర్యన్తాత
 వికాదధానితం దహానితం దద్యాత్తిదిష్టానిః || 3 || క్రీడా
 కోపమనగః శంకమయితుంక్షేమంక రేశంక రెనమై సప్రీణ
 భితి || 3 || క్రీడైతి || అనగః తముచ్ఛంఖలం క్రీడాకొపంశమయితుంక్షేమంక రె
 బగతభితిః - శంక రేన మై నచుస్కారంకుర్వాణేనతి తత్ర తస్తిక నివ
 సప్రణయూనినచుస్కారైః నిస్పత్త కొపాపీత్యభః మందాకినీదస్తకః పవి
 తామందాకినీదవకంప ర్యాలాచ్యకుపితేత్యభః || * ల్లభ్యోపేవంచమితస్య
 శివస్య హూళిం లబ్ధమర్హస్పృశాకమలసద్యశేన చరణేన ముహూ ముకపలుః
 ప్రహాసే హారతేజః త్వాత్ - గంగాయాస్తథానిశ్చ తాడనాభిప్రా
 యేణేతిభావః - కేచిత్తులబ్ధశ్చంద్రః పస్య మమకస్పృశాచంద్రస్యశిరోస్థి
 త్వాత్పస్యమమకభేదోభవతి - అననవగంగాంచాధితుమశక్తాతత్సహచరం
 చంద్రంచాధితవతీతి ప్రత్యనీకాలంకారోవ్యభిలే || బలినః ప్రతిపక్షస్యప్ర
 తీకారేనుదుష్కరై - యస్తదీయతిరస్కారః ప్రత్యనీకంతదుచ్యతే ఇతిలక్ష
 ణాత్ - అతపవనస్తునాలంకారధ్వని రితివ్యాచక్షతే - తచ్చరణాంబుజం

నః ధూయాంసివితరతుదదాప్యిత్యథః - అత్రవరమెశ్వరవిషయకోపా
 క్ష్యభావస్యశాంతిః ప్రణామకాలేయాదాగతగంగాదశననపునరుపయ
 శ్చవణితః - ఉభయోరపిశ్యంగారాంగశ్చోససమాహితంభావోదయశ్చై
 త్యలంకారద్వయం తయోఃవరస్పరవైరపేక్ష్యోవైక్లికపర్షరాగన్యాయెస
 సంస్పృష్టిరితిధ్యాయం || ౪ || అన్యోన్యమితి || విజయైషిచోః మమవిజయో
 భూయాన్తమవిజయోభూయాదిత్యాశంసతోరిత్యథః - విహసతోఃత్వరా
 త్కృతకరస్థలనాదినేతిభావః సాహసేసానందయోః మయాసాహసంకృత
 మితిహృష్టయోరిత్యథః సాటాపాత్సంభ్రమాదీతరైతరవ్యతికరాదన్యో
 న్యకటాక్షకరాదిసంపకాదుద్భూతరోమాంచయోః ప్రతిముహు ము
 హుముహురీత్యథః - వీస్సాయామవ్యయాభావః క్షీప్రోక్షీప్తకరాబ్జ
 యాపితత్రకుపితామందాకీనీవర్పతః | మాళింతస్యముహు
 ముహుమూప్రహరసేయెనాబ్జమముస్పృశామాతస్తచ్చ
 రణాంబుజంవితరతుశ్రేయాంసిధూయాంసినః || ౪ || అన్యో
 న్యోవిజయైషిచో ర్విహసతోస్సానందయోస్సాహసే సా
 టాపాదితరైతరవ్యతికరాదుద్భూతరోమాంచయోః | క్షీ
 ప్రోక్షీప్తకరాబ్జయోః ప్రతిముహునకవ్యాక్షతారోపణే
 యోఃఅన్యధావరాజయభయాదిత్యథః శివయోఃపుమాంస్త్రీయైశ్చైకశే
 షః - అమందవిభవః అమూల్యోనవ్యాక్షతారోపణేయస్సంరంభఃసంభ్ర
 మః || ౫ || సంరంభస్సంభ్రమెకోవశ్చినిఘంటుసారె-సంసఃశ్రేయాంసిపుష్టాతు
 వధేయత్పిత్యథఃస్వభావోక్తిరలంకారః || * || స్వభావోక్తిస్వభావస్యజా
 త్యాదిభస్యవణనమితిలక్షణాత్ - అత్రశివయోరితివదనూచితాభ్యాం
 లాకొత్తరాలంబనవిభావాభ్యాం సాన్నిధ్యాదస్తీకనవాక్షతారోపణాది
 రూపైరుద్దీపనవిభావైఃహాసకటాక్షరోమాంచాదిరూపైగనుభావైః క్షీప్రా
 క్షీప్రైత్యాదిపదనూచితైరోత్సుక్యాదినంచారీభావైశ్చరసపార్షభౌమఃశ్యం
 గారశ్చర్షణాస్పదంభవతి అత్రనిరతిశయరసాభివ్యక్తిరసీనవెతిహృదయా
 శుభిరవధాతవ్యం-నతుసమత్సరైః-ఉక్తంచభట్టగోపాలేన || * || వ్యంగ్యస్య

శ్రు ధ మో వి లా సః .

పాద్యశ్యసంజేహయోః సహృదయా ఎవ ప్రమాణం - వ్యుత్థితై కస్య ధాపివ
 క్తుంశక్య త్వాదితి-ఇయంచ మధ్యమ కై శికికృత్తిః*|| మృద్వర్థై వ్యసతి ప్రోధబం
 ధామధ్యమ కై శికితిట డాత్ || ౫ || భ ద్ర మితి|| భద్రం కల్యాణం మంగళ సన్నా
 సహరిదో ద్వితే నాది నాక మనీయ తర మిశ్యధః - ఇదం వపుః విభూ త్యా
 కథంఘరితం రూషితం అనైస చాలింగ సరూపం వస్తు వ్యజ్యతే తేతవవసనం
 వై యాఘ్రో రోమశబళం కుత ఇత్య నైస పరస్పర సం మదో వ్యజ్యతే- ఎవ మా
 శివరిహసవచః శు త్వాప్ర వృత్త మితి శేపః నవసంగ తాయాః భవా న్యాః స్త్రి
 తంసః శ్రేయో దిశతు ద దావ్యే త్యధః - అత్రాలింగ నాది వ్యంజక సభి పరిహా
 సవన సరూప విభావేన స్త్రిత రూపానుభావేన చ మధ్యమ నవో ధ నాయి కా ని
 స్తోహపాఞ్జ్యస్సంచారీ భావో వ్యజ్యత ఇతి భావః || ౬ || అధై కెన స్తో కేన స్వ
 సంరంభశ్శివయో రమంద విభవ శ్రేయోంసి ఘ్నాతునః ||
 ౫ || భద్రం వపుః కథమిదంఘరితం విభూ త్యావై యాఘ్రో
 రోమశబళం వసనం కుత సై | శ్రు వై వ్యవమా శివరిహసవ చా
 భవా న్యా శ్చేయః స్త్రితం దిశతు నావసంగ తాయాః || ౬ అభి
 నవపదస్తూర్వః కాళి దానః స్రగల్భః శ్రీ న చ నదయ తాయాః
 ప్రేమడింభ స్తృతీయః | విరచయిత యైవ పే రి తః ప్రేమ
 నామాఖ్యాన పూర్వకం గ్రంథారంభం ప్రతిజానీతే || అభినవేతి || అభినవవక
 పూర్వకాళి దానవద వాచ్య ఇత్యర్థః - యుగ్లం యదంతః కరణేన వృక్షాః భలంతి
 కల్పావపదాస్తజేవే త్యాది న ద్విచ్య వాచక యోరభేదోపచారః | ప్ర గల్భః
 ప్రోధః త్రినయనదయ తాయాః యుభా ది త్వాన్ల త్వావిభావః స్తృతీయః
 ప్రేమడింభః వరమ ప్రేమాస్పద స్తనయః మాతుః కనిష్ఠపుత్రై సై నూతిశయ
 ఇతి ప్ర సిద్ధిః తయైవ ప్రేమపూర్వం ప్రేరితః ప్ర వతి తః స్వస్వ ఇతి శేపః హ
 రిగుణపరిణధంభగవత్క-ల్యాగుణాన పాయి నమిత్వర్థం చంపూ స్ర బంధం
 || ౭ || గద్యవద్యమయం కావ్యం చంపూ రిత్వభిధీయత ఇత్యుక్తల యుగం ప్ర బం
 ధవిశేషంచారు య భాత ధారచయతి - అత్ర ప్ర గల్భ ఇత్యనేన లోక శాస్త్ర
 కావ్యాద్య వేక గుణబసితం వై ఘ్యమభ్యాస శ్చ సూచితో భవతి- భగవతే ప్రసా

దోక్త్యాప్రతిభాసూచితా త్రయాణామపినముచ్చిత్యకవితా హేతుత్వాత్
 తదుక్తంకావ్యవ్రకాశే || * || శక్తినిపుణతాలాకశాస్త్రకావ్యాద్యవే
 ట్టణాత్ - కావ్యజ్ఞశిక్షయాభ్యాసఇతిహేతు నీదుదభవఇతి || ౭ || అధైకేన
 శ్లోకేనవినయమభినయతి || క్వేయమితి || శిశోరవ్యుత్పన్నస్యేత్యర్థః - అత
 ఏవాగభీరవాచః మమత్తయంసలైవః పరిచితామతిఃక్వవచసామఘామిర
 విషయభూతాయదూద్వహాస్య కృష్ణస్యకథాక్వ - మహాద్వైరూప్య మిత్య
 ధః - అతఏవాత్రేవిషమాలంకారః || * || విషమంవణ్యతేయత్రఘటనాన
 సురూపయోరితిలక్షణాత్ - తద్వర్ణనెపికృష్టకథావర్ణనెపియతమాసహ్యదః
 ప్రయతమనసఃమమసాహసంకాపినిర్వణీతందృష్టం || ౧ || నిర్వణానం
 తునిధ్యానందస్సనాలాకనె ట్టణ మిత్యమరః - సెశమితంపుతించనభవతి -

పూర్వంహరిగుణపరిణధంబారుచంపూ ప్రబంధమ్ || ౭ ||
 క్వేయంమత్తమశిశోరగభీరవాచః క్వేయం యదూద్వహ
 కథావచసామఘామిః | తద్వర్ణనెపియతమాసహ్యదః క
 దాపినిర్వణితంనిశమితంచనసాహసంమ || ౮ || యద్వాద
 యా రసయురీ పరిపూరితేన మందారమాల్యనికరుంబన

శమోదర్శనఃకమిత్యాధిస్వః - ఆత్ర లోకనిధసాహసాభేదేపిస్వసాహసస్వ
 వర్ణనాభేదకాతిశయోక్తిః || * || భేదకాతిశయోక్తియతస్యైవాస్యత్రేవర్ణన
 మితిలక్షణాత్ - అస్యపూర్వోక్తవిషమాలంకార ప్రతిధాణాపితత్వాస్యంక
 రః || ౧ || యద్యెతి దయా రసయురీ పరిపూరితేన దయద్వైణమందారమాల్యనికు
 రుంబాణాంసహూదరేణసదృశేనధావశ్యాదీస్సితదానాచ్చ || * || ఖన్తస్సన్న
 యనమరీచినీలనీలఇత్యాదౌపాప్రయశస్త్రీకటాక్షాణాంనైల్యవర్ణనమేవ
 భృశ్యతే || * || కింకల్పమమంజరీ స్రజఇత్యాదౌపుంకటాక్షాణాంధావళ్య
 మేవవర్ణ్యతే - తథాచాత్రస్త్రీకటాక్షాణాంధావళ్యవర్ణనమయక్తమితిచే
 న్నైషదోషః || * || విలోచనందీవరవాసవాసీతైస్సితైరపాంగార్షగచంద్రి
 కాంచలైరితివైషణ్యయంపరేదమయంతీకటాక్షాణాంధావళ్యవర్ణనాత్ -
 కర్పూమంజర్యానఃకీలాంజముంకానవణందరేణసహసాతింభాకడంభం

భూదాహిం గావంతిదకిందఅంగిమదళందోణీసదిఖంఛఈ - తాకంఘూర
 రజెణ్ణుంధవళిదోహోఘ్లః ఏణుఘ్లఃవిదొముంతాణం ఘణరేణు కేంవఘురి
 దోఘ్లియేత్థందరెఞ్జితి-నాటకాంత రెపి||కర్పూరాదపికైరవాదపివలత్త్రాం
 తాద్యగంతాదపిశ్చేతాభిస్తవకీర్తిభిర్ధవళితాసప్తార్థవామేదీని- స్త్రీకటాక్షా
 ణాంక్వచిదారుణ్యమపిదృశ్యతే||అస్తాన్వశ్యాభిక్నేసరసిరుహారుచామం
 తరంగైరపాంగైరితి- పురుషకటాక్షాణామపిక్వచిద్రీక్తిమాదృశ్యతె - తత
 స్తానరుణతామరసవిలాసచూరైర్లోచనమరీచి సంచారైరానందయన్ భగ
 వానరవింద లోచనస్ఫుటమథా పతెతిభాజరామాయణే - ఈదృశేనగౌరీ
 కటాక్షునిక రెణకరంభితస్యమిశ్రితస్యవిషయీకృతస్యేత్యర్థః - మమదుష్క
 రంకర్తుమశక్యం-అత్రనలూకెతికారకవష్టీప్రతిషేధమమేత్యత్రశేషవివక్షా
 యాంవస్థీ - జగతాంత్రయేపికింభవేన్నకించిత్యర్థః - అత్రదుష్కర
 త్వాభావేదయాదివిశిష్టగౌరీకటాక్షునికవిషయత్పరూప వదార్థస్య హేతుత్వా

హేతుదరణ | గౌరీకటాక్షునిక రెణకరంభితస్యకిందుష్కరం
 మమభవేజ్జగతాంత్రయేపి || ౯ || ప్రాదుగ్భవంతుసరసా
 నివచాంసిగౌరీకారుణ్యతోమమముఖాదపి నాత్రచిత్రమ్ |
 నై వామ్యుతంవమికింఠరినాశిలాపి పీయాష ధామకరజా

త్పదార్థః హేతుకంకావ్యలింగమలంకారః|||| హేతోర్వాక్యవదార్థత్వే
 కావ్యలింగముదాహృతమితిలక్షణాత్ ఏతదుల్లాసితః పూర్వజ్ఞోకౌ
 కావ్యలింగా శక్త్యభావస్యా స్తిన్లోకే నిషేధరూప ఆక్షేపాలంకా
 రణ్ణిసంకరః||||అక్షేపస్యముక్తస్యప్రతిషేధోవిచారణాదితిలక్షణాత్
 ||౯||అ || ఉక్తమేవాథంభంగ్యంతరేణాహ || ప్రాదుభవంత్వీతి సర
 సానిరసవ్యంబకాసీత్యర్థః - రసస్యాభిధేయత్వాభావాదిదంవస్తలంకా
 రయోరవ్యుపలక్షణం వస్తలంకారరసాత్కస్య త్రివిధస్యాపి వ్యంగ్యస్య
 కావ్యజీవిత త్వాత్కే-చిత్తుసరసానిరసప్రధానాసీత్యర్థః - వస్తలంకార
 వ్యంగ్యయో స్వధారసపర్యవసాననాప్రాధాన్యాత్ రసస్యతుస్వాత్మ
 మాత్రనిశ్చింత్యైవప్రాధాన్యాచ్యైతి భావణితివ్యాచక్షతే - గౌరీకారు

బ్యత్యతిహేతౌపంచమీ - మమముఖాదతిజడస్యముఖాదవీత్యథః - అ
 త్వవాతిజాడ్యవిష్టేస్తద్ధలతుణయా తిజడానపి సుధియః కరోతీశీభగవ
 త్యాఅనుబితఘటనావటీయస్తవ్యజ్యత్యథాఽంతరసంక్రమితా వివ
 షీతవాచ్యస్వః - ప్రాచుభవంతునామఅత్యాస్తిన్నధౌకన చిత్రంత
 త్కృష్టాంతమాహ - కఠినాశిలాచంద్రకాంతద్యషదపి పీయూష ధామ్న
 శ్చంద్రస్యకరజాలపరిగ్రహేణకిరణసంపకేణామృతముదకం సుధాంచె
 తిగమ్యతే - నవమతినస్రవతీమిత్యథః - అత్రీవపతీత్యస్యగౌణాభవవష
 యాచారుశ్చంఅతవనా క్తందండినాః || స్మ్యూతోద్గీణవాంతాదిగౌణవృ
 త్త్యపాశ్రయమ్ | అతిసుందరమన్యత్ర గ్రామ్యకర్ష్యోవిగాహత ఇతి - అత్ర
 దృష్టాంతాలంకార ఇతి || * || యద్బింబవ్రీతీబింబత్వందృష్టాంతస్తదలం
 లపరిగ్రహేణ || ౧౦ || దోషంవిముంచతగుణాంశముదా
 రమత్రీసంతః ప్రతీచ్ఛతగుణైకద్యశోదయా ద్రాః | త్య
 క్త్వా కళంక మనవద్య సుధాంశుఖండ మీశోబిభర్తి శిరసా
 నకిమాద రేణ || ౧౧ || ఉపక్రమ్యస్తోతుంహరిమిహహీవా
 త్స్వాయనకథాముధామఘాదీనామివకృతిషువైవచక్రటి

కృతిరితిలక్షణాత్ || ౧౦ || అ || అథస్వగ్రీంథస్యవరిగ్రహంప్రాధికాయతే
 దోషమితి || గుణైకవ్యశోవిద్యమానదోషప్రహణేనగుణమాత్రగ్రాహిణ
 ఇత్యథః - ఉదారమధికం || ౧౧ || ఉదారోచాత్యమహతోరిత్యమరః - గుణాల
 శంస్వీకురుత - ననుదోషసత్వేప్రబంధస్వర్వాపి త్యాజ్యః తదల్పమపి వోపే
 త్యంకావ్యేదుష్టంకథంచ నెతిదండివచనాదిత్యతఆహ - కళంకంత్యక్త్వానక
 శంకాంశమవహయేత్యథః - తస్యాస్వీకరణేఅజ్ఞత్వప్రసంగాదితీభావః -
 అనవద్యసుధాంశుడంఖంకళంకస్యమధ్యగతత్వేన రేఖాయాంతదభావాదితి
 భావః - ఈశంపరమేశ్వరీనిషు - శంకచంద్రాంతరనిమాణాణసమర్థ ఇతిభా
 వః - ఆదరేణసతునిబంధనైతిభావః - శిరసానత్వవయవమాత్రేణేతిభా
 వః - నవిభక్తికే - విభక్త్యేవనతుక్షణమాత్రంధృత్వాస్యజ్యత్యఇతిభావః
 అత్రాపిదృష్టాంతాలంకారః - లక్షణంతుక్తం || ౧౧ ||
 అ || ఇతరకావ్యవైలక్షణ్యం స్వగ్రంథస్యోపపాదయతి || ఉపక్రమ్యతి ||

జ్యోతిస్కాంతాః-వ్యోమాఘాదీనాం ఆదిశబ్దైః భారవ్యాదీనాం సంక్రమాః- కృతి
 ఘోషబంధేష్యవహరింస్తోతుమువక్రమ్యముధావృధా||ని||వ్యథాకేతుము
 ధావృధేత్యమరః- వాత్స్యాయనకథా గ్రామ్యధర్మప్రసంగాః నపకటికృ
 తాః మాఘాదికావ్యేషు హి ప్రథమతః ద్విత్వేషు సగౌఘ హారిక ధామువ
 క్రమ్య సమనంతరంతు ఘాయోభిస్సగౌఘవతక-ధాభిరసంస్పృష్టమస్య
 దేవవణ్యకే - నచహరిసైనికానాం మద్యపానక్రీడాదికమపివణానంహ
 రికధైవలస్యధా||*||నగరాగ్ణవశైలర్తుచంద్రోదయ వణానమిత్యాది
 మహాకావ్యలక్షణాభావస్యాదితివాచ్యం||*||యూయంకెహరిపాదసేవని
 రతాశ్రీపాదపద్మాంతరాగాధ ఛిద్రేత్యాదిన్యాయేన సైనికగత క్రీడాది
 వర్ణనస్య హరికథాత్వా భాత్ నాపిక్రీడాది వణానాభావే మహాకావ్య
 లక్షణాభావః సాక్షాద్భగవతః క్రీడాదివణాననాపిత్యధైరితిధ్యేయం-

తాః! గుణైశ్శిష్యాకంతుప్రతిపదముదారైముకరిపోరపా
 రాకావ్యేషాప్రసరతిసుకావ్యామృతఝరి|| ౧౨ || కథైక
 ఘటనావరైస్త్రిచతురైరసద్వ్యంజనైఃకృతిర్మమయతాభ

స్వగ్రంథస్తు వైతాద్యశబ్దత్యాహ - కింతు ప్రతిపదం మురరిపోరుదారై గుణ
 శైస్సంస్థితాపారాకావ్యనిర్వచనీయాపమాసుకావ్యామృతఝరిప్రసరతి
 స్వగ్రంథ పరిశీలనైతు భగవద్గుణశ్రీవణజన్యః సప్తావ్యాస్వాదజన్యశ్చాసం
 దోభవతీతిభావః అనేన కాదంబరీవాసవదత్తాది గ్రంథానాం భగవద్గుణ
 సంస్పృశాలేశరహితానామేతత్సామ్యగ్రంథస్యావ్యసహాతానూచితా ||

౨ || సుకావ్యామృతత్వమేవప్రపంచయతి || కథైకేతి|| కథైకఘటనావరైః
 కథామాత్రప్రయోజకైః అతఏవాసద్వ్యంజనైఃవ్యంజనావ్యాపారశూ
 వ్యైఃత్రిచతురైరసార పద్యైరియం మమ కృతిర్యుతాభవేన్నే తిసంకయః
 అనేనచాతివిరళ తావ్యజ్యతే-తేనతావన్నా త్రైణసకలాకృతిస్తథాలసారే
 తిఅరుచింనాదధధ్వంసకురుతదధధారణఇతిధాతోరాజ్ఞుర్వాల్లోట్-బు
 ధాఇతిసంబోధనం కింతుయత్న తప్రతిపదంధ్వనైజ్యంభణంవధారయ
 తనిచారయతేత్యథాః ||*||వష్టి వాగురిరల్లాపమవాపోరువసగయోరిత్య

కారణావః-ననుబివితంవ్యంగ్యవైభవమితివ్యంగ్యస్య జీవితస్థానావన్న త్వేన
 తదైషుధ్యైతదంశస్యకావ్యత్వమివ నస్యాత్ నచా వ్యంగ్యమవరంస్యైత
 మితికావ్యప్రకాశేకవచిదవ్యంగ్యస్యాపికావ్యత్వమంగీకృతిమితివాచ్యం త
 ప్యావ్యస్ఫుటవ్యంగ్యవరత్వాత్-అతఎవో క్రమలంకారసుధాసభా||*||అను
 లబ్ధిలౌప్యవ్యంగ్యనామవ్యంగ్యంఐత్రమీరితం-వ్యంగ్యస్యాత్యంతపిచ్చే
 దఃకావ్యేకుత్రాపినెవ్యతభితి - నచకృత్సప్రబంధగతవ్యంగ్యసత్వేనా
 వ్యంగ్యస్వమసిద్ధమితివాచ్యం - కైశ్చిత్కృత్సప్రబంధగతవ్యంగ్యవైవా
 సంగీకారాదంగీకారైతస్యైవావాంతరవాక్య వ్యంగ్యసముదాయ రూప
 త్వాత్ తస్మాత్కావ్యత్వభంగో దుర్వాకృతిచైవైవదోషః-అవ్యంగ్యమి
 త్యస్యానుల్బణవ్యంగ్యమిలినాథః ఆనుల్బణవ్యంగ్యస్య విలంబిత ప్రతితి
 కతయా చమత్కారవిరహేణకావ్యత్వాప్రయోజకత్వాత్ కింతువ్యం

వేదియమసారవస్తైసఃవా | సతేనసకలాతధేత్యరుచిమా
 దధధ్యంఽథావధారయతయత్నతఃప్రతివదంధ్యనైర్జ్యం
 భణమ్ || ౧౩ || ఆసీదసీచుమహిమా మహానీయరూపరూ

గ్యభిన్న కవినరంభవిషయవాక్యార్థవర్ణావ్యవసాః అతఎవాధప్రజ్ఞా
 నామధివగ్రత్యాచేరపి కావ్యస్వం సహ్యాత్ర స్ఫుట మస్ఫుటమ సుందరంవా
 కించిదవ్యంగ్యమస్తిచవ్యంగ్యవైర్వచితాస్పృశిషయ త్వలక్షణంకవినం
 రంభగోచరత్వం నవాక్యస్యైవాచ్యం - అవ్యంగ్యస్థలే వైయాసికజీవ
 తాధికరణన్యాయీససంస్కృత్యైవ తాత్పర్యాధికత్వసంభవాత్ - తదధికర
 డేహి అధాంతరాభావేసంసగఃఎవ తాత్పర్యాః తత్పద్యావే త
 త్రివ ప్రతీతివిశ్రాంతేస్సవ తాత్పర్యాధోఃససంసగః ఇతి ప్రలిపాది
 తం - అతఎవవాచామలంకారాణామపి సంసగఃరూపకావ్యాఃఎవ
 తాత్పర్యాగ్రభితిమతం-తచేతత్సర్వమభిసంధాయోక్తమసద్యంజనైరితి ||
 ౧౩||అ||అధాస్యకావ్యస్యభాగవతమూలకత్వాత్తత్ప్రవక్తవంపరిషీతంస
 చ్చభిన్నోక్తైఃప్రస్తాతి||ఆసీదిత్యాదిభిః|| అసీమమహిమాఅమితానుభావః-
 మహానీయరూపంమహానీయం ప్రశంసాయోరూపవరూపం-కుండలము

క్రాహంనూపురాంగదాచతుర్విధభూషణా భావేవిభూషిత వచవభాస
 మానసాకారవిశేషః - తదు క్తంభావప్రకాశేః॥ ఆవేధ్యాలోప్యవిక్షేప్య
 బంధనీయైరభూషితం - యద్భూషితమివాభాతితయా)వమితకథ్యతభిః
 తాద్యశరూపస్యఅనురూపం.చరితంయస్యసతధో క్తః- సకెవలమస్యరూప
 మతిమహనీయంచరితమపితద్వదేవేత్యభకః - సుకృతానాం ప్రధానా ము
 ఖ్యాశ్రయభిష్యభకః-ప్రధానశబ్దఃపుంలింగోవ్యస్తీః॥ ద్విసాంనిషేధ్దానిష
 ధప్రధానభిష్యభియు కప్రయోగాన్నచతత్రాపిసంశయఃమహామాత్రః
 ప్రధానస్యాదితివోపాలితకొ శేఫుంసాగ్రం డెకథనాత్పుల్లింగత్వమపితవం
 దిఘటనావ్యాఖ్యానాత్ కేచిత్తు సుకృతప్రధాన భిష్యత్లింగప్రయోగంక
 వెఃప్రామాదికంమన్వానాః సుకృతం ప్రధానంయస్యై బహువ్రీహీరితి
 వ్యాచక్షతే - అభియు క్తైసు ప్రమాదమూరోపయతాంతేషావేవప్రమా

పానురూపచరితస్సుకృతప్రధానః | రాజావరీకదభిధో
 యదజస్రదాననీరైరుపైలిషురుభూమిరనూపభావమ్ ౧౪

కంపంబర్పదమనాయపురాపురాని నైటాలలూచనభవస్య
 దోయు క్తః- అరవీవఃవిసావప్తవిలాసేద్విజప్రధానాశ్చచయోధరేత్విత్వి
 శృంఖలంప్రాయు క్తమిత్యలంబహునా-వరిషీదభిధో రాజాఆసీత్ -యదజస్ర
 దాననీరై గ్యదీయసంతతదానోదకైః ఉత్తరవాక్యస్థయచ్చబన్యతచ్చబ్దా
 పేక్షానియమః - మరుభూమినిఃబలభూమిఃఅనూపభావం బలప్రా
 తాంనిజలప్రాయమనూపంస్యాదిత్యచరిః- ఉపైతిఅత్ర ఉపైతీతి - ఇ
 దానీమపిబలప్రాయేత్యథోకలభ్యతే- అత్రేమరుభూరిదానీమపిబలప్రా
 యత్వల్యాసంబంధేపిసంబంధకల్పన రూపాతిశయోక్త్యా నిరతిశయ మా
 దాగ్యంవ్యభ్యత భిష్యలంకారోణవస్తుభవః - తెనచవస్తునామహాభాగ్యధూ
 పంపస్తున్యభ్యతభిష్యలంకారోణవస్తుభవనిరపి ౧౪ || కందప్రీతి || నిటాలేభవం
 నైటాలం తత్రభవభిష్యత్ ॥ ౧ ॥ ఫాలానిటాలానిటాలమితివైజయంతీ - చ
 మూసేనానైవచమూరుహానిశీతస్యాఃపంచాననస్సింహః - విసతం
 రూపాంతరంయుధిముద్ధాసంజాతమితిశేషః - శిష్టంశ్శం-అత్రవిశిష్టమో

ధ=మిణోరైక్యారోపాన్నిదగ్గునాలంకారః॥*॥ వాక్యార్థయోస్సద్యశ్
యోరైక్యారోపో నిదగ్గునేతిలక్షణాత్ -తెనచరిపుత్యయఃక్షణాత్కృత్య
తివస్తువ్యజ్యతఃత్యలంకారణవస్తుధ్వనిః॥౧౫॥యస్యైతి॥ ధానైఃకాంతిభిః॥
ని ॥ భాసోభాసిఖగోష్ఠిభానుగ్రః - శ్వేతచ్ఛదాహంసాఃయద్యపిమి
శ్రీయోరేవ నీరక్షీరయో ర్వివేచనం హంసకృత్యంతథాపిభిన్న దేశస్థయో
ర్వణణసామ్యుదలతీత విశేషయోఃకేన చిద్వ్యవతఃకథమవిశేషేణ
వృథకకరణస్యాపి విభాగ శబ్దాభవతయోతయోరభయో రభేదాధ్యవ
పాయేనహంసకత్యకత్యవ్యవదేశభిద్యయంధన్యాంసఫలాంల త్ర సము
ద్రోస్వగుణత్యాగేన కీతిఃస్థిధావశ్యగుణగ్రహణాత్తద్గుణాలంకారః॥

కృషీటయోనః |కోధానలంరిపుమహేవచమూచమూరు
పంచాననస్యయుధియస్యవివర్తమాహుః॥ ౧౫ ॥ యస్యా
తివేలభవశేష్యభిలాగ్ధవేషు ధానైరమంద విభవస్యయశ
స్సుధాంశోః|శ్వేతచ్ఛదాస్సలిలదుగ్ధవిభాగవిద్యాంధన్యా
మమన్యతచిరాదితరైదురాపామ్॥౧౬॥ ఆశీత్యజన్త
భవనంరిపుఘావతీనాం యస్యప్రతాపరవిరాశ్రియానా
శమేషామ్ | కృత్వాతతోధనవదాకృమణంవిధాయతద్వి

*॥తద్గుణస్వగుణత్యాగాదన్యదీయ గుణాశ్రియభితిలక్షణాత్ -తెనచకీరై
న్నిరంకుశత్వంవ్యజ్యతఃత్యలంకారణవస్తుధ్వనిః॥౧౬॥ఆశ్రిత్యైతి॥ జన్తభవ
నంకులవరంపరాగతరాజధానీమిత్యర్థః- ఏషామాశ్రియనాశంకృత్వాఉ
చ్చాప్యేత్యర్థః-ధనవదాక్రమణంకోశగృహక్రమణం-విక్రమత్యయవశేనవ
రాక్రమనాశవశాతేస్యస్సుందరశ్లాఘ్యుభ్యుభియావత్ ॥ ని॥సౌమ్యంతుసుం
దరైసోమదైవతఃత్యమరః-వ్యంగారస్తు- జన్తభవనంజన్తరాశిం ప్రాప్యఆ
శ్రియనాశంకృత్వా*స్థానంజన్తనినాశయెద్దినకరభితిశాస్త్రాదితిభావంధనవ
దంజన్తరాశ్యపేక్షయాద్వితీయస్థానంవికృమత్యయస్తృతీయస్థానంత ద్వశే
నతృతీయస్థానప్రాప్యైత్యర్థః॥ని ॥ నివేశశ్శరణంక్షయభిత్వమరః॥సౌమ్యః
వృసుంశుభవ్రదభితియావత్ - వత్త్రిదశసోభానురితిశాస్త్రాదితిభావః

అత్ర జన్మభవనాదిశబ్దానామధాన్తరాసభిధాననిర్బంధస్య ప్రతాపరవి
 రితి షాచ్యైనరూపకెణిరాకరణౌ న్నేచ్ఛవవాయం- ధ్వనికారమతే - అ
 లంకారసర్వస్వకారమతేతుపూర్వసంసిద్ధస్యప్రతాపరవిరితీ రూపకస్యశ్లేష
 సంపాదకత్వా ద్రూపకమేవేదం - శ్లేషస్య చాంగత్వేన ఉపయోగఇతివి
 వేకః- తదుక్తంతద్వ్యాఖ్యానేచకవతికానా||ః||రూపకంపూర్వసంసిద్ధం
 శ్లేషముత్పాదయేద్యది - తదారూపకమేవస్యాదస్యధాశ్లేషఇష్యతఇతి- తే
 నచయథారవిరారాధనైవ సమాధయోనతువరాక్రమేతథాప్రతా
 పోపీతి ప్రతాపస్యనిరర్థత్యంవ్యజ్యతఇతీత్యలంకారేణ వస్తుధ్వనిః || ౧౭ ||
 యదితి || స్వంధనం తస్యాతివృష్టి రేవస్వా తీనక్షత్రజనితవృష్టిరితిశ్చిష్ట
 రూపకం యశోనిధానికీర్తివ్యాజేనసంజాతానిత్యధః || ౧౮ || మిషంనిభం

క్రమక్షయవ శేనబహూవసౌమ్యః | ౧౭ || యత్స్వాతివృష్టి
 జనితానియశోనిధానిముక్తాఫలానిదిగధీశకీరీటశాడైః | ఉ
 త్తైజితాన్యహాదిగ్వరవణేనీనాంహారంతిసత్కవిగపీగు
 ణగుంభితాని || ౧౮ || స్తృత్వా యమేవకురుపాంచుకుల
 ప్రతిష్ఠామాచార్యసూనుశరజాలనియవ్యమానమ్ | ఆవిశ్య

చనిదిష్టమితిహాలాయుధః యద్యపి నిభశబ్దఅవస్థవవరః తథాపిప్రకృతే
 లక్షణ యారూ వణమాత్రే ఇతిద్రష్ట్యం - దిగధీశేత్యాది శిరసాశ్లాఘి
 తానీత్యధః - ఇతరముక్తాఫలాని శాచోత్తైజననశ్యంతివతానితునతథే
 తివ్యతిరేకంపూచయతి- ఆహాహేతి-సత్కవియోవ్యాసాదయస్తేషాంగా
 వావాచః- గోరతగ్ధితఃకీర్తి సమాసాంతటచిటిత్వాస్మిన్ - తావీవగుణా
 స్తంతవః అనెనచరూపకేణకీర్తే రాకల్పాంతస్థాయిత్యం వ్యక్తత ఇత్య
 లంకారేణవస్తుధ్వనిః-హారంతిహారవదాచరంతి-దిగంత విశ్రాంతాకీర్తిరి
 తభావః - ఆశ్రావయవానామవయవినశ్చసామస్త్యైనరూపేనాగోపణౌ
 త్సావయవ రూపకాలంకారః || ౧౮ || స్తృత్వేతి || ఆచార్య సూనుశశ్వ
 త్కామాత్ర గర్భగతః పరీక్షీదశ్యణ్ణామ ప్రాయుక్తబ్రహ్మస్యైణ పీడ్యమా
 నోహారిణాసప్రతిష్ఠంరక్షితఇతికథానుసంధేయా-స్విభావోక్తిరలంకారిః-

అనేనచ జగన్మండలపరిపాలన సామర్థ్యం వ్యజ్యత ఇత్యలంకారేణ వస్తు
 ధ్వనిః || ౧౯ || ఉవసంహారతి కింవిస్తరేణేతి || పరీక్షితః కలిదురీక్షిరణేన
 రాజ్యపరిపాలనం ప్రసిద్ధం - అత్రాపిస్వభావాక్తిరలంకారః - అనేనచవి
 ధిమవ్యన్యథాకతుంశక్తస్యశక్తుజయః కియానిత్యథావత్తివ్యకజ్యత ఇ
 త్యలంకారేణాలంకారధ్వనిః - అలంకారస్యాపిధ్వనే రలంకారత్వంబ్రా
 హ్మణపరివ్రాజకన్యాయేన ప్రత్యభిజ్ఞానబలానవిరుద్ధమితి రహస్యం || ౨౦ ||
 వివిధమధుసూదనకథేత్యనెనస్కంధనవకం వివక్షితం - సౌహిత్యంత్వప్తిః
 తదనధిగచ్ఛ - అత్ర త్వప్తికారణే సత్యపితృప్ర్యను దయాద్విశేషోక్తిర
 లంకారః || ౨౧ || కార్యాజనిద్విశేషోక్తిస్సతీపుష్కలకారణ ఇతిలక్షణాత్ - తేన
 చహరికధానామతిమాధుర్యం వ్యజ్యత ఇత్యలంకారేణ వస్తుధ్వనిః - అవరి

కుక్షికుహరంతరసాజుగోవచక్రేణశౌరిరతి మాత్రకృపా
 విశాలః || ౧౯ || కింవిస్తరేణవచసామధునాయవపకాలే
 పిహంతకలిపూరుషజ్యంభణాహీణ | ప్రావతేయత్సు
 కృతమెవపదైశ్చతుభిరంహఃప్రవృత్తిముపరుధ్యవిధి ప్ర
 క్లప్తామ్ || ౨౦ || గ || సవపరీక్షదభిధానారాజ్జిరాక
 ణే తవివిధమధుసూదనకథా ప్రవంచస్తతోపిసౌహిత్యము
 నధిగచ్ఛన్నధిగతనిఖిలనిగమతత్వంతత్వవిదామగ్రోసరము
 పశమశకలితవిషయాభినివేశమవరిమితమహీమమహీతంభ
 గవంతంబాదరాయణిమద్రాక్షీదప్రాక్షీచ్ఛ-అయిభగవన్నిశ
 మితానిపాండునందనవ్రీశంసామాంసలానిజగదుద్భవప్ర

మితేతి-అవరిమిత మహిమ్నాం మహానుభావా నాంమహితం పూజ్యమా
 నమితి శేషవస్త్యానిస్థాం తెనసమాసః-అతఎవ కైనచ పూజాయామిత్యాది
 ఘకారకవస్త్యాంవసమాసనిషేధఇతిహారదత్తః-బాదరాయణంశుకం-బా
 హుద్విత్వాదిష్టా అప్రాక్షీత్ వప్రచ్ఛ-ప్రీక్ష ప్రకారమెవాహ-అయిత్యా
 దినానికమితానిశ్చ తానివచోమృతానినామెత్యత్తరేణాన్వయఃవచోవ
 తానివిశిష్టపాండునందనేత్యాదినా-అత్రైకేకస్కంధేప్రాయశవకైకా

ప్రధానకథాసంగ్యహీనా- క్వచిద్విత్ప్రాతివివేకః || ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || ఆక
జ్యోతిః || కణఃస్యమధురం ప్రియమితివష్టి సమాసః-పూరణగుణైత్యాదినిష్ఠే

సంగసంగ తానిరుచిరతరమురభిదవ తార లీలానికకోకరంభి
తానిధ్రువవృధుపురంజనచరితభరితానిదక్షాధ్వర విధ్వంస
ప్రవంచకంచుకితానిప్రియ ప్రతచరిత్రనిచిత్రితానిధరణీగా
శపదిమితినిరూపణసురూపితానిసముదంచదజామిశచరితక
వచితానివృత్రవధవిధానవృత్తాంత సందానితాని ప్రస్థా
దక ధాకదంబకందళితానివర్ణాశ్రమ ధర్మమమమ సముద
యమేదురాణిమకరకాతరీకృతసింధురక ధానిబంధనబంధు
రాణిదుగ్ధవయోనిధిమధనోదంతదంతురాణిబలిబలనియమ
నక ధానుషంగతరంగి తానిమిహిరహీమకరకులనరపాలగు
ణవరిశీలనకీలి తానిభవదీయవదనారవిందనివ్యందమానమక
రందబిందు సందోహణియ తాని వచోమృతానినామ || ౨౧ ||
ఎవమమృతాపార సరసమాస్వాదయన్నపి భవదీయవచన
నిచయనునుపజాతపరితోషపోషఎవ మదీయమానసమాన
సచరః || ౨౨ || తద స్తికించీదభృథానీయమ్ || ౧ || ఆయ
మహమిదానీమాశానితంబీనీతంబబింబదుకూలాయమా
నయశానికురుంబస్యనిరవధి కృపావారిధే రనుగృహీతయ
దుమహీభృదన్వ వాయస్య నిఖిలలోకహీ తావతారస్య భగ
వతోగరుడధ్వజస్య మహిమానమవకణ్యకా నిరతితయ సుఖ
మనుభవితుమభిలషామీతి || ౨౩ || వ || ఆకణ్యకార్ణ మధురంవ
చనం తచేతదానంద మంధరమముష్య మహీమఘానః | వై
యాసకిః కథయతిస్త తతోనిషీయ కారుణ్యపూరపరిపూ రి

ధస్తుతదశివ్యంసంజ్ఞాప్రమాణత్వాత్తద్యత్న గౌరవంప్రసజ్యేతేత్యాదిపా
ణిని శబరస్వామ్యాదిమహాపురుష ప్రయోగదశనాద నిత్యైతిపదమంజరీ
కారః-దృశావనంనిషీయేత్యత్రదృశా పానమనుష వన్నంస్యాదాదరాతిక

యంవ్యంజయతీతిజహల్లక్షణామూలావస్తుధ్వనిః॥౨౪॥మహీనాధేతి॥ఉద్ధీ
 తాఉత్పన్నా ఈర్ష్యా తావితిధాతోఃకత=రి క్తఃపూర్వపురుషేరజుఃనాది
 భిఃప్రేతవసాం ప్రకృష్టతవసాం-కిముతయద్వా-తవహారికధాశ్రవణేచ్ఛా
 సంభవస్తుశ్శుశృతవరిపాక స్త్వద్వంశసుకృతషరిపాకొవేతినిగ్గభితార్థః॥౨౫
 ఇథమితి॥పారికాంక్షీవిభుస్తావసశ్చెవ్యఃశుకః॥ః॥తవస్వీతావసఃపారికాం
 షీవాచం యమోమునిరిత్యమరః-అభిమన్యవంఅభిమన్యుసుతం-తస్యావత్య
 మిత్వణ్ అధరీణంధికృతం॥౨౬॥స్థానెహీతదితి॥శుకస్యవాఙ్మధుర్యంయు

తయాద్యశై నమ్ ॥ ౨౪ ॥ ప ॥ మహీనాధ ప్రజ్ఞా తవవరి
 ణతా పుణ్యవిభవై రుదీతాశుశ్రూషామురరిపుకధానాం
 యదతులాఅధూమిర్వాచానాంకిముతభవతఃపూర్వపురు
 షేరసౌభూమాభూమావిహవిరచితానాంప్రతవసామ్॥
 ౨౫॥ఇథ మేనమభినంద్యభూయసాపారికాంక్షీవిభురాభి
 మన్యవమ్ | ఆదదేసపదివాచమాదరాన్మాధురీభిరధరీణ
 మాషీ కామ్॥౨౬॥స్థానెహీతత్॥ప॥అలక్షీతార్థాఅపిలోభ
 నీయాద్విజస్యవాచశ్శుకనామధాజః | తావచెదధ=యు
 తాముకుందలీలాకులాయా అపికింపునస్స్యాత్ ॥ ౨౭ ॥
 గ॥పురాఖలునిఖిల సహసబిరుదధురంధరాపివసుంధరాదు
 స్సహమదమెదురకంసాదిమెదినిదయితకైతవనిశౌచరభరమ
 సహమానా చరిగృహ్యవయస్వినిరూపమశు)సలిలకలుష
 నయనయుగళాశోకపావకపరవశనిజాశయాపరిదేవననిస

క్రమిత్వర్థః॥నియు కైచ్చెసాంప్రతంఘానఇత్యమరః॥అలక్షీ తెతి॥అలక్షీ తా
 థా=నిరథ=కాకిద్విజస్యపషీణోబ్రాహ్మణస్యచకులాయాఃఆశ్రయాః అ
 త్రశుకగిరాంప్రాగేవసిద్ధస్యమాధుగ్యస్యలర్థహారికధాభ్యాంసంబంధేనా
 తికయాదనుగుణాలంకారః॥ః॥ప్రాప్సిద్ధస్యగుణోత్కమీ=సుగుణఃపరస్స
 న్నిధరితిలక్షణాత్॥౨౭॥పురేతి॥నిఖిలసహసత్యాది-సర్వంసహపీత్యధ=ః
 కంసాదీతి.కంసాదివ్యాజేనభూమావవతీర్ణాఃకాలనెన్మ్యాదినిశౌచరాఇత్య

ర్థః-వయస్వీనీరూపంగోరూపం||౨౯||దదమి||దదాతీతదః-దధాతీతదః
 దదాతీదధాత్యోర్విభాషేతికప్రత్యయః-హంతీహనఃవచాద్యచ్-పిబతీతి
 పిబఃపశ్యతీతిపశ్యః ||౩౦||పాఘ్రాఢ్యైతిపిదాదేశః-పాఘ్రాఢ్యైతి కప్రత్య
 యః - అత్రఅతశ్చోపసగణాఙ్గితిపూర్వసూత్రాదుపసగాణమవృత్తిర్నై
 తికెచిత్ - అతవవకాశి కా||౩౧||ఉపసగణాఙ్గితికెచిన్నానువతయంతీతి-ధార
 యతీతిధారయః-అనుపసగాణ్లింపవిందెత్యాదినాకప్రత్యయః-స్తావలస్తా

దదంతురితహరిదంతరాభగవంతమం భోజనంభవం శర
 ణమభజతి||౨౯||గ || సోపినివేదనవిదితదీయ వేదనావనా
 దనాయశతమఖముఖ సురనికరపరివృతశ్చతు రాననస్సహ
 సురభిరూపధారిణ్యోధరణ్యోపయః పయోధిముపససర్ప||
 ౨౯||తత్||ప||దదంకల్యాణౌ నాందధమపిక్వపాయానిరవ
 ఢేర్హనంక్రివ్యాదానాంపిబమపిభవాభ్యైత్రితవతామ్||శి
 యఃపశ్యంభూయస్సకలజగతీధారయమసౌవిధీస్తావంస్తా
 వంమధురిపునసంసీత్సవినయమ్||౩౦||అపారకరుణాపూర
 వరిపూరితమానసమ్|వాగ్భిస్త్రయీమయాభిస్తముపతస్థ
 పితామహః||౩౧||సమాధిసై వేధస్యవిదితవదావాగచకల
 త్సుధాసారాకారానభనితదభీష్టానుసద్యశీనిశమ్యైనాంవే
 ధాస్తదనుదనుజారాతినిచయానసాపూచేవాచంప్రతినిస
 దవాచాలితదేశమ్||౩౨||విదితవననివేదితోపిభగవతాచ

వంస్తుత్వాస్తుత్వాఅభిష్ట్యైణముల్-అనంసీత్ప్రేణమతిస్త||౩౧||సమాధిస్థతి||
 వేధసిసమాధిస్థసతిధ్యానాయచితైకాగ్యంసంపాదయతిసతీత్కర్మ-అతవ
 వప్రహషణాణాంకారః||౩౨||ఉత్కంఠితాథణసంసీద్ధిర్వినాయత్నంప్రహ
 షణమితిలక్షణాత్ - తేనచభగవతఃపరమకారుణికత్వంవ్యజ్యతఇత్యలంకా
 రేణవస్తుచ్ఛవిః-అవిదితవదాఅజ్ఞాతవక్తృకా||ని||వదోవదావదోవక్తృత్వమ
 రః-సుధాసారోనిరంతరామృతధారా||ని||ధారాసంపాతఆసారఇత్యమ
 రః-ఆచకలత్ ఆవిర్బహూవ-దనుజారాతినిచయాచేవా||౩౩||విదితఇతి||

ననివేదితోపితి||అవిజ్ఞాతోపీత్యర్థః||^{౩౩}||నభిర్ఘననశబ్దస్యసుప్తుపేతినమానత్యతి
 వామనః||౩౩||నభిర్ఘననశబ్దస్యసుప్తుపేతినమానత్యతి
 ౩౫|| ఏవమితి||మానవమానినీభావోమానుషీత్వం-౩౬||కుంభీననవిభురపిశే
 షోపి||ని||కుంభీనసఃపుల్లరి కొలేలిహానశ్చకంఠుకీత్యజయ్యోః-తదగ్రభవఃకృష్ణ

తుభు= జెననిరవధిరసౌవసుంధ రాజ్యరః|| ౩౩ ||గోసోయమ
 వనీవ్యసనవివాసనాయ సం ప్రతిసంప్రతి వన్నవసుదేవతన
 యభావః పరివ సుంధర మవతరితు మధ్యవస్యతి || ౩౪ ||
 గ || తదిచానీమవిలంబితమవలంబనీయఎవ తదభ్యచనా
 యభవద్భిరపియదుమలసముద్భవః || ౩౫ ||గ||ఎవమమరజర
 వణి= నీభిరపిమురరిపుచరణవరి చరణాయపరికలనీయ ఎవ
 మానవమానినీభావః || ౩౬ || ఋషిభిరపిపురుషౌ త్తమవరి
 తోషపోషణాయగౌరూపధారణమాదరణీయమేవ|| ౩౭ ||
 గ||కుంభీననవిభురపిమురరిపు భజనాయ భవితైవతదగ్రభ
 వః||౩౮||గ||మాయాసిభువనమోహినీమురశాసనశాసనేన
 పురాపరివసుంధరమవతరతి||౩౯||గ|| కమలాలయాపిభువి
 తదీయకులపాలికావదమనుబుభూషతి||౪౦||గ||తదవలంబి
 తమేవయథోదితమసుష్టీయతామితిబుధనభానదస్సమాదిశ్య
 సమాశ్వాస్యచమేదినీమమృతధారాకల్పజిప్తితవరంపరాభి
 రనుధవనమపససారసారసాసనః||౪౧ || ప||మధురామధు
 రానామరాజధానీపురాతనీ దేశేషుశూరసేనేషుబభూవ
 యదుభూభుజామ్||౪౨||ప||ఆవనన్నగరీమేనాముగ్ర)సెన

జ్యేష్ఠభాగౌ తాబలభద్రరూపేణేత్యర్థః|| ౩౮ ||పురాఅవతరతిఅవతరివ్యతీత్య
 ర్థః-యశోదాయాఃకన్యకారూపేణేతిభావః-యావత్పురానిపాతయోగ్గడి
 తిభవిష్యదర్థైలట్||౩౯|| కులపాలికావదంకులస్త్రీత్వం దారభావమితియా
 వతేతి రాఘవత్సేభవత్యీతారుక్తిశీకృష్ణజన్మనీతివిష్ణుపురాణవచనాత్||౪౦||
 ౪౧||రాజధానీతి||ని||ప్రధాననగరీరాజ్యాం రాజధానీతికథ్యతథితకద్దార్ణవః||
 ౪౨ || ఆవననితి||అశ్రితఇత్యర్థః - ఉపాస్వధ్యాజ్యసభిత్యాధారభూతా

యూఃనగర్యాఃకమత్వం • మనుజో త్తమోనరశ్రేష్ఠః దేవకవనముగ్రీసే
 నంగుణైరనుచకారతత్సదృశభిత్వభాః అత్రమధురేత్యాదిశ్లోక త్రయస్యక
 త్ కత్వాత్వతీయశ్లోకస్థ దేవకవదస్యద్వితీయశ్లోకస్థేనానుచకారైత్యనేనాన్వ
 యః॥ ౪౩ ॥ ౪౪ ॥ ౪౫ ॥ హరణాత్తనేతి వివాహకాలేదుహితుడీయమానం
 వస్తుహరణం-ప్రాజ్యమధికం ని॥ ప్రభూతం ప్రచురం ప్రాజ్యమిత్యమరః-

మహీపతిః | గుణైరనుచకారై నమనుజో మనుజో త్తమః ॥

౪౩ ॥ దేవక ప్రనయా తస్య ఏవకీ దేవతోపమా | తనయో
 వ్యుగ్రీసేనస్యకంసాహికులపాంససః॥ ౪౪ ॥ అథకదాచి
 దానకదుందుభిరధిమధురానగరముపయమ్య దేవకతనూజా
 ముపజాతహషకప్రకషణస్సహజాయయా పరిజనేనచ ని
 జభవనజిగమిషయాసమారురోహ రథమనుపహత మనోర
 థః॥ ౪౫ ॥ పవాత్సల్యంభగిజిజనేప్రకటయన్కంసస్తతస్సా
 దరంసారభ్యంసముపేయివాస్పరివృతోరౌక్తైరథానాంశ
 తైః | సానందంహరణాత్తనాదుహితరిష్టేష్టూదదాదేవ
 కఃప్రాజ్యంహస్తీరథాశ్వముజ్జ్వలతరాదాసీ స్సరూపా
 అపి ॥ ౪౬ ॥ గీతైర్వారవిలాసినివరిచితైఃకల్యాణావాదాం
 కురైరుద్వైలైరపికాహశీకలకలైరాఘూరిరోదోంతరమ్ |
 కంసంనిర్వృతమంతరేణ గగనైదైవీతదావాగభూ దస్యా
 స్తైలయమప్తమఃకలయితాగభోభగిన్యాఇతి ॥ ౪౭ ॥ ఎనా
 మాకణ్యవాణీంవికలితహృదయఃకంసంపన్నస్వసారంహ
 స్త్రగ్రాహంకృహీత్వాకచనిచయమిమాంహంతుమభ్యుద్య

హస్తీరథాశ్వమితి-నేనాంగత్వాదేకవచ్ఛావః ॥ గీతై రితి ॥ ౪౬ ॥ రోదోంత

రంబ్రహ్మాండమధ్యంతంతరేణైతి-ఉద్దిశ్యేత్వభాః ॥ స్త్రా॥ అహతుంమ అదరే
 ణకీరిసోదింతీరాఽభిశాకుంతలప్రయోగః ॥ చళ అణామణాడ అ అ
 దరేణకీరిసీమా శబేవ త్రితిమా శవికాగ్నిమి త్రేవ-లయంకలయితా-లుట్
 హానివ్యతీత్యభాః ॥ ౪౭ ॥ ఎనామితి॥ కచనిచయంకేళ పాశః ॥ ని ॥ చికురాశ్చ

హుతాః కచాఇతిభోజనిఘంటా - హస్త గ్రాహం గృహీ త్వాహనైశగృ
 హీత్వైత్యర్థః - హస్తైవతిః గ్రహారితిణముత్ - సామాన్యవిశేషభావేనాభ
 దాన్వయః - కష్టాయమానంపాపంకతుః ముత్సహ మాసమిత్యర్థః - కష్టా
 యక్రమణితికర్ణజ్ - శౌరిర్యసుదేవః - ససాంప్రతమేవసయుక్తమేవ - తపస్వి
 నీమనాధతయాశోచ్యాం॥ని॥ తపస్వీతావసేశోచ్యఇతివైజయంతీ-సభాజన

తోభూత్ | దృష్ట్యాకష్టాయమానంతమథమృదుగిరాసాం
 త్వయామాసశౌరిఃప్రత్యాదిష్టోభతేనవక్రమమువగతోన
 ప్రియాభంగభీరుః || ౪౮ || అనివార్యమధాలోచ్యసాం
 త్రైవీస్తస్యవినిశ్చయమ్ | ఉవాచవచనంశౌరిడయితాప్రే
 మవిహ్వలః || ౪౯ || ౫ || అయిభగవత్భాజకులతిలకప్రీతిత
 దీనదయాశుభావస్యదిశాంతవిశ్రాంత యశోవైభవస్యన
 సాం ప్రతమేవతపస్వినీమేనా మనుజామపిత సుజామివ
 సభాజసభాజసభాతామసుభివేయోజయితుమ్ || ౫౦ || కిం
 తుభవదత్యాహితహేతుధూతమేతదీయమవత్యముద్భవిష్య
 తియదినద్యవవ్యాపాద్యతామితి || ౫౧ || వ॥ మత్వాహితమి
 దంవాక్యంపరిణామవిషాయితమ్ | తతోనివవృతేకంసాభ
 గినీవధపారుషాత్ || ౫౨ || ౫ || ఇత్థమానకదుందుభిరుగ్ర
 సేనసుతసమాలంభితాంనిజవధూవధవిధిత్సా ముత్సాగ్య
 సప్రమోదమేవనిజసదనమాససాద || ౫౩ || వ॥ వాస్తైస్త
 దనుస్తోకైఃకీర్తిమన్నామభాజనమ్ | సుషువేదేవకీసూసు
 మైంద్రీచంద్రమసంయధా || ౫౪ || ౫ || తదనుయదువతిరపి

మానందనం-సభాజప్రీతిసేవయోరితిధాతోశ్చారాదికాల్ల్యట్॥ని॥ ఆనం
 దనసభాజసత్కమరః-తస్యభాజసభూతాం॥ని॥ అహంభాజసంయోగ్య
 పాత్రయోరితిభాసగ్రః - అసుభివేయోజయితుం || ౫౦ || హంతుం-అ
 త్యాహితంమహాభీతిః || ౫౧ || అత్యాహితంమహాభీతిః కమజీవాన
 సేతీనైత్యమరః - వ్యాపాద్యతాంహస్యతాం॥ - ౫౦ || ౫౨॥౫౩॥౫౪॥

దేవకీయశోదాదయిత్యథః - త్వద్వహ్యనితి-త్వత్పత్రా శ్రితానిత్యర్థః -
వదావైరిచాహ్యవక్షేషుచెతిక్యవ్ || ౬౦ || ఇత్థమితి || శూరసేనవీషయః
శూరసేనజనవదః || నివిషయస్యాదిందియాద్ధౌదేశేజనవదపిచెతివిశ్వః -

లనేమింపురాఘాతంవిద్ధిచతుభుజోపిభవితానాధోయ
దూనామితి || ౬౦ || గ || ఇత్థమువదిశ్యసురతవస్వినివినిర్గ
తేతద్వచనవిదితయాదవదేవభావసంఘాత భయవిధూన
నాయదెవకదుహితరమానకదుండుభిమపికారాగార సీమ
నివిధాయనిగళసందానితాపితరమపివరిఘాయనిజశాసనవి
షయాకృతశూరసేనవిషయశ్చావారజరాసంధకేతిమహా
శనముష్టికారిష్టధేనుకబకతృణావృత్తాదియాతుధాన వివృ
త్తపరివృతస్సవదియదుకదనమమితమతసుత || ౬౧ || గ ||
తదనుభగినీగభాసముద్భవమభాకషట్ర-మపి వ్యాపాదిత
వా || ౬౨ || ప || శేషాఖ్యంబిభరాం బభూవభగవద్ధా
మానువిద్ధంతతోగభాందెవకనందనాహారికత్రాతుంత
మత్యాహితాత్ | ఓప్రంగభమముంవికృప్యసకలాంత్సం
మోహ్యా నందవ్రజె రోహిణ్యా వినివేళయేతి జతరె మా
యాంనిజామాదిశత్ || ౬౩ || ప || తయాసవదినిర్వ్యాధేవచ
నేవనమాలినః | గభావిగళితోదెవ్యాఇతి పౌరావిచు
క్రమః || ౬౪ || ప || అధాతనుతనుచ్చాయవిశదీకృతది
బ్దుఖిమ్ | రోహిణీసుషువేనూనురోహిణీవగరీయసీ || ౬౫ ||
గ || భగవానపినమనంతరమానకదుండుభిమనారభపరిపూ
రణాయదెవకీజతరమవజగాహే || ౬౬ || గ || అథకమపినమ

యదుకదనంయదుభిస్సహకలహః || నికదనంకలహాయుద్ధఇతినిఘంటుసా
రే || ౬౧ || ౬౨ || అథబలభద్రస్సమవతీర్ణ ఇత్యాహ-శేషాఖ్యమితి || ౬౩ || ౬౪ ||
అథేతి || తనోశ్చాయాతనుచ్చాయం - విభాషా సేనాసురాచ్చాయాశా
లానిశానామితిక్లిబత్వం || ౬౫ || ౬౬ || అథేతి || ఆపన్నసత్వామితి || ని ఆపన్న

తావస్యాద్దుర్విణ్యం తర్వక్షీవగచ్ఛిణీత్యమరః-సందానితంబద్ధం||ని|| బద్ధేసం
దానితంమూతమిత్యమరః|| ౬౭||అ డెతి|| దేవకీగభః ఏవగభః గృహం గంభీ
రాభాగానాసగృహం-అధ్యాసీనమా శ్రితం|| ౬౮||అ|| అథనవభిః క్షోకైః ప
రమేశ్వరంస్తాతి|| దామోదరామే త్యాదిభిః|| దారిద్ర్యమేవదావోవనంతస్య

దహనః||ని||వ నెవవనవహ్నాచదవోదావఇవెవ్యతఇతిశాశ్వతః- దారుణ
యమాగ్ర) సేనిరనను భూతపూర్వసుషమావి శేషవిషయా
భూతామేతామావన్నసత్వామాలోక్యనియతమవిలంబిత
ముత్పత్స్యమానమవత్యమేవమదత్యాహిత హేతుభూతమి
తిచింతాసంతానతంతువితానసందానితాంతఃకరణాయమ
భవత్ || ౬౭ || గ|| అథపితామహపురస్సరాస్సురాః నారదా
దిభిరమరమునిభిస్సహవసుమతీమవతీర్యగర్భీకృత చతుర్దశభు
వనమపి దేవకీగచ్ఛగర్భవనమధ్యమధ్యాసీనంభగవంతమం
భోజలోచనమస్తాఘః|| తథాహి || ౬౮ || ప || దామోదరాయ
దమితామితదానవాయదారిద్య్ర) దావదహనాయ దయా
వరాయ| దూరీకృతాతి దురితాయదు రాసదాయదద్యాంన
మస్సపది దారుణదారణాయ || ౬౯ || ప || నీలాభ) కాంతి
నికురుంబకరంభితాయకల్యాణజాలనిధయె కరుణాణా వా
య| లీలాలయాయవలలాశవలాలజాలజంఝూనిలాయపురు
షాయనమఃపరస్మై || ౭౦ || ప || దృష్టాత్వమేవసకలస్యనద్య
శ్యమెతదిత్యాకలయ్యతదనుత్వదనస్యభూతమ్| వ్యామృశ్య

దారణాయదుష్టశిక్షణాయనమఃప)ణామందద్యాం-ప్రార్థ నాయాంలిజ్ న
పదీదానీమిత్యర్థః||* || సపదివిధివిపాకా ద్వ్యహారంతీదురు క్షిమితిభాజప)
యోగః|| ౬౯||నీ లేతి|| నీలాభా)ణాంసీలీమేఘానాంకాంతినికురుం బెణకరంభి
శోమిశ్రితఃసాక్షా త్తజ్ఞాంతేరేతస్త్విక సంభవెనతత్సదృశకాంత్యాక్షేపాత్
పచార్థవృత్తినిదర్శనాలంకారః-అ నెనచనీలమేఘస్యేవజగత్సన్తాపహరిత్వం
స్తువ్యజ్యతఇత్వలంకారెవస్తుధ్వనిః-వలలాశాః క్రవ్యాదాః||ని|| వలలంక)

వ్యూహమిషమిత్యమరః-అతపవపలాలజాలానితుషపంఘాః || ౧౦ || ద్రష్టేతి ||
 సకలస్యప్రపంచస్య ద్రష్టాజ్ఞాతైవత్వం-ఎవకారోభిన్నక్రమః-సతుద్యశ్యంజ్ఞా
 యమెతప్రపంచజాతం-భవా-జడత్వాదవరమాధాత్వాచ్చైతిభావః
 త్యాకలయ్యజ్ఞాత్వాః సర్వం మాయామయం సాక్షాదాత్మాసర్వావభాసకః
 ఇతియస్తువిజానాతీసహిబ్రహ్మవిదేవహీతివచనావగతాంబ్రహ్మవిత్సమా
 త్రేనంపాదికాంచ్యుశ్యవివేకరూపాంప్రథమఘామికామారుహ్యేత్య
 థః-తదనుసాక్షీబోధదాఘ్యానంతరం ద్యశ్యమపిత్వదనస్య భూతంవ్యా
 మ్యశ్యత్వదభిన్నంజ్ఞాత్వాః || ద్యశ్యజాతమిదం సర్వంచ్యుగ్రాపేణ ప్రవశ్య
 తి-అకత్రాత్మస్వరూపేణసహిబ్రహ్మవిదుత్తమితివచనావగతాంబ్ర
 హ్మవిదుత్తమత్వప్రయోజికాంబ్రహ్మసత్తాతిరిక్తాం ప్రపంచసత్తానూన్య

ద్యశ్యమపి తాం ధియమప్యపాస్య సంవిత్సుఖేకరసికాస్స
 ముపాసతేత్వామ్ || ౧౦ || ప || స్రష్టాణ్యమేవజగతఃపరిపాల
 కొపినంహారకోపిభవసీతీసమామనంతి | కారుణ్యపూర్వరి

త్వజ్ఞానరూపాంచ్యుశ్యీయభూమికామాశ్రిత్యేత్యథః - పూర్వభూమికా
 యాంబుధ్యుపారోహఃథః ద్యశ్యస్య సత్తామంగీకృత్య ద్రష్టృత్వవేషేణా
 త్నావగమః - అత్రీతుతన్నాస్తీతిభేద ఇతిధ్యేయం - తాంధియమపివిజాతీ
 యప్రత్యయతిరసా-రపూర్వకసజాతీయ ప్రత్యయప్రవాహీకరణరూ
 పంసవికల్పసమాధిమిత్యథః - అపాస్యత్యక్తావచాత్ర యత్నపూర్వక
 ప్త్యాగః కింతునిద్రాదిపరతం త్రస్యజాగ్రత్పదాథాగ్రహణశ్చేత్థిల్యవత్పూ
 రోవ్రత్తసమాధివ్యయదాధ్యబలెన సకలవికల్పవిలయస్సత్వవభవతి- త
 దుక్తంచ్యుశ్యవివేకే || స్వానుభూతిరసాచేశాద్ద్యశ్యశబ్దానుషేషేః-
 నిర్వికల్పసమాధిస్యాన్నివాతస్థితదీపవదితి || తతస్సంవిత్సుఖైకరసికాః చిదా
 నందైకరసికాః || దర్శనాదథా నెహి త్వాకేవలాత్మస్వరూపతః-యస్తీష్య
 తిసహిబ్రహ్మాబ్రహ్మేవోక్తాతునెతరా - ప్రకాంతసర్వసంకల్పయాశి
 తావదవస్థితిః - జాగ్రన్నిద్రానిముక్తాసాస్వరూపస్థితిః పరేతి - వచన

ప్రథమో విలాసః

ద్వీయావగతాం నిర్వికల్పసమాధి రూపాంతృతీయభూమి కామావన్నాభి
 త్యక్షణః- త్వాంసముపాసతే. న్వస్వరూపశ్చేనానుభవంతీత్యధణః-అత్ర
 ప్రథమభూమికాయాం జిక్ష్ణాసాది భూమికాత్రయ జాగ్రదవస్థారూపస్వ
 ద్వితీయభూమికాయాం స్వప్నరూపాయాః చతుర్థభూమికాయాః తృతీ
 యభూమికాయాం సుషుప్తిరూప, వ్యవర్థదిభూమికాత్రయస్య ఫలభూత
 స్వచాంతభావ ఇతి రహస్యం || 22 || ఆనందశైతి || సంవిదరవిందంపూ
 దయకమలం || 23 || తీణానీతి || చరణకమలధ్యానమాత్రేణ సః లకోకని

పూరితమానసస్య సంహారదీప్తవకధన్వతినప్రతీమః || 24 ||
 ప || ఆనందజాశ్రుభరితాక్షముచీతకంపముద్యుతగర్లదము
 దంచితరోమహర్షమ్ | త్వామేవ సంవిదరవిందమరందబిందు
 సందోహసాంద్రమభిషంధ్యముదం ప్రయాంతి || 25 || తీర్ణా
 నిశోకజలధిం యమినాం మనాం సిద్ధిత్వా తవతిష్ఠ్య దుశం
 చరణప్రవాళమ్ | మజ్జంతి హంత మహతీ మపి గాత్రయష్టి
 మాలంబ్య నిర్గురసఖామృత దీప్తికాసు || 26 || లభ్యాన్ భవ
 త్పదసరోమరాగజాలసంగం శిలాపిఙ్గళభావమముంచదా
 శు | స్తంభం భవంతి హృదయై నభవంత మేవ చిత్రంచీరా
 యపరిరభ్యశరీరిణాపి || 27 || స్థానవిదారిత హృదానఖరై ర
 భావియై ద్వై రిణానరహరై తవగర్వ భాజా | యాంతి శ్రీ
 తాలపివిలోకనమాత్రతస్తై హృద్గ్రంధిభేద మితి కింతు విచి

వృత్తిః తదను ధ్యానాభ్యాస పాట వెనకృత్స్నావయవ పరిస్ఫూతాన
 త్యాంసుఖపారవశ్యమపినమభూదితి తాత్పర్యాధణః || 28 || లభ్యైతి || హృద
 యై నవక్షసా పరిరభ్య ఆలింగ్య అన్యత్ర హృదయై న మనసా ఆలింగ్య ధ్యా
 త్వాని || హృదయంచక్షుసిస్వావై ఇతి హలాయుధః- స్తంభం జడీభావం-తన్నా
 మకం సాత్వికభావంచ || 29 || స్థానైతి || దృప్తశత్రువినాశ సంయుక్తమిత్యర్థః-
 అభావిభూతం-భావేల్మజ్జయంతితి || తీలోకస్వప్నాత్మత్యతి-తత్రతు-
 నఖనిదళనాద్రత్యత్రువకానమృతాత్మత్యత్యయః-వివర్ణగ్రంధిభేదమితి-భిద్యతే

మృదఃసృగ్గంధీరితివచనమత్రాసుసంధేయం-అన్యత్రవత్సోవిదారణం॥ 21
 అనీశేతి ॥ అశతైత్యథః॥ని॥ఈశఃపృథ్వాశంకరేస్యాదితివిశ్వప్రకాశః
 యాధాధ్యంతుత్వం-కిముతేతికింత్విత్యథః॥ ని ॥ కింపునరథేతిశయేపృ
 త్నైవత్సాంతరేచకిముతేతిగణితమహుదభా- సతావదస్తదీమస్తుత్యా
 జగత్పరిపాలనేప్రవర్తనేకింతుస్వతవేతిభావః-సముపలక్షితదాహృదలక్ష
 డావ్యక్తగర్భవిన్దా॥21॥22॥23॥యచ్చింతననేతి॥ముస్యకృష్ణస్యచింతనే
 త్రపాత్రమ్॥24॥ అనీశాయాధాధ్యం గహనమభిధా
 తుంశుగ్రితరపిస్వకైత్యైశిల్యం స్ఫుటయతియతోవాచయ
 తితేఅతస్తోతుంశక్తాఃకథమివవయంత్యాంకిముతతైకృపా
 పారావారోజయతుజగతీపాలనకృతే 22॥ స్తుత్యైవమ
 రవిందాక్షముగ్రనేనసుతాదితామ్ దెవకీంముహురా
 శ్వాస్యదేవాస్స్విభవనంయయః॥23॥తదనుదేవకనందనా
 సముపలక్షితదాహృదలక్షణావిలక్షణ సుషమావిశేషామం
 దమందమవహాయవివిధ భూషణభర మవచితబలమపిస
 ముచిత రుచినివయమవయవ సముదయమదీధరత్ ॥ 24॥
 యచ్చింతననాపినిమేషమాత్రం సారూప్యమాప్యేత తమ
 భ్రాసీలమ్ । గభేవిధాయావిరూపభావంబభారగా
 రావసుదేవదారాః॥౨౦॥గౌరవంభజతిగర్భసంభవాన్తద్య
 మేవ్యగద్యశస్త్రసియసి సాధుతద్రథిమకృద్వశిచ్ఛలంహె
 నాపికిముతగర్భధారణేనెతిభావః- సారూప్యంసమానస్వభావతాసమాన
 శీలపీతాదిరూపవత్వంచ॥ని॥ రూపంస్వభావెసాన్తర్యేఆకారగ్లోకయోరపీతి
 విశ్వః-అభ్రవదాకాశవన్నీలం-అత్రగభేహారెధారణేపితదీయవైల్యసం
 క్రమాభావాదతద్గుణః ॥ * ॥ సంగతాన్యగుణానంగీకారమాహురతద్గుణ
 మితిలక్షణాత్ ॥ ౨౦ ॥ గౌరవమితి॥మృగద్యశోదేవక్యాః-తద్రథిమకృదితి
 మధ్యస్యతనీయస్త్రైతద్భంగ భియావిధినాకృతమిత్థర్థః - అత్రవళిషువళి
 శ్చేమవహుత్వహేమదామసికురుంబతోస్త్యేక్షా-వ్యంజకాప్రయోగాద్గ

మ్యూ॥౧౦॥గభీ రెతి ॥ మహాబిలమాకాశఃఅతిగభీరంబిలంచపూర్వంనాభే
 రతిగభీరత్వాన్తహాబిలత్వం-ఇదానీంతు గర్భస్థాత్యన గాంభీర్యనాశేష్యా
 కాశత్వాన్తహాబిలత్వం-ఆకాశత్వంచవిష్ణుపదత్వకృతమితితాత్పర్యార్థః-
 నాభేర్విష్ణుపదత్వంచగర్భస్యనాభీసంశ్లిష్టత్వాత్-అతఎవత్రపూర్వయాప
 విశేషాలంకారః॥ః॥పూర్వావస్థానువృత్తిశ్చవికృతసతివస్తునీతిలక్షణాత్ ॥

౧౦॥అ॥అథైకేనగద్యేనకృష్ణప్రాదుర్భావంవర్ణయతి॥ఆనందేనకందళితేషు

మదామనికురుంబమతుటే॥౧౦ ॥ గభీరభావె నబభూవ
 నాభీమహాబిలంలాల విలాచనాయాః| గాధాపిగభఃస్ఫుర
 ణేనవిష్ణుపదచ్ఛలాత్ప్రవమహాబిలత్వమ్॥౧౦ ॥ గ ॥ అథ
 కదాబిదఖిల దేహీప్రమందానందకందళితేషుదళితేషుచమ
 నుజభువనకలుషేషుకలుషేషుచ విమతహృదయ కమలెషు
 విమలెషుచనకలసలిలాశయెషువిమలాశయెషుచ వివిధజన
 సమూహేషుసంమోహేషుచనకలాసురేషుభాసురేషుచ
 నిఖిలదిగంతేషు శాంతేషుచజీమూతగజఃతేషుతజిఃతేషు
 చవ్యసననిరుఃశేషు రురుఃశేషుచనకలసమయారిష్టేషు
 వృష్టేషుచ కల్పపాదప కుసుమ తరంగితేషు తరంగితేషు
 చగీర్వాణవరవణిఃసీన్వత్రేషు వృత్రేషుచ గగనకల్లాలినీక
 ల్లాలమాలికాకలకల విడలబ శౌండనిజః రజయడిండిమా
 డంబరేషువరి మధురా నగర మధినిశీధ మభిభూత విరో

సంజాతకందలేషుసంజాతానందేష్విత్యర్థః - మనుజభువనస్య భూలూ
 కస్యకలుషేషుదురితేషుఅస్యత్రకలుషేషుమలినేషుకలుషశబ్దస్సుఖాదిత్వా
 ద్ధమఃధమిఃవచనః- సమయారిష్టేషువిషఘటికాదిదుస్సమయేషు-కల్పపా
 దపకుసుమానాం తరంగితేషుతరంగేష్విత్యర్థః - తదస్యసంజాతంతార
 కాదిభ్యఃఇతఃతినంజాతాథేఽఇతచ్ఛ్రీత్యయః - శ్రీత్యయాథఃస్యా వి
 వక్షిత త్వాత్ప్రకృత్యర్థః మాత్రేలాభః- తినౌఽపహతీజఃపాహతీత్యత్ర
 ప్రకృత్యైవత్రిత్యలభేబహువచనమవివక్షితమితిమీమాంసకాః-దర్శయతే

భవభక్త్యత్రావివక్షితోణిజభా ఇతిశాబ్దికాశ్చ - ప్రకృతేపితద్వదితిద్రష్ట
 వ్యం-అస్యత్రతరంగితేషువధికాతేషు-విరోచనాభిధానేతి॥ చంద్రాగ్న్య
 కా-విరోచనాభక్త్యమరః-అభూతపూర్వమితి-పూర్వంభూతంభూతపూ
 ర్వంసుప్నుపేతినమాసఇతిచరట్పూతే)కాశికాకారః - తన్నభవతీతథో
 క్తం ॥ ౮౩ ॥ ఆవిభభూవేతి ॥ శీతాంశురపితత్త్వణంఆవిభభూవేత్యన్వ
 యః - ప్రకృతస్యకృష్ణస్య-అప్రకృతస్యచంద్రస్యచోభయరూపైకశి)యా
 న్యయాదీవకాలంకారః॥వదంతివణ్యావణ్యానాం ధమైక్యం దీవ

చనాభిధాన తేజ మ్రితయ ముద్భాసిత జగత్త్రయమను
 ద్భూతపూర్వంకిమపిమహఃప్రాయురభవత్ ॥ ౮౩ ॥ వ ॥
 ఆవిభభూవదైవక్యాస్తతశ్రీవత్సలాంఛన్శ్చిద్ద్రష్టుమే
 నమివప్రాచ్యాశ్శీతాంశురపితత్త్వణమ్ ॥ ౮౪ ॥ కిశోరన్య
 ధ్యాయత్తదనువసుదేవగృతవసామసీమానామెనంఘలమి
 వసవీనారుణనిభమ్ | కృపాపారానారంకరబదరకల్పంసు
 కృతినాంసుధాధారాధారాయితనయనధారాంచితము
 ఖమ్ ॥ ౮౫ ॥ వ ॥ ఖనింకల్యాణానాంయదుకులమహాభా
 గ్యవిభవంస్ఫురన్లీలాజాలంపలభీదుపలశ్యామలతనుమ్ | గ
 దాంశంఖంచక్రంధనురపిదధానంకరతలైస్తనాపీతంవాస
 శ్చీరసీమకుటంకౌస్తుభమపి ॥ ౮౬ ॥ వ॥తనూజానాంపాం
 డాఃకిమపికులదైవం సకరుణంవిలాలల్లావణ్యామృతజలధి
 వేలాయితతనుమ్|గుణానామంభోధింసుకృతనిచయంవిగ్ర
 హాభృతంప్రకాశాస్తనానంచకచకితభాసైర్దశదిశః॥౮౭॥

కంబుధాఇతిలక్షణాత్ ॥ ౮౪ ॥ కిశోరమితి॥న్యధ్యాయద్దదశః॥నినిధ్యానమవ
 లోకనమితివైజయంతి - సుధాధారాయాః ఆధారాయితా ఆశ్రయీ
 భూతానయనస్యధారాలంచలః తయాఅంచితంరమ్యం ముఖంయస్యతం
 తథోక్తం-శిరసీమకుటంకౌస్తుభమపీతి॥యయోలాకౌలక్షీరరుణ హరి
 చూడామణిరుచిరిత్యత్ర)హారేశ్చూడామణిఃకౌస్తుభఇత్యాఖ్యాతం సర్వజ్ఞ
 త్కృత్యులత్వంకౌస్తుభం ॥ ౮౫ ॥ తమజగదామితి॥ ప్రకృత్యా ప్రకాశనమితి

ప్రకాశశబ్దాధమకథమివచనః || ప్రకాశశ్చప్రకాశశ్చలొకాలాకథ
 వాదలకథిరఘనం శే || ౧౮ || ఎవమితి || సురభీశతం గోశతం - అవనిసురసాద్భ్రా
 వ్తాణాధీనం జేయేత్రాచేతి సాతి ప్రత్యయః || ౧౯ || అథపంచభిః క్షోక్తైస్తాతి పు
 రాణకథి || హ రెత్వంపురాణః - అనాదిః అసి - అసీతి సర్వ త్ర సంబధ్యతే నీరూపః
 నిరాకారః విగుణో నిర్గుణః గిరాం వశగః అధీనో వానాసి || ౨౦ || యతో వాచోని
 వ ర్తంత ఇతి శ్రు తేః - నిశ్చేష్టహితాహిత ప్రాప్తివరిహారాథకస్పందరహి
 తః శరీరాభావాదవాప్తనకలకామ త్వాచ్యైతి భావః - అపితు చైతన్యనిలయః
 వరంచినాత్మమిత్యథః - చైతన్యనిలయ ఇత్యత్ సైవమహిమ్ని చూమా ప్రతి
 ష్ఠిత ఇత్యత్ ప్రమామ్నానస్యాశీ తత్వలాభవచైత్తన్యస్యాప్యనాశితత్వలా
 ఏవమానకదుందుభి రత్యద్భుతా సుభావ మఘాత పూర్వ
 మావిభూత మెనమభకంచతుభుజమవ ధార్య నిభక
 రానందసింధునిమజ్జనమసుభవన్నపిపునరు క్తసలిలావ గాహ
 న శ్చేతనైవ సురభి శత మవనిసురసా ద్విధాయ భగవంత
 మంభోజలోచన మస్తాషీత్ || ౧౯ || తథాహి || ప || పురా
 ణోనీరూప స్త్వమసివిగుణోనైవదశగోగిరాం వానిశ్చేష్టః
 వరమపితుచైతన్యనిలయః | కథం వారజ్యంతి శ్రుతియువత
 భేనచైతన్యస్వరూపత్వైవర్యవసానం - ఈదృశైతన్యపిశ్రుతయ ఏవయువత
 యః కథం వారజ్యంతికథం వా తాత్పర్యేణ ప్రతిపాదయంతీత్యథః - అ
 ప్రాప్యేతి క్షినిషే ధాదసంగత్వైనశక్యసంబంధరూపలక్షణాయా అవ్యభా
 వాన్నిర్ధమకత్వేనవేదాంతవేద్యత్వీరూపధర్మా సంభవాచ్యైతి భావః ||
 మాయావైభవసర్వసంగచ్ఛత ఇత్యాహ - భువనసమ్మోహనకరీజగన్మా
 హిసీతవమాయాన జయ్యాజెతు మశక్యా అఘటిత ఘటనాపటియసామా
 యయా సర్వం సంభావ్యత ఇతి భావః || వ్యంగ్యాథకస్తు || హ రె త్వం పు
 రాణః స్థవిరోసి నవాసుందర ఇత్యాహ - నీరూప ఇతి - విగుణో యువతిశ్లాఘ్య
 గుణరహిత ఇత్యథః - గిరాం వావశగోనప్రియవచనాదినావశీకతుక మశ
 క్య ఇత్యథః - నాపిస్త్రీభో గానుకూలాశక్తిరస్తీత్యాహ - నిశ్చేష్ట ఇతి - హ

స్తపాచాదిచాలనెవ్యసమథాభిత్వథాః- అపితువరంచైతన్యనిలయఃపరం
 పాణిమాత్రసంపృక్తభిత్వథాః- ఈద్యశైత్వయ్యపిశ్రుతవలయువత్తయఃక
 థంవారజ్యంతిమాయామహిమ్నాసర్వంసంగచ్ఛతభిత్వహ - భువనేత్వ
 నైతదాశ్రితజనావ్యజ్యతే- తస్యసంమోహానకరీతవమాయామణిమంత్రా
 షధాదికృతావంచనా|| ని || వంచనాదంభహింసాసుమాయేతిభాస్మ-రః-
 నజయ్యా అచింత్యోహిమణిమంత్రాషధీనాం ప్రభావభిత్వభావః - అత్రచ
 పురాణభిత్వదాక్షేపః శ్రుతీనాయువతిత్వరూపణా ద్రూపకాలంకారః
 ఎతదుభయోజ్ఞాపితఃఈద్యశేషిత్వయియువతయోరజ్యస్తీవిరోధస్యాభాస
 త్వాద్విరోధాభాసోలంకారః - కథంవేత్వాదినాస్వోక్తాయాలనురాగా
 నువవత్తైనజయ్యోత్వాదినానిషేధాదాక్షేపాలంకారః- పూర్వప్రతిపాది
 తవిరోధస్యనజయ్యోత్వాదివాక్యాథేనసమథానాద్వాక్యాథేహేతుకం
 యస్త్యయ్యపి హారేనజయ్యతేమాయాబతభువనసంమో
 హానకరీ || ౧౯ || ప || నిధిఃకల్యాణానాం త్వమధికముదా
 రస్యకరుణింకృతాథానైభిత్వభిత్వతవసేవాపరవళః

కావ్యలింగంచాలంకారః - నచవిరోధస్యసమథానైవిరోధాభాసత్వం న
 స్యాదితివాచ్యంసమధికతస్యాపివిరోధస్యవస్తుతాభాసశ్చైవనతత్సంభవాత్
 కావ్యలింగాక్షేపయోరైకవాచకానుప్రవేశలక్షణస్సంకరః-అథాలంకా
 రయోరేవాయంసంకరః - స్వారసికవాచ్యప్రతియోగిత్యాద్వాచకత్వస్యే
 త్యలంకారసర్వస్వరహస్యం- సందేహాసంకరోవా - ఏతైస్సర్వైరుజ్ఞాప్య
 మానానిందయాస్తుత్యభివ్యక్తిరూపావ్యాజస్తుతిః-పురాణత్వాదీనాంగుణా
 నాందోషత్వకల్పనరూపలక్షణభైవడ్జ్ఞాప్యతభిత్వేకవ్యాజస్తుత్యోస్సమ
 ప్రాధాన్యసంకరభిత్వవేకః- ఎవమేతేషుస్తుతిష్టాకేషుసంస్పృష్టిసంకతాదికం
 బహువివేచనీయమస్తి- అథాపిగ్రంథవిస్తరభయాదువరమ్యతే|| ౧౯ || నిధి
 రితి || త్వంకల్యాణానానిధిస్వయంకల్యాణనిధిరేవపరస్యకల్యాణందాతుం
 శక్నోతితిభావః - అతవ పరికరాలంకారః - ఆధికమత్యంతముధారోమ
 హానత్యుత్కృష్టభిత్వథాః - కతవ్యామహాదాశ్రియిభిత్వన్యాదితిభా

వః॥ ని ॥ ఉదారో దాతృమహాతారిత్యమరః - సకరుణో నిరుపాధిక కృపాని
 ధిర్నిత్యధః - తేభృత్యాః కృతాధాః కృతకృత్యాధన్యా ఇతియావదితివమ
 త్వేత్యధః - గమ్యమానాధః త్వాదప్రయోగః ప్రయోగేషానరుక్త్యమి
 త్యాలంకారికాః - తవసేవావరవశః నిరంతర సేవాత్సుకః జన ఇతి శేషః .
 సర్వస్వే సర్వధనైపి హృత్కేసతి ॥ * ॥ యస్యానుగ్రహమిచ్ఛామి తస్యవి
 త్తంహారామ్యహమితి విష్ణువు రాణవచనాదితి భావః - అఖిల జనాత్ప్ర
 పంచికసకలజనాపేక్షయా అతిరిక్తః అధికః ॥ ని ॥ అతిరిక్తస్సమధిక ఇత్య
 మరః - అభవదితియత్ నిర్ధః త్వేన హేతునామదనా శేసతి మోక్షాధికారి
 త్వేదితిభావః - తదస్తునతావన్నా త్రేమేవ పురుషార్థః ఇత్యధః - కస్త
 హీః పురుషార్థః ఇత్యత ఆహ - ఆత్మావరముత్పాప్తం నిర్విచికిత్సం య
 థా తథా లబ్ధ ఇతిహి సమధికౌ లాభః - ఆత్మలాభాన్నవరం విద్యత ఇతి
 శుత్రేతివరమాధః - వ్యంగ్యాధః - స్తుత్వంకల్యాణానాం సువణానాం

హృతేయత్సర్వస్వేవ్యభవదతిరిక్తోఖిలజనాత్తతస్త్వైత్కాలభః

నిధిః అతిధనిక ఇత్యధః ॥ ని ॥ కల్యాణం మంగళేస్వణః ఇతిభాను-రః - అధిక
 మత్యంతముదారో దాతాసకరుణః పరదుఃఖప్రహణేచ్ఛుః - తేభృత్యాః కృ
 తాధాః లబ్ధనాశ్చూరశ్చ కృత విద్యశ్చే త్యాదావివకృత శబ్దోలాభార్థ
 క ఇతివమత్వైతవ సేవావరవశః నిష్క-పట సేవాసక్త ఇత్యధః - సంపత్తిరా
 దార్యంకరుణేతిగుణత్రయంభృత్యసంపత్తించవిచార్యప్రభుం సేవంత ఇతి
 భావః - సర్వస్వేపిహృతేసతి * అన్యధాచింతితంకార్యం దైవమస్యత్రచింతయే
 దితిన్యాయాదితిభావః - అఖిలజనాదతిరిక్తః అతిదరిద్రః - అభవదితియత్ - అత
 వీవాత్రవిషాదనాలంకారః * ॥ ఇవ్యమాణవిరుద్ధార్థః సంప్రాప్తిస్తువిషాద
 నమితిలక్షణాత్ - తదస్తుసర్వస్వంహృత ఇత్యేతావన్నాత్రేమేవనశాచనీయమి
 త్యధః - ఆత్మాలబ్ధ ఇతివరమిత్యేవసమధికౌ లాభః - వోరాది భిహృత సర్వస్వ
 ప్రాణమాత్రావశేషణమాత్మలాభశబ్దార్థః - అత్ర ప్రభాః ఖలత్వదోషేణవ
 ధాభావస్యగుణస్వేనవర్ణనాదుల్లాసాలంకారశ్చ ॥ ౧ ॥ ఎకస్యగుణదామాభ్యా
 ముల్లాసోస్యతౌ యదీతి లక్షణాత్ ॥ ౧ ॥ దురావమితి జగతపితమతయో

విస్తృతబుద్ధయఃనిత్యానిత్యవస్తువివేచనచతురాశిత్వభావః - సుదృశాంసుభ
యాంభక్తానామితియావత్ వశ్యమధీనంత్యాంలపరైరభక్తైరురాపం
మత్వాతేఅభీష్టామభిచుతాంభక్తిం.యోమద్భక్తస్సమేప్రియభిత్వాదాభ
క్తిసంబంధస్యప్రియత్వదగ్ధనైభక్తైఃప్రియత్వంకైముతీకన్యాయసిద్ధమితి
భావః-శరణంయాంతిదృఢాంభక్తిమవలంబంతభిత్వభావః - తదవలంబోభ
క్తీకమాక పరిగ్రహః దృఢతరాయదిదృఢభక్తిస్యాచ్యైదిత్వభావః - శ్రే
యోదాతామోక్షప్రదః॥ ౧॥ శ్రేయోనిశ్రేయసామృతమిత్యమరః-ఏవం
నచేత్తేషాంభవతః సకాశాత్ఫలలెశోపిభవేత్॥*॥కమేంద్రియాశసం
యమ్యయ ఆసైమనసాస్త్రాణ - ఇంద్రియాభావోన్విమూఢాత్కామిధ్యా
చారస్యఉచ్యతే - నకర్తృత్వం నకమాణిలోకన్యస్యజిప్రభుః - నకర్త
వరమితిహిలాభస్సమధికః ॥ ౯౦ ॥ దురాపంత్వాంమ
త్వాజగతిసుదృశాంవశ్యమవరైరభీష్టాంభక్తింతేవితమ
తయోయాంతిశరణమ్| ఆసిశ్రేయోదాతాయదితదవలం
బోదృఢతరోనచేదేవంతేషాంసఖలుఫలలెశోపిభవతః॥౯౧॥
నాథత్వేన్దుఃఖజాలబద్ధహృదయాభక్తావిముక్తాఃకథంసంజా
ఫలసంయోగంస్వభావస్తుప్రవతేతభిత్వాదిగీతావచనాదితిభావః- వ్యం
గ్యాభక్తస్తు ॥ వితతమతయస్సుధీయః - జగతిసుదృశాంస్త్రీశాంవశ్యమధీ
నంత్యామవరైరుబహీష్టైఃనేవకైరురాపంత్యాంమత్వాస్త్రీలోలత
యాఅంతఃపురగతత్వాదితిభావః - తేఅభీష్టాంప్రియసీంభక్తింతన్నామి
కాంస్త్రీణంశరణంయాంతిదూతీద్వారాతామేవవశీకుర్వంతీతిభావః-త
దవలంబఃప్రియసీకర్తృకపరిగ్రహః దృఢతమోయదిత్వప్రియసీకంచ
దాత్ప్రియత్వేనపరికృష్ణాతిచేదిత్వభావఃశ్రేయోదాతాకల్యాణప్రదః అస్తి
కామాంధాః కింనకుర్వంతీతిభావః - ఏవంనచేత్తత్పక్షపాతోనస్యాచ్యై
దిత్వభావః-తేషాంభవతస్సకాశాత్ఫలలెశోపిన్స్త్రీపరతంత్రస్యతవదశణ
నస్యైవదుర్లభత్వానితిభావః॥ ౯౧॥ నాథేతి తవగుణజాలంరజ్జునివహః
తేనబద్ధహృదయాః సంధానితవక్షుసః భక్తావిముక్తాః కథమితివిరోధః-గుణ

శాలింసత్యకామత్వాదికల్యాణగుణగణః తేనబద్ధంతద్ధ్యానశీలమిత్యథః -
 హృదయంమనోయేషామితివిరోధపరిహారః॥ శిష్యదయంవక్షుసిస్వాంత
 క్తిహాలాయుధః - సంజాతాలమితావ్యథాయేషాంతేతథోక్తాఃఃకృత్యా
 ఆపిభక్తస్సుఖాంభోనిధాకథంమగ్నా ఇతివిరోధః సంజాతంఅమితం వెద
 సంక్షానం-విదక్షానై అస్మాల్ల్యుట్యేషామితివిరోధపరిహారః ధ్యానేనత
 వైవప్రకృతినూయాంగమితాఃప్రాపితాభక్తాఃమాయామతీతాఃకథమితి
 విరోధః తవైవప్రకృతినస్వభావంగమితాః సారూప్యంప్రాప్తాఇతిపరిహ
 రః - నాశ్చర్యమితివిరుద్ధధమాణామేకత్రసమావేశసంనాద్భుతమిత్యర్థః-
 హియస్తాత్కారణాత్ తవవాంఛాఇచ్ఛా-జగదేంద్రజాలంతస్యకలన
 నిమాణైపింఛాయధేంద్రజాలికః పింఛాభ్రమణమాత్రేణ గగనేసము

తామితవేదనా అపికథం మగ్నాస్సుఖాంభోనిధాధ్యానేన
 ప్రకృతినంతవైవగమితామాయామతీతాఃకథం నాశ్చర్యం
 జగదింద్రజాలకలనై పింఛాహివాంఛాతవ ॥ ౯౨ ॥ ప్రా
 ప్తాస్తమఃపరిచయాద్విరసంభవాంధుంనిర్యాంతుతే గుణ
 గణా నవలంబ్యధీరాః । మగ్నత్వనాం త్వయి సుఖాంబుని

ద్రాదికంరచయతి - తద్వదిచ్ఛామాత్రేణాచింత్యనిమాణం జగద్రచయే
 తస్తవనకించిదపిదుష్కరమిత్యథః - విరోధ సమాధాన శిరస్కా విరో
 ధాభాసాలంకారః॥ శిష్యాసత్వేవిరోధస్య విరోధాభాసఇవ్యతఇతిలక్ష
 ణాత్ ॥ ౯౨ ॥ ప్రాప్తాఇతి ॥ ధీరావిద్వాంసః॥ నిధీరామనీషీజ్ఞఃప్రాజ్ఞాత్వ
 మరః-భృష్టాశ్చైతిగమ్యతే-తమఃపరిచయా త్తమోగుణప్రాచుర్యా దంధకా
 రప్రాకట్యావృషిరసంఅసారంనిర్జలంచ॥ నిరసోగంధరసేస్వాదే తిక్తాదా
 వివరాగయోః-శృంగారాదాద్రవీర్యేదేహధాత్వంబుపారదఇతివిశ్వః
 భవస్సంసారపీవాంధుఃకూపః॥ నిఃప్రసేవాంధుః ప్రహీఃకూపఇత్యమరః
 తేగుణగణానవలంబ్యధ్యాత్వైత్యర్థః- గుణగణావ్రజ్జగణానవలంబ్యధ్యత్వే
 తిచవ్యజ్యతే- నిర్యాంతునిగచ్ఛంతుయుక్తమిత్యథః - సుఖాంభోనిధా
 త్వయిమగ్నత్వనాంమగ్నస్వరూపాణాంత్యదైక్యంప్రాప్తానామిత్యర్థః-

మగ్నశరీరాణామితవ॥ ౧ ॥ ఆత్మాజీవేభృతాదేహోస్వభావేవరమాత్మనీతి
 యాదవఃఅమీసాంధీరాణాంనిరయస్యనిగః మస్య పునరా వృత్తైరితియా
 వత్-సంభావనాపిన్వినాస్తీత్యర్థః- అంధకారైనిజలకూపపతి తోధృష్టః
 క్వాద్యవలంబననకథంబ్నిగఃచైత్ - మఖ్యేసముద్రంమగ్నస్యతునపున
 రావృత్తిరితితాప్తర్యాధః॥౯౩॥ఇతితి ॥ స్తావంస్తావంస్తుత్వాస్తుత్వావవ
 ముత్తరత్రాపిజ్ఞేయం-ముహునుహురిత్యర్థః- వీఘ్నాయామవ్యయాభా

ధావమీషాంసంభావనావినిరయస్యకథంపునస్సౌత్ ౯౩
 ఇతిస్తావంస్తావంప్రతిముహురనంసీ స్తు రరిపుం దృశాపా
 యంపాఠుంచరమపినసాహిత్యమగమత్ । సుఖం ధ్యా
 యంధ్యాయం కృతినమయమాత్మానమభజద్దీప్రంస్తారం
 స్తారంవ్యధితవరమత్యాహితమపి॥౯౪॥తదనుదెవకనం
 దనాపిముకుందమమందానందకందళితమభివంద్యచ సుధా
 సారసారతరాభిరమి తస్తుతిభిరిత్యేనంప్రార్థయత్॥౯౫॥
 గ॥ భగవన్ననసు భూతచర మభిరూపం రూపమిదంసుని
 రూపంమాదృశాంమా కుర్వీధాః ॥ ౯౬ ॥ అపిత తనయ
 విరహదూయమానమానసామెనామానందయతురిపుభయ
 మపివరిహరతు భవనితి ॥ ౯౭ ॥ ఎవమభిదధానాతనయ
 విరహకాతరౌమాతాపితరౌమురశాసనస్సాదకమిగమవా
 దీత్ ॥౯౮॥వ॥పురాఖిలుయువాంవృశ్చిసుతపోనామధార

వః-ఆత్మనంకృతినంభస్యం ధ్యాయంధ్యాయంసుఖమభజదిత్యన్వయః-రి
 వ్రంకంసంవ్యధితలకరోత్-అమంచానందకందళితమితివ్యాఖ్యాతమేతత్ -
 మాదృశాంసునిరూపంసుఖేన ద్రష్టుంయోగ్యం॥ః॥నిరూపయత్యపినిచాయ
 త్నెకుందతీతిదశ్వనవ ర్యాయెమభట్టమల్లః-అతవవ ॥ ౯ ॥ తంపర్వతీయవ)
 మదాశ్చచాయరే ఇతిమాఘేద్వాదశ సర్వైత్రయోగః మాకుర్వీధాః ఎత
 ద్రూపమువసంహారేత్యర్థః-ఎనాంమామిత్యర్థః॥౯౪॥౯౫॥౯౬॥౯౭॥౯౮
 వుదేతి ॥ సుతవసంవత్సీవృశ్చిః - అతస్యేధామితివస్తవఃకర్తకన్యైవే

త్రోతుఃకర్తవద్భిష్టాదాత్మనైవదం - యువాంపూర్వంకవఃకృతవరతా
విత్సర్థః-పురాభవామిభవిష్యామి - యావత్తరథః తరిష్యథః - సంప్రా
తారణాత్ వంచనాత్ పురతొరణతః పురబహి ద్వాఽరాత్ || ౧ ||

యా | తపఃపరమతప్యేథాంతేనప్రముదితోభవమ్||౯౯||

ప || పుత్రఃపురాభవామీతియువయోర్వరమవ్యవమ్ | తే

నాహమిహజాతోద్యభవత్ప్రియవిధిత్సయా || ౧౦౦||యా

వన్తమానుభావెనతరథశ్శ్శికవారిధిమ్ | నందవృజమహ

న్వైయసాంప్రతం సంప్రతారణాత్ || ౧౦౧ || ఎవంవ్యా

హృత్యభగవాన్ బధూవపాక్రృతశ్శిశుః | రోదికస్తతత

స్తారంతారకోభవవారిధేః || ౧౦౨ || మాయాపినంద

జాయాయామజాయతత దాహరేః | తయావిమోహితాః

కంసపురాంతఃపురరక్షిణః || ౧౦౩ || సమనంతరమాసక

దుందుభిరపిజనాదన్వచోదనెననందమందిరముపయా

తుకామఃస్తత్క్షణమెవవిగళితనిగళబంధస్సూతికానికేతనాన్వి

నిర్గత్య గత్యనుకూల మయత్న సంఘాతమరర విఘటన ము

పలత్యభణిపతిఫణాగణనివారితవారిధారమవిలంబితమం

తఃపురతః పురతోరణతోపిచ నిష్క్రమ్య తరణి తసూభవ

మతిస్పష్టసరణిమంతరేణ తరణిమతిలంఘ్యనందవృజ మవ

జగాహే||౧౦౪||వ||నంద ప్రజంశౌరిరుపేత్యతత్ర శిశుయ

శోదాశయ నైవేశ్య | తస్యాస్సమాదాయసుతామధా

శువివేశహషేణనిజంసివేశమ్||౧౦౫|| తామసానిజదా

రాణాంనిధాయసవిధేతతః| చరణౌనిగతై రాశు యథా

తోరణోస్త్రీ బహిద్వారమిత్యమరః - తరణితనూభవం యమునాం -
అతిస్పష్టసరణిం దత్తమార్గాం - తరణిమంతరేణ నావం వినా || ౧ ||

స్త్రీయాంనాస్తరణిస్తరిత్యమరః||౯౯||౧౦౦||౧౦౧||౧౦౨||౧౦౩||౧౦౪||

౧౦౫||తామసానిజతి||అనహ్యతేతి- సహిరుభయవదీ - యథాపురాయథా

పురమిత్యవ్యయాభావః-పూర్వవదిత్యర్థః||౧౦౬|| ఆద తైతి తత్రైవకృష్ణ
 వీవనిర్విశయయానిస్సంశయయా- పరతాధియాపరమాత్మత్వబుధ్యాపి||ని||
 వరందూరాస్యముఖ్యేషువరోరిపరమాత్మనోరితివైజయంతీ- తా ద్యగ్విధం
 పుత్రత్వభాగింతిజన్యానంద సదృశ మిత్యర్థః - సుఖంఅనయాసులభంస్యా
 త్కొంససులభమేవయశోదాయఃభాగింతిసిద్ధంపుత్ర దర్శనసుఖంబ్రహ్మసా
 త్కారసుఖాదతిరివ్యత్యర్థః - యద్యప్యానందకబ్జస్యఘృణంతతావ
 త్పుల్లింగత్వమేవయ క్తం-తథాపిచిన్నాత్ర)మమలవిషయమద్వయమానంద

పురమనహ్యత || ౧౦౬ || ఆద త్తనందరమణీ వసుదేవసూ
 నానానందమాత్మజధియాభ)మమూలయాయత్ | తత్రై
 వనిర్విశయయాపరతాధియాపితాద్యగ్విధంకిమనయాసుల
 భంసుఖంస్యాత్ || ౧౦౭ || X || సమనంతకమంతఃపుర
 ద్వా రేషుపురగొపు రేషువయథాపురమావృతేషుబాలికా
 కలకలమాకలయ్యునిలయపాలికాస్సత్వీరమవబుధ్య కంసా
 యసుతావతరణంస్యవేదయః || ౧౦౮ || సోపితద్వచన
 నికమనసమయమశనిహతఇవధా రాధరస్సమధికగతహృద
 యవేదసస్సమజనిజవిలయహేతురంతకఇతిసాతంకఃపంక
 నిమగ్న పదఇవద్విరదఃకృత్యాకృత్యవివేకమకలయః ద్వివిధ

మనుభవారూఢం - బ్రహ్మేవాస్మితదన్యంనకిమవ్యస్తీతివిస్తయోవిదుషాం-
 అఖండానందమెతయ తద్భ్రంహ్మైత్యవధారయెత్యాదిభగవత్పాద ప్ర
 యోగదర్శనాత్ప్రకృతేనపుంసకలింగనిదేశః-అతఎవకవిదానందకర్తృశా
 తసుఖానిచెతినమాసపారఇతివెదితవ్యం- పా)చాతుపరతాధియాఅన్యత్వ
 బుధ్యావసుదేవసుతత్వబుధ్యేత్యర్థః ; పుత్రత్వభిమాదె వాయమానం
 దఃనాయంమమపుత్రఇతియాథాభ్యఃజ్ఞానెతుకుతస్సుఖమిత్యర్థ ఇతి వ్యా
 ఖ్యాతం||౧౦౭||పురగొపు రేషుపురద్వారేషు||ని||గోపురంతుపురద్వారేద్వా
 రమాత్రేవపుస్తకఇతివిశ్వః-ద్వివిధమప్యరిష్టమితి-సూతికాగృహంఅశుభం
 చెత్స్యః ||౧౦౮||అరిష్టంసూతికాగారెతక్రిచాప్యశుభేశుభఇతివైజయంతీ||

౧౦౯ || భూయాంస ఇతి || సుధాధామాననాశ్చంద్రసదృశవదనాః మా
 ననాః యోగ్యాః బహుమానాహః భాగినేయ త్వాదితిభావః - భీరురంగనా
 అయమూజంత ఇతి వందిఘటినా వ్యాఖ్యాతం - త్వం రక్ష సాభీరుయతో వనీ
 తెతి ప్రయోగశ్చ దర్శితః - ప్రాస్వాంతప వాయుమిత్యపరే - ఆవతంతి కుఘ
 మాన్యభియాతి - క్షౌ పభీరుకులకుంతలబంధాది త్యాద్యభియు క్రవయోగ
 శ్చ || అసావిలసూత || కమణిలుజ్ జైశ్చిణ్ || సవది ఇదానీం మానయన

మవ్యరిష్ట మాసాదయక్ వ్యాపాదనాయ దేవకతనయాం
 తనయామయావత || సాపి పాపా శయమెనం ప్రత్యవా
 దీత్ || ౧౦౯ || ప || భూయాంసోనిహతాస్సుతామ
 మ సుధా ధామా ననా మాననా యోగ్యా భీరు రసా వ
 సావినవదిప్రేమానమాలంబ్యతామ్ | క్లౌశం మానయమా
 నయస్వభగీందూనామనానాధినానోసించంతి ధరాధరా
 శ్చిమశనిష్టాషేపిధారాధరాః || ౧౧౦ || ౫ || ఎవమతికరుణ
 మాలవంతీమెనామానకదుందుభిమపిదీనారవముఖరితహరి
 చంతరమవిగణయ్యస్తనంధయామాదాయపరిశిలాతలము
 త్పాత్యపాతయితుమారభత || ౧౧౧ || ౪ || అబలాయద్వై
 వకజానతతస్సోయంశ్యణౌతుతద్వాణీమ్ | ఆనకదుందుభిశ
 బ్దంనాశ్చౌషీ దేవవిస్తయాయైతత్ || ౧౧౨ || ౫ || సాపిఘ్నత
 క్షాశలెనతత్తణమంతరిక్షవత్క్షానిసముఘ్నైత్యసమధీగమ్యచ

పాప్రయమానయస్వ-మానపూజాయామితి చారాదికొధాతుః - అనూ
 నాధినాఅధికమనోవ్యభయాకృతాపరారస్యాప్యవకారెప్రవృత్తౌవృష్టాం
 తమాహ || నోసించంతి కాకుః సించంత్యేవైత్యధః - అశనిష్టాషేపిఅశని
 నాదద్వాపీత్యధః - ఘ్నవదాహీ || ౧౧౦ || ౧౧౧ || అబలెతి || దేవకజాదే
 వకీత ఇతి ప్రీత్యప్రయుక్తానాదరాదిత్యధః - ఆనకదుందుభిర్వసుదేవః
 విస్తయాయేతి - పురుషవచనమపినాశ్యణౌదితివిస్తయః - అతౌదరపూ
 ర్వకశ్రవణనిషేధః - నుబలౌచ్ఛారితశబ్దన్యాయముంజతయా శ్రవణాధా

వోయుక్తఃపటహాభరీశబ్దమపినాశ్యణౌ దిత్వహాబాధిర్యమితి ధ్వనిః ॥
 ౧౧౨ ॥ ౧౧౩ ॥ అయీతి ॥ వైధేయోమూఖణః ॥ ౧ ॥ మూఖణవైధేయ
 బాలిశాభిత్వమరః - నిబహితయాహతయా ॥ ౧౧౪ ॥ అపీతిసమభ్య
 చణ నాయెత్యత్రవిపరీతలక్షణయా సమున్నీలనాయె త్యధోలభ్యతే ॥

సురసుందరీరూపంవిస్త్రయమానమెనముగ్రసేనతనయమ
 వాదీత్ ॥ ౧౧౩ ॥ X ॥ అయిభౌవైధేయకులతిలకకిమన
 యాబాలిశయామయానిబహితయా ॥ ౧౧౪ ॥ X ॥ అ
 పితుభువిసముద్భూతవీవతవసమభ్యర్చనాయకొపినిరంకుశ
 మహీమానుభావస్సావధానమెవతదవధారయతుభవాని
 తి ॥ ౧౧౫ ॥ X ॥ కంసోపినితాంతమరుంతుదవచనఝఝఱ
 రితహృదయకొటరకికమపికర్క-శదశావిశేషముపగమ్య వ
 సుదెవవశరణీకరణీయితి ధియమయాసీత్ ॥ ౧౧౬ ॥ ప ॥
 ప్రాప్తాపిపుత్రాదకనవజ్రఘాతాకంసాంబువాహోద్య
 సుదెవశైలః । బభారతస్యైవచాంబుధారాశ్శీర్షైరైగు
 ర్వీఖలుజీవనాశా ॥ ౧౧౭ ॥ X ॥ దెవకీచసాంత్యవచనైర
 భ్యధోయమాన మెనంసాసు శయమాశయసంధుక్షణవిచ
 త్తణంతత్క్షణమానందయామాస ॥ ౧౧౮ ॥ X ॥ ఏవంప్ర
 సాదమెదురహృదయారవిందౌ దంపతీ పుండరీకవిలోచన
 విలోకనవికలసకలబంధావపివిగళితనిగళబంధావాధాయ
 తాభ్యామాశ్వాసితఃకంసోపినిజనదనమాససాద ॥ ౧౧౯ ॥
 తతః ॥ X ॥ అపచితరుచినిచయమీమకరవిరహవిధురితరజ

౧౧౫ ॥ ౧౧౬ ॥ ప్రాప్తఇతి ॥ శీషేణ - బభారబహుమన్యతేస్త - అన్య
 త్రాగ్రేణదృతవానిత్యధణః - జీవనాశాజీవితస్పృహండకవాంఛాచ - గ
 మనికాభిఃరచనావిశేషేః ॥ ౧౧౭ ॥ దెవకీతి ॥ సానుశయంసవశ్చాత్తాపం ॥
 ౧ ॥ భవెదనుశయోద్వేషేవశ్చాత్తాపానుబంధయోరితివైజయంతీ-అశయ
 సంధుక్షణవిచక్షణం హృదయోల్లాసనచతురం ॥ ౧౧౮ ॥ ౧౧౯ ॥ అపచి

తే || పూర్వసర్వంసహాభ్యదుదయవర్వతవివపూర్వదేశస్థ భూవతిరితీన్లి
ష్టరూఢకం - సముదక్తముద్భృతం||ని||సముదక్తోద్భృతేసమగ్నత్యమరః-ఉచ్చా
వచమనేకభేదం-ఉల్లిఖ్యమానేవణ్యకామానే-హరిహాయశ్శక్రః తస్యహరి
త్స్పాచీ||౧౨౦||౧౨౧|| ౧౨౨|| స ఇతి || తదనువిధేయంతదనంతరకృత్యం-

నీయువతీపరిదేవనవిరావాయితనానావిధవతగవిరుతముఖ
రితేషుహరిస్తుఖేషుకిస్తుఖలుపూర్వసర్వంసహాభ్య దవలం
బ్యమానభాసురమణిముకురమిదంకిముతపరిసరవిస్మయరకేస
రవాసరకమలావిలాసకోకనదమిదమాపెనాస్విదవనీతలావ
తీర్ణమధునూదననిషేవణాయబలి సదనసముద్గత భుజగవ
రివృణమాడాశోణ రత్నమిద మథవారధాంగవిహంగదూ
రీకృతవిరహేనలజ్జాలాపటలమిదంకిముతద్విజరాజవసుహ
రణసముపసతవిగహాణానిబహాణాయ వాసరకరసము
దక్తత ప్రలోహాళకమిదమేవముచ్చావచ ముల్లిఖ్యమానే
హరిహాయ హరిస్తుఖచుంబ్యమానే సముదంచతి భగవతి
భాస్వతి || ౧౨౧ || ప || దుర్కంత్రీభిరసావాశుసమ్త్రీ
యతుమంతరాత్ | సమాజమాజగామాథకంసస్సం తాన
పాంసనః||౧౨౨||గ||సాయమముయాకవటబాలిశయాసల్ల
పితమఖిలమపితేభ్యోనీవెద్యతదనువిధేయమభిదధే||౧౨౩||
గ||తేపిమంత్రిణస్తన్నియంత్రీణపరతంత్రీతాస్యకలవసుమ
తీవాస్తవ్యపృథుకమధనకృతనిశ్చయాన్నిశ్చక్రముః-స్వయమ
పినిజనిలయమయాసీత్ || ౧౨౪ || ప || తదైవనందస్సుతభా
వభాజఃపరస్యసాక్షాత్కరణేనపుంసః | నిర్వాణమాపాన

సకలబాలహాననమిత్యథః - సకలశిశునాశనైస్వశతురపినశ్యేదితితాత్ప
ర్యం||౧౨౩||త ఇతి||నియంత్రణంనియమనం వాస్తవ్యావతకామానాః-వసే
స్తవ్యత్కతకరిణిచ్చైతికతకరితవ్యత్||౧౨౪|| తదైవెతి||సుతభావ భాజః
పరస్యపుంసఃపరమాత్మనః-సాక్షాత్కరణేనదేశకానన-నిర్వాణంసుఖం||ని||

నిరాక్షాంసివృతౌ మోక్ష ఇతి భాను-రః - ఆవచకృధరేవరోక్షేనతిక్ష్ణ
స్యనందవ్రజ పాప్త్యనంతరమిత్యథః - బంధః అభవత్ పునః కావోగా
రే పాప్తిత ఇత్యథః - నందస్యవరమాత్మసాక్షాత్కారాస్తుక్తిరభూత్
వసునేవస్తుతత్పారోక్ష్యాగ్బద్ధితిధ్వనిః || ౧౨౫ || స్థానె ఇతి || హృదాపరి
రభ్య వక్షసా ఆలింగ్యధ్యాత్వాచభూతాజాతాః-అత్రవిరాగాదాయ
తీనామపితిదీయలీలాపారవశ్యే కిముతమాతు ర్యశోదాయా ఇత్యథాఽవ
త్తిరలంకారః || * || కైముత్యేనాథః సంసిద్ధిః కావ్యాథాఽవత్తిరిత్యి
క్షణాత్ || ౧౨౬ || బభూవెతి || ప్రకాశమితి యశోదాయాః పుత్రలాభజ
న్యానందః సర్వైరివిజ్ఞాయత ఇత్యథః - తత్త్వం మత్వాపీతి మమైవ పుత్ర
యశోదయాపరిపాల్యత ఇతి యాధాభ్యజ్ఞానైవీత్యథః - నెదం ఆనంద
కదుందుభేస్తు బంధోభవచ్ఛక్రధరేవరోక్షే || ౧౨౫ || వ స్థా
నైతమాదాయత దాయశోదావ్యమందమానందమవిందతే
తి | హృదాముదాయం పరిరభ్యలీలాలోలావిరాగాయత
యోపిభూతాః || ౧౨౬ || వ || బభూవచిత్రం వసుదేవసూ
నోమాఽయావృతాయా అపినందవధాః | ప్రకాశమా
నందముముష్యత త్వం మత్వాపినెదం వసుదేవతన్వ్యాః ||
స్యప్రకాశనం నాస్తీత్యథః - పుత్రలాభజన్యానందం స్వయం మేవానుభవ
తినతు కంసభయాత్ప్రేకటయతీతిభావః - అత్ర శబ్దశక్త్యా పూర్వవాక్యే
యశోదాయా అజ్ఞానావృతస్యాప్యానందస్యప్రకాశ ఇతి విభావనాలంకా
రవిశేషోవ్యజ్యతే- తల్లక్షణంతు || * || కార్యోత్పత్తిస్తృతీయాస్యాత్సత్య
పి ప్రతిబంధక ఇతి - ఉత్తరవాక్యేతు దేవక్యా అనావృతస్యాప్యానందస్య
నస్ఫురణమితి విశేషోక్త్యలంకారోవ్యజ్యతే- తల్లక్షణంతు || * || కార్యా
జనిర్విశేషోక్తిస్తృతీయప్రమూలకారణ ఇతి - తథాచోక్తం - అలంకారోభవ
స్సైవ శబ్దాద్యత్రావభాసతే- ప్రధానత్వేన విజ్ఞేయ శ్శబ్దశక్త్యుద్భవోద్వి
ధేతి - అత్ర యద్యవ్యలంకారోపివస్సైవ తథావ్యలంకారోవిచిత్రంవ
స్తు - ఇతరతుశుద్ధవస్త్వీతి ప్రతిపాదయితుం వస్సైవచేత్యేవకార ఇతిరహ

స్యం॥౧౨౬॥ నందోపేతి ॥ నిస్సాణరాణేతినిస్సాణధ్వనిరిత్యథః - యద్య
 పివశీరణ్యోరుపసంఖ్యానమితిఅచోవిధానాద్ధుఞ్చాధితః - అతఏవామ
 రః- వశఃకాంతౌ - రక్షస్త్రాణేరణఃక్వణితి-తథాపిస్యావాదివద్వాహుళ
 కాద్ధుఞ్చద్రప్తవ్యః - ప్యాధాతురణ ఏవరాణఃప్రజ్ఞాదిత్వాత్సావ్ధేఃఆ
 ణేతివ్యాఖ్యాతం - లాస్యవిలాసేతి - లాస్యంనామన్యత్రవిశేషః - తదు
 క్తంసంగీతచూడామణౌ ॥ ❀ ॥ శృంగారరసభూయిష్టే రుచ్ఛిరిభావత
 రంగితైః । అంగైరసంగసర్వస్వశోభాతిశయశాలిభిః । అన్వితోన్మత్త

౧౨౬॥౫ ॥ నందోపేతదసునందనసముదయసమయసముచి
 తమానందమనుభూయవయస్వీనీశతమపరిమితకనకమవ్య
 పనీసురసాద్విధా యతొరణవతాకానికాయభూషితేషు
 నికేతనెషుదుందుభిపటహనిస్సాణ రాణముఖరితేషు హరి
 న్తుభేషులాస్యవిలాసలాలసాసువేశమత్తకాశినిషుశ్రుతిరు
 జాపహరిగానరసాయనెషుగాయనెషువికీర్ణ సుమనోగ
 ణేషుసుమనోగణేషుప్రకటితకల్యాణగాధేషుమాగధేషున
 ముదితానంద పల్లవేషుపల్లవేషు ప్రవ ర్తితమంగళ సూక్త
 జాతెషుద్విజాతెషుచతత్త్వణమాత్త జన్మనోజాతకర్తమంగ
 లంగిర్వతకయామాస॥౧౨౭॥ ॥ ప॥కృమేణవవృధేశౌరిర్థ

ర్షివిగ్రహవానిపతధాదువికనయాంకూరఃకంసస్యచని
 భేదాయస్తల్లాస్యమితికథ్యతఇతి - వెశోవేశ్యాగృహం-తత్యస్థితామత్తకా
 శీన్యఃవేశ్యాఇత్యథః॥❀॥ నెవధ్యేగృహమాత్రేవవేశోవేశ్యాగృహేపిచె
 తిరభసః-గాయనెషుగాయకెషు-ఋత్పైతికతకరిణ్యుట్-సుమనసోదేవాః
 పుష్పాణిచద్యేజాతేఉత్పత్తీయేషాంతెద్విజాతాఃబ్రాహ్మణాః॥ని॥జాతరి
 జన్మసమూహయోరితిశాశ్వతః॥౧౨౮॥ క్రమేణేతి ॥ విగ్రహవాణసశరీరః
 దుద్విసస్యాంకూరఃఅంకురః ॥ ని ॥అంకెలూపిప్రోహస్యాదంకూరోం
 కురమస్త్రీయామితివైజయంతీ-అత్రప్రస్తుకయోఃకంసకుర్వినయాంకురకృ
 ష్టయోర్వృద్ధిరూచైకఫర్వావ్యాత్యప్రస్తుతతుల్యయోగితాలంకావః॥❀॥ వ

ద్వ్యాభిమిత రేషాం వాధమైక్యంతుల్యయోగితేతిలక్షణాత్ || ౧౨౯ || అథ
 యమితే || త్యదాదీనిచెతివృద్ధసంజ్ఞాయాంవృద్ధాచ్చః- ఉదవసితం గృహం ||
 ని || గృహం నెవాదవసితేత్యమరః || ౧౩౦ || తామితే || భ్రాత రావితినందవ
 సుచేవయోరై వ్యక్త త్రియయోభ్రాతృభావః స్నహకృతః - స్నిగ్ధోవ
 యస్యోమిత్రం చ స గంధోమిత్రయస్సహృదితసజ్జనకౌశే - అనామయమి
 తిక్షేమస్యాప్యవలక్షణం || * || భ్రాహ్మణంకుశలంపృచ్ఛేత్తత్ర బంధుమనా
 మయం - వైశ్యంక్షేమంసదాపృచ్ఛేచ్ఛూద్రమా రోగ్యమేవచేతివచనాత్ -
 చ్యుతసుతాశస్యేతి - గతయావనత్వాత్పుత్రపాప్రివిషయేనిరాశస్యేత్య

రంకుశః || ౧౨౯ || గ || అథకదాచిదువహారవితరణాయవ్రజవ
 రిత్రాణభరమఖిల మపి నిజమనుజీవిజనసాద్విధాయ సమధి
 గతమధురానగరమువహృత సమస్త వస్తు నికరతయా పరి
 తోషితవరివృథంనందగౌవమువగతమాకణ్యవసుచేవస్స
 త్వరమదనీయ ముదవసితమయాసీత్ || ౧౩౦ || తావథ
 భ్రాతరాన్నిగ్ధాదై వాతకృతనమాగమా | వరస్పరంపరి
 వ్యజ్య వప్రచ్ఛతురనామయమ్ || ౧౩౧ || భ్రాత స్తనయ
 సారణ మధురణవివధాసే | జాతాచ్యుతసుతాశస్యయ
 దచ్యుతసుతస్పహః || ౧౩౨ || కుశలీరాహిణేయస్తైభా

ధాః-అచ్యుతసుతస్పహనిరవధికసుతాసు రాగః - అచ్యుతరూపసుతాసు
 రాగశ్చేతివ్యజ్యతే - అత్రైకవదగతోపిధ్వనిఃకృష్ణస్నోకాశోభావహః - త
 దుక్తంధన్యాచార్యైః || * || విచ్ఛిత్తిశోభవై కేనఘాషణే నవకామినీవదద్యౌ
 తేనసుకవెద్వనినాభాతిభారతితి || ౧౩౧ || ౧౩౨ || కుశలీతి | కుశలీకుశలవానితి
 సిద్ధవన్ని దేశః - రాహిణేయోబలభద్రః భాస్వతః తేజస్వినః || ౧ || భాస్వా
 భాస్వరసూర్యయోరితివైజయంతీ - తెతేవనన్వని తాతనద్వీయతి || * || తా
 తనద్వనీవాచరతికిము-అధికరణా చ్యుతివచనాదాచారకృచ్ఛేనఃకృణతివదనం
 జ్ఞాయాంనలోపః-కృదిచేతీకారః-మాధ్యాయైవేవతాతంమన్యతే కిమిత్య
 ధాః- పౌధ్యామిత్రగృహీయతిమిత్రగృహాభివాచరతివాఃమితిప్రశ్నః-

మమపితావసుదేవవచనందస్తుమిత్రమితిమన్యతేమిత్యర్థః వ్యంగ్య
 ధక్ష్మరాహిణీయోబుధః-భాస్వతస్సూర్యస్యసద్దనిసింహరాకౌతాతసద్ద
 యతికిము||॥ రాజానారవిశీతగూఢీతిసుతానెతాకుమారోబుధభివరాహ
 మిహిరేణసూర్యస్యాపిబుధజనకత్వోక్తైః - కింవామిత్రగృహీయతీతి || ౩||
 మిత్రే సూర్యసితోబుధస్యేతి శాస్త్రాత్ - కంసాజ్ఞయాపూతనా ప్రజంగ
 మిష్యతీతిచేతసికృత్వాహ || ౧౩౩ || తవేతి | ఆర్పితకరస్యదత్తోపాయసస్య
 తవభిహమధురాయాంత దేయంత దాతుంయోగ్యంప్రాప్యమితియావత్

స్వతఃకిముసద్దని | తాతసద్దీయతిప్రాధ్యాకింవామిత్రగృ
 హీయతీ || ౧౩౩ || తవార్పితకరస్యాద్యనాదేయమిహకించ
 న | ఆతోహాసి ప్రజంగంతుంకతుం వై వాసనగ్రహమ్ ||
 ౧౩౪ || భ్రాత్రవ్రజముపేక్షస్వనోత్పాతశతసంకులమ్ |
 విరరామాభిధాయేదంనందమానకదుండుభిః || ౧౩౫ ||
 ప్రముదితహృదయంవిధాయశౌరింతదభి హితం హిత
 మాకలయ్యభూయః | భవనమనుతతశ్చచాలనందస్సమ మ
 నుజీవిభిరాద్యతైగవీశైః || ౧౩౬ || పూతనాతదనుసం
 దమందిరంపాతనాయ సకలాగ్భసంతతైః | యాతనాసుని
 పుణాసమాయయా చేతనా దాన పరాయణా శయా ||
 ౧౩౭ || గ|| సేయమవతంసితకంసశాసనాకషనీయత కామి
 నీయావసంపదతినంహితవసుంధ రాబాలిశవరాసన పరా

కించిదపినాస్తీఅతభిప్రయోజనాభావాదిత్యర్థః-ఆసనగ్రహంకతుం
 స్థాతుం - వ్యంగ్యార్థః-అర్పితకరస్యదత్తపాణెరాదేయంత దాతుంయో
 గ్యంవస్తునాస్తి-వచనాదానగమనవిసగ్ధానందానాంవాక్పాణ్యాదికర్తౌం
 ద్రియవిషయత్వోత్-అతోవ్రజంగంతుంహాసి - పాణివైకల్యేపిపాదవై
 కల్యాభావాదితిభావః - ఆసనగ్రహంకతుంపిత్రాద్యాసనంకృహీ
 తుంపునఃపునశ్చబృహస్పతిః-నాహాసిపాణివైకల్యాదితిభావః-ప్రాచాం
 తుపూర్వాధేనాదేయ మిత్యత్రినఅదేయమితి చ్ఛేదంకృత్వాయః పరా

వకారాయనాస్తమేవప్రయచ్ఛతి- కిమన్యదదేయమితివ్యజ్యతఇతివ్యా
 తం-సకలాభా సంతతేఃసకలచాలసంఘస్య-అతిసన్యాభ్యాంభస్సత్వం
 అతినంహితవసుంధరేతి|అతినంహీతావంచితా-సమోవాహితతయ
 తివైకల్పికోమకారః||ని||వంచనంచాతినంధానమితివైజయంతీ - వసుంధ
 శదైవతత్సాజనాలత్యంతె- వరాననంమారణంకరగ్రాహంగృహీత్యా
 లగృహీత్యైత్యథః- హస్తైవతిగ్రహేఞ్చారిత్యత్రాథఃగ్రహణాణ్ణః

యథానందభవనభూషణీభూత మువధిచాలిశం వనమాలి
 నమతివెలచాలలీలావిలోకన లాలసేవ కరగ్రాహంగృహీ
 త్వాతదీయ మధురతరభారతీ భరనిశమనవరవశనిజాశయే
 వకమపి ప్రమోదభరమభినీయ హాలాహల నిలయ మాత్మ
 నస్తనయుగళ మపాయయత్ || ౧౩౭ || ౫ || యదునం
 దనాపిత్రి భువనమోహన విశారదమపి మామియమతిసం
 ధాతుమచ్యవస్యతీతి తదీయచ్ఛందమనుసంద ధానస్తదీయ
 మవరిమితశరీరబలమవలెవమపిప్రాణసమీరణైస్సమమసిస్వ
 దత్ || ౧౩౮ || ౪ || యత్పుతనా ప్రాణసమీరవారమసా
 స్తనాస్వాదనిభాదధాసీత్ | చక్రీతతాసా నిరధారింతు
 చిత్రంసుదర్ణప్రాణయిత్యమస్తి || ౧౩౯ || ౪ || సాసీజ్జగ
 త్ప్రాణధయాసచాస్యాఃప్రాణానిలా నెవనినాయనాశమ్|

త్ - తదీయఛందంతదభిప్రాయం|| ని|| ఛందోభిప్రాయఆశయిత్యమర
 అవలేపంగర్వం || యదితివారంసమూహం || ని || నివహావనరౌవార
 విత్యమరః- స్తనాస్వాదనిభాత్ స్తస్యవయఃపానవ్యాజాత్||ని||నిఘోవ్యాజః
 దృక్షయోరితిభాస్కరః- అధాసీత్పిబతిస్త- ధేట్వానే-విభాషాధేట్వా
 తిచజోవైకల్పికత్వాచ్చజభావవక్షేసీచిరూపం-విభాషాఘ్రాధేట్వాశఇతి
 జ్జోవస్యచవైకల్పికత్వాత్-తతఇతివవనాశనత్వాదిత్యథః-చక్రీసర్వోప
 రిశ్చనిరధారినిశ్చితః - సువర్ణప్రణయిత్యంగరుడసఖ్యం|| ౧౩౮ || ౧౩౫
 ౧౩౬||౧౩ || ౧౩౮||౧౩౯ || నేతి || జగత్ప్రాణధయాసకలజగత్ప్రాణ

షోణీవాయుదోహిణీచ॥ ౧ ॥ సమీరనూరుతమరుజ్జగత్ప్రాణసమీర్ణణా
 ఇత్యమరః ॥ తుల్యేతి ॥ వాతదోహిసామ్యేషీశ్యభణః॥ ౧౪౦॥ నివీయేతి
 రుతాం దేవానాం పవనానాంచ॥ ౧ ॥ మరుతౌ పవనామరా విత్యమరః- వివధి
 ర్జలధిగః- రశనిధిశ్చ- నవివ్యధేనభిన్నః- కథమేతదిత్యాశంక్యవిషముణన్యాయె
 నసంగచ్ఛతఇత్యాహ- ఆవాసభూమిరిత్యాదినా- విచ్ఛంప్రసిద్ధం॥ ౧౪౧॥

తుల్యే పరాధే మరుతాం హితౌ భూదసౌరిపుస్సేతి విచి
 త్రమేతత్ ॥ ౧౪౦ ॥ ప ॥ నివీయతస్యాగరళాయతానిన
 వివ్యధేస్తస్యపయాంసిసోయమ్ । ఆవాసభూమిర్వివధి
 స్సుతాపితస్యైవయస్సైష్టకమేతివిత్రమ్ ॥ ౧౪౧ ॥ ప ॥ అ
 లమలమితివాదినీతతోసౌయుడితి విభిన్న సవగ్ర సంధిబం
 ధా । అధిధరణిపపాతనష్టసంజ్ఞాగిరిరివదుస్సహారౌ ద్రవ
 జ్జిఘాతాత్ ॥ ౧౪౨ ॥ ప ॥ అపపురమిదమీయంగాత్ర
 మాధాయఘోరంకలయతిశిశురక్షౌంరక్షితాంచక్రవాళే
 నిజసదన ముపాగా న్నందగౌవ స్సహకృషైనిశమి తసుత
 వాతోకవిస్తయంచవ్యతానీత్ ॥ ౧౪౩ ॥ గ ॥ అథకదాచి
 దౌఢానికమపెఱాత్సవసముత్సుకసకలవల్లవవిలాసినికులకల
 కలకబళితాసుహరిద్దరీమవయః పిపాసాసమాకుల యశో
 దాకిశౌరవరణతలసమిరితవిశంకటనికటశకటఝఝుఝౌరీభా
 వముత్పాతశతమాశంకమానానంద గౌవ పురోగమాస్త
 త్కమః డౌప్యనభిభూతమఫిఃకమవలొక్యకమపి ప్రమో
 దమనుబధ్నావుః ॥ ౧౪౪ ॥ గ ॥ ఎవముత్పాతశతమపివరిఫ

అలమితి॥ నష్ట సంజ్ఞాఅచేతనా ॥ ౧ ॥ సంజ్ఞాస్యాచ్యైతనైత్యమరః॥ ౧౪౨ ॥
 అపపురమితి॥ గా)మాద్యహిరిత్యీర్షణః॥ ౧ ॥ అపపరిబహిరంచవఃపంచ
 మ్యే త్యవ్య యీ భావః ॥ ౧౪౩ ॥ అథేతి ॥ సమిరితఃక్షిప్తఃవిశంక
 టఃవిశాలః ॥ ౧ ॥ విశంకటంపృథుబృహద్విశాలమిత్యమరః- ఝఝుఝౌరీభా
 వశ్చూణీభావః - తత్కమః డౌప్యనభిభూతమితి - పాదాగ్రీశ్చిత శక

టనాశేవ్యవినశ్యంతమిత్యేతః || ౧౪౪ || ౧౪౫ || ౧౪౬ || ౧౪౭ || శ్చ
కావ్యత్తఇతి || యథాతూలమితి - తూలమివేత్యథః || ౧౪౮ || తద్దస్వ
తి || అనురహసమేకాంతే - అన్వవతప్తాద్రహసఇతి సమాసాంతోచ్ఛ్ర

వంతమనంతమహీమానమైనమభవకం యశోచాకచాచి
దుత్సంగసంగినమాధాయవర్తమానాగిరిశిఖరభరమివ త
త్కలైబరభరంనిమిషమపినవిషేహే || ౧౪౫ || ప || కుక్షీ
స్థాఖిలలాకొయమబలానందసుందరీ | విస్తయావిషయె
వ్యస్తీన్వ్యస్తయంతతచాజనాః || ౧౪౬ || ప || అద్భుతంప
రమాస్థాయజననీభారవీడితా | అవతార్యశిశుంఘామా క
ర్తసువ్యాప్యతాభవత్ || ౧౪౭ || ప || తృకావ్యత్తః
వ్యాత్తవసుకృతచక్రానిలతనుర్యథా తూలం నీత్వా శిశు
ముపరిభారాదితకరః | వ్యవస్యన్నుత్ప్రస్తుంపృథుకకరని
ష్పీడితగళోగళత్పాఠిః ప్రాయాద్ధరణిమిదమత్యద్భుత
మఘాత్ || ౧౪౮ || ౫ || తదనుయదుకులపురోధాగగా
భీధానామహమునిర్వసు దేవనిదేశేననందమందిరమధిగమ్య
యథావిధిసమభ్యచితస్తనయయోరనురహసమేవనామ
కమమంగళంవిధివద్విధాతుమారభత్ || ౧౪౯ || తతః |
ప || రాహిణేయంబలారామస్సంకషణణిత్తిద్విజః | అవ
దద్వాసుదేవోసాకృష్ణిత్వత్యపినందజమ్ || ౧౫౦ || ప || సపో
తఃపోతోసానిరవధికసంపారజలధేర్మపాకః పాకొయం
యదుకులగళద్వైలతవసామ్ | తథాప్యేతాపోతప్రకృతిమ
వలంబ్యాభజగతీంనిజైలీలాజాలైరహహవిదధాతే ప్ర

త్యయః || ౧౪౯ || ౧౫౦ || నేతి || పోతఇతి - నాశ్శిశుశ్చ || ని || పోతశ్శి
శువహిత్రయోరితిభాస్కరః - పాకఃపరిపాకశ్శిశుశ్చ || ని || పాకొరజనిని
ష్టాయమభవకెవచనేపిచెతిభాస్కరః - గళద్వైలతవసామమితసుకృతీనాం
నిజైలీలాజాలైరితిద్విత్తీయవిలాసేవృథమతోవణణనీయానాంబాలీలానా

మీయముపోష్టాతః||౧౫౧||అ||అథయావత్క్రిమిమనసువ్యస్యలూకేతిష్ఠతిశా
 శ్వతీతావత్పుణ్యకృతాన్లుకాననంతాన్సురుషాన్సుతభితిశాస్త్రాధ్యమనుసంద
 ధాసఃప్రబంధనిజనామాఖ్యానపూర్వకంపరిచ్ఛేదసమాప్తింకథయతి || య
 స్తిస్తితి || శంకరదారాణాంభవాన్యాసారభంసాందర్యం ||ని||సుగంధా
 చమనాజైవవాచ్యవత్సురభిస్తృతభితివిశ్వః- దుఃఖిణహరగిరస్సారభంనా
 రభంతభితిసంకల్పసూర్యోదయెప్రయోగశ్చ తేనజరీజ్యంభంతః అతిశయన
 జ్యంభమాణాఃఅతిసుందరాశ్చత్యథః-యెకటాక్షః-|||| యద్గతా గతవి
 శాంతివైచిత్ర్యేణవివతనం- తారకాయాఃకళాభిజ్ఞాఃతంకటాక్షంప్ర
 చక్షతభితి సంగీతరత్నాకరోక్తలక్షణాః తేషాంఫటాఃతాసాంపాతాః

ముదితామ్ || ౧౫౧ || *

ప || యస్మిన్ శంకరదారసారభజరీజ్యంభత్కటాక్షచచ్చ
 టాపాతాఃకల్పలతావితాససుమనాగుంభప్రియం

భావుకాః | తస్యాసౌ నవ కాళిచాన విదుష

శ్చంపూ ప్రబంధామృతేపూర్వఃకావ్య

విదాం ప్రకల్పిత సముల్లాసౌ

విలాసాగమత్ || ౧౫౨ ||

ప్రవృత్తయఃకల్పలతైత్యాదిసకలెస్సితాథఃప్రదాశ్చత్యథః - పీయంభా
 వుకాశ్చత్యత్||*||కతఃరిభువఃఖిమ్మచ్ఛుకణ్ణావితికతఃరిఘకణ్ణప్రత్యయః
 అరుద్విపదజంతస్యముమ్- పూర్వఆదిమః|| ని||పుంస్యాదిఃపూర్వపౌరస్వై
 త్యమరః- విలాసభితిపరిచ్ఛేదస్యసంజ్ఞా||శిష్టంస్వప్తం||.....*

ఇతిశ్రీపదవాక్యప్రమాణపారావార పారీణ శ్రీమహ్నా

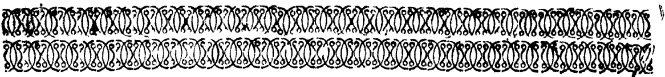
పాధ్యాయపక్షధరయల్లయార్యభాగ్యతనయేన

ఆకయసూరిణావిరచితాయాం భాగవత

చంపువ్యాఖ్యానాయాంరత్నావళిసమా

ఖ్యానాయాంప్రథమోవిలాసః-

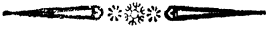

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణ పరబ్రహ్మణేనమః-

చం పూ భా గ వ తె - స వ్యా ఖ్యా నే-

ద్వితీయవిలాస ప్రారంభః-

అ || అథే దానీంచాలలీలాస్త్రింశత్ శ్లోక్యావణయతి || మత్సర్వ
స్వేత్యాదిభిః || అమాల్బ్యంలూకొ త్తరమిత్యథః - లీలాజాలం విలాసస
మాహం || ని || లీలావిలాసక్రియయోరిత్యమరః - ఆదితస్వీకృతవాణ్-చ

మత్సర్వస్వమదీయజీవితమమప్రాణాంబతాతెతితంప్రేష్ణా
యెనముహుశ్చచుంబజననీయద్వాహరిర్బాలికః | స్మైరా

కారేతియావత్ - తస్యై యశ్చాదాపేష్టైతస్యై కృష్ణలీలాజాలాయచఅస్మా
కంసమోసమసాగరః - అస్తీతిగమ్యతే || * || అస్తిభవంపితరోప్ర
యజ్యమానో ప్యస్తీతి మహాభాష్యవచనాత్ - భవంతిపూర్వాచార్యా
ణాంలటస్సంజ్ఞా - అత్రహరిచాణ్లిశితపదసూచితెనలోకాంతరాలంబ
నవిభావెననిమిత్తహాసాస్పష్టభాషణోల్లలసాదిభిః- ఉద్దీపనవిభావైశ్చ
టువచనచుంబనాదిభిరనుభావై హామోదిభిస్సంఘాతీభావై రనురక్తసిద్ధై
రద్యైశ్చరోమాంచాదిసాత్వికభావైశ్చాసంయుక్తకొమలవణం సందభం
సహకృతైనిరతిశయానందనిరతిశయరూపోవత్సలరసఃప్రీతీయతే - నను
వత్సలంసస్యైవానంగీకారాదిదమయుక్తమితీచేత్ - వత్సలరసమనంగీకర్య
న్నైవదగ్ధిప్రవ్యః - కింఘోష్యభావాదుతసామగ్యభావేన రస్యకూనత్వా
భావాత్ - నాద్యఃవత్సాదివిషయకరతేరేవస్థాయిత్యాత్ నద్వితీయః - లూ
కొత్తరవత్సరూపవిభావస్యఅస్పష్టభాషణానిమిత్తహాసాదేరుద్దీపనవిభావ
స్యముహుముహురవలొకనచాటువచనాద్యనుభవస్యరోమాం చాదిసా

త్వికభావస్యచింతాదిసంచారిణాంచనత్వేనవిశిష్ట సామగ్్యాగ్రస్యమాన
 త్యాత్ - ఎతేనశృంగారవివాంతభావవృత్తి పఠంతఃపరాస్తాః - విలక్ష
 ణవిభాగాది సామగ్రికత్వేన అన్యోన్య విషయక రతి స్థాయి కత్వాభావేన
 చ అభేదాభావాత్ - నచవృత్తిస్థాయికత్వేన స్థాయ్యభేదాద్భేదోపి నసంభ
 వతీతివాచ్యం - నాయికానాయక విషయత్వేనవత్సాదివిషయకత్వేనచ భే
 దాత్ వై జాత్యస్యానుభవసిద్ధత్వైజాతికృతభేదస్యాపిసత్వాత్ రతిత్వమాత్రే
 ణాభేదమనోధమత్వమాత్రేణస్థాయిభేదాభావా చ్ఛృంగారహాస్యాదీ
 నామపిభేదోసస్యాత్ నచవీరాదిస్థాయిభావవిలక్షణరతిత్వానుగతస్థాయిక
 త్వాద్విరాదివదాత్సల్యస్యరసా న్తరత్వంనసంభవతీతివాచ్యం-పూర్వోక్త
 రీత్యాప్రసిద్ధశృంగారవిజాతీయత్వేనఇతరవ్యావృత్తరతిత్వానుగతస్థాయిక
 త్వేపిఅంత ర్భావాభావాత్-అతఏవనై యాయికమతేద్రవ్యవిభాగవృద్ధివీజు

స్యః కేమపి బ్రువన్ నిజజనన్యా లాకనాదులకాలల్లీలాజాల
 మమూల్యమాదితనమస్తస్మైచతస్మైచనః || ౧ || గుణైరనవ
 లంబితాంనియమిచిత్తహోలాంగమాగమత్యజమణీయసీ మ

యోరితరవ్యావృత్తరసవత్వేనానుగమేగంధవత్వస్నేహవత్వాభ్యాం వై
 జాత్యాన్నజలస్యవృద్ధివ్యామంతర్భావః - అతఏవదశమరసఇత్యేక దేశినః
 అస్తువా అనయో రేకరసత్వం అన్యోన్యవై జాత్యా ద్దానవీరదయాదివదే
 కరసావాంతరభేదాశ్చృంగారవాత్సల్యాదయః-అతఏవప్రాచాం గృంధే
 షుశృంగారశబ్దఃసజాతీయవాత్సల్యాదీనా ముపలక్షకః- అతఃశృంగారవి
 క్రంవత్సలరసోవ్యస్తీతిసిద్ధం||౧||
 గుణైరితి||గుణైర్విషయైస్సత్వాదిభిర్వాఅనవలంబితాం ||ని||గుణస్తావృత్తిక
 ఛాదిజ్యేంద్రియాముఖ్యతంతుప్వీతివైజయంతీ - అతఏవగమాగ మత్యజం
 గమనాగమనరహితాం వైరాగ్యేణ నిశ్చలామిత్యర్థః - అణీయసీవైయా
 యికమతేఅణుత్వాభ్యుపగమాత్ అసంత్యవరమాథా భూతానిఅనుచ్ఛ
 భూతానిసూక్ష్మవృద్ధివ్యాదిభూతానితై రాశీతాంసూక్ష్మభూతమయీమి
 త్యర్థః-హోలావక్షేతుగుణైఃరజ్జుభిఃఅనవలంబితాంఅతఏవగమాగమత్యజం

విశ్వలాంబజ్ఞేయసీంశయనాథకమవర్యాస్తాం అసంతిదుష్టానిఅనుచ్ఛఘ్నో
 తానైషుద్రబంతవోమతు-ణాదయస్తైరాశ్రితాం ఈద్యశీంనియమిసాంఞి
 త్రమేవణ్డోలాతాయోహఃఃస్వయంజగద్గురుః జగదీశ్వరోపిసౌ ఆస్యత్ర జ
 గణోపిగురురతిస్థూలాపిసౌశ్రితస్సౌసంమదనువావ || తస్యేతి || తాద్య
 శేదోషబహుశాంఢోలామప్యాశ్రిత్య సుఖమను భూతవత ఇత్యధః - ఆ
 స్యాంఢోలాయాంతుపూర్వోక్తవోషాససంతీత్యాహ - చలెత్యాదినా - ధృ
 తగుణాసరజ్జఃమతు-ణాద్యభావరూపగుణశాలినీచేతివోషద్వయనిరాసగ
 తిధ్యేయం - అత్రాధారాధేయయోమణః పరమాత్మనోరానురూప్యా

సవనుచ్ఛఘ్నాతాశ్రితామ్ | జగద్గురురపి శ్రితస్స్వయమ
 వావయ స్సంమదంచలాభృత గుణాగురునఃకిము తస్యఢా
 రాముడే||౨|| యత్యాదజప్రామృతదంకరాబ్జవిగృహ్య
 యుచ్ఛావమధుసారమాధాత్ | తత్సంగినీమంగుశిమెవనిత్యం
 బాలాహరిశ్చంబతునా త్రచిత్రమ్ || ౩ || పురాభవేకింకర
 వాలమాత్రంయోమెకృశాసునఃశశాకదగ్ధమ్ | సమేకియా
 నైవగతివబాలస్త్రిప్టుంహరిదీవశిఖాంవ్యవాస్యత్ || ౪ ||
 మవోగతంస్వప్రతిబింబమాప్లుం చ క్రైహారిర్యచ్ఛిగిలంమ
 సఃప్రాక్ | స్పృత్యైవతద్దవణగంస్వమాప్లుంచాలానఖేస్త

ఖానాదధికాలంకారః || * || ఆధారాధేయయోరానురూప్యాభావాధికొ
 మతఇతిలక్షణాత్ ||౨|| యదితి||అమృతదంముక్తిదంసుధాప్రదంచ||ని||అమృ
 తందివిభేమోక్షేయజ్ఞశేషే మరాశనఇతి వ్యాడికోశే||మధుసారంమధుసా
 మకరాక్షసబలంక్షోద్రస్థిరాంశంచ||ని||సారోబలెస్థిరాంశేచైత్యమరః||౩||
 పురేతిపురాభవేపూర్వజన్తనిరామావతారఇత్యర్థః- కింకరోహనుమాం
 ప్రస్యబాలోవబయోరభేదాత్సుచ్ఛః- కింకరీభూతబాలోవ్యజ్యతె-అథాన్
 వత్తైరలంకారః - లక్షణంతుక్తం || ౪ || మనోగతమితి || అంతఃకరణగత
 వరమాత్మప్రతిబింబత్వాజ్జీవస్యేతిభావః - ఆప్లుంస్వాధిన్నంకతుమిత్వ
 ఠః- శిధిలం చక్రైజ్ఞానసంపాదన ద్వారానాశయామాసేత్యధః - స్పృ

శ్లోకత్యుక్తౌ ౫ || పురాతనస్యతి || భక్తస్యాన్నస్యతస్త్రితస్యచ ||
 అంధఃపూరంభక్తమితిహాలాయుధః- నిర్వాణంతృప్తిజస్యసుఖంమోక్షశ్చ-
 మహోత్సవే క్వాపి అన్నప్రాశనమహోత్సవమిత్యర్థః || ౬ || చిత్రైః ||
 స్పష్టమేతత్ || ౭ || మాతేతి || త్వంకస్యాఃమాతాపితాభవసీతి అమయక్తః
 వృష్టః || ౧ || ప్రశ్నోనుయోగోవృచ్ఛాచేత్యమరః - వృషానాభూదితి- జగ
 జ్జనక త్వాత్తస్యేతిభావః || ౧౦ || స్తంభమితి || సకిశోరౌచాలః హరిః గృహం
 తరస్థం స్తంభంస్థాణాంసమాలంబ్యభృత్వాతదాఉదస్థేదుర్జితః-తస్య ఉత్తి
 తస్య కృష్ణస్యవా విలోకనె సపితు నకందస్య ప్రహ్లాదవృద్ధిస్సంతోషాతిశయః
 ప్రళయస్తన్నామకస్యాత్వికభావశ్చనాస్తుకిం స్యాదేవేత్యర్థః - వ్యంగ్య

చ్చిధిలంవ్యధిత్ || ౫ || పురాతనస్యాభినవస్యవాస్యాద్భ
 క్తస్యనిర్వాణమితోముకుందాత్ | మహోత్సవేక్వాపి
 వీనభక్తాద్భూవనిర్వాణముమువ్యచిత్రమ్ || ౬ || చిత్రై
 రుద్ధస్యచిరంమనీనాంబద్ధస్యదాశ్చిత్పితంతుజాలైః | నిర
 గతోఃపగ్రమణోత్సవేన యక్తోముకుందస్యశిశోఃప్ర
 మోదః || ౭ || మాతాపితాత్వంభవసీతికస్యాఃప్రేక్షాను
 యక్తస్సయశోదయాభికః | తవేతియత్ప్రాహనతస్య
 మోహోత్సమీకృతం ప్రాకృతపోతవాచా || ౧౦ || స్తంభం స

భక్తస్తు || సహరిన్వకసింహాత్త్యర్థః- గృహంతరస్థం స్తంభంసమాలంబ్య
 ఉదసాత్ - స్తంభంనిభిద్యోద్గతత్వార్థః- తస్య స్వసింహస్యవిలోకనెవ
 ప్రహ్లాదస్య భక్తస్యవృద్ధిః పితుస్తపితుః హీరణ్య కశిపోః ప్రళయోనాశోపి
 నాస్తుకింస్యాదేవేత్యర్థః- అత్రాధాంతరప్రతీతిః - శబ్దశక్తిమూలధ్వ
 నిరేవప్రకరణాదినా అభిధాయా నియంత్రితత్వైనాభిధయా అధాంతర
 ప్రతీత్యసంభవాన్నచాప్రకృతాథకస్యాపితక్త్యా ప్రతిపాద్యస్యాభిధేయ
 త్వావశ్యం భావేనవ్యక్త్యసపేక్షణాదితివాచ్యం- అథశక్తిమూలధ్వనా
 వపి లక్షణయైవోపవత్తైవ్యంజనాసస్యాత్ - యదిచ ముఖ్యార్థచాధా
 ద్యభావాల్లక్షణానసంభవంతి వ్యంజనాపేక్షేతిమతం - తహి నా

నాథః శాబ్దప్రయోజకప్రకరణాదన్యతమాభావేనఅభిధయా అప్రకృతౌ
 ఠ=ప్రతీత్యసంభవాద్వ్యక్తిరవశ్యం వాచ్యేతితుల్యం-అన్యథా ప్రథమ ఏ
 వా ప్రకృతాథఃప్రతీత్యావత్తైః- నచ ప్రకరణాదేకం ప్రతిబంధకమితివా
 చ్యం- పశ్చాదపితవప్రతిబంధాదభిధాయాఅథాఽంతరప్రతీత్యసంభ
 వాత్సచాభిధామూలక ప్రతీతిం ప్రతి అథాఽంతరియ ప్రకరణా దైఃప్రతి
 బంధకత్వాద్వ్యంజనయాప్యథాఽంతర ప్రతీతినఽసంభవతి || అత్రవ్యంజ
 నాయాశ్చబ్దశక్తిమూలత్వేన అథాఽంతరప్రతీతేః శక్త్యాపిజన్యత్వా దితి
 వాచ్యం - శక్తిమాత్రప్రయోజ్యవజ్ఞానేతస్యప్రతిబంధకత్వేనఅభిధాన
 హకృతవ్యక్తిప్రయోజ్యైతస్యాప్రతిబంధకత్వాత్ - వస్తుత్తుశక్తేఃవచార్థ

మూలంబ్య గృహఽంతరస్థ మాదావుదస్థా త్సహరిః కిశోరః |
 ప్రహ్లాద వృద్ధిః ప్రశయోపికిన్ను పితునఽ త స్యాస్తువిలాక
 నేన || ౯ || పదే పదే సస్కులంసచాలశ్చచాలయ త్తజ్జ
 యతు శ్రియైః | సతీగతిస్సంస్తరణేపియస్యముగ్ధైరవా ప్యే
 తి నచిత్రీ మల్పమ్ || ౧౦ || సమంస మందం వివచారచా
 రు తదాయ దానంద పదం తదస్తు | ప్రాప్తై వివ ద్భా
 వమపి ప్రకామ ముచ్చై గఽతిర్యతకలనేనగమ్యా || ౧౧ ||

స్త్రణమాత్రప్రవోవయోగః - శాబ్దప్రతీతౌతువ్యంజనాయావ వ్యాపా
 రణితనతత్రప్రతిబంధకత్వశంకాపీతిశబ్దశక్తిమూలధ్వనౌనకాచిదను పవ
 త్తిరిత్యలంవిస్తరేణవవమస్త్రినాకవ్యయావద్ధ్రంధసమా ప్తిశబ్దశక్తిమూల
 ధ్వనిరేవప్రాయశఃత త్రసర్వత్రాపిశ్లేషాదిబుద్ధిమవహాయప్యగయాశుభి
 రవధాతవ్యం || ౯ || పదేపదశ్చ || సతీగతిస్థలితగతిఃనిర్విచిత్సంపరమాత్మజ్ఞా
 నంచస్థలితగతిసంస్తరణేనసతీగతిభః వతితివిచిత్రీమిత్త్యభః || వివద్భావ
 మితి || వివదాంభావస్సత్రాతాం ప్రాప్తై రపివివత్పరంవరా వరీభూతై రిత్త
 ఠః - అన్యత్రీవివద్భావంచదగహితత్వంప్రాప్తైఃపంగుభిరిత్త్యభః || ౧౦ ||
 సమందమందమితి || యతకలనేనయదీయమందగత్యనుసంధానేన || ౧౧ ||

సతీగతిరితిహంసోనచేదీవృశంగతిసాంద్యంనఘటత ఇన్యథః-అక్షేపా
 తానువమాలంకారః-అన్యత్రసతీగతిమోక్షః-తత్పదమాత్రాత్తదీయ
 చరణధ్యానైవలభ్యా - భక్తైతిశేషః- యతస్తఃక రకాత్ హంసః
 వరమాత్క కథం నభవేత్ భవే దేవేత్యథః - హంస త్వేపి త్రివిధ
 హంసేషు కొసా హంస ఇత్యత ఆహ - కృష్ణవదే నీల చరణేస్థితేపిధా
 త=రాష్ట్రత్వం నేతివిచిత్రం - నీలచంచుచరణోహంసో ధాత=
 రాష్ట్రత్వం రాజహంసాస్తుతేచంచుచరణేలా=హితైస్సితాః | మలివై
 ర్మల్లికాక్షాపైధాత=రాష్ట్రాస్సితేతలైరిత్యమః - అన్యత్రకృష్ణవదే కృష్ణ
 త్వేధాత=రాష్ట్రత్వంధృతరాష్ట్రసంబంధిత్వత్పక్షపాతిత్వవితియా

ప || సతీగతి స్తత్పద మాత్ర లభ్యా యత స్తోసాన
 కథన్నహంసః | అతిస్ఫుటేకృష్ణవదవ్యసుష్టిస్సధాత=
 రాష్ట్రత్వమిదంతుచిత్రమ్ ||౧౨||త త్పదవంకెరుకాము
 ద్రితాసుభూమీషులక్ష్మ్యైకకథన్నివాసః | నవీనమేతత్త్వ
 లవద్మగాపినరోజుక్ష్మీమతియాటసేతి|| ౧౩ ||అక్కాంబ
 తా తెతివచాంసి చూఱం శిశుంప)నూగ్రాహయతి

స్త శౌరిమ్ | కదాచి దేసం సగిరస్సుశై యురిః శ్శ్రుతి

వత్ || ౧౨ || త త్పదతిలక్ష్మ్యైస్సంప యైకాంతేశ్శ్రీయోవా || ౧ || శో
 భానంప త్తిపద్మాసులక్ష్మీ శ్రీరితిగద్యతభిశాశ్వతః - నవీనచిత్రం-ఫలవ
 ద్మగాస్థలగతవద్మముదా)యావకమలగతేత్యథః - అన్యత్ర స్థలకమలవా
 సినీసాలక్ష్మీస్సరోజకాంతిత్ర త్యాంలక్ష్మీంచలతి.నూతలతి శేత - సరో
 జాపేక్షయాస్థలకమలస్యనికృష్ట త్వాదిదంచిత్రమితిభావః|| ౧౩ || అక్కా
 తి || తూఱం గ్రాహయతిస్త ఉవదిశతస్సైత్యధః - గ్రాహంవిష్కంక
 త్వంకేచిన్నేచ్ఛంతి-ధాతువృత్తికారాస్తుచ్ఛవమ=కోణముత్యాహుః- క
 దాచిదేసంగిరోనస్ప శేయురితిఅయంమూకోభవదిత్యథః - సాశ్రుతిః
 ః|| యతోవాచానవ ర్తంతభిశు)తిరితిభావః-కథమాబభాషే కథమవదత్
 సప్తికాక్షాస్యాన్యధాభావాచితిభావః||౧౪|| యస్త్రితి || అసక్టేంక ౮

యథాతథా యథా పూర్వోత్తరాక్షరయోస్సం సగోణసభవతి తథేత్య
 థణః-వణణనిమాణంకాద్యక్షరలెఖనం-అన్యత్ర అసంకీణం గుణకమణ
 విభాగేనలశేషవణాణాంచాహ్వాణాదీనాంస్పష్టిః- సోయంకృష్ణోపిలశె
 పవణణవరిగ్రహేనర్వాక్షరస్వీకరణే-అశిషీశిషీతఇతిచిత్రం-కృష్ణఃసీలోపి
 శుక్లపీతాదినకలవణణవరిగ్రహేశిషీతఇతిధ్వనిః॥ ౧౫ ॥ ప్రాధానితి॥లో
 కేవయసాప్రాధానిరమనశ్చ తోబాలకాణఅక్షరగ్రహణాయసిరుంధంతి
 వ్రకృతేతుతదైవవరీత్యమితితాత్పర్యాథణః-వాస్తవార్థస్తుయఃకృష్ణఃగా
 థమనశ్చ తఃఅనశనరూపంతపఃకుర్వాణాణాప్రాధానధీతసాంగసాన్వధ్యా
 యాణనల్లాఘ్యమక్షరంబ్రహ్మని॥అక్షరంబ్రహ్మవణణయోరితిరుద్రః-గ్రా

స్నాకథమాబభాషే ॥ ౧౪ ॥ యస్మిన్నసంకీణమశేషవ
 ణణనిర్మాణచాతుర్య మనన్యలభ్యమ్ | అశిషీ కృష్ణోపిసమ
 స్తవర్ణవరిగ్రహేసోయమిదంసవీనమ్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రాధా
 నపిగ్రాహయితుంరుణద్ధి సదక్షరంగాథ మనశ్చతోయః |
 సదంభడింభఃకథమక్షరాస్త్వైవలాయదక్షో గురుణానిరో
 ధ్యః ॥ ౧౬ ॥ అయంగజోయంవృషభామమేతినజంతుభి
 ద్దాఠుమయైరఖైలత్ |యత్ప్రీడనం ప్రాథవదెవ్యుదార
 కాష్టాశ్రితేనైవవ్యషేణచిత్రమ్ ॥ ౧౭ ॥ యదెషవతస్సన్వ

హయితుం ప్రాప్యతుంరుణద్ధివిషయేధ్యోనివర్తయతిజ్ఞానంసంపాదయతి
 దైత్యధణః శ్రీతేషామహంసమద్ధతాణమృత్యుసంసారసాగరాదిగీతావచ
 నాత్ - దంభడింభఃకపటబాలః-వలాయనంవలాయః-భావేఘృణ -తత్ర
 దక్షః ॥ ౧౬ ॥ అయమితి ॥ ప్రాథవదెప్రాథవైదాల్యాతిక్రమేపీత్యర్థః
 ఉదారకాష్టాశ్రితేనస్థూలదారుమయేన-వయోగౌరవవశేనస్థూలదారుమ
 యవృషభాపేక్షేతిభావః- అన్యత్ర ఉదారకాష్టాఅత్యుత్కృషణః॥ని॥కాష్టో
 త్ర-షేణస్థితోదీశీత్యమరః - తామాశ్రితేనఅత్యుత్కృష్టై నైత్యధణః - వృ
 షేణసుకృతేనసహ॥ని॥ సుకృతేవృషభేవృషభత్యమరః - యన్య కృష్ణస్యక్రీడ
 నంధర్మసంస్థావనాథాణయవ్రవృత్తిరితిభావః॥౧౭॥ యదితి॥వత్సాణలా

త్యదత్తతీవత్సలః - లాఆదానెత్యస్మాద్ధాతో రాతో నుపసగేకకజ్జ
 తికప్రత్యయః- తస్యభావోవత్సలత్వం-జనానదకయతిచాధతతీజనాదక
 నః - ప్రతీమోవిశ్వసిమః || ౧౮ || కూరమితి||కూరమన్నంఅశనం||ని|| కూర
 మాహారకత్యన్నవర్యాయేష్వజయ్యః - ప్రతిగాసంప్రతికబళంఉపాసనా
 భిరభ్యవనాదిభిర్నిగ్భన్నతామేవేతి || లాకఇష్టసాధనతాజ్ఞానశూన్యత
 యాలఘంజానస్యచాలస్యమాధ్యంనిగ్భన్నతాంతుప్రాధిః-ప్రకృతేతుతద్యై
 పరీత్యమితిభావః - తత్ర హేతుమాహ - ఆజస్రత్యప్రమితి - చోరిత దుగ్ధ

రిగృహ్య రేమేతదస్యయు క్తంఖలువత్సలత్వమ్ | విచారయం
 తఃకథమస్యధాతుజనాద్దనేవత్సలతాం ప్రతీమః|| ౧౮||కూ
 రంసుధాకల్పమభుజ్జుక్యప్రసోయంప్రతిగ్రాసముపా
 సనాభిః | నిబంధ్నతామేవహిమాధ్యమాసీదజస్రత్యప్రం
 తమహేనానతస్య|| ౧౯ || యదధిఃతోభాత్తుమసాసవిత్ప్ర్యా
 ముహుస్తదుద్వైలవిలాసమాత్రమ్ | భక్తాసురక్రంకథమస్య
 ధాతుసభక్తవైరస్యభరంబిభర్తు|| ౨౦ || ఉచ్చైన్యధీయం
 తపయాంసితస్యవయోముషఃపేక్ష్యతువామనత్వమ్ | అ
 పాహారత్వాని తథాపికేన తస్యావకమ్యం నిఖిలోన్న త
 త్వమ్|| ౨౧ || లభాంస్వమాతురపిచౌర్యవశాదవాప్తామా
 సావ్యద్యదుగ్ధలహరీమనవాప్తత్యప్తిమ్ | సంస్కృత్యచాలవన

పానాదినాసంతతత్వప్రమిత్యర్థః-అన్యత్రావాప్తమస్తకామమిత్యర్థః||
 ౧౯ || యదితి || అధిఃతః ప్రాధిఃతః - సవిత్ప్రాజనన్యా||ని|| అంచాసవి
 త్ప్రీజననీమాతేతిహాలాయుధః - ఉద్వైలవిలాసమాత్రమితి-నత్వన్నవైరస్యా
 దితిభావః- భక్తాసురక్రంఅన్నాభిలాషీఆశ్రితకృపాశుక్చే||ని||భిస్సాస్త్రీభక్త
 మంధోన్నమిత్యమరః||౨౦||౨౧||లభామితి||వ్యయితానష్టా- నిరవధికదుగ్ధ
 పిపాసాభావేనిరంతరదుగ్ధాభిశాయికధంభవేదితిభావః|| ౨౧ || భూత్వే
 తి || ప్రకటంయధాతధాస్వయంవిధుర్విష్ణుశ్చంద్రశ్చభవన్నపి||ని||విఘ్నవి
 ష్టానం ద్రమసీత్యమరః - రిరంసుఃరంతుమిచ్ఛఃయేనమాగ్ధ్యనచాలాఃక్రీడ

నాయనంద్రం వాంఛంతీతి ప్రసిద్ధిః - స్వపదాశ్రిత విష్ణుపదా వరనామకే
 వ్యోమాశ్రితే నివియద్విష్ణుపదమిత్యమరః - స్వచరణసేవకేచలస్త్రిక్షవం
 ద్రేడుష్పాప్రతామతిః కులభత్వబుద్ధిః స్వపదాశ్రితో నదుగ్లభఇతి ॥ ౨౩ ॥
 యదితి వ్యతసుత - తనువిస్తరే ॥ ౨౪ ॥ పయఇతి అమృతం సుధాం మోక్షంచ
 నిగూఢం ప్రకాశం యథా తథా చౌర్యేణ నీయమానం వస్తు స్వల్పమూల్యం
 ప్రకటతయా దీయమానం తుమహః ఘోమితి అపహావైచిత్య మితి భావః -
 ముషి త్వేషద్విత్తమితి ॥ ॥ యస్యాసుగ్రహమిచ్ఛామిత్యనిత్రం హరామ్యహా
 మితివచనాదితి భావః - అనియం దౌర్జన్యం - అత్ర పరివృత్తిరలంకారః ॥ ॥ ప
 రిచ్ఛత్సిద్ధిమయో నూనాభ్యధికయోమి - భిత్తిలక్షణాత్ - ననుయత్ర న్యూ
 మానినమాశ్రితో సౌమగ్ధాంబుధిం కుతభితి వ్యయితాద్య
 శంకా ॥ ౨౨ ॥ ధూత్వాస్వయం విధురసి ప్రకటం రిరంసుః
 యోనాసక్యోధుమసౌజనీం యయాచే దుష్పాప్రతామతి
 రవిస్వపదాశ్రితే స్త్రిక్షతేనైవమాగ్ధ్యమిదమస్తు ముదా నిదా
 నమ్ ॥ ౨౩ ॥ యదవ్యక్తైర్వైష్ణోమః ధురమధురం వ్యాహ
 రదసావహేతుం హాసం వావ్యతసుత దంస్సైరవదనమ్ । ని
 రుద్ధో యస్మై స్థూప్యసరదరమానతి తకరోనతస్సైకోనా
 మస్య హయభుచిలాసాయజగతి ॥ ౨౪ ॥ పయఃపీత్వాచౌ

నందత్వాంధికంగృహ్యతేతనైవ పరివృత్తిరలంకారః - విచ్ఛిత్తి విశేషస
 ద్భావాత్ - ఉదాహృతంచతథాపాచీనైః ॥ ॥ జగాప్రొకంశరంముక్త్యా
 ఃటాక్షాకౌసరపుశ్రయమితి ॥ మ్యానంగృహీత్వా అధికసమర్పణస్యమా
 గ్ధ్యపగ్యవసాయితయా నాలంకారణ్యం - క్వచిద్విచ్ఛిత్తి విశేషసద్భావేషిపా
 చీనైరనుదాహృతత్వాప్యేతిచేత్ నాయం కులధమః - విచ్ఛిత్తి విశేషసద్భా
 వేతస్యావ్యలంకారత్వోచిత్యాత్ - ప్రకృతేహీన్యూనమపిదుగ్ధాది స్వీకృ
 త్యమోక్షాఖ్యం పరమపురుషార్థందత్తవానిత్యనేన విచ్ఛిత్తి విశేషోన్యైవ -
 కుతః ఆయం పరమాత్మైస్త్విహానాభావాత్ - గోపాస్వత్పవచదుగ్ధాది నప్ర
 యచ్ఛంతి - అప్రపదానైనిగవదారాధనాభావాత్ ముక్తిర్నసిద్ధ్యే దతోబ

లాతా-రైఃకుఘాదికం తెభ్యాగృహ్ణాన్ముక్తిం ప్రయచ్ఛతీత్యనైసభగవతః
 పరమకారుణికత్వం వ్యజ్యతే-కించ॥ః॥స్వల్పమేవగుణం గృహ్ణాన్సప్రీమోదమద
 దాద్భహుమిత్యుదాహారణాంతరేకస్యచిదనతి రమ్యంస్వకావ్యంశ్రీవయ
 తఃకవఃకావ్యాత్స్వల్పనుపిగుణం గృహ్ణాన్ అతివిదగ్ధఃకృత్సనవిద్యాకృపునః పు
 నరభనందనైతస్సైప్రీమోదాతిశయందత్తవానిత్యనైసశో)తునిఃరవధి
 కసౌజన్యంవ్యజ్యతఇతివిద్భిత్తివిశోషోస్యైవేత్యలంకారత్వమవివాదం- నచ
 పా)చీవైరనుదాహృతత్వమాత్రేణఅలంకారత్వంససంభవతీతివాచ్యం-సా
 హిత్యచింతామణిక్యతావీరనారాయణేన॥ః॥బాలెనాధవిముంచమానినిరు

ర్యాదమృతమనిగూఢం వితరతః ఫలంకించినీ త్వానిఖిలఫ
 లజాలానిదధతః | ముషి త్వేష ద్విత్తంస్వపదమపితేభ్యోవిత
 రతఃకథంభూయస్తస్యావినయమపినమౌమ్యతుజనః ||౨౫||
 పయస్స్వాదం స్వాదంత్వరి తమతిదూరం ప్ర)నరతః పున
 మాఁతుముఁధైరనునయనజలైర్పురపయతః | ఘృతక్షీరద్ర
 ఘ్నాకలిత వపుషస్తస్యహస్వతసుఖం లీలాజాలైఃకియదివ
 సవిత్రీనభజతామ్ || ౨౬ || అకాలుష్యంజజ్జైతవయవ
 ధూళీవ్యతిక రాజభూత్వంకాపాయస్తదురుపవపంకచ్ఛుగ
 ణతః|అభూన్నిలేఁవత్వంతదవిరళటాలాఘ్నతతయాయశో

పమిత్యాదాపుదాహృతస్య ప్రశోత్తరికాలంకారస్య అప్యయ దీక్షితశ్రీ
 చగణైరుదాహృతస్యలలితాలంకారస్యసమప్రాధాన్య సంకరస్యన పా)చీ
 వైరనుక్తత్వేపివిద్భిత్తి సదాభవెనాలంకారత్వంసపాయాత్ అతఎవోక్తం
 సాహిత్యచింతామణో॥ః॥తేచాద్యాపిహికల్ప్యం తేకస్తాకాత్సేన్యోనవ
 త్యతీతి॥౨౬॥ పయస్స్వాదమితి || ఉపయత స్సమీపమాగచ్ఛతః-ఉపపూ
 ర్వాదిణోలటశ్చ త్రాదేశకద్రఘ్నాబిందవః॥ని॥పపుట్టిప్రపతొబిందుస్తో
 కొద్రఘ్నఘ్నతివైజయంతే॥౨౫ || అకాలుష్యమితి || ఎకత్ర మాలిన్యాభావః
 అన్యత్రపాపాభావఃపంకాపాయఃకడఁమాపాయఃపాపరాహిత్యంచ॥
 ని॥పంకొస్త్రోకఁమైరసోరితివైజయంతే-నిలేఁవత్వం ద్ర)నీభూత వస్తుసం

హనాభావః - పాపసంబంధరాహిత్యంచ || ౨౭ || అనుశ్రుదుదీతైరితి || అ
సాంత్యవచనగ్రహేః సాంత్యవచనాశ్రవణైః జనన్యాస్తద్విప్రియమహి
తంకుతః తటస్థానామపహితంతద్విప్రియం కథంజనన్యాః అహితమిత్యర్థః ||

౨౮ || మాతరితి || అధునాలపరాష్ట్రాకదాతహీతితహీ కదావాదా
ప్యపీత్యర్థః - ఆయాతు-పితృప్రసూరితి-సాయంకాలస్సమాగచ్ఛత్విత్యర్థః ||

౩౦ || సాయంసంధ్యా త్యప్రసూరిత్యమరః - పితృనాందస్యప్రసూమా
తాపితామహీతియావత్ - సా ఆయాత్విత్యవ్యజ్యతే - గర్భకృహే కృహం

దాయాః కస్తాదితిఖలునవిద్మః కథమపి || ౨౭ || అనుశ్రు

దీతైరసావసమయేవయః ప్రార్థనైః కరాంబరవికషణ
తైర్బువిసరోవముల్లింతనైః | అసాంత్యవచనగ్రహారకృ

తవిప్రియం యత్తదాతపోనివయ సంవితంతదహితంజ
నన్యాఃకుతః || ౨౮ || మాతదేహిషయశ్శిశోసిమధునావ

త్రైతదుగ్ధంకదాతప్యాయాతుపితృ ప్రసూకిమధునాతా
తప్రసూజీవతి | నాసాయంకిమిదంతమఃప్రకటతాసా

గర్భాగమేస్ఫుటేత్యాలాభస్తుయశోదికాతనయయోఃన
శ్చైయసేఘాయసే || ౨౯ || గాయంతీవివిధాః కథామరరి

హిఃపూర్వావతారాశ్రితాడోలాచాలనమాదధ యదుద
యవ్చిదాయశోదాశిశోః | శ్రుత్వైతత్సుఖపారవశ్యమ

భజన్యద్వాసతంద్రీచ్ఛలాదాకల్పంవితనోతునన్దుభయం
త్యక్తిగృహేయశోదైవయశోదికా-స్వాధేకప్రత్యయైకేణ ఇతి హ్రీ

స్యచిశ్యయస్థాదిత్యాదినేత్వం-అత్రప్రశ్నోత్తరికాలంకారః-తదుక్తం
సాంత్యవిం తామణా|అన్యోన్యభాషణంయత్స్యాత్సప్రశ్నోత్తరికామ

తేలక్షణాత్ || ౨౯ || గాయంతీతి|| నిద్రోత్పాదనాథామితిభావః-తం
ద్రీచ్ఛలాదితి-నయంతంద్రీ-కింతుస్వకీయపూర్వావతారలీలాశ్రవణ జన్య

సుఖపారవశ్యమవెత్యర్థః-అతఏవత్రకైతవాపహ్నుతిరలంకారః-కైత
వాపహ్నుతిర్వ్యక్తేవ్యాజాన్వైహ్నుతేపదైరితిలక్షణాత్ || ౩౦ || ఏవమి

తినియంతుమపారయంతీశీతుమశక్తాప్రభుపుత్రత్వాదజేయత్వాచ్యైతి
భావః సంభూయమిశిత్యా || ని || సంభవస్సంహతావపీతినిఘంటుసారో
30 || సేతి || ఉపాలంభానిందా-అనాకర్ణితకమనాకర్ణననటనం-అనురహాశ

కల్యాణపారంపరీమ్ || 30 || K || ఎవమతిదుర్గలితమపికమనీయ
చరిత్రం ప్రతారితవల్లవయువతీజనమనవరతనవనీతచార్య
వర్మ్యత్సుకమెనమర్భకంనియస్తుమపారయంతీగోపనీమంతిని
సంహతినంభూయతదీయమవినయంమాత్రైన్యవెదయత్ ||
30 || K || సాపినమనంతరమతిమాత్రపుత్రీవాత్సల్యాస్త
త్సమర్పితమశేషమపితదుపాలంభభాషితమనాకణిత
కేనపరిభూయతనయనియమనమనురహాసమభినినాయ ||
31 || తతః || వ || ఆలోకైశ్చకీతైస్సగద్గదవైర్దీనైస్సుధాసోద
రైరాలాపైరవరాధమార్జనవరైబాణ్యౌర్భవేదాం
భిక్తైః | భీతినాటయితస్సమీత్యవదనంమాయావిసస్థీవతేః
ప్రేమాద్రాద్రామనామనాగపినసావైరస్యమస్యాతనో
త్ || 33 || పాయంపాయంరుచిమపితనోలూకనబాలెం
దులీలాం శ్రావంశ్రావం గిరమపిసుధాసారసారాముదా
రామ్ | చుంబంచుంబంముఖమపితనూజన్తనస్సానురాగం
శ్లేషంశ్లేషంతనుమపినసాసౌహీతీమాలలంబే || 34 || ఆ
థకదాచనవ్రజనివాసినస్సబ్రహ్మచారిణస్సకలబాలకా
స్సంభూయయదునందనశ్చభాదమృదమితియశోదాయైస్య
వెదయత్ || 35 || K || సాపితదుదితనిశమనాదనునియమ
నకామనయాసరయమాహ్వాయతనయమయిభోదుర్గలి
తతీమిదమనార్యమాచరసీతిసరోషముపాలభత || 36 || K ||

మేకాంతే- అభినినాయవస్తుతత్సర్వః-వాత్సల్యాదితిభావః || 31 || ఆలోకై
రితి || అత్రశ్లోకద్వయైనిర్భూతానందసంవిద్యూపవత్సలరసాభివ్యక్తిర్వత్సలరస
ఎవనాస్తీతినదతాకేనవార్యేతతవపసహృదయైకశరణోరసత్తిధ్వన్యా

శాద్యాః || ౩౩ || ౩౬ || సఖితి || సప్రయం సవినుయం విశ్వం కృత్స్నం || ౩౬ ||

౩౯ || తదన్వతి || అనుధావమానయా అనుధావనశీలయెత్యర్థః - తా

చీల్చిల్యవయోవచనశక్తిసుచానశితాచీల్చిత్యైచానక్ - సృగతావిత్యస్యపర

స్నైపదిత్వాన్నాయంచానక్ - తజానావాత్సనెవద మిత్యత్రీలః పర

స్నైపదమిత్యతొలభ్యమివ్యతైర్లాదేశస్యానస్యైవగ్రహణం - చానక్

స్తులాదేశత్వాభావాన్నాత్సనేపదిత్వమితిగ్రహణ్యం - ప్రాచాతుస్సృగతావి

సోపినప్రకృత్యయమయిజననినవిశ్వసిహివిశ్వమపితదీయమా

లావకలావమవధారయిజనమిమమువగతాసూయమిత్యభి

ధాయవ్యాదాయచవదనమదర్శయత్ || ౩౬ || ౪ || య

శోచాపివదనమనాలోకిత చరమశేషమపిచరా చరమవలా

క్యవిస్తయమానమానసా పరమపురుష ఏవాయమితితత్త్వణ

మధిరధానాపునరపిమోహగ్రహణమగాహత్ || ౩౭ || అథ

కదాచనవిశంకటదధిఘటః ఘటనసంజాతరోషయా యశో

దయాసముద్వేజితస్సపదియదునందనస్సరయమతిదూరమ

పాసరత్ || ౩౯ || తదనుతమనుధావమానయాచిత్రచ

క్రచంకమణచతురంతిరుచిర మభక్తకమేనమవలంబితు

మపారయం త్యాపరిశ్రమింపరమనుబధూవే || ౪౦ || స్థానే

హితత్ || ౪౧ || ప || బంఘాలతాయాముపమానభూతం మ

నోపియన్నప్రభవేద్ద్రహీతుమ్ | కథన్నుగృహ్యతుతమేనమే

షాసచానదంతావదమందయానా || ౪౨ || ప || తతః ||

తిధాతోః శానచ్చిత్వయానుపవత్తిమాశంక్యధావుగతిఘోర్తిధాత్వం

తరమేవేచంతస్యచోభయపదిత్వాచ్ఛానచ కేవలగత్యర్థస్యాపిధావధాతో

శీఘ్రగత్యర్థకత్వంచ ప్రకరణాల్లక్ష్మ్యతేజితివ్యాఖ్యాతం || ౪౦ || ౪౧ || బంఘా

లతాయామితి || వేకవత్తాయామిత్యర్థః || నప్రభవేదితి || అప్రొప్యమన

సాసహేతిభావః - మనసోవేగవానితివ్యజ్యతే - సదానదంతావతో మత్త

హస్తీశబ్దస్తందయానైతి గతిసాంద్యవలంకనమందగతిత్వం క్యజ్యతే -

అత్రాననురూపఘటనాద్వివమూలక్షణగః || ౪౩ || మత్స్యతి | ఏషాయశోదాయో
 గంపంచనారూపముపాయంవిసా|| ని | యోగస్సన్నహనోపాయధ్యానసం
 గతిముక్తిస్విత్సమరః - ఎనంకృష్ణంసహానంసిక్ష్మబంసిగూఢాంగతిమూలం
 బ్యవశ్యాద్భాగాదాగత్యైత్యభః - కథంచిత్ర-రేణజగ్రాహ - తతోవిను
 త్రావ్రాయత్సః కథవవిమోతనాథకంకరాదిగానల మప్రయోజనక మిత్య
 భః - వ్యంగ్యార్థః - యోగంధ్యానం వినావనమలభ్యంమత్వా నిది
 ధ్యానిత్యభిపిధేరితిభావః సమాసంలోక వాతాకకథంహిశ్చేక్ష్మభః
 నిగూఢామంతఃరహస్యభూతాః గతిం జ్ఞానంకరేణ జగ్రాహపాతౌదక
 రోదిత్యభః - తతఃపిముత్తైవ) యోగంభవ ప్రయత్నంతరేణ కీమి త్య

మత్వానినా యోగమలభ్యమేనంసహాసహలంబ్యగతింసి
 గూఢామికరేణజగ్రాహకథంచిత్రయోతతోవిముక్తాకథనప్ర
 యన్నః || ౪౩ || గ || అదానంచిత్రయోమయాభిలసీమనిబద్ధ
 మారభత || ౪౪ || వ || వర్షాప్రభావంబహవోపింకృబంధ
 గుణానైవదయన్తదానీమ | తస్మాదాదానిన్యోదాత
 యాభబద్ధగుణానైవతనుభంబితే || ౪౫ || గ || తదను
 యమవతిరపిభ్యరావిషమభ సంగతవిగతనిచనయమతి శ
 తవరిచ్యతావవిన్యోకకరేణకౌతక్తనామవతిరసంకానీమ

ర్థః || ౪౩ || ౪౪ || వర్షాప్రభావమిన్యోదాదానిన్యోదాత
 తవఃవర్షాప్రభావంసారబ్యంసమయం గతింకరేణజగ్రాహ
 తతనుకథంచిత్రబద్ధతిభావికాన్యసిక్ష్మభంబంధంబద్ధైవ
 వ్యంగ్యార్థః - తస్యవరమన్యోబంధంబహవోపింకృత్వవయ
 వర్షాప్రభావం సామభ్యంకంసయయసి - తస్మాదాదానిన్యోదాత త
 నునిగుణాన్యరూపంసకథంచిత్రబద్ధబంధవ్యాదానిన్యోదాదానిన్యోదా
 తంత్వరిరవనియమతిభావః || ౪౫ || తదన్వతి || నిచితమావస్త్రం || ని ||
 స్త్రీకస్త్రీ వటోస్త్రీనిచయతివైజయతి - అత్రీచసూర్యంకుడేర సుతా
 స్త్రీభిస్సహనన్నభావేనీ) డంతాతచానీమాగతలనారదమవలోక్యామిత్ర

కాదిత్వాత్సమాసః- ఏతదభావకకృతంకృష్టకృతం-అసంఘాతవిస్రంభాఃఅ
జాతవిశ్వాసాః || ౧ || సమావిస్రంభవిశ్వాసావిత్యమరః- కుంభినీఘామిః
పరిచ్ఛదఃవస్త్రభూషణాదివస్తుజాతం-నీలకంఠోమయూరఃహరిఃసింహాః

ధ్రువకుతోభయమభావకమపినిజమేవలూక్య సకలమిదమేత ద
భావకకృతమితి పరిసరవిసరదభావకభారత్యామ సంఘాత
విస్రంభావిముచ్యచ వృధుక ముత్పాతశతపరీతం పదమిద
మనినాసయోగ్యమితిసంమంస్త్ర్యమంత్రీభిస్సద్యవవశ్యంక
వాద్యనినదమాపాద్యగోధనమపి పురోధాయకుంభినీరం
భాయితా భిరాభీర భీరుభిస్సమమశేషమపి పరిచ్ఛదమా
రోవ్యశకటమతివస్త్రయనీయకామనీయక మన్వధాభిధా
నగోవధానధారాధరవతానమనోరమంకైలాసమివనీల
కంఠనీలయంవై కుంఠమివహరిని కేతనంచతురాసనమివ సక
లాగమ సెవధిం యామునపుత్రీన లాభనీయం బృందావ
నోద్దేశమవిశేషః || ౧౦ || ప || బృందావనచ దేవీనబృందావన
పరాయణాః | గోపావిరచయంతిస్త్ర్యగోపాలంబ్యతేప
జమ్ || ౧౧ || తాతతఃపితృనిదేశతస్సుకౌవల్పపాలపదమన్వతి
ష్టతామ్ | తద్వీహాయవసుదేవస్సద్ధింగోపమందిరసమా
శ్రితేఃఫలమ్ || ౧౨ || అరమతమురవైరీమల్లయుద్ధైస్తదాయ
త్రిముతదిదమఫాలీన్మల్లచాణూరఘాతహ యనివచంహు
రఖలత్కంఠకై గోపకాంతామదగలకావధానాః పుంస
యస్తత్యతాసు || ౧౩ || వ్యవపిపితేవేనాః పుంసయ
యోర్వ్యుషభవేష భృతోశ్శిశుచూలాః | గుణగమస్తత

సకలాగమసెవధింసకలవృత్తాశ్శ్రీయం || ౧౧ || పదాశీద్రుప్రమాగమమిత్యమ
రః || ౧౦ || ౧౧ || తావితి | వసూనాంచెవఃపతిభావకనింబావతే || ౧౧ || చెవస్సురే
ధవేరాజ్ఞీతివిశ్వః || ౧౨ || ౧౩ || వ్యమైతి | గుణసమున్నతయోర్వయోరామకృష్ట
యోఃవ్యవనివతాపదంసుకృత పరిచామత్వంవ్యవభవికారత్వంచేతిగమ్యతే

వృద్ధతంప్రసిద్ధం - శిశువావలాన్వయభవేవభృతో స్తయోఃపరస్పరస్య
 సలిలవిలంఘనం సవిలాపా శ్రమణం లీలాయుక్తమితియావత్ - నాన్వృతం
 అవ్యవభస్యతుచిత్రమిత్యర్థః || ని || లంఘనం చ నాసేష్యాత్క్రమణే స్తవ
 నేపచేతిశ్చ || ౫౪ || సకలైతి || సకలసత్వాస్సస్వజంశవః || ని || సత్వయ
 త్రేతుజంతుప్విత్యమరః-తేషాంగుణానామింద్రియాణాం అస్పదతా ఆశ్ర
 యత్వం చ యోరపిశయాసిన్సంశయాస్సకలజీవాభిన్న త్వాదితిభావః - ఇ
 తయోగయోఃప్రాప్తసంగమయోఃలివి నాభూతయోరిత్యర్థః - తయోః-
 శిష్టంస్సష్టం || ౫౫ || ఇత్యమితీశక్యతకర్విత్యన్వి || ని || శక్యతకర్విత్యుత్పన్నాన్వయ
 త్యమరః || ౫౬ || హితేభిః ఇవంహితమిదమహితమిజ్జానరహితం ప్రబలం
 ధాన్యభావః-వరఃపరమాత్మాని || వరోవివరమాత్మనోరితివైజయంతీ-త
 స్యాశనాయభక్షణాయమారణాయతియావత్ - అగతఃవిషవత్సేతతోసు
 గోవిందస్యభవవడరుమకవణదండస్తాసన్నః తాడితఃత్యణా వృత్తస్య
 వదంఢానంప్రదేపే - తన్నీకృతభిత్త్యర్థః - వ్యంగ్యార్థఃస్తు - హితా
 హితజ్ఞానవిశేషమాన్వయేన లాభినిధావః-వరాధికాఅశనాయాయుత్ ||
 ని || అశినాయా బుభుక్షుర్వృత్త్యర్థః - తాంగతః ప్రాప్తః అతిషుధిత

యోవృతయోఃపరస్పర సులవిలంఘనమద్భుతం || ౫౪ ||

సకలసత్వగుణా స్పదతాయయోరపిశయాసతియోరితయో
 గయోః | నిఖిలసత్వరతాసుకృతిక్రియావిలసితోవనతంసు
 ఖమదగ్ధతమ్ || ౫౫ || గ || ఇత్యమితీశయితశక్యతకర్వితపాల
 నలాలసమానాదితానందమాదృతిత్వైశ్చండకంహృషీకేశమ
 భిబుభూషురుగ్రసేనసుత్యయంత్రితస్త్యరిత మాజగామ
 వతాస్సభిభానోయాతుధానః || ౫౬ || హితాహితజ్ఞానవిశే

ఇత్యర్థః- వస్తిప్రణాకః-తతోసుగోపిందోగోపాలకః||ని||గోమాధ్యక్షేపి
 గోపిందఇత్యమరః - తస్యభుజేనడరుడకండఃతేననున్నఃపేరితః త్యణా
 నామాసమంతాద్వతనమావతః - భావేషుష్ - అస్యవదంఢానంత్య
 తావ్రచురప్రదేశమిత్యర్థః || ని || అవతోవతననేపస్యాచ్చింతనేచయ

సాంభ్ర)మగ్నిభాస్కరః - ప)పేదే-శబ్దక క్తిమూలవ స్త్వలంకారధ్వనిః॥
 ౫౬ ॥ ౫౮ ॥ హంసమితి॥సతాంమాససంమనవీతలవాసోయస్సతంతథో
 క్తం ఆస్తిప్లవసంతాత్ స్లిప్యఃపీడితగ్నియావత్ - కమలాయాఃకరోయేన
 తంలక్ష్మీవతిమిత్యథః - యద్వాత్రస్లిప్యఃకమలాయాః ఆకర ఉత్పత్తిస్థానం
 ఓ రాభిర్భేనతంఓ రాభిశాయనమిత్యథః - యద్వాత్రస్లిప్యఃకమలాకరఃవ
 ద్ద్యనరోయేనతంతులసీకాససంయత్రయత్రపద్మవనానివ ॥ ౫॥సంతిభాగవ
 తాయత్రతత్రస్మిహి తోహారితిశాస్త్రాత్ - ఉదారబలసరామణసం
 పృక్తంహంసంమరమాత్మానం ॥ ౫॥ హంసోవిహంసభేదేస్యాత్వర మా

వకూన్యఃపరాశనాయాగతేవవత్సః । తతోనుగోవింద
 భుజోరుచండమన్న స్త్రణౌవతకవదంప్రపెదె ॥ ౫౭ ॥
 గ॥ బకౌపితదనుయమసందనపరిబుభూషయానత్వరమావ
 త్యపూతనాసాహచర్యమలభత ॥ ౫౮ ॥ ప॥ హంసంస
 న్నానసావాసమాస్తిప్లకమలాకరమ్ । ఉదారబలసంపృక్తం
 బకఃపరిభవేత్కథమ్ ॥ ౫౯ ॥ ప॥ ముష్టాముష్టివిహారసార
 సరసాగోపాలబాలాస్త్రజాలాలాస్త్రైవ పరాజితాఃకిమిద
 మిత్యాశ్చర్యపర్యాకులాః । గూఢంవెన్ద్రవజుష్టమపి
 వాసలైవకసం వాసలాంధైకధ్యంబబలిప్రతారణవిభా
 కొనామజానాతుతత్ ॥ ౬౦ ॥ ప॥ యామునెపుప్రళినెపుస

త్తనిమత్సరగ్నివిశ్వః - బకఃకథంపరిభవేత్ - వ్యం గ్యం ప్రాప్త్యుశ్చ స్తంహా
 నసంసరః ఆవాసోయస్సతంతథో క్తం - ఆస్తిప్లకమలాకరఃసరోయేనతం - ఉ
 దారబలసంపృక్తం ప్రబలంహంసంబకంకథంపరిభవేత్ ॥ ౫౯ ॥ ముష్టాముష్టి
 లి॥ ఆశ్చర్యపర్యాకులాః - ఏకేనకథంబహునావయంపరాజితాగ్నివిస్తితాగ్ని
 త్యగ్ధః - యుక్తంచైతదిత్యాహ - గూఢంవెదైకసమర్థిగమ్యం చతుభుజా
 త్వంవిష్టత్వంభుజవస్త్రయశాలిత్వంచనత్వంబలంగుణశ్చేతస్యఏకసంవాస్త
 తాం॥ నిసత్వంగుణేషిశాచాదాబలేద్రవ్యస్వభావయోః॥సద్భావవ్యవసా
 యోచదిత్రేసా)శిషుశబ్దతగ్నిశ్చిప్రకాశః - బలస్తతారణంక క్తవంవనం

చంపూభాగవతే-సవ్యాఖ్యానే.

అనినామకదైత్యవంచనంచ||౬౦||౬౧||ఏవమితి||బ్విర్నుఖాఃదేవాఃవసుంధ
 రాజ్యైరోఘాభారఃఅన్యత్రవసుంధరాశబ్దలక్షితానాంమనుష్యాణాంరోగ
 శ్చత్వస్త్వయాగాదిపూర్తంవావీతటాకాదనిర్వాణం||సి||త్రివృక్షకృతుకమే
 ప్తంపూతకంఘాతాచి కర్తణీ త్యమః - స శరీరబంధా శరీరధారిణౌ
 విషినవత్కానాసంచరమాణౌవిషిషు స్తుతీయాయుక్తాదిత్యాత్మనెవదం

శౌరిస్సేతుబంధవిధిభిర్బదరంస్త | తత్పురావరివయోనిధి
 సేతోస్సుప్తమారచనవాసనయేతి || ౬౦ || X || ఏవమా
 నకదుందుభినయనాంఛోజదులకభాభిరాభీరకౌబకభాగ
 థేయవరంపరావరిణతిభిరంభోజసంభవప్రమఃఖబ్విర్ను
 ఖనికరలోభనీయాభిరకృతీలాభిరశేషమపిభువనమానంద
 యంతోవాశ్వినేయావివవసుంధరాజ్వరనివతకానాయమ
 ధ్యమలోకభాజౌపదనమాధవావివవనసంచారిణౌ జయం
 తసశికుబరావివభూలోకవిలోకనలాలసౌభిష్టాపూతకజ
 న్యసుకృతసంచయావివశరీరబస్తారామణీయకసర్వస్వవిశ్ర
 మవ్రదేశౌవత్సపరిపాలనాయవిషినవత్కానాసంచరమా
 ణౌగుంజామణిపుజరంజితావవతంసితనానాకుసుమదామ
 సముచాయావనదెవతా భిరశిసన్త్వయమవలోకయమా
 నౌపరశ్వతాభిరాభీరశిశోరరాభిరసుగవ్యమానాతావే
 తారామిణేయనందనందనావధ్యక్షయన్నతిరూక్షఃక్షణ
 దాచరికశ్చిదఘాభిధానోసన్నిధాయసోదరనిఘాదనసం
 జాతవైరనిర్యాతనసముత్సకః కమపిమహామహీధరవిదం

అధ్యక్షయక అధ్యక్షంకుర్వకవశ్యోన్యత్రకః||సి||ప్రత్యక్షేధిక్యతేధ్యక్షః
 త్యమరః||అతిరూక్షః అతిక్రూరః||సి|| రూక్షస్తవప్రేమ్మ్య చిక్-జిత్యమ
 కః-పాదరో బకఃతస్య నిఘాదనంమారణంవైరనిర్యాతనం పర కృతాన్త
 ప్రతీకారః|| వైరశుద్ధిఃప్రతీకారౌవైరనిర్యాతనంచతదిత్యమరః-మహ
 మహీధరవిదంవిమహావైభవవృశంన్యాదాయవదనమవశ్యోతి తత్కాలః

త్వై-కృచిద్యధానైత్రీమీల్యహసంతివదనంవ్యాదాయస్వశాంకరథాష్యే
 ఉదాహృతంచసదేశస్మీవం || ౬౨ || తమితినిధ్యాయతపశ్యతఉరస్సరఃఉ
 రగఃగహ్వరపరిసరవర్తిగహయాః పాగ్నవద్వయవర్తి ఆశితోఽష్టితంఅతిభ
 త్తాదాద్వాంతంగిళితుండదర౧ప్రవేశయితుం-గ్రానిగరణఇతిధాతోస్తుమ
 స్త్వైభావాన్గణం-ఉప్రేక్షమాణాఇతి-వస్తుతస్సర్వైకల్పితవర్వతవేషేతస్త్వి

బిబిరేశయః శేబుమాంబ్యవ్యాదాయచ వదనమనుబివిన
 మసత్సై || ౬౨ || అమనమాభీరశాబకాస్సర్వేపినిర్వ
 ల్యకమమబ్యం దానసదేశవాస్తవవనీధరంమన్వానాని
 ధ్యాయతగిరియమరస్సర ఇవత దీయకందర౦దరమా
 ననమితరమివగహ్వరపరిసరవర్తిగంఠో వలయుగళమిదమి
 యుదంప్రాయుగళ మివతవంతర పృద్యశ్యమాన ఘంటా
 పథసరణి రాయతారసన్నైవత త్రత్యదావపావకవరి చితన
 మీరణశ్వాసానిలఇవఉవదహనదగ్ధసత్సద్గంధస్తదశితో
 ష్టితమశితపూతిగంధఇవశిఖరోపరిఘూర్ణమానమభ్రౌపట
 లమిదమిమిఫణాసేలమణికిరణినికురుంబమివనితాంత వ్యా
 త్తదరీ ముఖతయా గిళితు మస్తాని వసోయ ముత్సుక ఇతి
 వరస్సర ముప్రేక్ష మాణా యచి పునరిదమవిత ధమేవ
 త హేబకలావంలావిష్యత ఇతి సాకూత స్థితకర తాళమ
 ధోక్షజమవలో కయంతసత్పరమవిచృశ్యస హశకృత-శీ
 భిరదీయవదనోదర ప్రవేశమవిశే || ౬౩ || భగవాన
 వీతస్యమాయానినూ యానుభా వనిధా వయకాసతీ

స్వర్వతత్వభ్రమేణసర్వధర్మోప్రేక్షణంస్వభావోక్తౌవర్వవస్యతీతీత్యైయంశ్చ
 యదిపునరితి - తస్మిన్సవేపిలాసాదస్తా భిరుప్రేక్ష్యమాణం సవకాత్వ
 ముస్తిష్ణిగరణోత్సుకత్వంతథ్యమేవచేదిత్యర్థః - తహేబకలావంలా విష్య
 తేబకఇవహనిష్యతకృష్టే నైతిధావః-ఉవమాకమణిచేతిణముల్-కషోచిషు
 యథావిధ్యనుప్రయోగః-సామాన్యవిశేషభావేనభేదాన్వయః - స్యనిచ నీ

యతిత్యాదీనూత్రేణవిన్వదితివృద్ధిః||౬౪||వెగాదితి|| త్రైవిక్రమంత్రవిక్ర
 మనంబంధనంప్రక్రమంవకైఃఅతిస్థాల్పమభజిత్వగః - తేనశ్వాసనిరోధే
 నఅసౌఅఘానురఃబలిచక్రవర్త్యకాపి సమధాఽగ్రోసరోపిశిర వధాన్మస్తక
 మార్గాత్||నిరజోవాచీరజోచంతఃశిరోవాచీశిరస్తథేతికంఠభూషణకొశే||
 ణ్||విచకతకశిరాకద్రాణీలిపిప్రయోగశ్చ-నిర్యత్ప్రిణసమీరణస్సకఅథ
 ప్రస్థితంనరకాభిముఖగమనంముంచకడఁద్రైఃపదమాత్యేత్ - అశీతః-న
 హిభగవతాహతస్యదుగఽతిభకవతి - స్వాపాఽప్రైద్యాదయోస్యపా ఇతి
 వచనాదితిభావః - భగవతాత్రివిక్రమభమాకశ్రయణైక్యతేపి బలిచక్రవ

ర్త్యకఃకుశలమభ్యర్థయమానస్త్రీయవదనకొటరమయా
 సీత్ || ౬౪ || చ || వేగానానకంబరాంతరగత
 త్రైవిక్రమంప్రక్రమంవకైఃచక్రధరస్తదా
 నియమితశ్వాసానిలాఽఘానః | తేనాసౌబలిచక్రవ
 త్యకాపితతోమంచస్థిభిఃప్రస్థితంనిర్యత్ప్రిణసమీరణస్థి
 రవధాదాశ్రితముచైఃపదమ|| ౬౫ || వ్యమువ్యతాఘన
 హఃఽప్రసారాదాంధకఃసీత్యమంనరాఢామ్ | బుధే
 రషిప్రీతిరహావిబాలాకథంగిద్ధాంతృతివ్యధాయి|| ౬౬ ||
 గ || అథసంక్రాంతయఃశిరఃశైవస్సంపదాసంపన్నఃకృ
 తాంతనిశాంతాదివతఃకీయవచనకంబరా దాపతస్థిస్సవ

తీకపాతాశగమనంవిహయస్వగాఽధివతిస్సంపృత్తైఃకతివృద్ధిః|| ౬౫ ||వ్య
 ముచ్యతేతి|| అఘనతన్నామకెనానురేణఆంధమసీదితి-జగదుపకారిత్యా
 త్రస్యేతిభావః-ఏకస్యమురీర్యగ్య ఆనందావాక్రీతిత్యసంగత్యలంకారో
 క్యజ్యతే||ఋవిరుద్ధభిన్నదేశస్వంకార్యహేతోవరసంగతితిలక్షణాత్||తన్నర
 కేనహృష్టాఇత్యాహ- సఃఅఘఃసిద్ధాంతోనివృత్తనాశఇతివృత్తఇత్యర్థః-
 ని||సిద్ధైనివృత్తైనిష్ఠైస్తాన్మన్తాన్మనాశఇతిచామరః- బుధేదేవవైరషికథంప్రీతిః
 వ్యధాయి కృతాదేవానామపిహ్యవయశల్యాయిత ఇత్యహాసామర్థ్యమి
 తిభావః - అపసిద్ధాంతభూతంమక్త్యానందయోవైకయ్యధికరణ్యం కథం

విద్యద్భిరపిసిద్ధాంతభిక్ష్యం గీకృతమితిధ్వనిః-కృతాంతనిశాంతాదివయమనద
 నాదివలవదానమద్భుతశౌర్యాదికర్త॥౬౭॥ అఘవదనేతి॥నజ్జిమితి॥నిసజ్జి
 స్సహాభాజనమిత్యమరః-నర్తవాగ్భిఃపరిహాసగోష్ఠీభిః॥౬౮॥కూరమితి॥ని॥అ
 శనంకూరమాహారమిత్యన్నవ ర్యాయోష్యజయ్యః॥కథోపదంశమితి॥కథాభి
 రుపదంశంకృత్యైత్యథః-ఉపదంశ స్త్రుతీయాయామితిణముల్ - రుచిప్రకా
 శంసావదం ప్రకాశ్యేత్యర్థః-ద్వితీయాయాంచెతిణముల్ ॥ ౬౯॥ గోపాలేతి॥

త్సైర్వత్సపాలై రభినంద్యమానస్తదవదానముదితదివిషదు
 వపాదితమందారకుసుమవీచీభిరభ్యర్చ్యమానశ్చక్రధరఃక
 మపిచపామవిషయంహామమభజత ॥ ౬౭ ॥ తతః॥వ ॥అ
 ఘవదనవిముక్తైస్తత్ర గోపాల బాలై స్తటఘవియమునా
 యాస్సాదరంసెవ్యమానః | అవిరతపరిత్యస్తాప్యేషశౌరి
 స్సజగ్ధివ్యతసుతలలితాభినందయన్నమవాగ్భిః॥౬౮॥
 కూరంమురారికమనీయ కథోపదంశమాధాయభాజనపు
 టేఘసుధావధారిమోదాత్తదానిజనిజాన్న రుచిప్రకాశ
 మాచామతిస్తసురభీశశోరరాజిః ॥ ౬౯ ॥ గోపాలబాల
 కులసంకులమూతిరేష వెషంపుపోషపులిసే తలినెతరా
 భః | రాకాసుధాకరకరవ్రీకరస్యతస్యతారాగ్రైఃపరి
 వృతస్యభమధ్యభాజిః ॥ ౭౦ ॥ తతః ॥వ॥ ప్రభూతమఘసూ
 దనప్రియకథాసుధామాధురీ విజృంభపరిరంభజ ప్రమద

కులసంఘః॥ని॥సజాతీయగణైస్వయెకులమితిభాషు-రః-సంకులాజేష్టిణాం
 తలినమల్పంతదితరాలధికేత్యథః॥ని॥తలినంవిరశైస్తోకభిక్ష్యమరః - సుధ
 యాఆకరాఉత్పత్తిస్తానఘాతాః॥ని॥ఆకరశ్చభినితివ్యాఖి-ప్రకరాఃకీరణ
 సంఘాయస్యసతథోక్ష్యంద్రీభిక్ష్యథః-తారానక్షత్రాఃతారాగ్రసః
 కుజాదిపంచగ్రహః॥ ॥తారాగ్రహణామన్యాన్యంయుద్ధం చాథనమాగ
 మభితిసారసిద్ధాంతాత్-అత్రనిదశఃనాలంకారః॥ ౭౦॥ ప్రభూతేతి॥మా
 ధుతేవిష్టంభామాధుర్యాశయితస్య పరిరంభఅన్వీగనంతిత్యైత్యైత్రుల

భస్మస్తోమః ప్రకృష్టమదశ్చనబుబుధేతరామత్యంతంనబుబుధే-కిమైత్తిజిత్యా
దిసూత్రేణాం ప్రత్యయః-అతిదవీయసీమతిదూరాం॥20॥21॥23॥తఖితి॥త
ష్టిన్నేవసమయిత్యధః-అత్యంతసంయోగేద్వితీయా-అవష్టంభసంభార

భూమవిస్తారితా | తదానబుబుధేతరామతిదవీయసీమవ్య
సౌశక్యత్క-రివరంపరాంసురభిపాలబాలావళిః॥20॥X॥
సమనంతరంసమంతతఃత్రీసాగ్యవిలాచనమవలోకనవధమ
తిక్రాంతంవత్ససంచయమనాలత్యవైలత్యవిషాదకబళితే
షువత్సపాలేషు || 21॥ప॥ యశోదాదాయాదోనిరవధి
వరీతావలహరీవరీతానాత్వస్వ్ సవదిముదితాక్ గోవతి
సుతాక్ | విచిన్వక్వతానాంచరణసరణింమంతుగహ
నంజగాహీభక్తాతి=చ్ఛితుకమధురస్యై రవదనః॥23॥X॥త
మేవసమయమంభోజసంభవః సరభసమఘాసురావష్టంభ
సంభారవిఘటనసమయమనుభూతమపిభగవతశ్చతుఘజ
స్యమహిమాను భావమనంచూత విస్రంభ తయీభూ
యోపివిభావయితుకామస్స మావత్యసవత్సాక్ వత్సపా
లానవజహార || 20 || భగవానపిపిసీసీమసిచిత్యచింతర
మలబ్ధవతోవలబ్ధిఃపునరపిపులినోవకంత మాసాద్యతత్రీవ
త్సపాలానమవ్యనవలోకయ్ ముహూతకమాత్రీమివచి
త్రీయమాణచిత్తస్సకలమేతదపికమలసంభవదంభసంఘా
తమితిదివ్యవతుషా సాక్షాత్కూర్వాణస్తత్త్వణమేవతదుభ
యాత్తకమాత్సానమకల్పయత్ || 21 || ప॥వత్సానైవత్స
పాలాయదుతనయమయాస్సాయమాపాధ్యసత్సన్వంస్వం
పేష్ణివ్యరోహంపరిపుషుకమీపూర్వత్స్వస్వమాతుః।
యావత్సంవత్సమేవంవిహారణవరతామస్య గూఢామవా

విఘటనంగర్వాతిశయనాశనం॥ని॥సంభారస్సంభృతౌగణితవిశ్వః - భూ
యోపిపునరపివిభావయితుకామోదిద్యతుశ్చిత్రీయమాణచిత్తోవిష్టితమనాః
నమోవరివచ్చిత్రజః కృజితకృచ్ - తదుభయాత్కంవత్సవత్సపాలమయం

యావత్సంవత్సంసంవత్సరవర్వంతం॥ని॥సంవత్సరదోవత్సరతనిఘంటు
 సా రోని॥వత్సరెకుటశేవత్సరతిధాసూ-రశ్చ॥౧౪॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥౩౬॥౩౭॥౩౮॥౩౯॥౪౦॥౪౧॥౪౨॥౪౩॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥౫౦॥౫౧॥౫౨॥౫౩॥౫౪॥౫౫॥౫౬॥౫౭॥౫౮॥౫౯॥౬౦॥౬౧॥౬౨॥౬౩॥౬౪॥౬౫॥౬౬॥౬౭॥౬౮॥౬౯॥౭౦॥౭౧॥౭౨॥౭౩॥౭౪॥౭౫॥౭౬॥౭౭॥౭౮॥౭౯॥౮౦॥౮౧॥౮౨॥౮౩॥౮౪॥౮౫॥౮౬॥౮౭॥౮౮॥౮౯॥౯౦॥౯౧॥౯౨॥౯౩॥౯౪॥౯౫॥౯౬॥౯౭॥౯౮॥౯౯॥౧౦౦॥

గాద్రామోవానైవచిత్రంవికృతిరుదభవ తైషునస్రాగ్రశా
 యాః ॥ ౧౬ ॥ గవాంగోపాలానామపినిజనిజాపత్యవిష
 యేనిపీయ పేమాణంనిరవధిమనాస్వాదితచరమ్ । బలో
 విస్తైరాంతఃకరణసరణివణవణావిరతౌకథంచిత్రానైతాన్ము
 రరిపునివతాన్నిరచినోత్ ॥ ౧౭ ॥ గవతు రాననోఽసంవ
 త్సరావసానెవసుమతీమవతీయథాపురమేవవిహార మా
 గాణాసవత్సావత్సపాలానవలోకయైఃకీమపి మోహాగ
 హానమవగాహ్యయాధాధ్యమవగంతు మసమథఃపురు
 షోత్తమమస్తాపీత్ ॥౧౮॥ తథాహి॥ వ ॥ జగజ్జీవాభేదస్సు
 టవవరయైవశుతిగిరానిరస్తంవైవతంతే స్వగతమపినైవా

వంచనిశ్లోకైస్తాతి॥జగజ్జీవెత్యాదిభిః ॥ జగజ్జీవాభేదోజగదభేదోజీవాభేద
 శ్చతస్యస్ఫుటనపరయావిజాతీయ జగదభీన్నంసజాతీయభీన్నంచ బ్రహ్మేతి
 ప్రకటయంతీత్యథః-శుతిగిరా-ఎకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మేతిశుత్యా
 తస్యగతం దైవతం భేదోద్విత్వంచేతివ్యజ్యతే-నిరస్తంభదం వైవాద్భుతంఅ
 యంచశుత్యధః- సరైవరజ్జాయతఇత్యథః-తథాపిత్యయివంచజనతా
 మానుషత్వం॥ని॥స్యఃపుమాంసంపంచజనాఃపురుషాఃపూరుషానరఇత్యమరః
 అస్యత్రపంచసంఖ్యాయుక్తజనాఃపంచజనాఇతిమధ్యమపదలొపిసమాసః
 తేసాంభావస్తతాచ-పాగ్గ్లం భజతీయత్ - తన్వాయాఃబభితస్యా

చంపూ భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే.

దామస్తాకంవంచనకళాప్రతారణచాతురీ - యస్మిన్ ద్విత్వమేవశ్రుత్యా
 నిషిద్ధ్యతే-తస్మిన్ కవంచజనత్వమత్యంతాసంభావితంతథాపితత్ప్రకటనంవం
 చనైవేత్యథః - వస్తుతస్సచ్చిదానంద విగ్రహస్యతవ ప్రాకృత శరీరభా
 క్త్వంనాస్త్యేవతథాపిమానుషవేష భాగివాస్తాభిమానయా మోహితై
 క్ష్యశ్యస్స ఇతిపరమాథః || ౭౯ ||.....*

సత ఇతి||పాఠేతవసాక్షాత్సారాజ్ఞాయమానంఫలంసతఃసత్యస్యదుఃఖస్యాం
 తోనాశోనభవతి||ని||సత్యేసాధావిద్యమానై ప్రశస్తైశ్చ్యర్షి తేచసదిత్యమరః-
 తరతిశోకమాత్మవిదితశుత్యాజ్ఞాననివృత్త్యథే నావగతస్య శోకస్య శుక్తి
 రూపవన్తిథ్యాత్వేనసత్యస్య దుఃఖస్యైవాభావాదితి భావః - అన్తిథ్యా
 భూతంసుఖం వానభవతిబ్రహ్మపాక్షాత్కారస్యసురూపసుఖాభివ్యక్తిఫల
 త్వేనవిషయవత్ ఉచ్యతేసుఖజనకత్వా భావాదితిభావః - యద్వా అనదవి

దుభతమిదమితథాపి ప్రాగల్భ్యంత్యయిభజతియత్పంచజన
 తాతదస్తాకంమాయాకబళితహృదాంవంచనకలా|| ౭౯ ||
 సతోదుఃఖస్యాంతో సహిసుఖమనద్వాతవ విభాఫలం సా
 క్షాత్కారాదపితునిజరూపేణభవనమ్|అమత్వేదంతత్త్వం

ద్యమానంసుఖం వానభవతికంతచామీకరన్యాయెననిత్యసిద్ధసుఖస్యావిర్భావ
 మాత్రంనతుత్వత్పాక్షాత్కారేణావిద్యమానః కచ్చిదానందోజాయతఇతి
 భావఃఅపితునిజరూపేణస్వస్వరూపేణభవనమవస్థానం కల్పనికంజీవత్వవే
 చమవహయదిదానంచలక్షణేనస్వస్వరూపేణావస్థానమిత్యథః- ఇదంత
 త్వమమత్వా తత్ప్రమజ్ఞాతమితి వశ్చ త్తాపం ప్రాప్యేత్యథః- కిమప్యనిర్వ
 చనియంఫలంమోక్షోభ్యుముద్దిశ్య అపెత్యభజతాం సవమానానామ నిష్ప
 స్నతత్వజ్ఞానానాం-అనుదరాకన్యైతివదిషదధేవసమాసఃప్రాంతేసమా
 ధినివృత్త్యనంతరం ఉపనతాయాఃప్రాప్సిద్ధాయాఃభాగ్ంతేరవిద్యాకృతస్య
 దేహాదివ్యహతి భ్రమస్య విలయోనివృత్తిః ఫలమితిపరమాథః-వ్యం
 గ్యాథఃస్తు - తవసాక్షాత్కారాత్ దశేనాత్ఫలంసతోవిద్యమానస్యదుః
 ఖస్యంతోనాశోనభవతి - అనెనఱిష్టనివారణరూప ప్రరుషాధాభావ

ఉక్తః ఆసదవిద్యమానంత్యదాశ్రయణాత్ పూర్వమవిద్యమానమిత్యర్థః -
 సుఖం చా నభవతి త్వదాశ్రయణానంతర మపూర్వవిషయాలాభేన తత్ప్ర
 యుక్తసుఖం నాస్తీత్యర్థః-యదావసత్తుద్రం వాసుఖంనభవతికిముతమహః
 సుఖమితిభావః-అనైఇష్య స్యాప్తిరూపపురుషాధాభావఉక్తః - అపితు
 నిజరూపేణభవనమవస్థానంత్యదాశ్రయణాత్పూర్వంయద్యశమవస్థానం
 తాదృశమేవావస్థానమిత్యర్థః- గృహాలంబికుమారీవనైధతేనచశుప్యతీతి
 న్యానూదితిభావః-కిమపిమరు మరీచికాజలవదనంభావితం ఫలముద్దిశ్య భజ
 తాంసేవమానానాంఅబోధానాం వంకీయ కవటమజానతామిత్యర్థః-
 ప్రాంతేవిరసేవాకృతనివేదానంతరం ఉననతాయాః ప్రభుణాపునఃపు

కిమపిఫలముద్దిశ్యభజతామబోధానాంప్రాంతే ఫలమువ
 నతభ్రాంతివిలయః॥౮౦॥ పురాణస్తవంచూయాతవచగృ
 హీణీత్వంచనితరామసంగస్సాపిత్యాంస్పృశతి నకదాపిప్ర
 ణయతః | తవైయంసాన్నిధ్యాత్పరమపితుసూతేజగదితిప్ర

సఃక్రియమాణైఃశుషు-ప్రీయై రుత్పన్నయాఇత్యర్థః - 'భ్రాంతేలుకభ
 వ్రాభువిషయకదాత్పత్వభ్రామస్యేత్యర్థః- విలయో నాశః ఫలంచాత్పత్వ
 భ్రామనివృత్త్యనంతరంనిరర్థకసేవాప్రవృత్త్యభావాద్భ్రామనాశస్యఫలత్వ
 మితిభావః॥౮౦॥పురాణఇతి॥త్వంపురాణఃఅనాదితవగృహీణీమాయాచ
 పురాణీప్రకృతింపురుషంచైవవిద్యనాదీఉభావపీతివచనాత్-త్వంనితరామ
 సంగశ్చ॥ అసంగోహ్యయంపురుషఇతిశ్రీతే-సాపిమాయాపిత్వంప్రణ
 యతఃస్నేహాత్కదాచిదపిస్పృశతిమాయాయాస్సాన్విశ్రీయాధీనత్వస్యేత
 రవ్యామోహకత్వస్యచప్రసిద్ధత్వాత్ అపితుఇయంచూయాతవసాన్నిధ్యా
 త్వంసన్నిధిమాత్రాదేవహేతోజగత్సూతేకల్పయతి- అయస్కాంతవ
 న్నిర్వికారస్యాపివసన్నిధిమాత్రేణజదాపిమాయాజగత్కల్పనసమథా
 భవతీత్యర్థః-ఇత్యయంచ్రవాదఃనిశ్చితధియాంజ్ఞానినాంమిథ్యానకథంభవ
 తుసామరద్యక్ష్యేవప్రపంచస్సత్యతాత్మికదృష్ట్యాతుమిధ్యైవేతి వరమా
 థః - వ్యంగ్యార్థఃస్తు-త్వంపురాణోవృద్ధఃతవగృహీణీచవృద్ధేత్యనేనఉ

ధయోరవివ్రజోత్పవనాసహాతానూచితాక్వచిద్వృధానామపిరిరంసా
 ద్యశ్యతే - తవతుసాపినాస్తీత్యాహ - ఆనంగతి - మాస్తుతవాసురాగః
 గృహిణీరిరంసుశ్చైత్పజ్జాసంభవేత్తదపినాస్తీత్యాహ - సాపితామితి - క
 దాచిన్నస్పృశతిసంభాగవతాతుమారతపవెతిభావః - అపితుతవసాన్ని
 ధ్యాత్పరంజగత్సూతేజగచ్ఛబ్దైవతత్సాజనా లక్ష్యంతేనచ బహువ్రజ
 త్వంవస్తుశ్యజ్యతగ్గతిజహల్లక్షణామూలోవస్తుధ్వనిః-ఇత్యయం ప్రవాదో
 శిశ్చితధియాంతత్వమిధ్యావివేచనచతురాణామిత్యథః - మిధ్యాకథంస
 భవతుమూఢాస్తుకింకింససంభావ్యశితి న్యాయెనతదపిసత్యంమన్వితేనతుసు
 ధియితిభావః ౧౦॥ మనగతి ॥ సైవరంయథేచ్ఛంలోకెవిహరత్ - భ్రావ్య
 ద్విక్షిప్తమితియావత్ - మనఃఉపరుధ్యలభ్యాసవై రాగ్యాభ్యాముపరతప్ప
 త్తికంకృషేత్సత్యః - అమితఫలమోక్షాఖ్యేతశాంప్రకల్ప్యముముక్షోయా

వాదోయమిధ్యానభవతుకథం నిశ్చితధియామ్ 1౦॥ మన
 సైవరంలాకె విహరదుపరుధ్యామితఫలప్రకల్ప్యశాం
 బాధాంకురభరణకృషేనియమయత్ ॥ ఫలంభుక్షేతస్యా
 మృతమయముపాంతేజడమితివ్రతాన్యైదంమాయాకథమి

మనాధర్మత్వాదితిభావః - బోధాంకురస్యజ్ఞానాంకురస్య పడం గాధ్యయ
 వజస్యస్యాపాతబ్రహ్మజ్ఞానస్యేత్యథః - భరణకృత్యేపోషణవిధానియమ
 యన్ నియక్తంకుర్వన్ ఉత్పన్నోపిజ్ఞానాంకురోమనస్సైస్యభావేనశ్యతీతి
 భావః - తస్యజ్ఞానాంకురస్యసంబంధితస్యోమయం మాక్షరూపం ఫలం
 పాంతేజడమితి హోషోరిదంమనఃవ్రత్యాంభుక్షేమోక్షదశాయాంకత
 కరేణున్యాయెనజడస్యమిధ్యానూతస్యచమనసోపినాశాదితిభావః - తవమా
 యాకథంనివత్యా - నకథంచిత్యథః - వ్యంగ్యార్థస్తు - సైవరంలాకెవిహ
 రత్ తత్రతత్రయథేష్టసంచారేణోదరభరణంకుర్వాణమిత్యథః - మన
 ఇత్యనెనకన్పిత్పురుషాకారరహితోజనోవ్యజ్యతే - ఆమితఫలతశాంప్రక
 ల్పాంకురతక్షణేకృతేతవమహాకలాభాభవిష్యతీతితశాముత్పాద్యైత్యర్థః -
 జయమయకానస్యవ్యాపారతయాతత్రైవస్థాపయన్పిత్సర్థః - తస్యజ్ఞానాం

కురస్య అమృతమయమితి మధురమిత్యర్థః - ఫలం ఉపాంతే ఇదం మనః జడం వ
 రకీయకపటానభిజ్జమితి మత్వా ప్రతార్యభుక్షేతవమాయాకపటః || ౧ || వం
 చనాదంభహింసాసుమాయామాయోస్త్రీయూముభేతిభాస్కరః-జనైః
 కథమివనివత్కృవరహృదయస్లాప్రత్యక్షత్వాదితిభావః || ౧౨ || పురాణ
 ఇతి || త్వంపురాణిత్వనైసభోగానహాళరీరతాసూచితా - జాయాఅ
 నపాయితయావత్నీఘాతావకృతిర్తాయాలసతీఅవరమాథఘాతాఅ
 న్యజాయాయాః ప్రకృతిః స్వభావః అసతీదుష్టే అనైసఅనుకూలచాంపత్యా
 భావస్సూచితః-త్వత్ప్రజాతానిభిలాఅకాశాదయః పదార్థాజడాః అన్య
 త్రత్వత్ప్రజాతాస్సతా ఇత్యర్థః జడా వామదక్షిణహస్తానభిజ్జాః || ౧౩ || పుత్ర
 శ్శత్రురవంధిత ఇతిన్యాయాదిదమతిదుఃఖావహమితిభావః-ఇతిహేతోః జగ

వనివత్కృతవజనైః || ౧౨ || పురాణస్త్వంజాయాప్ర
 కృతిరసతీహంతనీభిలాజడాస్తవత్ప్రజాతాఇతితవజగత్యా
 అపివిధోః | నసంసారేసౌఖ్యంయదిహరుచిముచ్చాంవిఘ్న
 టయకరోషీత్వత్తుల్యంశ్రీతమసినవీనంతుతదిదమ్ || ౧౩ ||
 తవాపాంఘైస్తంఘైస్సరసిజవిలాసప్రతిభురైకయాసా

త్యాలోకస్యభువశ్చ || నీజగతీభువనైశ్చైయామితివిశ్వః-విభోరషితవసంసా
 రేసౌఖ్యంసుఖమేవ-సావ్యధైవ్యర్థ-నాస్తీ-భూపతేరపిజాయాపుల్రద్యాను
 కూల్యమూలకంహింసంసారసుఖమితిభావః-స్వరూపానందభరితస్యతవవర
 మాత్తనఃకుద్రంసంసారసౌఖ్యంనాస్యైవేతివరమాధః-చిత్రంశ్వేతిదత్త్యా
 హ-ఇహాసంసారేఉచ్చాచుధికాంరుచిమభిరతింవిఘ్నటయకనాశయకశ్రీ
 తమసితత్తుల్యంకరోషీతియత్త్వత్స్నాయుజ్యం దదాసీతియదిత్యర్థః -
 అన్యత్రత్వత్తుల్యంకరోషీత్వామివసంసారసుఖరహితంకరోషీతియత్-స్వ
 యంనష్టంవరాన్నాశయతీతిన్యాయాదితిభావః తదిదంతునవీనంచిత్రంనకశ్చీ
 దపిసేవకస్యస్వపదందదాతిత్వస్తుతథాకరోషీతిచిత్రమిత్యర్థః- అన్యత్రఈ
 ద్యశీపునరమాయానక్వాపిదృష్టచరితిభావః || ౧౩ || త, వెతి || దయాయాఅసా
 రైర్ధారాసంపావైరితిభేదేలభేదోక్షిః ప్రతప్తంసశ్చాత్తప్తంనూమపాం

క్రేస్తీక్తంవిరచయెత్యన్వయః॥౧౪॥విరించిరితి॥దదాతీతిదాయః-శ్యాద్వ్యధే
 త్యాదినాణప్రత్యయః॥౧౫॥కరుణైతి॥వరుణాలయస్సముద్రః॥౧౬॥అథేతి॥
 శుండాలోగజఃకల్లోలమాలికాసుయత్సలిలంసవిలాసముచ్చలితాః సితవత
 త్రాహంసాఃతేషాంపతత్రసంకంభః వక్షవిక్షేపఃఉరగపరివృథవివతీ-

రైస్సార్పైరైరమృతరసకల్లోలమధురైః॥ప్రతప్తంసీక్తంమాం
 విరచయయదజ్ఞానవిధయాకృతంవచాపల్యంతదపి సపది
 త్షామ్యతుభవాన్ ॥ ౧౪ ॥ విరించి శ్చేయసాందాయం
 ధాయంత్రజగతామపి | సుత్రైవవమఖిలైశానమగమత్పద
 మాత్తనః ॥ ౧౫ ॥ కరుణావరుణాలయస్తతోసాహరిరా
 శ్వాస్యవయస్యవత్సపాలాన్ ॥ ప్రజమావతదావదానమ
 స్యవృజసీమ్నిప్రససారవిస్తయాయ ॥ ౧౬ ॥ X ॥ అథక
 దాచనవిపినశుండాలశుండాఘాతసముద్ఘాణమాననానా
 నోకహనివహాశిఖరకుసుమకొటరోదరసముచ్ఛరదమంద
 మకరందబిందుసందోహమేదురీభూతైః కళిందనందనాక
 ల్లోలమాలికాసలిలసనీలాచ్చలితసితవత్ప్రవతత్రసంకంభ
 సంఘాతతుషారవృక్షత్పదంబకీరంబితాకారైరురగపరి
 వృథవివతీఘాతసంకషణానంసేవనాయమలయశైలవె
 లానివాసినీభిరురస్పరవిలాసినీభిరాదరాదివనమీరతైరుచర
 విసరదాసవాస్వాదమదశబ్దాయమానచంచరీకనిచయవా
 చాలితవికచకుటబచాంపేయమచచికాపరిచయసముదం
 చితామోనైవణదేవతావదనమారుతపరీరంభబృంభితై

ర్బాలానిలైరువలాల్యమానంసందనమివహరినందనంసదను

భూతేతి - శేషావతారఇత్యధః ॥ సమీరితేతి ॥ ప్రేయస్యఃప్రియాయ
 శ్లాఘ్యవస్తుప్రేషయంతీతిభావః - ఆనవోమకరందశబ్దాయమానాఃశబ్దం
 కువాణాః - శబ్దవైరకలమోత్యాదినాకర్మణిక్యక్ ॥ హరిసందనమితి ॥
 హరిదిందఃకృష్ణశ్చతంసందయతీతితథోక్తంసరభసంశీఘ్రిఃసహవణంవా॥

నిరభసావేగహాషణయోరితిభాగ్యకః-అత్రవివేకశుంధాలేత్యాదివిశేషణ
 బలాతదాఘాతజనితమాద్య తదీయనదగంధమిశ్రితత్యంబవ్యజ్యతే-క
 ల్లోలమాలికాసలిలేత్యనైసహంపానాంతలగతజలసంబంధస్యాపిలభ్యాబిం
 దూనామతిశీతలతావ్యజ్యతే-౧౭-శూరయస్నితి-౧౮-షనాడింధమైరోషాశ్ర
 యీభూతసిరాభేదకైరోషోత్పదకైశ్చియావత్-నాడీముష్ట్యోశ్చేతిభిః
 ప్రత్యయః-||*||పక్ష్యైతారుచయఃపతంగదృషదామాగ్నేయనాడింధమా
 త్రితిమురాలిప్రయోగశ్చ-సవయసా మ్రాణాంసిస్థిగ్ధవయశ్యోస్సవయా

గ్రహమివసకలఫలాస్పదంబృందాసనాంతరాలిగతంతాశ
 వివేకమనుచరిసమభ్యధానానిస్సంకర్షామధుమాదశాసరభ
 సమభజతామ్ || ౧౭ || తత్రఖలు || ప || శూరయస్నారస్యై
 ర్యాతురోషనాడింధమైర్షవమ్ | రాహస్యవయసాంతుష్ట్యై
 ఫలభారమపాతయత్ || ౧౮ || తత్ర తాలఫలపాతనజః
 కొప్పభూచ్చటచటఘ్నురుచ్చైః | తస్మిశ్చవ్యసవితేభిర
 రూపీధేనుకస్సపదిస్నిద్ధేపి || ౧౯ || అసోవత్సాపాయ
 వ్యధితహృదయోధేనుపదిభృత్పదంబత్సన్యైవత్పదిత ఏ ఛ
 నిన్యైహలభృతా | శశంసునైబాలాన్తదంబకృతసాహూతహ
 సీతాబలంహమోత్కర్షాన్తదంబుః | లబ్యయ్యోఃసమితి ||

౧౦ || ౧ || తదనుతదనుచరినికరమఖిరతరఙ్గిరవవేపభీ

ఇత్యమరః-౧౦-౧౯-అసావితి || ధేనుపదిభృత్ అసాఅనుః-ధేనుః పదేధేనుః
 వదసద్భావాదితిభావః-వత్సాపాయెనవత్సాసురనాశేనవ్యధితహృదయః
 భిన్నః-ఎకకార్యపరత్వధేనుకవత్సానీనాంసన్యైమితిధ్యేయం హలభృతా
 రోషేణవత్సన్యైవపదంబిన్యై-వత్సాసురవత్సారిణ ఇత్యుఖః-వ్యంగ్యా
 ణేస్తు-ధేనుపదం ధేనుత్వంబిభతీ-తిధేనుపదిభృత్ ధేనుత్వభేః-వ
 త్సాపాయెనత్సాకవిరహేణ-వ్యధితహృదయేతి-౧౧-పపరిణామః-హలభృ
 తాకృషీవలేనపత్సన్యైవపదంబాసంబిన్యై వత్సనయోజితేత్యుఖః-అబలజ
 య్యోఃబుభవ)వ్యశేరిక్షజన్యోఃరుబకలజన్యోశ్చ-సమూలకాశమంపేతాంస

మూలభూతంబఘ్నుతురిత్యథాః - నిమూలసమూలయోఃకవఙ్గిలిగముల్ .
 యథావిధ్యనుప్రయోగః||౯౧||తతఙ్గిలి|వృథగ్జననమూఖేణానీచేనవా||ని||
 మూఖానీచోవృథగ్జనావిత్యమరః- భుజంగెనకాళీయెనకదభ్యమానాంవి
 వప్రక్షేపాదినాకలుషీక్రియమాణాం- వ్రకృత్యాఅమలాం నిదోకాం
 స్వచ్ఛాందపాపనియామకస్యయమస్యసహూదరీంయమునామిత్యర్థః- గొ
 ఘ్నంరక్షీతుంకాళీయనాశనెనుప్రవేశాం కతుమిత్యథాః - పురుషోత్త
 మఃకృష్టఃప్రతస్థై - వ్యంగ్యథాఃస్తు - వరోపకారశీలతయాపురుషశ్రేష్ఠః

పణమతిరోషణౌ రాషు కేశవాసమూలకాపమకవతామ్ ||
 ౯౦ || వ || తతోభుజంగెనవృథగ్జనేనకదభ్యమానామ
 మలాంప్రకృత్యా | సహూదరీం పాపనియా మకస్యగొ
 ఘ్నంప్రతస్థైపురుషోత్తమస్తామ్||౯౧||గితత్తుణమెవఖరతర
 కిరణకిరణసంపాతసంపాదితవరిలాపాతి రెక సముచితౌద
 న్యాతి ప్రసంగతయాకాళీయవ్యాళసమ్మూతనిరగళ గరళ
 శబళిత కళిందసంపనా సలిలరస మాస్వాద్య మూఖాణే
 ఘనవల్గేషువత్సపాలేషు || ౯౩ || వ || కారుణ్యావృతపూ
 రసార భరితైస్తుంకై రపాంకైర్నుహుస్సంసీచ్య స్వవదాం
 బుజైకశరణాసేతాన్ సముద్భవయన్ | మధ్యేయామనవా
 రిధూరిగరళజ్వాలావలిధాంతరంసావకంసద్భవివేశ సా
 లశిఖరాల్లిలాకలాయోహుః || ౯౪ || స్వభవనవరిభవసం

కల్పిత - భుజంగెనవిటెనకదభ్యమానాంభోగాయనిబాధ్యమానాంప్ర
 కృత్యాఅమలాంపతివ్రతాంపాపనియామకస్యేత్యనెనస్వయమేవకెవలం
 నధర్మతత్పరః-కింతువరానపిపాపాన్నివర్తయతీతికల్పిత్పురుషధౌరేయోవ్య
 జ్యతే-తస్యసహూదరీమిత్యనెననతు-తోత్పన్నైతివ్యజ్యతే-తాంగోఘ్నంవిట
 హవనేనతప్యాఃపాతివ్రత్యంరక్షీతుమిత్యర్థః-ప్రతస్థై||౯౧||తదితి||ఉదన్యా
 తివ్రసంగఃపిపాపాతిశయః-మూర్ఖాలేషుమాల్భితేషు||౯౩||కారుణ్యేతి||
 సాలశిఖరాదితి-సాలశిఖరమయోహ్యేతిబ్రహ్మణోపేవంచమి-లీలానాకలం

యలశ్రయః॥౯౫॥శారీరితి॥చక్రిః॥శారీరి-కృష్ణకాలీయయోరిత్యర్థః॥శ్రీచక్రీ
కృష్ణైకులాలెహాఇతిభాస్కరః-సహకాయోరితివ్యుత్పత్తిత్రలోకొక్తిరలం
కారణిః॥లొకవ)వాదాసుకృతిలొకొక్తిరితివ్యుత్పత్తిత్రలొకొక్తిః॥౯౬
స్పందితుమితి॥చలితుంకథంయజ్ఞతామితి - అచింత్యశక్తిత్వార్పితీభావః॥
౯౭॥ తదితి॥జడధియోబాలావత్సపాలబాలాః శస్త్రిసృష్ట్యైవిషయేఅ
రిపరి భవంకాలీయకృతతిరస్కారబంధంకణ్ణకల్పసహకారీర కృతవేష్టనంత
త్యుతం దృశబంధన కృతందుఃఖ మోహాదజ్ఞానాత్ వితథ మస్మతమవిది
భవరోహేవాయాదభా శుభుజగేంద్రః॥ మురరిప్రమరుచి
రచరితోఘూరాకారైదకదంకదశనైశ్చ॥౯౫॥శారీరా
వనభుజంగవిషాగ్ని జ్వాలజాల జనితాంపరిభూతిమ్॥చ
క్రిః॥శారీరివరస్పరయుద్ధంశ్రేయోహీనత దాన్యతరా ద్విః॥
౯౬॥ స్పందితుంసనశకాక తదైవశ్రీవతిభుజగోగపిన
ద్ధః॥చిత్రమెవతదిదంకథమస్త్రిన్యజ్ఞతాంభుజగభోగజబం
ధః॥౯౭॥తదాబాలాస్తస్త్రిన్నరిపరిభవంబంధమపిన్యత్రం
దుఃఖంమోహాద్వితథమవిదిత్వాజడధియః॥కథంవాముక్తి
స్యాత్కథమివతదధ్యక్షజనితం సుఖన్నశ్లోకొవా విరమతు
కథంవేతివివశాః॥౯౮॥౫॥భగవానపికంబితకాలను
బలభావమభినీయ నితాంతచింతాదంతురితాంతరంశమ

త్వా ముక్తిస్సర్వాంగవెప్తననివృత్తితదధ్యక్షజనితంసుఖంఆపాదమస్తకం
స్పవేష్టితతయాదుదకేశశ్రుకృష్ణస్యదశనజన్యత్రనందశ్చకథం స్యాత్
శోకోవాకథం విరచుత్పితివివశాఃజాతాఇతిశేషః - వ్యంగ్యార్థకస్తు- జడధి
యఃఅపరిశుద్ధాంతఃకరణాఃఅతేనబాలాలజ్ఞాలస్త్రిన్జీవెఅరిపరిభవంకామ
క్రిధాదిపారవశ్యంబంధంకర్తాధీనతాంతత్యుతందుఃఖంచమోహాద్వి
తథమస్మతమవిదిత్వాముక్తిరవిద్యావిశ్లేషఃకథంస్యాత్ తదధ్యక్షజనితంతత్ప
దార్థసాక్షాత్తారజన్యంసుఖంకథంస్యాత్ శోకోవాబహుబానలసదృశఃకథంవి
రచుద్వివివశాన్విద్వాఇత్యర్థః॥౯౮॥భగవానితి॥చరణఘాతమాహత్యపా

జనహత్యైత్యర్థః-కరణేహనభితిణముల్ || ౧౧౧ || గణం ద్రమీక్షణకాలినకృపాఽస్తాతి || ప్రియామితి | యయాకృప
 యానిభృతంఽనీతం || నినిభృతవిసీతప | శ్రితాస్సమాభిత్వమరః || ౧౦౨ || దీనా
 త్ననామితి | దీనాత్ననామవరాధవవరీతిలోఽహవిశేషః || నిరీతి స్త్రియామా
 రతూటమిత్యనురతి-తావకస్తవదీయః నిత్యసిద్ధోఽనుపాధికః గసోనురాగః కృ

సహచరైః సచమతా-రముః శ్చుత్వముహుముః హుశ్చర
 ణఘాతమాహత్యచభుజంగమతీమాత్రిమసమర్థం సమథః
 యామాసః || ౧౧౧ || తతః ప్రయాణోస్తుఖప్రాణంపా)ణే
 శంశిశమ్యతదంగనాజనస్సరభసమథోఽజంశరణమభజతస
 వినయమనోషీచ్ఛ || ౧౦౦ || తథాహి || వ || కృతంమాత్స్వ
 యైగస్సరణమసిద్ధౌ కరణంహారత్యస్యోదైశ్చాద్ద్రహణ
 మపిచంప్యాభవభయమ్ | పయోవాపత్రంవాహీతమహ
 మాభక్తైరుపవృతంహరేపారం వివృతవకరుణాయాని
 రవధే || ౧౦౧ || ప్రియాంప్రాణప్రాయాంతుణమపివి
 నాభావపరసాంయయాహిత్వయానంనిభృతమనుజీవి)జ
 మపి | అయాసీస్సంభా-తస్సపదికరీదీనారవభరైహా
 రేశ్శ్రీయస్సాస్యభలతతవకార్యభవః || ౧౦౨ || దీనా
 త్ననాంతావకనిత్యసిద్ధసప్రధావాదపరాధరీః కల్యాణ
 భావాయనకల్పితేదనసఫలాభః కథమస్తువార్యః || ౧౦౩ ||
 అనాశ్చిజ్ఞాప్త్యానెశుచమయమయాసేవ్విభురితి స్వయాపంమ
 త్వాత్సపదపరిభ్రష్టాశ్చ్యవశమమ్ | పరీభావంశోకైర్వదసపున

పేతియాః త్-తత్త్రిభావార్కల్యాణభావాయకల్యాణోత్పత్తయేనకల్పితే
 నసంపద్యతేచేదసఫలాభః అసిష్టావాస్తీ-కథంవార్యోస్తు దీనకృతా అప
 రాధాస్తవిత్యపాబలాధవరాధతామపహాయుడుచవారావీవభవంతి-అ
 న్యధాప్రతిపదమనాధాస్సంభవెయురితిభావః-వ్యంగ్యథః-స్తు- దీనాత్న
 నాందరిద్రా)ణాంపవరాధవవరీతిలోఽహః, తావకొయోనిత్యఅక్షయ్య

సిద్ధరసఃసిద్ధపారదఃతత్ప్రభావతత్సంపకమాహత్కృత్ కల్యాణభా
 వాయసువగ్నాయనకల్పతేచేత్-అనన్ధలాభఃద్రవ్యలబ్ధ్యభావఃకథంవార్యో
 మ్ననకథంచదిత్యర్థః-ప్రతీతిః ప్రసిద్ధిః॥ని॥ ప్రతీతిః ప్రాథిత్యేష్యేష్యేష్యేష్యే
 మనీషితత్తత్ప్రజయ్యః॥౧౦౩॥౧౦౪॥సత్తి॥ భోగియాదామణిస్సృరాజిఃభా
 వైకతత్పరశ్చభాగిన్యాభుజంగ్లఃభోగామకూలాస్త్రియశ్చ॥ని॥భోగిన్యాస్యా
 స్తవస్త్రియత్తత్ప్రముః-ఎతవోభాక్తవంగరుడధ్వజస్యకృపాంవినాకథం
 ఘటేతజగదీశ్వరకృపాభావెకుతోభోగఃప్రత్యుతదుఃఖమెవస్యాదిత్యర్థః॥

రద్యాపిభజతేప్రతీతిః కేయంతేనిగవధికృపానీకధిరితి॥౧౦౪
 సభోగియాదామణిలేషవృధ్వాన్యంవయంచభోగిన్యైతిప్ర
 తీతిః । ఘటేతనైతత్కలభోగభాక్తవంగ్లకృపాంవినాకేగరు
 డధ్వజస్య ॥ ౧౦౫ ॥ త్వయినాభేషిగతామమునానస్సనా
 ధతాఃతెనసఃకరుణాసింధోహరసాభాగ్యవిష్ణవమ్॥౧౦౬॥
 గ ॥ ఎవమభిధాయబాష్పాయమాణనయనాభిరూప్తాయ
 మాణ హృదయాభిరజగరవధూటీభిరాద్రీకృత చిత్తవృ
 త్తిఃకారుణ్యకల్లోలమాలీ వనమాలీ తథేతి తత్త్వణమురీకు
 ర్వాణస్తత్త్వణమువసవతువయోనిధి మిహానివసతు నిమిష
 మపినభవానితిదందశూకమాదిశ్యసమాశ్వాస్యచదూనమను
 చరనికరమాత్మనదనమాససాద ॥ ౧౦౭ ॥ అథకదాచిదువ
 చితరణకరణనిస్సాణరాణకల్పానల్ప శిలీముఖవటల రుం

స్యత్రోభోగః సవశశరీరంతద్భాక్తవంగరుడధ్వజస్యగరుడనియామకస్యేతి
 యావత్-తస్యకృపాంవినాకథంఘటేతనకథంచదిత్యర్థః॥౧౦౫॥౧౦౬॥ఎవ
 మితి॥బాష్పాయమాణం-సాశ్రుడఃష్టాయమాణంసోష్ట-వరిత ప్రమితియా
 వత్॥జ॥ బాష్పేష్టభ్యాముద్వమనఇతికృజ్-అజగరవధూటీభిఃసర్పయువతి
 భిః॥౧౦౭॥అథగీష్టంబర్ణయివ్యన్నాదౌమలయానిలాన్లగ్నయతి॥అథకదా
 చిదిత్యాదినా॥ఉపచితంవధికేతంరణరణకంఉత్ర-ంతాయేనసఉపచిత రణ
 రణకొమన్తధితియావత్- తస్యరణఃకామయధ్ధమిత్కర్ణః॥ని॥ ఆయలకము

తస్మాత్సామ్యంకలికారతిశ్చరణరణకమితి హలాముఖం || ౧ || రణరణకన్య
 స్థంబిభ్రదావతమానభిమానతీమాధవేభవభూతిప్రయోగశ్చావనదేవ
 తాభిరివేతి - నెమెన్యంగఝంకారాః కింశువనదేవతాకృతకుశలప్రశ్నాశ్చ
 త్యుప్రేక్షా-ఇవనపమాసమాసోపిక్వాచిత్కం-అతవేవఉద్వాహురివచామ
 వాఇత్యాదిత్యస్తప్రయోగభిక్వాస్త్రుభకారః ప్రకృతేపి తదవదితి త్రష్టవ్యం-
 శ్యంగఝంకారాణాంగీతత్వీరూపణవద్యవ్యక్తభాషణత్వరూపణమవ్యక్తి-

కారకరంభితాకారతయావనదేవతాభిరివవిహిత కుశలా
 నుయోగాభిరుస్థితమల్లికామతల్లికాపాటలపటల పరిమ
 తపరిశీలనకమాయాభిరనవరత జాగరూక ధారా యం
 త్రనిరగళవినిగళచ్యారిధారావిరచితలీలా విహారాభి
 రతచేలతరళభిర తయావనరాజిభిరివసానంవమభిసంద్య
 మానసమాగమాభిః ప్రతివిశమశనాయితసరీన్యచవవ్యకా
 మాణతయెవవిరళప్రచారాభిర్త్వలయాచల బాలానిలమా
 లాభిఃకళంచనధార్యమాణప్రాప్రాణిసందోహః స్వ
 కీను పరితాపాతిరేక మసమామానాభిరవ ప్రతి బింబదం
 భాదభ్యంతరమవగాహమానాభిరహిమకర కిణవగంప
 రాభిర్త్వంవోష్ఠీకృతసకల సలిలాశయస్స ముదంచిత మరుపురీ
 చికాసలిలనీవికావిహారవైఖరీవిషయ పథికజనమనోరథవై
 ధురీధురీణమధ్యంసినవిబృఢభగస్సఋతియోవనయోషా

యధానాగానంజే || ౧ || మధురమివవచంతి స్వాగతంకృంగకలైరితి క
 మాయాభిఃసురభిభిః || ౧ || అస్త్రీకమాయోనిర్యోసేపౌరభరసరాగ
 యోః | క్వాథ విలేవనె చాథ చ్యేప్యాదేవ వాచ్యవదితి భాస్కరః |
 ౧ || కటుతిక్తకమాయాస్తు సౌరభేషప్రకీర్తితా ఇతి కేశవశ్చ. ఆ
 నవరతజాగరూకంసంతరోద్ధాటితద్వారం-అత్రధారాయంశ్రోతచేత
 నెజాగరణమనుపవన్నంసంతాపాతిశ్చయంబయతీతిజహల్లయతామూ
 లవస్తున్యసి-వైధురీధురీణవైస్ఫల్యసంప్రాదకం || ౧ || వైధుత్వేచవిశ్లేషే

విధుర్య విక్లజే త్రిస్త్రితి రభసః పుష్పసమయో వసంతః ఆవతకా సమయశ్చ
 ని వసంతే పుష్పసమయః - శ్యాద్ర జి పుష్పమాతకా వమితి చామరః - ఏతత్ప్ర
 భృకివాక్యపంచ కేవలసంఖ్యా లంకారః - యవతీ ద్వేవ పుష్పసమయో నాన్య
 త్రే త్యాదిషడిసంఖ్యానాత్ లక్షణంతు॥శ్శిషకస్యవస్తుసః ప్రాప్రావనకత్రేక
 దాయదా-ఏకత్రేనియమస్సహీఠిసంఖ్యానిగ ద్యతగ్గతి-శరదాయామఃశ
 రక్షా లభమః విజృంభణం వషక దైన్యం చ॥ని॥ స్వాద్యతౌవత్స రేశరదిత్య
 మరః - ప్రబలతరవిరోధేతి - హేమంతగ్రీష్మయోఃశీతోష్ణ ప్రధానత్వేన

విశేష గవేపీత పుష్ప సమయ శ్చరతర విరహిణీజన నయన
 మా త్రనిశ్రాంతవషాకసముద్దేశః పితామహ పురుషా
 యుష మాత్రవలంబి శరదాయామః ప్రబలతరసంధా
 వితానభక పరి జిహీషకయా తుషారగిరి కందరాంతరా
 శతవశ్యర్యావ్యుత్సక హేమంతసమయః తరుణీకుచకల
 కసంభన్న వాస్తువ్యశింభావో భోజ్య విశేషవిరసపిపాసా
 సమాకులసకలలోకతయా జీవనభావషంభన శ్శమభకాయ
 మూసః కాయమాస నికాయై కాయనవిలాసి జన చిరపరి
 త్యాగకృతశోకాతి రెకాదిష బాష్పాప దేశేన నిరంతరనిస్సక
 నిన్దిశ్వాశ్చస్వనగభక భవనాశోగంపానకరస సానైక తాన
 తాని చటిరవంకాలేపలోలుపతాం ప్రసూనకయసంస్పృ
 మాతాం ప్రపాస్మ వేశసాశయతాం వారివిహర సాదర

విరుద్ధత్వమితిభావః-తవశ్చ ర్యావర్ష్యుత్సకగ్గత్యనేన హిమాద్రిగుహా స్వపి
 తపః క్షేపేపీత విదిత్యజ్యతే - శిశిరభావశ్శీతలత్వం శిశిరతుక లీలాచ॥ని॥భా
 వోఽనుద్ధైవిభూతౌచయోనా లీలావదాభకయోరిత్యమరశేషే - శీతకాలే
 ఛవేదుష్టముష్ట కాలేతుశీతలమితివచనాదితిభావః - కాయమాసంనామఉష్ణ
 కాలేనలవవత్ప్రణాదినిమిత్తం శిశిరోవచారబహుళం లీలాగృహం కా
 యమాససమానాభోగతి భాజి - బాష్పాపదేశేన ఉష్ణ వ్యాజేన నిరం
 తరసిస్సుకాసశ్వాసస్వననాయుస్యశతిభోక్తః ఉష్ణశోగభక భవనా భాగో

ద్వితీయో విలాసః.

ఏకస్వరవలాళతాసంఘల్లవలాళ కుసుమవత్తానా భూదితి విశేషోక్తిః ||
 ౧౧౦|| చిద్రైరితి|| గాయకానాంముఖగతైఃవెణుద్భిద్రేషు ముఖంఘోష్టాన్వి
 గాయంతీతివ్రసిద్ధం- ఆగంతుకైస్సహజైశ్చ చిద్రైలఘోషీయాన్ భారహీ
 నఃవంశోవెణుః తదాహారికగ్రహణస్యాసుభావాత్ శ్శుతింశ్రవణంపా
 ప్రస్నక్ ముదంజనయతీతి నచిత్రం - వెణోరచేతనత్వేన స్వతొమంజస్వినా
 భావేపివరకీయ వ్యాపారేణవీణాదివక్రణాన్వియంకరత్వంనచిత్రమిత్వ

.౧౧౦ || బృందా వస వచే రష్యే తదా విరహాతో హ
 రేః | వేణునాదవినోదేనకేవానై వాతిహర్షి రాః|| ౧౧౦||
 స్థానాహితత్ || చిద్రైముఖముఖగతై రపి గాయకా
 నానూగంతుకైశ్చసహజైబహుభిర్లఘోషీయాన్ | వంశస్త
 దాహారికరగ్రహణాసుభావాత్ ప్రశ్నీతింజనయతీతి
 ముదంజనచిత్రమ్ || ౧౧౧ || X || తదైవగౌరూపఛారీప
 తింబనామానిశాచరస్సంకషణమధిఘోషాయ ధేనుకసిద్ధిమ
 లభత || ౧౧౩ || తదనుదందహ్యమానచోవాసలజ్వాలాహ
 లావలయితేషుగోపాలేషు || ౧౧౪ || ప || హోష్యహారాయ
 దయావయోధేదీనాతిహారికాశగంభవేతి ఆక్షప్రణా
 దంకురీవిరావసరూపమీషాసుశ్యదోస్తు రాజిః || ౧౧౫ ||
 శ్రీవతిష్ఠితవాత్సల్యాత్కల్పంబదహనోవమప | తదా
 యోగబలాద్వహ్నిమువసంహరతిస్తతమ్ || ౧౧౬ || ఇత

ధకః - వ్యంగ్యాగ్రస్త- గాయకానాంయావకాణాంముఖగతైః-ఉద్ఘోష్యమా
 డైరిత్యర్థః - ఆగంతుకైస్సహజైశ్చబహుభిద్భిద్రై గ్రేదోష్టైః లఘోషీయానశ్లా
 ఘ్యః - వంశఃఅన్వయఃహారగ్యతగ్రగ్రహణంతస్త్విన్వంశేకన్యాగ్రహణమి
 తియావత్-శుతింపాప్రశ్నీతస్నక్ ముదంజనయతీతి నచిత్రంఅత్యల్ప
 పివంశోమహాద్భిస్సహసంబంధాన్ల్యాఖ్యోభవతీతిధావః- అత్రీవంశ శబ్ద
 నవెణుభస్విర్లత్యతే|| యధా-అస్త్రాయతపాంజనవ్యతిమాఘ|| ౧౧౩
 తదితి|| దందహ్యమానాఅతిశయేనదహన్|| ౧౧౪|| ఇత ద్రైరితి|| ఇత ద్రైస్సమం ఇ

తరానివేత్యథఃఃసస్మిన్సాగ్రీష్టానంతరభావిత్వాత్ప్రవృత్త్యభిభావః త
 వేనగ్రీష్ట్యేణ॥ని॥ఉష్ణఘోష్టాగమస్తవభిత్వమరః.తాపితాఃమిష్యుఃప్రేక్షా॥
 ౧౧౭॥నామోదితమితఃతదావమాఃకాలేకాదంబఃకదంబకుసుమసంబంధీ
 ఉష్ణైఃపోవికాసఃతదైవభవైఃకింవానామోదితంససురభితం॥ని॥ఆమోదో
 గంధహంప.కయోరితివిశ్వః-తథాపికాదంబోన్యైవజలమోదోనేతివిరోధః
 కాదంబాఃకలహంసాఃతేషాముస్తేయోవిజ్యంభః. తజ్జన్యహంప.ఆమోదః
 నేతివరిహః॥ని॥కాదంబః.లహంసస్సాస్యదిత్యమరః॥౧౧౮॥యదా
 గతిరితి॥యదాగతిర్యస్యానుగమనంఅయోగోవిరహానితీప్రకస్తావరోష్ట

త్రైస్పనుమెవసన్మిథిఘోషావమాఃఅపిరాపితాతపేన॥య
 దసోస్తసితచ్చలాద్రోః.వీరుదతిష్ఠస్మిమిత్రదావిరాసీత్॥
 ౧౧౭॥నామోదితంతదాంబాకాదంబోన్యైవవైభవైఃచి
 త్రింతథాసినామోద్ధంకాదంబోన్యైవదోన్యకామ్॥౧౧౮॥
 యదాగతిరయోగాతనవధూజనవిసాగిని॥పావ్రీష్టప్ర
 శ్యతోవాతఃకుతస్సోయంసదాగతిః॥౧౧౯॥మలినోష్ట
 తిచంచలాపిమేఘఃకలయకశక్తితరస్త్రియాంసదాపి॥వి
 షపూరమయాశయోఃకీద్రైఃప్రేణుతఃతైశ్చవంసప్రదా
 నాత్॥౧౨౦॥గజిలైస్తజిఃతామ్సాతటిన్ధిభీకషితా
 మపిసర్వంసహంస్థిరాంసతుప్రసాదంశరదాయయా॥

కారాఢేకతియావత్ అగతిరాగమనంయస్యససదాగతిఃకుతఃదురాగతిరే
 వెత్యథఃః॥ని॥వామునూఃతరిశ్వాసదాగతిత్వమరః-అతవివాత్రనిరుక్తిర
 లంకాకః.ః॥ని॥నిరుక్తిగ్రీష్టానామ్మమన్యాథకత్వప్రకల్పనమితిలక్షణాత్
 ౧౧౯॥మలినభితి॥మలినాసీలఃపాపీభాతిచంచలంఅధికవిద్యుత్॥ని॥విద్యు
 చ్చంచలావవలాపిత్వమరః - చంచలచిత్రశ్చనర్పనక్షత్రేషువిషయైతిర
 స్క్రియానూచ్ఛాదనంకలయకకుర్వక॥ని॥ఇవాన్యాంతుసతీస్త్రీస్యాన్నక్ష
 త్రైతుసపుంసకమిత్యమరశేషే - అన్యత్రసత్సుసాధుమతిరస్క్రియాంపరి
 భవంకుర్వక విషపూరమయాశయః ఉదకపూరితాన్యంతరః అతిక్రూర

హృదాయశ్చప్రణతస్తుతః ॥ ౧౨౧ ॥ ప్రతివన్నెతి ॥ ప్రతివన్నెః ప్రా
 స్తః ఘనాగమోమెఘాగమః ప్రాచ్యడితియావత్ - అస్య అంతభాగోయన
 సతథోక్తః నిన్య తప్రాచ్యడిత్యథః - మధ్యమోలోకోఘామిః - సమవద్య
 తజాతః - వ్యంగ్యభక్తు - అభ్యమః అను త్తమః లాకోజనః ప్రతివన్నెజ్ఞా
 తః ఘనః అధికః ఆగమాంతభాగోవెదాంతభాగః యెనతథోక్తః విమలీఘా
 తః లడయోరభేదాజ్జడః ఆశయోంతః కరణం యస్య తథోక్తః - వివంకోనిస్సా
 పశ్య బభూవ - తదానిం హంసః పరమాత్మాకథం నావికస్తు సాక్షాత్కారః
 స్యాదేవేత్యథః ॥ ౧౨౨ ॥ పక్షపాతృతి ॥ తదాశరదిపక్షపాతో

౧౨౧ ॥ ప్రతివన్నెఘనాగమాంతభాగోవిమలీఘాతజలా
 శయోవివంకః । సమవద్యతమధ్యమోహిలాకోనతదానిం
 కథమావికస్తుహంసః ॥ ౧౨౨ ॥ పక్షపాతస్తదానీలకంఠై
 రవివయోభవత్ । వాసుదేవేవరంభకృతధాపిసంలాపహీ ॥
 ౧౨౩ ॥ తదనుశరదివ్యతీతాయాః ॥ విసంతప్రాస్తద్దృశస్త
 దాప్రజకతాశ్చిత్తైర్భవవ్యాధిభిః మన్వానాహాః మంతరే
 ణవిరసంసంసారసంసేవనమ్ । కుర్వాణాః గుణాణాం సం
 ప్రతిముహుగేయాః కథాసంతతేః కింవానాధనమంత
 రంగమితత్ప్రాప్తావిచారాకులాః ॥ ౧౨౪ ॥ నాథస్త్రి
 జకతాంనాథోహారికస్తాకమస్త్రీతిహైమనెప్రకమేమాసి

గరుద్గళనం నీలకంఠో మయూరః శివదీప పక్షపాతో నాస్య దేవతా
 యామితివద్యజ్యుతే - మహీశచైనతస్థాన్సూలత్వంతే ॥ ౧౨౩ ॥ సంతప్రాశ్చితి ॥
 సుదృశస్త్రియః - చిత్తైర్భవవ్యాధిభిః మదనైర్విసంసంతప్రాః హారిమంతరేణవ
 తిమకృత్వైత్యథః - గుణాణాం సం కుర్వాణాః ఇత్యనైన ప్రలాపోనాసూ
 వస్థావిశేషస్సూచితః ॥ ౧౨౪ ॥ ప్రలాపః ప్రియసంస్లిష్టగుణాలాపణదాహ్యత
 ఇతిలక్షణాత్ - కథాసంతతే గేయాః కథాసమూహాః గానం శ్యోగ్య
 థః - భవ్యగయెత్వాదినాకతేరినిపాతః - తత్ప్రాప్తా అంతరంగంసా
 ధనంపిప్రసిదికరంప్రతాదికమిత్యథః - కిమితివిచారాకులాజాతా ఇతి

శెషః - అత్ర హరిసంపకం వినాసంసారశ్య అరవ్యత్వకథనాద్వినోక్తిరలంకారః || ౧౧ || ఐనోక్తి శ్చేద్వి నాకీంచిత్రస్మృతంహీనముచ్యత ఇతిలక్షణాత్ -
 వ్యంగ్యార్థస్తు - సుదృశః సుధియః చిత్తోద్భవవ్యాధిభిదుఃఖైః దుఃఖాదీనాం
 మనోధమకత్వారితభావః - హరిమంత రేణ హనిధ్యానంవి నైవేత్యర్థః - గుణా
 స్సవ్యకామత్వాదయః - కథాభారతాదయః తత్ప్రాప్తాముక్తై అంతరంగం
 సాధనంఽపిమితివిచారేతి కులారిభక్తైర్జ్ఞానద్వారామోక్ష మోక్షురితిబహిరం
 చక్రంకాత్యాయినీవ్రతమ్ || ౧౨ || ౧౩ || ఆనంతరమభ్యర్చ్య
 చభగవతీంభవానీంవివిధోపచారైరేవమస్తాఘః || ౧౨౬ ||
 తథాహి || నాశీకద్యుతిపశ్యతో హరమదస్త్రత్పాదపం
 కెరుహంవందెయస్త్యకరంచబిందులహరీచైన్యానలధ్వంసి
 నీ | యత్రే-శీకలమేషువిశ్వజననిత్రాసాన్నతశ్యంకరశ్చూ
 డావీడహీమద్యుతిస్మృతసుధాధారాభిరాసింఛతి || ౧౨౭ ||
 మాతస్తౌతి చతుముఖాః ప్రణమతిప్రాచీనబహీముఖ
 హుర్వావ్యవస్తైశ్చురశాసనస్తవగుణాస్త్యందారమాల్యాప
 మాక్ష | ఇత్థంపాశ్వకచరోక్తిభిఃకథమపివ్యాపారయంతీ
 దృశః ప్రాంతేకాచనమోహినీవిజయతే లీలాశుకై కాయ
 నా || ౧౨౮ || ఆనందాశుర్యురీపరీతనయనాస్సంపుల్లరో
 మచ్ఛటాస్వదా ఫూరిత గర్జదధ్వని కృత స్సంక్షీణవెద్యా
 న్తరాః | ధన్యాకేచనచిన్తయింపశుపతేరానందకందా
 గసాధనత్వాదితిభావః || ౧౨౯ || నాశీకతి || నాశీకద్యుతేఃకమలకాంతేః - ప
 శ్యతోహం || సింహశ్యతోయోహారత్యర్థంసచారంపశ్యతోహరభితిహాలాయ
 ఛః - వాగ్విప్రశ్యదోభ్యయుక్తిదండహరేష్యిత్యలుక్ - ఆసించతిఆసమంతాస్సీం
 చంతీత్యసేనచిరం ప్రసాదాభావోవ్యజ్యతే - తేనచభగవతామహానపరాధః
 కృత ఇతివ్యజ్యతే || ౧౩౦ || మాతస్తౌతి | లీలాశుకై కాయనాశుకై కాగ్రచిత్తా
 అయమేవవ్యాసంగమోక్షురితిభావః || ౧౩౧ || ఆనందేతి || స్వేదేతి - స్వేదేన
 ఆఘృతితావ్యాప్తాఅనంతరంగద్గదధ్వనికృత ఇతి ఫూర్వకాలసమాసః - ప

శువతేరానందకందాయితామితి*|సచ్చిన్మయశ్శివస్సాక్షాత్తస్యానంద
మయీశివేతివచనాదితిభావః || ౧౩౦ || నకమేతి||అత్రకమాదికరణనిషే
ధోను పవన్నస్వభక్త్యతిశయవర్ణవస్యతి - అతఎవాక్షేవభేదోలంకా
రః || * || నిషేధాధానమాక్షేవంబుధాః కెచనమన్వతఇతిలక్షణాన్

యితామంబత్వామనుచింతయంతి కరుణా కల్లోలిసీమాడ
రాత్ || ౧౨౯ || మురాంతకపురాంతకప్రభృతయోద
యామేదురానసంతికిముదెవతాః ప్రణతలాలనాలాల
సాః | తథాపిమమమానసంకలితకల్పవల్లీనిభేదయారసమ
యాశయెమహాసిశంకరాన్లఃదిని || ౧౩౦ || నకర్షరచయా
మహేనచతపాంసి శిఖోమహేనదైవత ముపాస్తహే
నహృదికించదాశాస్తహే|మహాకిమపిమంగళంపరమమం
గళానామపి త్రిలాచనతపఃఫలం హృదివిధాతు మీహమ
హే || ౧౩౧ || తుషాకగిరిసంభవం మఘవనీలనీలాలకం క
ళాధర కళాధరంకలితలాలలీలాశుకమ్ | దయామయమ
యా మహేశరణమిందు బింబాననం ముదారుణమదారు
ణం కిమపిహరిహరం మహాః || ౧౩౨ || సుధామధువిధా
ధరై సవిధుఖండచూడా పదే మహీయసి మహా మహేమ
హాసిపద్ధరాగారుణైనిమజ్జతునమజ్జనప్రచుర దైన్యదావా
సలేమనామమనాభవాహితమనావినోదావహే || ౧౩౩ ||
విభావసువిభార్యురీతుహీనరత్తిరత్తిచ్చటాశి ఖాలయశిఖా
వశీమిశితలాచనాబ్జంమహాః | సదామృతముదావహంకిమ
పిసేవ వాటీతటినివాసిగుణవాసితంభజతుమామకీనంమనః ||

౧౩౦||తుషాదేతి||ముదారుణమితి - ముదానంతోషేశరణమయామహా
ఇతిసంబంధః-అరుణంరక్తంఅదారుణంసౌమ్యం హరిణోమనోహరాహా
రాయస్యతథోక్తం||౧౩౨||౧౩౩||విభావస్వతి||శిఖానాంజ్వాలానామాల
యోవస్తిః-నూర్యచంద్రాగ్నిలోచనఇత్యర్థః||౧౩౪||దయారసేతి||బృం

భత ఆత్యసుదాతైత్వలక్షణమాత్తనేపదమనిత్యం. వహీ జోజితకరణాత్.
 వకాత్ || ఖిత్యష్టే శ్చంధసిపావకమ౯పిశునేఇతిభర్తులహారెఃప్రయోగశ్చ
 దాయాచస్సుతః || ౧౩౫ || దయతి || ౧౩ || దాయాదాసుతచాంధవావిత్యమః
 ౧౩౪ || దయారసకరంబితై న౯వసుధాతరంగోజ్వలైస్సగౌ
 జపరిపంధిభిస్సన్నవయమామపాంఘైశ్చివే | అనెనమచుధ
 న్యతానచతవశ్రమస్తావతాయశోవితవ్యంభత్తితకృపా
 ఘతాహేతుకమ్ || ౧౩౫ || దయితో మెయశో దాయాదాయా
 దోయందయామయః | దేవితేదయయా భూయాదాయా
 సాయంకియానయే || ౧౩౬ || గప్వంభూయసాప్రాశస్య
 భగవతీంధవానీమభీష్ణిత మభ్యథ౯యమానా వల్లవ విలా
 సిన్యోయావన్యాసంప్రతమన్వతివ౯ || ౧౩౭ ||
 యస్త్రీన్యం కరదారసారభ బర్జింభత్కటాతుచ్ఛటా
 పాతాఃకల్పితావితానసుమనోగుంధప్రియం
 భావుకాః | తస్యాసౌ నవకాః దానవిగు
 మఃకావ్యేద్వితీయఃపునశ్చంపూ నామని
 ధీమతాం కృత సముల్లాసో విలా
 సో గమత్ || ౧౩౮ ||

కియానితి - జగన్నిమా౯ త్యాస్త్రవన్కితయోస్త్రీపుంసయోఘ౯టనం
 క్షియదిత్యథ౯ః ||

ఇతిశ్రీపదవాక్యప్రమాణపారావారపారీణ శ్రీమహా
 పాధ్యాయవక్షధరయల్లయార్యభాగ్యతనయేన
 అన్యాయసూరిణావిరచితాయాంభాగవత
 చంపూవ్యాఖ్యానాయాంరత్నావళీ
 సమాఖ్యానాయాం
 ద్వితీయోవిలాసః.

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః-
చంపూభాగవతే - సవ్యాఖ్యానే.

తృతీయవిలాసప్రారంభః-

అ||అథైదానీం ప్రజయవలీనాంకాత్యాయనీవ్రతఫలీభూతంభగవ
త్సమాగమంవణకాయతుకామస్తదుపోద్ధృతత్వైసజలక్రీడాంప్రస్తాత || ఆ
థేల్యాదినా || తరవారిఃఖడ్గః || ని || అసితాంగోవిశనసస్తరవారిశ్చహం

ప || అథవారివిహారసాదరావిదరావల్లవలోలలోచనాః |
అగమస్యమునామనా విలాంకలయంత్యో హృదినందనంద
నమ్ || ౧ || పసనాస్యపసీయ యాముసీమప గాథా లహారీంత
తస్త్రియః | చ్యుతికాశరతీకవిస్థూర త్రవారి ప్రతిమాంస
మాగమమ్ || ౨ || అథనైత్రపరంపరాంహరణ హారిరా
సామసర త్రోగః | ప్రమదానితదవ్యవాగమన్నతివెలం
జలసంగలాలసాః || ౩ || క || తదనుచిరతర వారివిహారని
తాంత పరిశ్రాంతాః కాంతాః నిగమనకామనయాశూ
లాపకంఠ వ్యాపారితనయనాంతాస్తత్ర దుకూల జాలమ

కృతః | కరవాళికురారుశ్చవాలశ్చంద్రసుతోపిచెత్యజయ్యః-విమలతరవారి
ధారాపరిత్రాసితరాజహంసమండలృణివాసవదత్తాయాంస్లిప్తప్రయో
గశ్చ || ౧ || ౨ || అథేతి || నేత్రీవగంపరాంవస్త్రసంచయం || ని || స్వాజ్జటాంశుక
యోర్నైత్రమిత్త్యమః-జలసంగోజలక్రీడా-నావాగమన్నజానంతిస్త్ర-లోచ
నానిజహారేతిచగమ్యతే - తదపిలొచనహరణమపినావాగమత్ ప్రహేతు
మాహ - లడయోరభేవాజ్జడసంగలాలసాస్సంగణజాదోషగుహా భవం

తీతభావః ॥ ౩॥ ౪॥ తత్రైతా అధోక్షజోపిబితేంద్రియోపి-అధఃఅధఃకృతం అక్ష
 జంజంద్రియజన్యజ్ఞానంయెనెతివ్యుత్పత్తైః - అతవవాత్రవరికరాం కురా
 లంకారః ॥ ౫॥ సాధిప్రాయవిశేష్యేతుభవెత్పరికరాంకురఇతిలక్షణాత్ ॥ ౫
 ౬॥ కస్యామితి తేలనం తైర్గుణైః దానదాక్షిణ్యోదిభిఃకస్యాందిశిఆచ్ఛాదనం
 నకృతంకావాదిశోనాచ్ఛాదితాఃదిగంతవిశ్రాంతాస్తవగుణాఇత్యర్థః -
 శిష్టంస్పష్టం - వ్యంగ్యార్థస్తు - తేలనంతైగుణజ్ఞేస్తంతుభిఃకస్యాందిశిఆచ్ఛా
 దనంనకృతం ॥ ౫॥ వస్త్రీమాచ్ఛాదనంవాసఇత్యమరః - సర్వత్రాపిత్య
 త్యుతతంతుభిరేవవస్త్రీణివయంతీత్యర్థః - త్వంతుకిముతేతిభావః-తతో

వ్యనాలత్యుసమీపనీపపాదపశిఖరవాస్తవ్యముపహృతవరి
 ధానమరవిందలూచనమవలోకయమానావిస్త్యయమాన
 మానసాబధూత్రుః ॥ ౪॥ ౫॥ తత్రైత రేతరవిలొకనహాసశంకా
 సంకొనవిశ్రమపనూహారమంగనానామ్ | పాండిత్యమాం
 గజమనర్గళమావిరాసీదాకషియెనస విలాసమధోక్షజో
 పి ॥ ౫ ॥ అథతాస్తరుణ్యుయదుతనయమెవంసవినయంవ్య
 జిజ్ఞివత్ ॥ అయెకరుణాపారావారయశోదానందన ॥ ౬॥
 వ ॥ కస్యాందిశినతేనంతైఃకృతమాచ్ఛాదనంగుణైః | అతో
 గుణనిధైర్మృతానాబలాంబరహారితా ॥ ౬ ॥ వ్రీతస్యఫలమ
 స్నాకందాసీభావాన్నతేవకమ్ | ఆసాదితమిదందేహీవా
 సోనఃకృతగోపనమ్ ॥ ౭ ॥ ౫ ॥ ఏవవృజుబుధ్యాప్రార్థ

హేతోగుణనిధేస్తంతువయతస్తవా బలాంబరహారితాదరిద్రీ వస్త్రూహ
 రణంనయక్తా ॥ ౬ ॥ అయదివయంతవప్రీతికూలాస్తదాత్మేవంకతవ్యం
 సంప్రీతితువైవమిత్యాహ ॥ వ్రతస్యేతి ॥ దాసీభావాద్దాసీత్వాత్తవదా
 సోఽఘాయాస్తఇతివ్రతమకరవామేత్యర్థః - ఏవందాసీత్వం ఆసాదితంవ
 యందాసోజాతావేత్యర్థః - కృతగోపనంగోపితంఅంగీకృతదాసీభా
 వాసుపరాక్రమోనయక్తఇతిభావః - వ్యంగ్యార్థస్తు - తేతవదాసీభా
 వాద్దాసత్వాత్ - అఘాతతద్భాజీవ్యః - త్వమస్నాకందాసోఽఘాయాఇతి

వ్రీతంకృతమిత్యథః - ఇదందాసత్వమాసాదితం స్నానావసరతస్య
 ద్వస్త్రరక్షణాదితిభావః-కృతగోపనంకీతం వాసోదేహి-దాసాఃప్రభో
 స్నానసమయేవప్రాణిసంరక్ష్యస్నానానస్తకంపునఃప్రయచ్ఛంతీతిభావః
 ౯||అ||తపెనంవ్యంగ్యాథఃముద్ఘాటయతి||కువిందభితి|| తప్పింకువింద స్తంకు
 వాయభితి ప్రథమశ్లోకవ్యంగ్యం- వ్రీతేనాసీత్కాది ద్వితీయశ్లోకేజ్ఞేయం -
 అతవవాత్రవకోక్తిరలంకారః||ః||వకోక్తిశ్చేషకాకుభ్యామపరాథక్

యమానాసు తాసుస కౌటిల్య మరపింద లావనః వ్రీత్య
 భావత || ౯ || ప || కువింద స్త్వంప్రతేనాసీవాసానశ్చేల
 పాలకః ఇతివశ్చేషకాగ్ధంకనబోధిసమయూకిము|| ౧౦ ||
 వ్రీత్యకంయూయూయూచేవినిర్యాయ బలాశయాత్ | త
 దాదాస్యతిదాసాయంవాసాంసినియోనవః || ౧౧ || ౫ ||
 ఎవమథాంతరపరికల్పనయూవిడంబవైక తాసభవతిధగ
 వతిగత్యంతరాధావాచెకౌతిశితవేపీలావసితావామసూ
 స్తనంవృతవరాం గానితాంతసమితాం గానిభమపిసలిలా
 శయాన్నిచ్చకృముః || ౧౨ || ప || తదాలోమపిప్రాస్యచుష్టం
 తీనాంత్రపాణవే | వరస్పరాచ్యలేతానామాసీవైవా
 వలంబనమ్ || ౧౩ || డీరుమూలపీహితవిలారయూగోవ
 ముగ్ధమణీమణీగనమ్ | సంకుతాః భవితమాత్తనోవ్రీతం
 వ్రీత్యతేతిధగ వానచింతయత్ || ౧౪ || గుహ్యముస్తుకీము

వ్రీకల్పనమితిలక్షణాత్||నరావదత్రవీప్యతోక్తిరలంకారః|| శ్లోకద్వయవి
 వ్యంగ్యాథఃస్యస్త్రీచామపివవకీత త్వాత్||౧౦||౧౧||ఎవమితి||సకాంతం
 నితాంతంశీతవేపీతాః||ని||తీవ్రైకాంతసతాం తాసీత్యమగః-సంవృతవరాం
 గోఽచచ్ఛాదితసువ్యం||ని||వరాంగంపూర్ణగుహ్యంసావిత్యముః||౧౨||త దే
 తి||తీరమపీత్యపిశబ్దవ్యోమితస్యవిరోధస్యతీరస్యమునాసంబంధిత్యమాదా
 యవరిహారః-వరస్పరాచ్యలేతానాస్యోగ్యంవిసాలపలంబనం నాసీత్ - సమీభు
 పంచశస్స హేతిన్యాయేనకంపిల్లజ్జంబుమిత్యత్వత్వత్||౧౩||౧౪|| గుహ్య

మితిస్వవేదినాసర్వజ్ఞైసమురారిణా - తాసుస్త్రీషువిషయే - నైకీతచరమనవ
 లాకితపూర్వం - గుహ్యంవరాంగమస్తుకిమునస్యా దేవెత్యర్థః - సర్వాంతగణ
 తస్యాపీతిభావః - సర్వజ్ఞైనావిదితంరహస్యంనాస్తీతిధ్వనిః || ౧౧ || రహస్యో
 వస్థయోగుణాహ్యమిత్యమరః || ౧౫ || అంజలిమితి || అంతరంభావంపదా
 భావంయోనిమితియావత్ - స్పష్టమాకలయతావశ్యతేతివ్యంగ్యార్థః - వా
 చ్యాభావస్తు - అంతరంభావమభిప్రాయంస్పష్టమాకలతాసకవటంనవేతిశోధ

సర్వవేదినాతాసునైకీతచరంమురారిణా | మీహనాయ
 మనసస్తధావ్యసౌసుభు)వామిదమువాచ సస్తితః || ౧౫ ||
 అంజలింశిరసిసంరచయ్యుచెన్నాంనమస్కు-రుతభావమాం
 తరమ్|స్పష్టమాకలయతాతదామయాదీయతేభిలషితాథా
 సంవయః || ౧౬ || ఏవమభిదధానమెనమతిసంధానమంతరే
 ణవచనకరణమపరిహార్యనిశ్చయం మన్నానాగుతరుణీషు
 తథాబుర్వాణాసు || ౧౭ || ఆసామాసాదితామోదో
 వాసాంసివితరకహరిః | ఆశ్రాప్సిన్నిజనంబంధరూపవ్రీ
 తఫలాపణమ్ || ౧౮ || అథవాసాంస్యపాదాయవ్రబంవ్ర
 జివధూజనః | వివేకకేశవాదేశాదాశాపాశాసితాశయః ||
 ౧౯ || అభభృశంవివశానకనాశయాసవదినస్మి)తపాలక
 పాలయ | ఇతినికవ్యవచస్సహచారిణాంహరిరువాచవచః
 స్త్రీయమీద్యవమ్ || ౨౦ || యజ్జవాటఇతస్సౌమ్యనాతి

యతేత్యర్థః - శిరస్యంజలింబధ్వానమస్కారైక్యతేమనోనిమక-వట మస్మి
 థానకవటమితిభావః || ౧౬ || ఏవమితి | అతిసందధానంవంచయంతం || ౧౧ || వం
 చనంచాతిఫంధానమితివైజయంతీ - అంతరేణవచనకరణమితితదుక్తాథా
 నుష్టాసంవినెత్యర్థః || ౧౭ || ఆసామితి | అత్ర)దానస్యాపూర్వాణాధాయక
 త్వాద్ర)జకస్యవస్త్రంబదాతీత్యాదివత్ వస్తీఆ-శ్రాప్సీత్ ప్రతిజ్ఞాతవా || ౧౮
 అధేతి || ఆసితః ఆసమంతాద్యర్థః - ఆశయోంతఃకరణంయస్యసతతోక్తః ||
 ౧౯ || బద్ధాజకనాసీతావిత్వమరః || ౧౯ || ౨౦ || యజ్జేతి | అంకః ఆస్మం || ౧౧ || భిస్సా

స్త్రీభక్తమంధాన్నమిత్యమరః || ౨౧||౨౨ || ప్రతీవదశిన్వభితి | విషరీత
బుద్ధయోవక్రదశిన్వశ్చ-ప్రతీవదశిన్వశ్చిత్యత్రాప్యేవం || ని | ప్రతీవదర్శి
నివామావనితేత్యమరః-అత్రప్రతీవదృష్టిస్త్రీరవహాయపురుషానాశ్రితేత్య
నైసవర్యాయాలంకారః || * || పర్యాయోయదిపర్యాయైకైకస్యానైకసం

దుారవ) దేశతః | తత్రయాచధ్యమంధాంసియదిసాహిత్య
మిచ్ఛత || ౨౧ || X || ఏవంహృషీకేశాచేశాచాశావేశవరవశ
నిజాశయైగవీశైరాసాద్యనవనసదనమభ్యభ్యవనిజెప్పి
తాథేవమ్యవినీతమునిజనవ) త్యాఖ్యాతయూ ప) త్యా
గతైరావెదితవృత్తాంతెనభగవతాతదీయప్రమదాజనాదై
శైసపునరపి ప్రక్షిలైరభ్యధిత్ స్తదీయ రమణీ గణాము
హుముఖహు నిజరమణ నివారితోపిభౌజ్యమమృతప్రా
యంప్రాయచ్ఛత || ౨౨ || ఆశ్చగ్యమెతత్ || ప్రతీవ దశిన్
నోజాతాఃపుమాంసస్తదవజ్జయా | నతుప్రతీవదశిన్వ
స్త్రియస్తత్త్వవేదనాత్ || ౨౩ || X || దత్వాచతదన్నంభగ
వంతమేవమశ్లాఘంత || ౨౪ || ప || ప్రసాదస్సాధ్యస్తైవిధిమ
నతియాతైః క్రతు శతై ర్యదిస్వై వాస్తాకలయసిక్వతా
ధాణకరుణ యా | త తః కిం భా గ్యం నః కి మివ
త పసాంవాఫలమహూనమత్వాత త్వం తైకతిచనమిమిహ్య
న్రికుధియః || ౨౫ || ఎవమభిదధానమవ గతభగవత్ప్రభావ
మబలాజనమనుగృహ్యతదపిత్తమఖిలమపిభౌజ్యజాతమా
స్వాద్యచేసేతాం తమభిననందనందనందనః || ౨౬ || ప || అథ
జాతుపురందరాదరాదరమా రాధనతత్పరా హరిః | కల

శ్రయభిలక్షణాత్ || ౨౩ || ౨౪ || ప్రసాదభితి | విధింశాస్త్రమనతియా
స్త్రీస్సాంగమనుష్టితైరిత్యథః-స్వైవైవస్వతవ-అతవ వాత్రప్రహాషణా
లంకారః || * || ఉత్కంఠితాథేనంసిద్ధిర్వి నాయత్నంప్రహాషణమితిలక్ష
ణాత్ || ౨౫ || ౨౬ || అథేతి | అరంశీఘ్రం || ని || అరం శీఘ్రే చ చ

చం పూ భా గ వ తే - స వ్యాఖ్యానే,

కాగ్నిగణివిశ్వః - బలవైరివైరితామింద్ర శతుతాం కలయన్ ప్రకట
యన్ ॥ ౨౭ ॥ అయోగితికృతమితి - అలమిత్యథః ॥ నియుగపర్యాప్తయోః
కృతమిత్యమః ॥ ౨౮ ॥ అత్యుచ్చమితి ॥ అత్యుచ్చమత్యున్నతం - సకలాగమప్ర
ణయినంసర్వవృక్షసంస్పృక్తం ॥ ని ॥ వలాశీదుద్రిమాగమాగిత్యుచురః - గ
వాంధేనూనాంవిశ్రామభూమింవిశ్రామోపశబ్దగతికాశికాకారః - వ్యాకర
ణాస్తరేణాయంసాధురితికేచిత్ - అతవ ॥ ॥ విశ్రామంలభతామిదంప్రశిధి
లజ్యాబంధమస్తద్ధనురితిశాకుంతలే ॥ ప్రవేశవిశ్రామశాఖినంవాచామితిము
రారివప్రయోగశ్చ - నిత్యంల శేషఫలానామాస్పదంసుమనసాం పుష్పాణా
మామోదతోగంధాద్ధేతోస్సంసేవ్యంనానాకుసుమ గండైజకనానాకర్షం
తమిత్యథః - ఏనమచలం గోవధకనంసముపాస్యవనవాసినాంవనైవ రా

యన్ బలవైరివైరితామవదన్నండపుర స్సరాస్సరాన్ ॥
౨౭ ॥ గ ॥ అయోకృతమనేససంభృతసంభారేణసంక్రందనసవ
ర్యాసంరంభే ॥ ౨౮ ॥ వ ॥ అత్యుచ్చంసకలాగమప్రణయినం
విశ్రామభూమింగవాంనిత్యాశేష ఫలాస్పదంసుమనసాం
సంసేవ్యమామోదతోస్సాదేనంసముపాస్యనూనమచలం
శ్రేయోవనా వాసినాం మోహూవస్సుర రాజపూజనధి

ణామస్కాకంశ్రేయఃకల్యాణంస్యాత్ - వ్యంగ్యాథఃస్తు - అత్యుచ్చంస
ర్వోత్కృష్టంసకలాగమప్రణయినంసకలవేదవేద్యంగవాంవాచాంవిశ్రా
మభూమిం ॥ ॥ యతోవాచోనివతకంతగితిశ్రుతేః - నిత్యంయదశేషఫ
లంలఖండఫలంతదాస్పదంతత్పంపాదకమిత్యథః - మోక్షస్య సకలఫలా
నామంతథావాదితిభావః - సుమనసాంస్థానినాంచఅమోదతోహర్షాత్సం
సేవ్యంనతునిబంధేనేతిభావః - అచలంపూర్ణ త్వాచ్చలనరహితం ఏనం
పరమాత్మనంసముపాస్యవనవాసినాం వై రాగ్యాన్మహంపరిత్యజ్య వన
మాశీతానామిత్యథః - సశ్శ్రేయోమోక్ష స్సాన్యత్ - మోహ ఇతిక్షు
ద్రదేవతోపాసనంమూఢానామేవ ॥ ॥ అంతవత్తుఫలంలేషాంతద్భవత్వ
ల్పమేధసామితిభగవద్వచనాదిహివాచః ॥ ౨౯ ॥ ఏవమితి ॥ హరిణాకృతపక్ష

పాతఃగిరిరేవపూజనీయోనత్పింద్రాభితికృతస్నేహాభివ్యంభాః- తోషంప్రపా
 ద-నశుకధంఅస్యపరకీయజీవనభదవ్రయుక్తదుఃఖంనాస్తీత్యతఆహ- చిరా
 చ్చిరకాలాత్పూర్వకాలమిత్యర్థః- మఘూనాకృతఃపక్షపాతఃపక్షచ్ఛేదోయ
 స్యసతథోక్తః- అతపవాత్రవైరస్యంచకారయ్యక్రవవతస్సజీవనచ్ఛేదభివ్యభి
 ననందెత్యర్థః - చిత్రమితి - జీర్ణావరాధోపినవిస్మృతభివ్యభివ్యం- ఆత
 పూర్వాధైక్యస్థేనసద్యఃకృతపక్షచ్ఛేదోపితుష్టభివ్యభివ్యః-ఉత్తరాధైక్యమఘూ
 నాచిరాదారభ్యకృతస్నేహాపివైరస్యంచకారైతిభివ్యః||30||30||31||33

యాకస్తానకస్తాదయమ్||౨౯||ఏవంతదానీంకృతపక్షపా
 తఃప్రపోషతోషంపూరితాగిరింద్రాః|చిరాత్పూర్వకాలాకృతప
 క్షపాతశ్చకారవైరస్యముముత్రచిత్రమ్||30||తతః|| ప ||
 హితాంభగవతోవాణీంప్రమాణంచవిభింత్యతే | విధివ
 త్పూజయాంచక్రవిమోహజ్జగతీధరమ్|| 30 || గౌగణం
 హుతభుజంప్రదక్షణజ్వాలజాలమవనీసురానపి | తపః
 య౯వ్రజనివాసినాంవ్రజోఘాభ్యతేబలిమధస్యవేదయత్ ||
 3౨||ఆభవేతనయస్మను ప్రవిశాద చలేంద్రంబలిమగ్ర
 హీస్తురారిః | చరితంపరిషీయతద్దగ్ధిరంత దాకేపునరద్భ
 తంవితేనుః|| 33 ||బలిపుర్త్రువానహీతోహరైతిసహేతు
 రహీద్రుహీనాదరే | బలిమసావచలచ్చలతస్సవయంపరిజ

బలిపురితి|అహీద్రుహీవృత్తిహావిషయే||నిసర్వేవృత్తాసురేవ్యహిరితిరభసః
 కృష్ణస్యనారదః అనాదరఃతత్రబలోదాక్షసఃతస్యరిపుః బలభద్ర్రిపురితిచగ
 వ్యతే- మఘువాహరేసహితఃబలభద్ర్రివిరోధీవృష్ణస్యహితభి భావః-ఇ
 తినహేతుఃబలభద్ర్రిపురింద్రానుమాపిద్యేవ్యభివ్యభివ్యంనాద్యేషం నకృత
 వానిత్యర్థః-తహి౯ద్యేషకోహేతురీత్యతఆహ- అచలచ్చలతభి- గిరి
 పూజావ్యాజేనసోదరలూరణంకర్తుమిత్యర్థః-ఇదంఇంద్రపూజానివార
 ణంవ్యధితఅకరోత్-తత్రబలభద్ర్రిపుత్వస్యస్థేవలభ్యేవ అహేతుత్వేసిద్ధ
 పిహేతుత్వేషేధశ్చనుత్తారావహాభి సహిషేధాంకారః||*||వ్రతిషేధః

ప్రసిద్ధస్యనిషేధస్యానుకీర్తనమితిలక్షణాత్ || ౩౪ || అథేతి | సంవర్తనమయః | ప్ర
 శయకాలః | ధారాళా అవిచ్ఛిన్నాః | చుళకితంకబళితం || ౩౫ || అవయవశబ్దాతిగో
 త్రభిత్సర్వతచ్ఛేదీకులనాశకశ్చ - అవసయన్నివేష్యత్ప్రేక్షా - గోత్రసముద్ధర
 ణాంపర్వతోష్టైవణంవంశాధారంచ || ౩౬ || గోగజైరితి || జీమూతతలక్ష్మీరేరధః
 ప్రదేశంవృష్టిభీత్యా మేఘస్యాధఃప్రదేశం గతా ఇతిమాధ్యంగమ్యతే || నిజీ
 మూతౌ మేఘవర్షతావిత్సమరః || ౩౭ || కలుషశబ్దాతి | హారిమాహాత్ప్యాద్గోవర్షనో

ఘృత్యురిదంవ్యధితధు)వమ్ || ౩౪ || గ || అథనిజవిమతమురవిపు
 చరితపరికుపితహారిహయసమీరితసంవతః సమయ సము
 జ్ఞుంభణో వితధారాళధారాధరనిరంతరసముద్గీర్వమాణ
 సలిలాసారచుళకితాశేషనివేశప్రదేశతయాసముద్గీర్వకర్ణప
 రుషవిషమదీనభాంకారెణసురభినికరేణ సమమతికదధిః తే
 మగవీశేషశరణముపయాతేషు || ౩౫ || వ || అవయవశఃఖలుగో
 త్రభిదిత్యలంఘవిబభూవహారేతిచింతయా | అవసయన్నివ
 తద్యతసంవినావ్యధితగోత్రసముద్ధరణంహారిః || ౩౬ || ప || గో
 గజైస్సమూతాః లైకార్యశోదాతనయాజ్ఞయా | జీమూత
 తలమాభీరాజవాదవజగాహిరే || ౩౭ || ప || కలుషేపిజలైర్గో
 కైనిమః ర్యాదవ)వృత్తిభిః | సతదాహారిమాహాత్ప్యాత్పంక
 స్పగ్నః పశోరపి || ౩౮ || ప || పరిఘాతిరఘాజ్జలైర్గుతేషామతి
 సంధైరపిమాధవాశీతానామ్ | గతిరోధితుసత్పథచ్యుతైస్తై

ద్ధరణయాపాత్ - వ్యంగ్యార్థస్తు - నిర్వర్యాదవ)వృత్తిభిర్లుంఘితవిధిభిర్న్వి
 షేధేజలైర్జలైరిత్యథః - లాకెకలుషేపిపశోరవివేకినోపి స్వాశ్రితస్యేతి
 శేషః - పంకస్పశః - పాపబంధోన - అస్తీతిశేషః - అస్తిభవంతివరః ప్రధమ
 వ్రుషేవ)యుజ్యమానాప్యస్తీతిమహాధాష్యవచనాత్ || ౩౮ || పరిఘాతిరితి ||
 అతిసంధైర్నిస్సీమైః || ని || సంధాసంధానసీమయోరిత్యమరశేషే - అన్యత్ర) - ని
 మః ర్యాదైః || ని || సంధాప్రతిజ్ఞామర్యాదైత్యమరః - జలైర్జలైః గతిరోధి
 సంచారప్రతిబంధకంసశ్చత్యుతైరాకాశాద్గళితైః దురాచారైశ్చ || ౩౯ || స్వ

కమితి || అవమతే స్తీరసు-రణాధైవ్యోవృషభావంవృషత్వం || ని || వానో
 వృత్రోహంపృషేత్యమరః - వృషభత్వంచెతిగమ్యతే - ప్రకాశంప్రకటనం
 వితేనే || ని || ప్రకాశంప్రకటంస్తప్తముల్బణంవిశదంస్ఫుటమితియాదవః-శ
 యైశ్వరప్రాతికూల్యం కురవ్విణోవృషభవమాధవవెతిభావః - గవాం
 సంతతేస్సమాహస్యస్వైరంప్రవృత్తింయథైష్ట్యసంచారంనిరుంధేస్తవృష్ట్యై
 తిభావః- అన్యత్ర-గవాంసంతతేప్రజాయాఃస్వైరప్రవృత్తిం నిరంతరం
 త్వాదనం || ని || సంతతిఃవజ్రీ-విస్తారపారంవగ్యసుతాస్వపీతిభాస్కరః-వివ

ధకరణోపంకముపాజితంప్రభూతమ్ || ౩౯ || వ || స్వకం
 ప్రకాశంవృషభావమింద్రస్వర్వేశ్వరస్యావమతేవితేనే |
 గవాంనిరుంధేస్తసంతతేస్తుస్వైరప్రవృత్తిం వివరీతమేత
 త్ || ౪౦ || వ || హంసస్యతస్యోదయతోఖిలెషులొకేషుశోభా
 తిశయాశ్రయేషు | ఆంధ్యంవ్రవద్యప్రతికూలచారీతమోను
 గఃకౌశికవినాశ్యః || ౪౧ || గ || తదనుయతునందనావదానని
 శమన సమనమయవిగళితదురవప్తం భసంభారేణబంభ రివ్ర
 ణానివారితేవారివాహనివహేవిహాయవిహాయస్థలమవస
 రతినిరపాయమావాసవసుమతీసవిధమధిశయా నెషుగోపా
 లచాలేషు || ౪౨ || వ || అను నెతుంయథాస్థానసంస్థాపితగిరిం
 హరిమ్ | పురందరస్సమాయాసీదాసీచ్ఛావనతాననః || ౪౩ ||
 గ || ఆనమ్యచమహుర్ముహురనంతరమస్తాపీత్ || ౪౪ || తథా

రీతమితి- వృషభస్యగోత్రజానిరోధిత్వంవివరీతమిత్యర్థః || ౪౦ || హంసస్యే
 తి || తస్యహంసస్యవరమాత్మనఃఉదయతః - అవతరణాత్ లొకేషుజనెషు
 ఆంధ్యంమోహంతమోషుగః తమోగుణవరవళఃకౌశికఇంద్రః- వ్యంగ్య
 ధకస్తు - హంసస్యరవేలొకేషుభువనేషుకౌశికఉలొకః || ని || మహేంద్రగి
 గ్దులాలూకవ్యాళగ్రహిషుకౌశికఇత్యమరః || ౪౧ || ౪౨ || ఆను నెతుమితి | అత్
 సతత్యేనానుభావేనఅనుచితకర్తారంభకృతలజ్ఞాఖ్యసంచారీభావవ్యభిచారే
 ౪౩ || ౪౪ || అధవంచభిజ్ఞోకైస్తాతి | వరేభ్యుక్త్యానిధిః | వరేభ్యుక్తి | మునిసా

ఋసంతస్త్వతిశ్రేణీసంతతధ్యానధారైవరశ్చిప్రకరోరజ్జునివహసైవపరిణధౌ
 బద్ధఃత్వంవరేభ్యోముక్తింమోక్షంకథంవితరసి - తెషాంభక్తిరేవప్రచురః
 లధిశ్రేణీమగ్నః తాకథంవారతాయసిఉభయమేతదాశ్చర్య మిత్యథః
 తేతత్త్వంవివరీతుంనిణీకతుంవృతౌవేతివాదీఘః - కథవప్రభవతి-ఇవశ
 బ్దౌవాక్యాలంకారే-నశశ్చిదపిశక్నోతీత్యథః - ॥ ౪౫ ॥ అమత్వతి ॥ కేషిజీ
 వాఃత్వామమత్వాఅజ్ఞాత్వాఅజ్ఞానమూలకత్వాత్సంసారస్యేతిభావః - ఆ
 శాపరవశహృదఃసకామాఃసంసారమస్యసంసారప్రవృత్త్యభావాదితిభా
 వః-స్ఫురన్నానారూపాఃదేవతిర్వజ్ఞుస్సుప్తస్థావరాదినానావేషభాజ్యసం
 తఃత్వయిమిషతివశ్యతినతినర్వసాపీత్వాస్తవేతిభావః - సంసారవీచనట
 సంనాట్యంమిథ్యాత్వాదితిభావః-విదధుశ్చక్రః-చిరాదపికిమపిఫలమప్రా

హీ॥ ప॥వరేభ్యస్తస్వంముక్తింకథమివమునీనామవితస్త్వతి
 శ్రేణీరశ్చివ్రకరపరిణధౌవితరసినిమగ్నస్తస్త్వక్తిప్రచుర
 జలధౌతారయసి తానకథంవారతస్వంతేకథవవవరీతుంప్రభ
 వతి॥౪౫॥అమత్వాత్వామాశాపరవశహృదః కేపివిదధు
 స్ఫురన్నానారూపాస్తస్వయిమిషతిసంసారసటనమ్|చిరా
 దవ్యప్రాప్తాఃకిమపిఫలమాదార్యనుభవేవిదిత్వాయాచంతే

ప్రాః-నైయ్యయికమతేనుఖస్యాపిదుఃఖానువిధిస్యదుఃఖవద్యిషయభౌగరూ
 వఫలస్యనశ్వరత్వావదఫలత్వవ్యవచేశఃఅథనిత్యానిత్యవస్తువివేకాసంతర మి
 త్యథః-తేదౌదార్యముత్కృష్టతాంవిదిత్వాకృతమివచఃకేవలంఇతఃప
 రంతవసంసారేణాలమివచమాత్రం॥ని॥యుగవర్యాప్తయోఃకృతమిశ్య
 మరః - యాచంతేఇతివరమార్థః - వ్యంగ్యాక్షస్త-కేపినటాఃత్వామమత్వా
 త్వంబుభిఇత్యజానానాఇత్యథః - అవిదితవశశోస్తేదోబలంకాముకా
 కేష్టిత్వాదివత్సామాన్యజ్ఞానవాచివిషేషాజ్ఞానేవర్యవస్సతీతి ధ్యే
 యం - ఆశాపరవశహృదఃముహుముకవలనాకట్యదన్వనోత్సుకొయంప్ర
 భురబీష్టం దాస్యతితిఆశాకతాపిష్టాఇత్యథః అతవపస్ఫురంతినుందరాణి
 నానారూపాణి కేసాయోషాంతే తథోక్తాస్సంతః త్వియిమిషతిసంతత్వదవ

లోకనాథకామేవేత్యథాః- సంసారనటసంచక్రుఃచిరాదపి అప్రభాతఘపీ
 త్యథాః-కిమపిఫలమపాప్తాస్సంతః- అథతేదౌదార్యంజ్ఞాత్వావిచరీతలక్ష
 ణయాఽదార్యాభావంజ్ఞాత్వేత్యథాః-కృతమితివచఃకేవలం- నశుభనాది
 కమిత్యథాః-యాచంతేఅహూలుబ్ధత్వమితిభావః॥౪౬॥సతీతి ॥ తవప్రకృ
 తిమా-యాసతీతికాలాబాధ్యాచేత్లోకానాంమాయాజన్యానాంబా
 ధస్యతీతివా-ధ్యత్వంసభవతి - అత్యంతమసతీవాశశక్యంగాదివత్సవరూ
 పెఱత్రైకాలికనిషేధప్రతియోగినీవేత్యథాః-సభవతి- కుతభిత్వత ఆహ -
 యద్యస్తాత్కారణాత్సత్యాంప్రకృతావివబ్రహ్మణీవేత్యథాః- యథో
 క్తంగీతాసు॥ః॥భూమిరాపోనలోవాయఃఖంఘనోబుద్ధిరేవచ| అహంకా
 రభితియంమెభిన్నాప్రకృతిరష్టథా| ఆపరేయమితస్తస్యాంస్త్రకృతింవిధి
 మేవరాంజీవభూతాంఘనోబాహూయయేదంధార్యతైజదితి- ప్రత్య

కృతమితివచఃకేవలమహూ॥౪౬॥సతీచెల్లొకానాంసభవతి
 మీబాధాప్రీత సతీసవాత్యంతంసత్యామివభవతియిత్పు
 త్యయిభితి|అశక్తానిర్వక్తుంప్రకృతిమతవతాంతవబుధాభ

యః ప్రతీతిస్థవతి-అహమజ్ఞోమామన్యంచనజానామీతిబ్రహ్మవదవనోక్ష
 మనుభూయితభిత్వర్థః- అత్యంతాసత్వేశశక్యంగాదివత్ప్రీతితీరేవనస్యా
 దితిభావః-ఇత్యతోహేతోరేతాంతవప్రకృతింనిర్వక్తుంసదనచచ్చిద్వాభ్యాంని
 తరాంవక్తుంఅశక్తాబుధావిద్వాంసః ఔదాసీన్యాన్తాయావిలాసోపేక్ష
 ణేనవరమానందలహరీంభజంతసేవంతేధ్యాయంతీతియావత్ ॥ః॥విశ్వప్ర
 తీతిర్విదుషాపవస్త్రీకృధైవవీక్ష్యతే|నాంగీకార్యానచత్యాజ్యాకేతుకర్షణ
 యావధిరితివచనాదితిభావః - వ్యంగ్యార్థస్తు - తవప్రకృతిస్స్వ
 భావః సతీసాధ్వీచేత్లోకానాంజనానాంబాధాయావ్యధా
 యాఆప్తినాభవతి సహీసజ్జనోజనాన్బాధతభితిభావః - అత్యంత
 మసతిఅతిదుష్టావాసభవతి - యద్యస్తాత్కారణాత్సత్యాంప్రకృతావివ
 ప్రత్యయోవిశ్వాసోభవతి ॥ ౫ ॥ ప్రత్యయోధీనశవథజ్ఞానవిశ్వాసహే
 తుస్వీత్యమరః-వినీతవేషవచనమాధుర్యాద్యభినయసజ్జనభవత్వయివిశ్వా

సోభవతిత్యథః - అతోహేతో న్నవప్రకృతిం నిర్వక్తుమకత్తాస్సజ్జనోదుజ్జా
నోవతివివేక్తుమసమర్థాఇత్యథః - జాదాసిన్యాదుపేక్షణాత్ - స్నేహా ద్వే
షయో రుభయోరపి ప్రహాణేనెత్యథః - పరమానంద లహరీం భజం
తేసేవంతే || ౪౬ || మనః|| శోకైఃశ్చష్టం దధం || ని || వృష్ట శ్చ ష్టోపి
తాదగ్ధఇత్యమరః - మనఃపరమానివృత్తిం సుఖం శీతలతాంచభజత్వీతి
మత్వేతి శేషః - అమృతస్యందిసుధాసావిసుధామయతనుత్వాదితిభావః||
యదావ్అమృతస్యందిమోక్ష ప్రదం తెచరణం ఏతస్మిన్న పక్షి వంతిక్షేపేహ్య
దయంవినశ్యేత్ - నిరంతరధ్యానేనమనసిలయోభవతి || ౪౭ || ధ్యానికొ
టిసమాలయఇతిశాస్త్రాత్ - ఏతస్యమనసోవిరహేణకృతంకైవల్యం -
మోక్షశ్చస్యాదిత్యేవంకొజానీతే మనస్సంసర్గాసంసర్గావేవ బంధమో
జంత్యోదాసిన్యాదహహాపరమానందలహరీమ్ || ౪౮ || మన
శ్శోకశ్చష్టంభజతుపరమానివృత్తిమితిక్షేపం త్యేతస్మిన్సై
చరణమమృతస్యందిమునయః | కవీవంజానీతేహ్యద యమిద
మావత్సహచరంవినశ్యేత్సృజేతద్విరహాకృతకైవల్యమితి
చ || ౪౯ || పరప్రేమాధార స్తవమసిసకలానాం ప్రకృతిత ప్రవ
ప్రేష్టుః పాత్రంభవతి చిరసేవాభీరపికః | సదంభోస్య
క్షావితిమతమనుస్య త్యేదముక్తం - అన్యత్ర - ఆవత్సహచరం ఆవత్సవ్యనపా
యశీలంమిత్రమిత్యథః - ఇదం హృదయం వినశ్యేత్ తాదృశమిత్రవివత్తి
దుఃస్వహేతిభావః - ఎతద్విరహేణమిత్రానాశేనకృతంకైవల్యంకైవలస్య
భావః - ఆసహాయత్వమనాధత్వమితియావత్ - తస్యస్యాదిత్యేవంకొజానీ
తేనకశ్చిదాభివినమథంజానీతఇతిభావః || ౫౦ || పరప్రేమాధారఇతి || త్వం
సకలానాంజనానాం ప్రకృతితః ప్రకృత్యా ఉపాధిం వినేత్యథః - సార్వవిభ
క్తిక ప్రసిః - పరప్రేమాధారః పరప్రేమాస్వదంభవసి - సర్వస్యాపిష్టస్వాత్మ
నః పరప్రేమాస్వద త్వాత్ప్రస్యచత్వద భిన్న త్వాదితిభావః - తవప్రేష్టుః
పాత్రంతుచిరసేవాభీరసికొభవతినకశ్చిదిత్యథః || ౫౧ || బహూనాం జన్తనా
మంతేక్షానవాన్తాం ప్రపద్యతే | వాసుదేవస్సర్వమితినమహత్వాసు దులఘా

భగవదవచనాదిభావః-తదపితథాపిఅన్యప్రేమభతరజనస్నేహానదంభఃసా
 పాధికఃత్వంతు నిరుపధిక్యపానీరధినివ్యాక జరుణాసాగరభితివభువికీ
 ర్నిజాగతిఅహహేతివస్తుతస్సర్వెనిరుపధిక్యపాశ్రయఃత్వంతుసవ్యా
 జక్యపాశ్రయభిదుర్యకసిభవితవ్యైవైపరీత్యమాశ్చర్యమిత్యథః || ౪౯ ||
 స్పృశంతభితిసిర్వాణాశ్శాంతాః-పరీవాహేత్యుపసగన్యఘజ్యమనుష్యే
 బహుళమితిఘః || ౫౦ || అథేతిహరివాసరఃవికాదశీ అనెహసంకాలం-

ప్రేమానిరుపధిక్యపానీరధినిత్వమిత్యైవం జాగత్యహ
 హభువికీ ర్నిస్తదపితే||౪౯||స్పృశంతోభక్తానామనిశమవరా
 ధానలకణాభవంతనివాణాఃకతికతినకారుణ్యజలధిమ్!
 కటాక్షేస్తద్వన్తామపిసురగవీసంతతవయఃపరీవాహప్రాప్తే
 స్సవ.ఋచిరమాగఃకలుషితమ్||౫౦|| సురధేనువయః పూ
 రైరభిషిచ్యతతోహరిమ్|దివందివస్పతిః ప్రాయా త్పరిపూ
 లామనోరథః||౫౧||౫||అథకచాచిదాచరితహరివాసరవ
 తమువజాతానందం నందమవగాహనానహా మనెహస
 మవిచార్యపరివిభావరిశమనభగినీపానీయ మవగాహమాన
 మతిమాత్ర)కుపితఃప్రచేతోదూతస్సాద్భిశనివేకమవేకయ
 త్||౫౨||స్థానెహితత్ ||వ|| అసమయమవిచింత్యతత్ర)నంద
 గతవతిసూర్యసుతామశాంతనిద్రై నిజకృహగతమక్ర)మం
 విదిత్వాకథమివసోధుమపాంపతిస్సమథః|| ౫౩ || అథో

శమనభగినీయమునా-ప్రచేతావరుణః || ౫౨ || అసమయమతి||అసమయ
 మవిచింత్యనాయంస్నానాహాకాలభిత్వవిదిత్వైత్యథః-తత్ర హేతుమా
 హ-అశాంత నిద్ర భితి-నిద్రా శైష సంభవే మోహ ప్యాదితి భావః - సూ
 ర్యసుతాయమునాండకెసంభవతోదురాచారస్యవరుణఃఖిలుశిక్షకః అ
 పాంపతిత్వాదితిభావః - వ్యంగ్యాభావస్తు - అసమయందురాచారమవిచిం
 త్యపారచార్యమనాచారభిత్వవిగణయ్యైత్యథః||౫||సమయాశ్చవధాచార
 కాలసిద్ధాంతసంవిదభిత్వమరిః- సూర్యసుతాంగతవతిఅశాంతనిద్రై అనివృ

స్వాంజనసాద్యశ్యంచంద్రస్యచకరండసాద్యశ్యంబంచరౌఘంకఃవిలాసకౌ
 కనదంలీలారక్తకువలయం॥ని॥ భవేత్కొకనదంకర్తవద్దైకకోత్పలెపిచెతి
 భాస్కరిః-రక్తాజ్జైకక్తకుము దేబుచైఃకొకనదంస్తృతమితికొశాంతరేచ -
 అతపవ॥ని॥అథకర్తసమోరుహే॥ రక్తోత్పలెకొకనదమితిపాఠాంతరం-బు
 ఛుక్షాపరిశోషణంతున్నివతకం శిథిలీకృతాంతరంశిథిలీకృతమధ్యభాగం

భానాయకానసవసరంరికం సుకశీశ్రయత్ ॥ ౫౭ ॥ సమ
 సంతర మాశావశాధీశ కుశలాను యోగా యేవ దిగ్గంత
 లంఘనజంఘాలాభి రంభకార ధారాభి రాపాదితాఃజ్వై
 తెబగతి॥౫౮॥ కీన్నుఖుఘ్రాన్వవర్షతశిఖరకురువింకకందళ
 ద్యుతీకదంబమిదంకిముతసకలవిలాసినీ జననోహనసాధనీ
 భూతమనోభవమణిబింబమిదమధవాపురందరహరిదంకనా
 నయనాంజనస్ఫటికకరండమిదంకిముతబంధరభరితరజనీభా
 మినీవిలాసకోకనదమిదమధవాచకోరనికరబుఘ్రావర్షకల్పి
 తమాషవటకమిదమాపేనాన్విదవిరత ప్రహరిశిథిలీకృతాస్త
 రపురందరమంకిగవరిసకవతిః ఘటికాయంత్రీధలకమిద
 మేవమూలకసంశయశలాకాశకలిత శరీరేపురుషూతహ
 రిదారంభవరీరంభసంకరంభభాబిభగవతి పీయూషకోచిషి॥
 ౫౯ ॥ ప ॥ ముదాపంచారుమందార స్సుషమైస్సుషిరార
 వైః । ఆచకవకమనశ్శౌరిరాభీరతనోస్థువామ ॥ ౬౦ ॥
 శ్రీత్వాతాంసుచ్యతస్తదాభగవతోగీతిం విస్మత్యాలయా

సంశయావశలాకాస్తాభిశ్శకలితశరీరైఅతపవపురుషూతహరిదారంభః
 ప్రాచీముఖంతస్య పరిరంభః తద్బాజివిదీణకతనుగశక్తైఃకించాలింగ
 తీతిభావః॥ ౫౯ ॥ముదేతి॥సుషమైశ్చారుభిః॥ని॥సుషమంచారుశోభనమిత్యమ
 రః-సుషిరారవైర్వంశ వాద్యశ్శుభిః॥ని॥ రంభే)గంధాగ్నివైవాద్యేసుషిర
 మితివైజయంతీ॥ ౬౦ ॥శ్రీశ్రేణి॥సుకృశఃస్త్రీయఃపితింగానంశ్రీత్వా-విస్మ
 త్యైతి-గురుదారాదీతిభావః-వినివారి తాగృతీశ్వశూశ్వశురాదిభిరితిభావః-

ఆత్మసుఖంస్వసుఖం-వ్యంగ్యాభావం-సుకృతంసుధీయఃభగవతఃనీలంతదువ
 దిప్తతత్వకథామిశ్యభావః - నిష్పజ్యేతి వైగాగ్యాదితిభావః-వినివారితాఃస
 న్నాసాసహిష్టధిజాకాయాఃప్రాచీభితిభావః- శౌరిమన్నేస్తుం ధ్యాతుం
 ఆత్మసుఖంతత్తలాభజన్యసుఖంతన్నీపుత్రా-నివజ=నం విషాదాయనా
 భూత్ || ౬౧ || సారసాక్షేతిఅరుచేతిఅరుచేరివేత్కర్ణః- అతపవగమ్యా
 త్ప్రేక్షా||౬౨||అమృతాకాంక్షిణః కీరంనాప్రియంతభితిభావః- పురుషార్థ

న్నాధాత్విత్రసగర్భ్యతాతననీర్దితాన్యవత్వానపిఅస్య
 ఘంవినివారితాఅపి ముహుత్సోంచనంప్రాచీత్నాఘా
 దాత్మసుఖేకలాలమవసాంచీత్త్రంవిషాదాయతత్ || ౬౧ ||
 సారసాక్షమధురా భరావృతాసావికనాదర్యతతరారు
 ఛెః | మందిరాదవసహారసారన్యకీరవోహాసమసాస్య
 కావన || ౬౨ || కింధవైమనమహిష్టరాసభిస్త్రా
 మాంతరముపేత్యమాధవవ|ఇత్యోసాస్యవసన్చివంబి
 కాపితేవమపాసరత్త్రరామ || ౬౩ || సౌఖ్యమస్తుహారియో
 గజంకుతస్సోకసౌఖ్యమభిలప్యతేనుది ఇత్యవత్కరువవత్క
 సత్కపివ్రీష్టితాసవదికాపిభానుసి || ౬౪ || గ || ఏవమవధీ
 రితగురుగిరనుగణితాభరణవిన్యాసనివర్యాసమాసాదితకు
 తూహలనుహంప్రీతిమిగణాసమాసేదివాంసమాభీరతప
 ణీగణమభినంద్యవందనంచసస్సాదరమిదమచారీత్ || ౬౫ ||

గపానమసిగాధీడితపరస్పరాధరణిన్యాదాన్వసిద్ధం || ౬౨ || కిందితి||బహిష్ట
 రాసుభిః||౬౩||అథా బహిష్టరాస్త్రావౌభితిన్యాయాదితిభావః|| ౬౩||సౌ
 క్ష్యమితి||౬౪||సౌఖ్యమవత్మసుఖంతాభిలప్యతేనుది||౬౫||అవత్కంతోకంతయో
 స్సమేతిత్యమరః-హారియోగబంధ్యస్సంగజన్యంసౌఖ్యంకుతభిబుధ్యాఅవ
 త్యమవమత్కరోదనంకుర్వాణమపితుధితమపిపరిత్యజ్యేత్కథాః- వ్యంగ్యా
 భావం-సోకసౌఖ్యంత్సంప్రంవిషయసుఖమభిలప్యతేనుదిహారియోగవ భగ
 వత్ప్రాయజ్యేనబుతంసుఖంకుతభి|| ౬౫ || అమృతం విత్కీర్ణమ్మైర్భియం

క్షమంసయ క్తం॥ని ॥ కీ.తి.ఊ.ం.త్యోః త మాయ కై ష మమిత్యమరః ॥౬౬॥
 పరేతి ॥ పరాతీసంధానధురంధరంపర వంచనవతురం తదాశయం కృష్ణ
 హృదయంసవిచారయంతిస్తనజాసంతిస్త-ఉర్తరపూరణేఉత్తరప్రదానవి
 పయెగిరాంవరంపరాంపరంవాగ్ధారామేవపరామృశణ అయం వంచయ
 తీత్యజ్ఞాత్వాకిమస్యోత్తమతిబుబుభూభ్యావిచారితవత్సభిత్సభః ॥ ౬౭॥
 ౬౮॥రామేతి ॥ రామాణాంస్త్రీణామభీష్టస్మభవతిత్వనభీష్టకృతోతథా
 భూతంవిరాగమాశ్రయితేస్త్రీర్వససున క్తస్యైత్వభః-ఏతాచ్యశపుషా
 శ్రీయంస్త్రీణాంసదోసాయతిభావః-తవఅభ్యుదాంతి తానాంశరణం

ప ॥ అయే బాలాః పుత్రదయమధిసీధంవనభువిప్రియాణ
 ప్రారంభస్సుభటరుగుయుగన్నాపురవః । ప్రియం కి
 క్యంవాకిముతతదివమావెవయతయస్త మంపశ్య రాన్యా
 న్నంమవివధూనాంసవిరతిః ॥ ౬౬ ॥ ఏవమభిహితవతిభ
 గవతి ॥ ప ॥ పరాతీసంధానధురంధరంతదాతదాశయం
 వ్రీడభరాన్వతానతావిచారయంతిస్తనరంపరంపగాం
 పరామృశన్తుత్తగపూరణేగిరావః॥౬౭ ॥ ౫ ॥ అతాస్తదీ
 యాంమాయామనుమాంసస్వకాశనం ప్రకాశయంత్యో
 మత్తకాస్యైస్తదనుమాంసకౌటల్య మేనమవాదిః ॥
 ౬౮ ॥ ప ॥ రామానభీష్టకృత మాశ్రయతోవిరా

గతానామిత్యభః - ఉష్ణుం యస్య హంభవప్రీతిమాలంసంసారప్రీతిమా
 లంకమకపుత్రగృహోదివరల్యాగరూపమిత్యభః - తి వాభజావతీవప అర
 తిస్పృశాంవిరత్తేనాంముగ్ధవృశాంమందబుద్ధీనామాత్తానాత్మవివేకశూన్యా
 నామిత్యభః-సరిఅస్మాకంనిర్వాణంమోక్షః కళంసభవేతే-భవేవభవనానతి
 విరత్తతయాతిరస్కృతస్త్రీసుభస్వస్థిశ్చవయంవసరక్తాగత్యత ప్రమా
 ణంపుత్రాదీస్వరీత్యజ్ఞాత్వాగ్రాగమనమేవతిథావ త్వాంశరణం గతానానా
 స్మాకంమందబుద్ధీనాంత్వదిసుగ్రహేణ మోక్షస్యాచేవెతిమఘురోగః -
 వక్రిస్తు - రామస్యాంభీష్టో రామః-తేనైవతివిరాగమాశ్రయతఃరామణ

సన్న్యాసిన్యాయేనవిరక్తాభాసస్యైత్యర్థః - తవఅన్యణంసమీపంశ్రితా
 నాండబ్బటస్య భవప్రతికూలస్యశివరిపార్శ్వస్యధస్యైతియావత్ - కర్మబాణ
 ప్రక్షేపణయాపావ్యాపారఃతద్భజాంమదనశరశీర్ణానామిత్యన్తఃఅరతిస్సృ
 శాందిరాప్తృభ్యశ్యలభసురతానాంముగ్ధదృశాం వామాక్షీణాంసః నిర్వా
 ణంసుఖం || ౧౧ || నిర్వాణంనివృత్తౌమోక్షాత్తిభాసః - విరక్తభవ కీమ
 స్త్యాన్వంచయసియథేచ్ఛంయభస్వైతిభావః || ౧౨ || అభిలేశేతి || భీర
 వాభయశీలాస్సంసారాదితిలేషః - సమనాభవాధయఃసవ్యధాఃఅత్రాది
 శబ్దైవైవమానసీన్యథేత్యర్థోలభ్యతేతధాపిమనాభవశబ్దఉపాత్తః అయ
 మేవహిమహాకవీనాంపంధాః-యధాహమాఘః- అన్యైవంశకరీరనిలై
 రితి- సౌందర్యలహర్యామపి || * || క్వణతాకంచీదామాకరికలభ కుంభే

గమభ్యణమీశతవముగ్ధదృశాంశ్రితానామ్ | నిర్వాణము
 భృటభవప్రతికూల కమ=భాజాంకథన్నునభవేవరతిస్సృ
 శాన్తిః || ౧౨ || అభిలేశణియాహిభీరవశ్యగణంత్వాంసమ
 నాభవాధయః | అభజామవయంపరిగ్రహేనిరసోయాసి
 కథన్నవిపారుషమ్ || ౧౩ || X || ఎవమభీదధాసమాభీతరు

స్తననతాత్పరి - వయంఅభిలేశణియాస వ్యేక్వరబుధ్యాత్వాం శరణం అభ
 జామ - పరిగ్రహేన్వీకారేతమణితియావత్ - విరసోనిచ్ఛస్యకలపారు
 పంఅబలత్వంకథంయాసిశరణాగతభీతవరిత్యాణంయ్యర్థం బగదీశ్వరస్యై
 త్యర్థః - అన్యత్ర-అభిలానాంస్త్రీణామీశఃపరిభిలేశః||౧౩|| ఈశఃప్రభా
 శంకరేస్యాదితివిశ్వప్రకాశః- తద్బుధ్యాఅభిలాంతగతత్వాదకమపి
 త్వమేవవతితియథేత్యర్థః-సమనాభవాధయోమన్తధవ్యధాయక్తాఃభీర
 వస్త్రీయోవయంత్యాంశరణంప్రాప్తాఃపరిగ్రహేవత్నాన్యంవిరసోవిర
 క్రస్యన్||౧౪|| పత్నీవరీబనాదానమూలకోపాఃపరిగ్రహేభిత్వమం-అపారు
 పంకీబత్వంకథంయాసి|| ౧౪ || పుంభావేతిత్క్రియాయాంచపారుషమిత్యమ
 రి-అత్తస్లోకద్వయోగూఢోత్తరాలంకారః||*|| కించిదాకూతమహిలంస్యా
 ధూఢోత్తరముత్తమిశీలక్షణాత్ స్తేషస్యచతదంకన్వేనోవయోగః|| ౧౫ ||

౧౦ || అచిరాంశుర్విద్యుత్ || ౧౨ || తరుణీతి || రమయాసమారమయామా
 సలక్ష్మీరివరమయామాసేత్యర్థః || ౧౩ || దరస్త్వైరైరితి || ఈషత్వైనిరై
 రిత్వర్థః - అతవవేయంమధ్యమాస్త్వై రలక్షణంభావప్రకాశేః || స్ఫుర
 ద్దూప్రవక్షతారంయత్తత్ప్రైరమితకభ్యతఇతి-లజ్జయాసుభగసుభగాతిమ
 నాహారాః స్వామకూల్యప్రకాశికాఇతి యావత్ - తదుక్తం || ౧౪ || సవీ
 డాలోకనైవస్వానుకూల్యనివేదనమితి - కల్లాలాభైరితి - ప్రియదృష్టిప్ర
 తిఘాతేనబోత్సుక్యేన చయథాప్రమమాసారప్రసారాభ్యామంగీకృతతరం
 గభంగీకైరిత్వర్థః - అతవవై తేసోత్సుకాస్తరంగీతాశ్చ-తదుక్తం || ౧౫ || సో

ణీగణమనివాగ్యధ్యేయమధాగ్యమురరి పుగరీ రమత్ || ౧౦ ||
 ప || రమణీసరోజరమణీయలోచనామధురాధరాశ్రమధు
 రాధరాపికా | రుచిరాచిరాంశురుచిరాశయంతదాతశ్రీ
 చకారమురళీవినిదిసః || ౧౨ || తరుణీవిలోలతరుణీహకా
 ననెమలయానిలెనకలయావిధోస్సమా | అపరాసమాగమ
 వరామనారమారమయాంబభూవరమయాసమాహరిమ్ ||
 ౧౩ || దరస్త్వైరైరితజ్జాసుభగసుభగైఃప్రీమలహారీలలతికా
 ల్లాలాభైరసమశరనారాచసహజైః | తదాకాచిన్దందస్తి త
 మధువరీరంభమధురైః కృశాంగీ సానందైముకరరిపుమ

త్సుకంయద్యదాలోక్యభూయోభూయోవిలోకనమ్ | కల్లాలగవయత్కాం
 తివిచ్ఛేదస్తత్తరంగీతమితి || అసమశరస్యనారాచాఆయుధపితేషాస్సహచ
 రైస్తత్పద్యకైరిత్వర్థః - అతవవై ప్రైమదాయినః - తదుక్తం || ౧౪ || ద్రవీ
 భూతంమనాయత్రదశకనంప్రేమదాయితదితి - మందస్త్వితమేవ మధుత
 స్యవరిరంభణసంపకేణమధురైః - అతవవై సభాగోత్సుక్య సూచ
 కాస్తాపహరాశ్చ-తదుక్తంభావప్రకాశేః || కటాక్షేహోకనగరైభ్రస్తుసం
 భోగోత్సుక్యభావనాశీతవీక్రియతేతాపోయెనతన్మధురంస్త్వితమితి-సానం
 దైరితి-విక్రస్యాపిత్వోభకైరిత్వర్థః-తదుక్తం || ౧౫ || యద్దశకనేవిరక్టాపిక్షు
 భ్యతేతత్సమనభమితి || ఈద్యదైరపాండైఃమురరిపులసమక్షరవితి || ౧౬ || హరితితి

విధురాఃవిక్లబాఃచంచలాపాంగీరితి||౧౧||అంగాత్రకంఠేఘృతివాచ్యమితి
 మతభేదనజీవ్-అతవవయుధిపిరవిజయెప్రయోగః||౧౨||రుచిరతరాలాపాంగీ
 భూత్వానిజగాదగిరమలాపాంగీతి || ౧౫ || ఉత్తైజనేతి|| ఘషణంపాషా
 ణవిశేషేణఘట్టనం - అత్యోత్తైజనయారత్నస్యకాంతిఘషణణేనసువణణ
 స్త్యేతిక్రమేణాన్వయాద్యథాసంఖ్యాలంకారః||౧౬||యథాసంఖ్యంకృమేజైవ
 క్రమికాణాంసమన్వయితిలక్షణాత్-లావణ్యరసైస్సాందర్యద్యవైః|| ౧౭ ||
 సుతేరాగేద్రవేరసఇత్యమరః || ౧౮ || త్వదూరుశోభతి || మోచేత్యభి
 ధానంనామ || ౧౯ || కదళీవారణబుసారంభామోచేత్యమరః - త్వచంముం

పాంఘైస్సుమకీర్త||౨౦||తతః||ప||హరిస్తరపఠితాపవిధురా
 మధురాధరాః | న్యషించచ్చంచలాపాంగీరేవంసమణవ
 చూమృతైః|| ౨౧ || ఉత్తైజనాఘషణణజానరత్నహేమ్నో
 రివాభాతవసాకుమార్యాత్ | ప్రియోవినిమాణయతనుం
 విధిస్తేతతోసులావణ్యరసైరసించత్ || ౨౨ || త్వదూరుశో
 భాభిభవెనరంభాస్తంభానిజండంభమయిత్యజంతః | మో
 చాభిధానందధురథణయక్తంకథం జడస్యోరుసమానతా
 స్యాత్ || ౨౩ || ఆవిభావేద్యత్రలతాసుపుష్పంతస్త్రేవద్య
 వ్తఃఫలసంభవాపి ఉదెతిచిత్రంతరుణీలతేతేపుష్పం క్వచి
 త్కాప్వపిశలాటుయగ్క్మ || ౨౪ || బద్ధాసిచేతోహారతః

చతీతిమోచేతివృత్ప్తిః - అథాయక్తమన్వఘణంజడస్యాత్వంతశీతలస్య
 ఊరుసమానతాకథంస్యాత్ || ౨౫ || ఏకాంతశైత్యాత్కదళీవిశేషాఇతికు
 మారసంభవే - జడస్యాజన్యఊరవోమఘంతస్తత్సామ్యంకథంస్యాదితిధ్వ
 నిః - పుష్పరజః - శలాటుయగ్క్మంస్తనద్వయమితియావత్|| ౨౬ || ఆమే ఫలశ
 లాటుస్సామ్యదిత్యమరః||౨౭|| ౨౮||బద్ధాసీతి|| పరస్యపరమాత్మనఃఅన్యస్య
 చచోరస్యబంధనతాడనాదికమవశ్యంకతవ్యమితిభాషః-తథాపిబంధనేపి
 ఏతన్ననశ్చైర్సంసత్యజతః||౨౯||సవణమఘృహీతంవస్తుప్రచ్ఛాదనమపేక్ష
 తఇతిన్యాయైనకంఘకధారణేసతి భూర్వాపేక్షయాప్యతిమనోహరత్వాది

తిభావః యుక్తం చైతదిత్యాహ - కఠోరభిశీలంస్వభావం-సామాన్యేనవి
శేషణసమర్థంనరూపోధాంతరన్యాసః||*|| ఉ క్తిరర్థాంతరన్యాసస్సాన్య
త్సామాన్యవిశేషయోరితిటఱాత్||౧౦||విధిరితి|| మదస్త్వితి-మృగన్యమదః
కస్తూరీ|| ని || మృగనాభిమృగమదఃకస్తూరీత్యమరః || ౧౧ || తవేతి||
తుండీఫలన్యబింబఫలన్య||*||బింబీర క్తఫలాతుండితుండికెరఫలాచసా|బష్టోప

పరన్యకుచావితీమాకిముకంచుకెన | తథాపిచైత త్యజతఃక
ఠోంశీలంనిజంనిగ్రహతస్యజేతః||౧౨|| పురామునా
కంచుకకెనముగైకిన్నామభద్రంవిహితంనజానె | భజత్య
సాయత్తవసావ్యలభ్యమనారతంత్యక్షు-చకుంభసంగమ్||
౧౦|| విధిర్విధిత్సుర్విధునాతవాన్యంసారంగపారాంశమపీ
హతేనె ; ముఖేవృగస్యాక్షీయుగంమదస్తుఫాలతవాస్తైత
తవవచాలె|| ౧౧ || తవాననాదగృతలెధరోసాతుండీఫలన్య
ప్రీతిబింబవవ | ముగైఫలేస్త్రీకథమన్యధాతుఘటెతబింబ
వ్యవహారవపః || ౧౨ || సమగ్రమంగం తవచంచలాక్షీ
హరిద్రీచూణేనవిధాయవేధాః | సుధాన్యధాన్నూన
మిహాధరోష్ట్రేయదత్ర రాగాతిశయోపలంభః || ౧౩ || సు
దూరదర్శిన్యపిలొచనెతేభవత్యవార్యశ్రుతిలంఘనెచ్చె|త
మస్సమాహప్రణయిత్వమస్తు నవాలభారేమలినె కథం
ను || ౧౪ ||సిక్త్యాచాటురసైరేవంకురంగనయనాస్తతః |
అనంగీంప్రీత్యామంగీకారయామాసమాధవః|| ౧౫ ||

మఖలాగోధాపిలువణేచతుండికేతివైద్యకే - ఘటెతేతి - ప్రీతి బింబా
భావెబింబమితివ్యవహారోనఘటతభిభావః || ౧౨ || సమగ్రమితి || అధ
రోష్ట్రేహరిద్రీచూణేమయేసుధాంతాంబూలోపయ క్తశిలాచూణేమ
మృతంచ- రాగాతిశయఅరుణ్యాతిరేకఃప్రీమాతిశయశ్చ || ౧౩ || సుదూ
రేతి || ఏకత్రోదీఘదశి=నీ - అన్యత్రఆస్తికతయావిమృశ్యకారిణీ అవా
ర్థ్యాసృతైః - త్రవణస్సలంఘనెచ్చాయస్యశస్త్రీతిథోక్తై- అన్యత్ర=త

రాంవేదవిశ్వాసరహితేభవతినతిమలినేనీలేతశుచాచవాలభారేచికురవ్రక
 రేఘూఖణసంఘేచ || ౧ || మూఘేభణకేపిచాలస్స్యాదిత్యమరః - తమ
 స్సమూహప్రేణయిత్యం గాధాంధకారసాద్యశ్యం అన్యత్రే అజ్ఞాన పారవ
 శ్యంనాస్తుకింస్యాదేవేత్యభణః- నేత్రైకణాణతవిశ్రాంతేకేకపాశస్త్యం
 ధకారసస్పృశతితాత్పర్యాభణః- విమృశ్యకారిణోపినాస్తీకత్వే కిముతమూ
 ఖణస్యేతిధ్వనిః - చాటురనైరితి || ౧ || ప్రియవాక్చాటురస్త్రీయా మితర
 త్నకౌశే - సంవాహయామిమదణయామి || ౧ || సంవాహనంసంవహనైభ

బాలేవిద్రుమపాటలౌతవపదౌసం వాహయావ్యవ్యకీంకిం
 వాచందనచచకనంవిరచయావ్యంగేయధానిర్వృతి | ధ
 మ్మిల్లంకిముఖూషయామికుసుమైరిత్యాదరాచ్ఛీవతెరాభీ
 రీనవయోగచాటువచనశ్రేణీశివాయాస్తునః|| ౧౨||కతః ||
 త్యక్తాబహిః కెళివిరోధీతాయా లజ్జాంలతామంజమ
 వాపచెకాఘ్రస్తదాపాతభయాదివాశుకాంతాకవాటం
 ఘటయాంబధూవ|| ౧౩||మల దాక్షభావాదవగమ్యకామస
 మీకసాహాయ్యవిధాపశక్తిమ్ | వీడాస్య వతిష్టతదా
 వరస్యానితాంతమశ్రాంత సమాశ్రయేపి || ౧౪ ||
 యదెషశయ్యా సయనచ్చలేస కరగ్రహం లాలకృశాం
 వ్యతానీత్ | బభూవకామా సలపాఠీకస్సపాశిగ్రహస్త
 త్కౌఠమేషజారః || ౧౫||సల్లాపలాలాపిసల్లలాపదవశణ

రాదేరంగవదణన ఇతివిశ్వప్రకాశః - అవాపదితి || ౧౬||
 ౧౬||మం దాక్షేతి||ని||మం దాక్షంహీన్ద్రప్రేత్యమరః-అన్యత్రేమందానివిష
 యగ్రహణాసమధాణఃఅక్షాణేంద్రియాణియస్యసతధోక్తః వృద్ధఇతియా
 వత్-తత్త్వాజ్ఞామనమీకంవస్తధయుద్ధంనిత్య సెవకస్యయుద్ధమయెప్రభువ
 రిత్యాగౌనయుక్తః తథాపివృద్ధయాశిధిలేంద్రియస్యనదోషాయెతిభావః||
 ౧౭|| యదితి||శయ్యాసయనచ్చలేనశయ్యాప్రావణవ్యాజేన-అత్రలజ్జాఖ్య
 స్సంచారీభావోన్యజ్యతే||౧౮||సల్లాపెతి||అత్రాపిలజ్జాయావ్యక్తిః||౧౯|| అ

ధకస్యాంచిద్రోమాంచస్సంవృతృత్యాహా||సమాగమాదితి||౯౦|| రదచ్ఛద
 మితి||మృధేయధేవీరపాణమితి||నివీరపాణంతుయత్పానంవృతైభానిహ
 రణఇత్యమరః||౯౧||ముగ్ధేతి||వెణికారికంచుక గ్రంథిం||ని||వెణిప్రవాహే
 సరితాం మెళకెకబంధనఇతిభాస్థరః-అచకలత్ విఘటయామాసఅ త్రహీ
 తోపదేశవ్యాజెనస్వేష్టసాధనాశ్చర్యాయోత్తవిశేషాలంకారః||౯౨||పర్యా

నాలాకనలాలసాపిన్యవారయత్పాణియుగెన కాపిసీవీవి
 మోక్షంసురతో త్సుకాపి || ౯౦||సమాగమాదస్యరమాధినే
 తుః కియంతమంతఃకరణంసువత్యాః | అవిందతానందమి
 తిప్రతీమస్తనూరుపశాఘేపిబహీస్సహషె || ౯౧ || రద
 చ్చదం ప్రాక్సవిధం సువత్యా స్సమాగతాయాయ దసా
 వచుంబత్ | బహూవతచ్ఛావినిశంబ రారిమృధేవిధేయంకి
 లవీరపాణమ్ || ౯౨ || ముగ్ధకథంకంచుళికాందధానివయో
 జలక్షీంతవయాపిదత్తై | ఇత్థంప్రియాం కామపిమోహయి
 త్వాతక్షేణికామాచకలస్తురారిః || ౯౩ || కొకీతతింసీరజ
 కుట్టలాళింజిగాయవతోజయుగం పురైవ | ముగ్ధధునా
 కంచుకధారణాసాముధేతిత్స్రంధిమసాపముంచత్ || ౯౪
 అపిప్రసన్నంహృదయంతవెమాకుచాంకురావాప్యతఃక
 రోరా|ఇతీవగోషాత్సీచయంఽనీయస్యపీడయతై వదయం
 మురారిః||౯౫||ఉరోజకుంభాయుగవతిగ్రాభ్యాంధరక
 హరిస్తర్థ్యదయేశయాయ | మనోభవాయప్రభవెరరాజ
 ఫలాపహారంవితరన్నివాసా || ౯౬ || స్పృశామితేసుందరి

యోక్తంతదప్యోహుర్యద్యాజెనేష్టసాధనమితిలక్షణాత్ -అయమేవాలం
 కారణత్తర తప్రాచ్యుతః||౯౭||అపీతి||హృదయంమనోవక్షశ్చ||ని||హృద
 యంవక్షసిస్వాంతఇతిహాలాయుధః-అవయంనిదయంద్యభమితియావత్
 అనెనచకుచయోఃకారీన్యంవ్యభ్యతఇతివస్తునావస్తుధ్యసి||౯౮||ఉరోజైతి||అ
 త్రఫలాపహారంవితరన్నివెత్సుస్పృశయాప్రభుసమర్పణీయో సాయుస్యక

మ్యత్వావశ్యంభావాత్కుచయోలోకోత్తరసౌందర్యంవ్యజ్యతఇశ్యలః
 కారణవస్తుధ్వంః॥౯౬॥౯౭॥౯౮॥౯౯బభారేతి॥ ప్రియామకుచపీడనాదౌఽ
 వయోనిదయతాంబభార - తదీయనిషేధవచనశుష్కరుదితాదిక ముల్లం
 ఘ్యద్యసంకుచమదకనాదికంచకారేత్యధఃః-ఇతియత్తదాసాంమనోనా
 జ్యులత్సవ్యధయతిప్ర-అత్రోహీకుమాహయద్యస్తాత్కారకాత్ మనో
 భూర్విమోహయ౯మోహంప్రావణ౯అచీకరత్ కారయామాసమో
 వారమెకంపయోధరౌనాస్తి కుయాచితాస్యత్ | ఏవంసటి
 త్వావినియంసమాయా ప్రసహ్యజగ్రాహకుచౌ మృగా
 ష్యః॥ ౯౭ ॥ మురారిణాకాపిప్యతోత్తరీయారయాదు
 రౌకౌపిదధకరాభ్యామ్లభావకా శస్సతదాచుచుంబవి
 సాణిరోధంతరసాధరోషమ్॥ ౯౮॥ పయోధరాగ్రా క
 లితానితన్వ్యావిడంబయంతిప్రసఖ్యహాని | ఉదగ్రీఘా
 ర్వాచలశ్యంకశోణమణిప్రభాలి ప్రకశాంకఖండమ్॥ ౯౯॥
 బభారశౌరిఃకుచపీడనాదౌఽప్రియామ యస్మిగ్దయతాంతదా
 సామ్అజిజ్వలన్నై వమనామనాభావచీకర త్రైవవిమోహ
 య౯యత్ | ౧౦౦ | హృదిస్థితావవ్యనిశంధ్రియాయా
 శ్యుతావవేద్యాంతరచుంబితాయః | కుచౌనినీమహ్య౯
 దయంపునర్వాశిక్లేషవక్షస్యపపీడమేషః॥ ౧౦౧॥సివీస్పృ
 శంకాపితతోమురారింబలుంధమాశీకుసుమసృజాశు | స
 మాయి నామగ్రీసరౌపి కామమనాటయద్బంధధుతావశ

హస్త్రైవాపరాధౌనమోహితశ్చేతిభావః॥౧౦౦॥ హృదీతి॥ ప్రియాయాః
 కుచౌసదాహృదిస్థితావపిఅనిస్పృహణీయతయాసదాప్తర్య మాణావపీత్య
 థఃః - ఆవేద్యాంతరచుంబితాయాభేతి- అపూర్వవస్తుదశకనలాభాదినా
 మ్నాదయంనిగళితవేద్యాంతరంపదానందమయంధవతి - తదా కుచయోర
 షివెద్యత్సేసహ్యరయాస్మిగ౯మోధవతీతిభావః- ముహూఃపునఃపునఃహృద
 యంనినీమ ర్వాహ్యరయంప్ర)వేశయికుమిద్భన్నివెత్సథః॥ ౧౧॥ వాస్యా

ద్వికల్పావమయోరినిఘంటుసారైః॥పుష్పేక్షణైలకంవితమోచనైఃదేవతి
 మాఘః-వక్షస్యవపీడ్యవక్షస్యవపీడం-సప్తమ్యాంచా పవీడరుధకర్ష ఇతిః
 ముత్-తత్పురుషేకృతిబహుశమిత్యలుక్॥౧౦౧॥౧౦౨యదితి॥కింఃణికామఖ
 లాస్థఃపద్రఘంటామధ్యస్థయాఅవలగ్నవర్తిన్యాఅస్యత్రమధ్యంన్యాన్యా
 ప్రత్రతిష్ఠతీతిమధ్యస్థా॥ని॥న్యాన్యోపిమధ్యమిత్యమరః-తయాయథార్థవాది
 స్వైత్యర్థః-తద్వారణాయాఇతితాదఖ్యై-చతుర్థే-సంధిమిచ్చంతిసాధవ
 త్తీమ్ ॥ ౧౦౨ ॥ యస్మిన్విమోక్షంవినివారయంత్యామ్యగీ
 దృశఃకింఃణికానినెదుః । స్మరాచనారంభణసూచకస్సక్
 బఘావఘంటానినదప్ర)వంచః ॥ ౧౦౩ ॥ తదాదుకూలా
 వహ్యతిప్ర)సంగేబఘావయానాఃకలహస్తయోర్యః । మ
 ధ్యస్థయామేఖలయాతరుచ్యాప్రద్వారణాయాఇవ వక్ష్య
 రాణి॥ ౧౦౪ ॥ ముగ్ధనవస్త్రిప్రియమప్రియంవాప్యస్యేతి
 నిగ్భత్సకనతత్వరైర్వా । తోమాపహారంవినివారయంత్యా
 వ్రాగంతరుచ్యావలయైరసింజి ॥ ౧౦౫ ॥ ఏకేనవేణీమవరే
 ణశౌరిఃకరైశ్చస్థాక్చుబుకంప్రియాయాః । నాఘాతుక
 చగ్రాహి కరద్వయీతివతుర్భుజత్వంవివరితుమైచ్ఛత్॥౧౦౬॥
 నీనీంవినియదు)తమూరుమూలేలాలేక్షణేగౌపవఘాకిశౌ
 లే । నిజాక్షియుగ్మంనిమిమిలదేకాపరామురారెవ్యధితా
 ష్టియుగ్మమ్॥ ౧౦౭ ॥ అతారిమందాక్షవిమోహమాయా
 వ్యలంఘసాంద్ర)పిమనాభవాధిః । అలంభికౌపిప్ర)మదౌ

ఇతిన్యాయాదితిభావః ॥ ౧౦౩ ॥ ౧౦౪ ॥ ముగ్ధనేతినిభకర్షనతత్వతై
 ద్వేతినిగ్భర్షయద్భిరివైత్యర్థః॥ని॥ వద్వాయథాతథైవైవంసామ్యేఇ
 త్యమరః ॥ ౧౦౫ ॥ ౧౦౬ ॥ ౧౦౭॥అతారీతి॥ అత్ర)ప్ర)థమంమాయాని
 వృత్తిస్తతస్తస్మాల్లకనివృత్తిఃతతలసందావాప్తిరిత్యేపాంమోక్షసామ్య
 త్వేనప్రసిద్ధానాంక్రమేణనివేశనాద్రత్నావశ్యలంకారః॥క)మికాప్ర)కృ
 తాథానాన్యాసంరత్నావళింవిమరితిలక్షణాత్॥౧౦౮॥అథావీతి॥ ధావే

లుకీ - తదపివై ముఖ్యమవ్యభీష్టంసమమస్యత్ర ప్రాథమాయామానేత్యథః
 ఆత్మోద్దోషేపివై ముఖ్యేనితంబసౌందర్యదశా నరూపగుణసద్భవేనప్రా
 ర్థనాదనుజ్ఞాలంకారః॥౧౦॥దోషస్యాభ్యర్థనాను జ్ఞాతత్రైవగుణదశానాది
 లక్షణాత్॥౧౦॥పలాయేతి॥పలాయనంపలాయఃభావేఘర్ష-విశుష్టే-

వధూనాం నీవీవిమోక్షౌన కథన్న మోక్షః ॥ ౧౦౮ ॥

అభావియత్స్వపి తయాపి రత్యై హ్రీయా విముఖ్యా
 పరివృత్యత నావ్యః విలోకయన్ ముగ్ధనితంబ చింబంతదవ్య
 భీష్టంసమమస్యతాసౌ ॥ ౧౦౯ ॥ పలాయయత్తై రుదితై
 ర్విశుష్టై ర్నిగభర్తనాభిస్త్రిసితగర్భితాభిః | ముగ్ధ

పాంశై ర్కృదుపాణిరోదైరనందయత్కాపి తతో మురా
 రిమ్ ॥ ౧౦౦ ॥ రతాసుకూలఃపరమంగనానాంబభూవబగ
 ధోవివిధస్తదానీమ్ | నజారనాధాశ్రీయజేపిబంధఃపరో
 మురారి ప్రణయ ప్రభావాత్ ॥ ౧౦౧ ॥ రతాంతరైశ్చ
 లతాంప్రియా తాసుఖాతిరేకాద్దరమిలితాక్షీ | విలాసినికా
 చనపంచబాణంవిచితయంతీమనసేవరేజే ॥ ౧౦౨ ॥ య

దావినాభూతతయాబభాసె యవ ద్వయీ కెళిరసెనిమ
 గ్నా | విరాయతత్సంఘటనాసుఖిన్నస్తదైవవిశ్రాంతిమ
 గాదనంగః॥౧౦౩॥ గ॥ ఏవమనంగదీక్షాక్షీ తానామాభి
 రచలాచలలోచనానా మతీశ్చయితపతివల్లభ్యసంభవదవ
 ష్టంభసంభారవిఘటనాయుశోదాదారకస్మనసంతరమం
 తరధాత్ ॥ ౧౦౪ ॥ ప॥క్షణాదంతభూతై రనుభవపదం

ప్రాప్య సుద్మశోహరేన్ద్రీలాజానై రవహాసితవిద్యుల్వలసితైః॥

శ్రీరహితైర్దుగైర్మహారైరిత్యర్థః॥౧౦౫॥రతేతి॥బంధఃకామశాస్త్రో
 శ్చతురశీతిబంధోధేనుకాడి-అన్యత్ర-కమఃపారవశ్యం॥౧౦౬॥యదతి-
 వినాభూతతయైతిసంగమేనేత్యర్థః॥౧౦౭॥క్షణాదితి॥అనుభవపదంప్రాప్య
 ప్రత్యక్షీభూయక్షణా దంత భూతై రంతపీతైః అతదవలపహాసిః

ద్యుష్టిలసితైః-ఆంధ్యమితకతవ్యతామాధ్యం నెత్రవైయత్యకంచనైవీర
వ్యవహృత్తినిరోధిఅభినరణవిరోధియభేష్టసంచారనిరోధీచ-నతాద్యగితి-సం
యోగపూర్వకాలికవిరహః త్తదుత్తరకాలికవిరహూమస్సహజిప్రసిద్ధం-
గాఢాంధకారే గచ్ఛతోభిష్యుద్దేశకనా త్సువకంయాద్యశమాంధ్యం
తతోవ్యధికంవిద్యుద్దేశకనాత్తరక్షణజ్యమితి ప్రసిద్ధం॥౧౦౬॥ అయీతి॥

తైః | కిమప్యాంధ్యంనైవీరవ్యవహృత్తినిరోధిప్రవివిశునక
తాద్యక్రాగేతద్విగహసమయోపీస్థితమఘాత్ ॥౧౦౫॥ ము
రారివిరహః ద్వామావిమోహః గహసంగతాః | ముహూర్కహ
నమాసెమస్తదస్వేషణకారణాత్ ॥౧౦౬॥ అయిమస్త్యభమ
న్మనస్త్యయారమితోమాధవిమాధవస్ఫుటమస్ఫురతిత్వయి
మాధవీవదంహరిసంబంధవిబోధకంఋతః ॥ ౧౦౭ ॥ సత్వ
రంకధయకెనవధాసామాతపాదనహాశ్చరితస్యాత్ |
వల్లవస్యగతిస్యవిబుధావల్లవప్రణయినాభవతాస్యాత్ ॥
౧౦౮ ॥ అథోక్షజాధ్యక్షమశోకకేతెబభూవనిర్వాణని
దానభూతమ్ | అశోకభావః కుస్మధాతుతవైవద్యప్రస్స
కలాగమేషు ॥ ౧౦౯ ॥ దుత్తూరశౌరిః ప్రణయంవిధాయ
సకృత్తతస్త్వామతిసందధేను | వియోగకాంతాబననికాశే
షమున్నతభావంవివృణోషియేన ॥ ౧౧౦ ॥ ఏవమున్నత
తామెత్యప్రళపంత్యోస్యగీప్యః | యశోదా దారకాజైవ్య
తమాపుస్తద్భావనాబలాత్ ॥ ౧౧౧ ॥ వధూకథాత్కాచి

మాధవీలతావిశేషః-మాధవస్యస్త్రీచ-పుంయోగాదాఖ్యాయామితి బీష్ ॥
౧౧౨॥ సత్వరమితి॥ వల్లవస్యకటక్యభుజంగవజాసీతేభుజంగవరణక్రమమి
తిన్యాయాదితిభావః ॥ ౧౦౮ ॥ అథోక్షజైతీ | అధ్యక్షంసాక్షాత్కారనిర్వా
ణంసుఖంమోక్షశ్చ - సకలాగమేషుసర్వవృత్తేషు సకలవేదేషు ॥ ౧౦౯ ॥
దుత్తూరేతి॥ ఉన్నతభావమితి వృక్షపితృవత్వం ॥ ౧౧౦ ॥ ఏవమితి ॥
యశోదా దారకాజైవ్యకం కృష్ణాభేదం భ్రమికిటన్యాయాదితి భావః ॥

౧౨౧: || వధూరితి || అధాత్ పిబతిస్త - ధేట్వానె అస్మాల్లజీ
 విభాషాఘా) ధేత్వానె ఇతి సిద్ధో పేయావం- ప్రళయం నాశం తన్నామకసా
 త్వికభావంచపురోదితాపూర్వోక్తాపూతనారుతేత్యథః - పూర్వంతు
 పూతనాయావ ప్రళయోన కృష్ణస్య అత్ర తూఢయోరపీతి విచిత్రమిత్య
 థః-ఉభయోరపి ప్రళయాఖ్యస్సాస్పృశేకభావస్సంపృత్యైతి పరమాధః ||
 ౧౨౨|| కయాపీతి || ధుజంగః కాశీయః ఆదిమాకృష్ణాయితాభుజంగం విజేతమీ
 శాపి ధుజంగాయితాం జేతుం సమధాః పీత్యర్థః- కృష్ణాయితత్వాదితి భావః-
 తేనప్ర) తారి తాజి తాలీలాకల హేబయవ రాజయయోరనియమాదితి భావః-

దళీకపూతనాస్తనావినో దేనజనాదకనాయితా | ప్రయా
 తుత త్రప్రళయంపురోదితాతధాద్విత్రియాపి పునస్తవద్భు
 తమ్ || ౧౨౨ || కయాపీతన్వ్యామఘనూదనాయితంక
 యాచిదాలంబి ధుజంగభావనా | విజేతమీశాపి ధుజంగ
 మాదిమాప్) తారి తాప్రభృత కేసలీలయా || ౧౨౩ || జనార్ద
 నాద్వైతమవాప్యకాప్యపెనూదనాలా మానమనాట మ
 త్రమామ్ | తతఃపరీతాపధురామవాపసాప్యమాపిషానో
 విరహానలాదితి || ౧౨౪ || తతః || అకృగ్యోయంశౌరి | పదకమ
 లముద్రాశ్రీయణతస్సుఖంసామో త్కార్యోభవతి సమయో
 డైఃకిమవైః | విచింధైర్యం త్రతవ్యవనిత మనాంససుద్య

ధుజంగేనపిటెనకృష్ణైనప్) తారి తావంచితేత్యథః || ౧౨౩ || జనార్దనాదితి ||
 విరహానలా ద్విషాదఇతిమృషేత్యన్వయః || ౧౨౪ || అకృగ్యఇతి || వ్యవహిత
 త్వాప్రప్రస్తుమకర్మకర్తృథః- అయంశౌరిః పదకమలస్యముద్రావిష్టం తస్యా
 శ్రీయణతిః- అన్వేషణాత్- సుఖంసామో త్కార్యోభవతి - పదముద్రాసు
 సారణహివా రాదయోగ్యహ్యంతఇతి భావః- అవధైర్యోదైతుపాద్యైఃకిం
 నియోగస్సన్న హానోపాయధ్యాఃసంగతియక్షీత్వమః - ఎవంబిం
 త్య - తత్ర) పదముద్రాన్వేషణేవ్యవనితమతీనాంప్రప్రతానామితియావత్
 సుదృశాంస్త్రీణాం - అస్యాముద్రాయాఃప్ర) కాశిః సుభగణంకవచన తమ

సాక్వాపిరజసాచనాభూత్ - ఆచ్ఛాదనాదితిభావః - అత్ర ప్రకాశోభూద
 స్యాఇతిపారెన్ధితేక్యవితో-కెప్రకాశస్తస్యాసీదితిపారోలెఖకభ్రీమమూ
 లఇతిధ్యేయంస్యం గ్యాభకస్తు-అవిద్యావృత త్వాదదృశ్యఃపదకమలమేవము
 ద్రావస్తుతస్యఋత్యయోతో ధ్యానాత్ - యోగైధ్యాకవైః- సుదృశాంసుధి
 యాంరజసాతమసాచగుణేనఅస్యాః పదకమల ముద్రాయాః ప్రకాశోనా
 భూత్ - రజస్తమోగుణోవిర్భావనమయేది తైక్యా గ్యా భావాదితిభావః-ఉ
 త్తందగీతాను"ః||సత్వంసుఖేనంజయతిరజఃకమః శిభారత||జ్ఞానమావృత్య
 తుతమఃప్ర)మాదెసంబయన్యతైలి ౧౨౫||౧౨౬|| పంకఇతి|| త్రిజగతోపిగు

శాం ప్రకాశోభూదస్యాః క్వచనరజసా కాపి తమసా ||
 ౧౨౫|| గురుచనచిరకటవికటాటపేవశ్యటస పాటప పాటలచర
 గ యుగళౌ వల్లసలోలలోచనా క్వచననితాంతనమగ్నా
 మనంబలోచనచరణముల ముద్రా)మవలోక్యకామపికా
 మినిమనురాగభరెణఃభారభూజిరసాయనోదా కిశోరఇతి
 సిధాన్యధాగ్యమాణత్త్రోవివ్యయాబభూఘః||౧౨౬||
 ప||సంకెఘనెరజసివా ప్రచుకెకథంతచఘ్యన్నతం త్రిజగ
 తోపిగురోపచంస్యాత్ | కామాభిభూతమన సామిరమాది
 రస్తుత త్వావధారణక ధాంకభమంత రెణ||౧౨౭|| తతశ్చ||
 సముచ్చాగ్యప్రమాన్యత జలభిప్రాదే ప్రియ తమాంప్రి
 యోగైశ్చంపాంఘ్నంసకతమామేవ మవహాత్ | భవ

రోరతిస్థాలత్వేనైక్యభకః-పరంపచనుద్రా)అభ్యున్నతముత్తానంసాంద్రీ
 కదకమధూశ్లోష్విన్యమానాయస్యక స్యాపిపాదముద్రా)అతినిమ్నాభవతి-
 అతిస్థూలస్యభుకిము తెతిభావః|| కామ్త్వాది|| ఈదృశంవస్తు తస్యవిచారణం
 కామాంధానాంకుతఇతిభావః-వ్యం గ్యాభకస్తుస్పష్టః||౧౨౭|| అకపే)య
 స్యాస్స-ంధేనసహనె హేతుము త్ప్రేక్షతే-సముత్పత్నేతి|| ఉత్పాత్యపాత
 నేగాంబుజ్జితీతిభావః|| భవన్వీతి|| సావిపే)మాస్త్వచంభవతుదక్షిణనాయక
 త్వాస్త్వత్ప్రజ తానాసాకంప నితితిభావః|| ఇతరదుర వావమితి|| సాచకెన

చిత్తపావనతస్యదక్షిణనాణ్యకత్వమపివిఘటితవలీ కీమన్యధాకథం నాగ
స్యైతిభావః॥౧౨౮॥౧౨౯॥కదావేతి॥ అత్రకదావేతిపదమాచితశ్చింతా

వైత తస్మాకమపితపసాంసంచయమియన్తిజైలీలాజా
లై రితరదురవాపంకీమతనోత్ ॥ ౧౨౮॥ అలమలమపయా
మిముంచభీతాంగురుజనతః కితవెతిభాషిణీంమామ్ । చిర
ముచితవచాభి రస్వనైషీ స్వధుమధులైస్సకథం కృపాంజ
హతి ॥ ౧౨౯ ॥ కదావాలావణ్యామృతరసపరీవాహనిల
ణుంపురఃప్రచుర్భూతం మధుర మధురంవీక్యదయితమ్ ।
హరేశో రేకాంత ప్రయతమ సరోజాక్షరణంభవేతి క్రో
శంతీనిమిషమివసెస్యామిదివసాన్ ॥౧౩౦॥ త్యక్త్యాధమణ
కధాంనిజాదుపసతాం కేళీసుఖంచక్రియాన్త్యహాదుచ్చసు
ఖానుభూతిచవలావిస్రంభమాస్తా స్వయి । నాథత్వంచన
వీక్షసేయదికృపాతుంగైరపాంగైస్తదా భ్రష్టానా ముభ
యత్రహంతశరణంకింస్యాద్దఃకింహీనః॥ ౧౩౧ ॥ ప్రా
ణేశముగ్ధమధురంచదనంసకృత్రేనంచకణ యాశున తతోధి
కమథయెత్వామ్ । అభ్యుద్యో సరవరాధిపధూపధా
థక మంత దకధాతు కితవస్త్ర) పయాశశాంకః ॥
౧౩౨ ॥ కందవకలోప సవిధావబలాజనస్యనించ్యా
వరాక్రమవిధాకతమెయమాన్యైః । త్వాన్యావశౌన్య
విభవాచభిభావయంతముద్వీక్షసేయదిహరింపురుషస్తదా
స్యాః॥ ౧౩౩॥కల్యాణజాలనిలయంకరుచారసాద్రుమా
నందకందమనవద్యముభారవిందమ్ । త్రైలోక్యమోహన
మనూనమవాస్తప్యత్యోహాంతకాంత మిహాతంక్వవిలోక
యామః ॥ ౧౩౪॥రోషాభవేద్యదినిరస్యమదంగసంగిచెలం

ఖ్యస్సంచారీభావః-శృంగారస్యాంగమితీప్రియానలంకారః॥౧౩౦॥౧౩౧
౧౩౨॥కందపెకతి॥ లోపనవిభాషింసాకృత్యవిషయైరైన్యన్కంద్యాకే

యంపరాక్రమవిధేత్యన్వయః - ఉద్వీక్షనేయదితి||కలహస్తుదూరతవవెతి
భావశివతమానసామీప్యేవతమాన ప్రత్యయః||౧౩౩||౧౩౪||౧౩౫||
౧౩౬||ఎవమితి||శ్యామాభిరపీతి || ని || శ్యామాయావనమధ్యస్థేత్యత్వల
మాలాయాం||౧౩౭ || తాఇతి || చరణసంవాహనేనపదమదననేన||ని||

కుచౌరచయనిదయమగ్రనావశాః | దంతైనఃఖైరపిలునీ
హికపోతనాదైస్సంత్రాస్యపాతయతతోవివశాం సుఖా
ఘ్నే|| ౧౩౫||అకృత్యంమత్సైవంఱిరణయమవళఙ్గంగురుజనా
ద్గతంపాతివ్రత్యంసుఖమపివిగీతంససులభమ్ | ఇయంచప్ర
త్యాశానవిరమతి హఃహః తదనుగాఽఘైదేయూగ్ర్యవ్యవ
సితమయోఽస్నుభవతా || ౧౩౬ || ౫ || ఏవమభిధాయస
మా రభ్యోదనాభిః అతిశయితవి రహకృశాసు కృశాసు
భావాభిరాభీరధామినిభిశ్శ్యామాభిరపిపాండురాభిస్తరు
ణీభిరపిపురాణపురుషాభిలాలిషిణీభిరాద్రీః కృతహృద
యోయశోదానంచస్తదనుపురతఃప్రాచురభవత్ ||౧౩౭||

తాక్చరదనస్తరమకాండపతితసుధాసారసరసమరవిందలా
చనావలోకనసుఖమసుభూయకాచనచరణ సంవాహనేన
కాచనకరావలంబవితరతేనకాచనవ్యజనసీజనైన కాచిదా
లాకశబ్దసముచ్చారణేనకాపితాం బూలవీటికాప్రదానైవ
కాపీస్వేదాంబుజాలకపరిమాజనైనకాచిల్పాంసుసందో
హనిరసనైవకాచిల్పాంబూలరంకవహనైనకాపివల్లవతల్ప
కల్పనైవయధాభిలాషమేవమారాధ్య పరిపూణఙ్గమనో
రధాబహువుః||౧౩౮|| స్థానైహితత్ || ప || వనమాలిని

సంవాహనంపదఙ్గంస్యాదిత్యమరిః - ఆలోకశబ్దాజయయె త్యాదయః-
తాంబూలకరంకస్తాంబూలరసస్వీచనపాత్రంయద్యపి||ని||కరంకొనారికెళ
స్యకృత్తికరంకపత్రికెతిఅజయ్యకొశే- నారికెళకరంకవాచకవివకరంకశబ్దఃత
ధాపిలమణయాప్రకృతేపాలిషఃత్రవకభిద్రిష్టక్యం||౧౩౯||వనమాలి

నీతిమాయాయః పటః సుదృశాంస్త్రీణాం-అత్రీవ్యంగ్యార్యో వ్యాఖ్యా
తప్రాయః॥౧౩౯॥ అనుగృహ్యైతి ॥ రాసవిహాలైరితిగోవక్రీడాభిరిత్య
భాః ॥ సి ॥ గోవక్రీడావారాసావితిభాసకః ॥౧౪౦॥ ౧౪౧॥రాజ్ని

మాయయా పరోక్షేనుదృశాంకృతౌనురుద్యయాయః |
సకథంశమమెతువాగ భూమిం సూరిసాక్షాత్కృతితోపమం
తరేణ ॥ ౧ ౩౯ ॥ అనుగృహ్యైతో రాసవిహాలై రమణీహా
గిః | విరహః సలసంజాతపరితాపమపాహారత్ ॥ ౧౪౦ ॥ తదా
సదనమానేదుముదితాః ప్రమదాలపి అపితస్యానుభావే
నపతివాల్లభ్యచుభ్యయుః ॥ ౧౪౧ ॥ తతః ॥ రాజ్నింబరముద్గ
తాంలయతాంకన్యాంయశోదాష్టజాంకృష్ణం దేవకజా
త్తజంబలమసారోహిణ్యుపాజీబనతీ ॥ భీతేరాసకదుంనుభి
శ్వ్యంబలయత్సగ్నంతదేతత్పరైత్యావభ్యాకలహూత్సరః
షీతిభ్యతంసాచస్వంముసి ॥ ౧౪౨ ॥ గ ॥ ఎతదాకన్యా
కణః పరుష మతివిషమరోషజాబ్యల్యమాం మాసనః ॥ ౧౪
సేసదినారచనివారణయా శిథిలికృత దేవకీవసుచేపవ్యాపా
వనాభినివేదోధాయనిగభవాత్ ॥ సందానితౌ కేశినామా
నంకశౌచరమపికేశప నిశారణాయ సమాదిశ్యమహానూ
త్ర్యుకరమాహూయ నారహోదితముదంతమాపేద్యము
ష్టేకాణూరాభిధానంపల్లయుగళం హలధరవాసుదేవ
ప్రతిమల్లతయావరిల్ప్యకుపలయాపీడనామానం వేతం
డమాదామణిం ప్రతిహరివ ॥ దేశం ప్రాపయ్యరంగభువి
మంచవ ॥ వంచనాయకంచుకిః ప్రచోద్య శ రాసనమఖవి
లోకనాపదేశేన సపరివారమాహారయశోదానందసమితి

తి ॥ రోహిణ్యుపాజీబనదితి-ప్రసూతై వనతుగభేకమాసనవకంద్యతవతీదే
వకీతు గభేక బధారైతిభావః ॥ కలహూత్సకృతి నారదః కలహాప్రియకృతి
ప్రాసిద్ధః ॥ ౧౪౨ ॥ ఎతనితి ॥ జాబ్యల్యమానమతిశయేనజ్వలత్ - నిశారణమా

రణం - వేతంఁకాగజః || ౧౪౩|| అకూ)రోపీతి || మధుసూదనముపస్య
త్యేత్సననాన్వ.ఁః || ౧౪౪|| ౧౪౫ || బ్రహ్మపుత్ర)వదితి || ని || గ౪౪౬

యథాథః నామానమకూ)రం ప్రాహిణోతో || ౧౪౩ || ఆ
కూ)రోపికంసనిదేశామవగతవంతమంత కభయానక ము
ధిగతహయరూపం కేఠినామానంశిశాచర మఖ్యగర్వప
ర్వంక మేగదృఢతరముష్టిప్రహారేణ వశుమారం మారయి
త్వాసవనమాసేరివాంసంమధుసూదనముపస్యత్యే దండవ
త్ప్ర)ణివత్సయశోదాశాబకెనరోహిణేయేఁచ పరిరంభ
కుశలానుయోగస్సహభోజనాదిభిరతివెలమువ లాలితస్సన్వి
సమాగమన కారణ మభిధాయ తాపేతో శతాంగమారో
వ్యసావహానై రాభీనై ర్నందాదిభిరను గమ్యమానోమధు
రానగరమచలత్ || ౧౪౪ || ప|| వా తాఁమిమామశనిపాత
నిభాంసశవ్యయామావిశస్పరవశోస్సుశ్శోదశాం తామ్ ||
సంసారినాఘ్నివిరహేణ కరో విత్తం వస్తుంక మతితమ
త్కరమంఠిం || ౧౪౫ || బ్రహ్మపుత్ర)వదాపాత రమణీ
యాభిధాకః పమ్ | సపాపపరిపాకోయమప్రూఙిక్రూ)ర
కేష్టితః || ౧౪౬ || దయో దారాక దారాక పురపిబయినః
ప్రాధిక తపలీమురార్చిస్తూయాన్య దనిమదినోయంప్రియ
ఇతి| అనాధంసై చాహంమిరత భరి లాజాఙువిరమోనాసభూ
యాదైతస్యేత్యహాహాసహ తాహంతవిధినా || ౧౪౭ || సం
భుక్తోపిముహు ముక హుసక పద్రవపే)మాస్పదం నాన్వస
స్పృష్టో దులక భతామనోహంతరస్సం నోహన శ్చేతసః |
వైః త్యేషి రతో చిత్తోపకరణగా)మస్యసాఖ్యాకరః శారెచో

బ్రహ్మపుత్ర)ఇతిభాస్కరః - సేతికాకుః - పావపరిపాక ఏవేత్యధః ||
౧౪౬|| దయఇతి || ఆనాథమితి || శాధ్యయాచ్ఛాయామిధితోలకజీక్ష్ణత
సుప్రయక్షేఁవచనం || ౧౪౭ || సంభు) || ౧౪౮ || రతో చిత్తోపకరణగా)మః

య్యోస్కృందనాదిః శతాంగసంగతం రధారూఢం నిశతాంగస్కృందనో
 రభగత్యమరః ॥ ౧౨౮ ॥ ౧౨౯ ॥ ౧౩౦ ॥ విరహః సలేతి అనలసంతాపజన్యాశూ
 కాంయాత్రాసమయేమంగళవిఘ్నాతకత్వం నాస్తీతిభావః ॥ ౧౩౧ ॥ ౧౩౨ ॥ బ
 లాదపీతి ॥ కృష్ణవత్సాశ్రయంకృష్ణమాగాశ్రయణం అగ్నిప్రవేశంచనమీ
 హితమీస్పితంజారఃకదాచిచ్చార్యైవరసారీర్ఘంజానః ప్రస్థానసమయే
 ర్యగతౌత్సవస్తవకథం హవిస్త్యరిష్యామితమ్ ॥ ౧౩౩ ॥
 నిమిషంత్యయిలీలయా నిలీనెనవలంచావివదంబుధావమ
 జ్జిమ్ | మరణంశరణంమమాద్యశౌరెనియతంత్యద్విగహఃన
 లాశహఃయాః ॥ ౧౩౪ ॥ ౧౩౫ ॥ ఎవమతివెలంవిలవ్యవిలువ్య
 మానవివెకాపల్లవవిలాసినీసంహతిః ప్రస్థానలాలసతయా
 శతాంగసంగతంసపరివవారమురరిప్రమతిచిరమరోదీచ్చ ॥
 ౧౩౬ ॥ ౧౩౭ ॥ విరహఃనలసంతావసంభవస్త్రళఘ్రవామ్ సమం
 గళవిఘ్నాతాయనాభూదశుశ్రమఃద్రుమః ॥ ౧౩౮ ॥ తతో
 నిపుణమాశ్వాస్యవధూమధుగయాగిరానివశ్యోచరయా
 త్ప్రియాద్యమునామమనాగయమ్ ॥ ౧౩౯ ॥ బలాదపినివా
 రితావిరహభీరవోభీరవోవిస్యజ్యసకలంయయుర్ముడికికృ
 ష్ణవత్సాశ్రయమ్ | తధాపినసమీహితంప్రియసమాగ
 మంభేజిరెనజారదయితాశ్రయాదిహాకిలావరంకారణమ్ ॥
 ౧౪౦ ॥ ౧౪౧ ॥ తదనుయనపథమతీతవతిభగవతి ॥ ౧౪౨ ॥ తదసా
 త్కౌత్యతేఃఖేదమవాప్యసుశృణోవరమ్ | చక్రీరస్తదసమ
 స్తాశానివృత్త్యభిముఖంమనః ॥ ౧౪౩ ॥ ౧౪౪ ॥ తదనుయదుసం
 తాఃకథంనయెదితిభావః-అన్యత్రసహగమనైస్త్రీణాంప్రియసంగోనియతః
 జారప్రియానుగమనేతునెతిభావః ॥ ౧౪౫ ॥ ౧౪౬ ॥ తదితినివృత్త్యభిముఖమా
 గమనోస్తుఖం-వ్యంగ్యాభక్తు-సుదృశస్సుధియః తదసాత్కౌత్యతేఃవరమా
 త్కౌత్యతేఃఖేదమవాప్యలస్తసమస్తాశానిపాకమాస్సంతఃమ
 నఃనివృత్త్యభిముఖంశమప్రధానంచక్రీరితి ॥ ౧౪౭ ॥ తదితి | ప్రతిప్రీతిరం

తీరే-విభక్త్యధౌవ్యయాభావః||ని||కూలంరోధశ్చతీరంచవ)తీరంచతటం
 త్రిస్విత్సమరః-ఆవేశ్యఉపవేశ్య-సిస్నాసుఃస్నాతుమిచ్ఛుఃసమున్నతాస్నా
 ధవః-ఉన్నతవ)దేశశ్చనీచవ)వణత్వాత్ప్)వాహస్యేతిభావః - సుదశక
 నంచక్రంఅజ్ఞానుషక్తశ్శంఖానుషక్తకః||ని||అజ్ఞాధన్వంతరాశంఖతివై
 జయంతీ-గదాకామోదకీవ్యాధిశ్చ-నిలైవంపావసంబంధరహితం-మాధ
 వోవసంతః-వలాశారాక్షసాః||ని||వలమున్నానమాంసయోరితిరుద్రః-సుధీ

దనావధ్యాసితస్యందనాప్)తిప్)తీరమావేశ్యసిస్నాసుర
 క్రూ)రశ్చమనభగినీపానీయమవగాప్)కరుణాసూరమపి
 సమున్నతవ)వణమసుకరదశకనమపిసుదశకనకరంనిరంత
 రాజ్ఞాసక్తకరమవ్యబ్జపరివంధికరయుగళమవితానుషక్తగ
 దమపికమనీయవిగ్రహందివ్యగంధానులిప్తసకలాంగమఃసి
 న్లైవమనావృతమూర్తిమపిపితాంబరావృతవిగ్రహంమాధ
 వమపివలాశవికాసపరిపంధినంవిధుమపివిగతకళంక
 మశేషాధారమపిశేషాధారంమీశరూపధరమపిసుధీవరదుర
 వావమువగతకమతాకృతిమపిభూభారమసహమానమవర
 తససుమతీదయితమపికాదాచిత్క-భూదారభావమాంబ
 చితనరసింహరూపమపిపరిపాలితమదావళమత్సున్నతమ
 పిపరిగృహీతవామనభావం-అనంతశక్తిమమపిత్రివిక్రమం
 నిగృహీతభక్తబలిమపిభక్తబలిపరిగ్ర)హైకతానంరాజరు
 ధిరవిరచితపితృతగ్గుణమపివిహితరాజవంశాభ్యుదయంమను

వరావిద్వదుత్తమానిపుణమత్స్యగ్రా)హీణశ్చ||ని||కైవతేదాశధీవరావి
 త్యమరః - వసుమతీదయితమితి - భూదేవ్యావిష్ణుదారత్వంప్రసిద్ధంభూ
 దారోవరాహశ్చ-భక్తబలిభక్తకృతప్రాజాభక్తోబలిదైవత్యశ్చ||ని||బలిః
 పూజోవహారేచకరైదైత్యాంతరేషిసతిభాస్క-రః- రాజవంశాభ్యుదయః
 సోమవంశోత్పత్తిఃక్షత్రియాభివృద్ధిశ్చ-మనుష్యధర్మానువతీకనంకుభేరా
 నుసారిణం-పాలస్త్యఃకుచెరోరావణశ్చసహజమైశ్రీభ్రాతృస్నేహఃబలభా

స్త్రీనఖరోస్త్రీయామిత్యమరః- మానసవృత్తిమన్వోవృత్తిస్సరోవిశేషాశ్చ
 తక్ష్మ ॥౧౫౬॥అథసప్తభిక్ష్వోక్తేస్తాతి-వదన్ని త్యాదిభిః|భక్తేభ్యఃస్వపదం
 స్వస్థానమపిదదామీతివదన్ పరోచనాముత్పాదయన్నిత్యథః - నవిధం
 ప్రవన్నానాంభగవత్పదప్రాప్త్యాశయాసమీపమాస్థితానాంభక్తానామే
 షాంవిపదభావంవిచదామాత్యంతికనివృత్తింవితనుషేకిముతత్రహేతుమా
 హ - యద్యస్తాత్కారణాదితరసురానింద్రాదీనధిగమ్యప్రాప్యత త్తల్లో
 కాన్ గత్సేత్యథః-లఘుశీఘ్రం||ని||లఘుషీప్రమరంద్రుతమిత్యమరః-నివృ
 త్తాంపునరాగతాంవిచదామాత్యంతికనివృత్త్యభావాదితిభావః-దృశ్యంతే||

॥అబ్రహ్మభవనాల్లోకాంపునరావృత్తివోజునైతివచనాత్-త్వాంప్రా
 ణంజనాదన్మపికరుణా తరంగి తాంతరంగ మతిదక్షిణ
 మపి సకలాత్తరంభగవంతం దామోదరమద్రాక్షీదస్తాషీ
 చ్చ ॥ ౧౫౬ ॥ తథాహి ॥ ప ॥ వదన్ భక్తేభ్యస్వపదమ
 పిదదామీతిసవిధంప్రవన్నానామేషాంకిమువిపదభావంవి
 తనుషే | నివృత్తాదృశ్యం తేలఘుయదధిగమ్యేతరసురాన్
 ప్రవన్నస్తావంపంగుభవతిపునరావృత్తివిధుః ॥౧౫౭॥
 పుమాంసంస్వీకర్తుంకమపిభవరోగంప్రకృతి జంబలాత్కృ

ప్రస్తుపునరావృత్తివిధుః-పంగుభవతి||ఇ||నసపునరావత త ఇతిశుతైః
 వ్యంగ్యార్థః-స్వ-భక్తేభ్యఃస్వపదంచరణమపిదదామీతివదన్ సవిధంప్రవ
 న్నానామేషాంవిపదభావంపదరహితత్వంపదభంగమితియావత్ వితనుషే
 కిముతత్రహేతుమాహ-ఇతరసురానధిగమ్యలఘునివృత్తాదృశ్యంతేవదభం
 గాభావాదితిభావః-త్వాంప్రవన్న ఇత్యాది-మాస్తునామనవీన పదదానం
 ప్రాక్ష్లిప్తపదభంజనాభావేవాకథంనాగచ్ఛేయరితిభావః ౧౫౭ ॥పుమాంసమి
 తి||కమపిదన్యమిత్యర్థః||ఇ||మనుష్యాణాంసహస్రైఃపుకశ్చిద్భృత తిసిద్ధయే-య
 త తామపిసిద్ధానాంకశ్చిన్ద్రావెత్తిత త్త్విత ఇతివచనాదితిభావః-పుమాంసం
 స్వీకర్తుంస్వసాయుజ్యన్దాతుమిత్యర్థః-అభూతత ద్భావెద్విః-అసత్వంచభ్రాం
 తమూలమితిససిద్ధాంతవిరోధః-ప్రకృతిజంమాయాజన్యంభవం సంసారమే

వరోగంబలాద్విషమందుస్సహంకృత్వాభార్యాపుత్రాదినాశేనవైరస్యము
 త్వాద్యైత్యథః॥ యస్యానుగ్రహమిచ్ఛామితస్యవిత్రంహరామ్యహం-
 తస్యపుత్రాంశ్చపాత్రాంశ్చేతివిష్టుపురాణాదితిభావః-అథవిత్రాస్యపహ-
 రణతస్యాపిమదనివతకత్వాదితిభావః - సకేవలమెతావదిత్యాహ మా
 మేవశరణంయదిసభజసితేమృత్యుస్సంసారోధ్రువఃనియతః-ఎవంత్రాసంప్ర
 కల్ప్యతి॥ మామేవయెప్రవద్యంతేమాయామేతాంతరంతితతివచనా
 దితిభావః - పరమాతాకాన్నిస్సారసంసారనిర్వణాదిత్యథః-బహుమతిం
 పూజాంభజసిపూజ్యసభ్యత్వః- ఆతకస్యభక్తౌముఖ్యాధికారః-యథోక్తం
 శీతాను॥ చతుర్విధాభజంతేమాంయదాభావనమన్వితాః- ఆతోజ్ఞా
 సురధాకళ్యాణీచభరతమభేతి - వ్యంగ్యార్థకస్తు - కమపిపుమాంసం
 ధనికమిత్యథః-స్త్రీకతుంవశీకతుం॥ ధివజోవ్యాధికాంక్షీణితిన్యా

త్వాకృత్వావిషమమధవిత్రాస్యపహరణధ్రువస్యైమృత్యు
 నోయదిభజసిమామేవశరణంప్రకల్ప్యవంత్రాసంప్రజసి
 పరమాతాకృహుమతిమ్॥౧౫౮॥ అపిత్రాంతంసేవా
 నతుఫలమపేక్ష్యంఛిరచితంఫలంభోగ్యంకృత్వాకృతిమపి

యాదితిభావః - ప్రకృతిజంస్వాభావికంఆజన్తసిద్ధగోగొనవిశేషదుఃఖావ
 హాఇతిప్రసిద్ధిః- భవఎవరోగస్తంబలాద్విషమంకృత్వావిరుద్ధాషధప్రచా
 వాదినాసంవధ్యైత్యథః - అథవిత్రాస్యపహరణత్రైలలేహ్యదికరణవ్యా
 జనేత్యథః - సకేవలమెతావదిత్యాహ - మామేవమమైవత్వదీయదేహ
 స్వభావజ్ఞత్వాదితిభావః - శరణంభజసియది - మదీయమాషధమేవనగ్య
 స్థాసిచేదిత్యథః - తెమృత్యుమరణంధ్రువోనియతః ఆశుభావీత్యథః -
 ఎవంత్రాసంప్రకల్ప్యతాత్వాద్వ్యాధిషీడితాద్బహుమతింపరంపూజా
 మేవభజసి- సతురోగస్యాంతికనివృత్తింకరోషి॥లబ్ధపుత్రాపతింద్వైష్టిల
 భారోగ్యచ్ఛికిత్సకం-ఆతురస్యభిషజ్జీత్రమితిన్యాయాదితిభావః॥౧౫౮॥అవి
 త్రాంతమతి॥సేవావిశ్రాంతంసంతతంకతకవ్యేతిశేషః- బ్రహ్మసంస్థా
 వృతత్వమేతీశుత్వా॥ఆసుత్రైరాప్యతేకాలంనయెద్వేదాంతచింతనా

దితి స్తృత్యాచ బ్రహ్మస్యవ్యాపారశూన్యస్యైవమోక్షోవగమాదితిభావః
 ఫలంతునాపేక్ష్యంనిష్కా-మస్యైవమోక్షోధికారాదితిభావః-చిర చితంచీ
 రాత్సంచితంఫలం ప్రారబ్ధంకర్మజన్యంసుఖదుఃఖాదికమిత్యర్థః॥*॥సంచీ
 యతామాశ్రితపాలనాథంబిరత్నరత్నాదికముచ్చితం చిరాదిత్యాదౌ సా
 వసగఃస్యైవ చినుధాతోస్సంగ్రహేణకత్వం దృశ్యతే కథం తహిః-చిర
 చితమితిచెన్నైషదోషః-శాబ్దికై రుపసగఃస్యవాచక త్వానంగీకారేణ కేవ
 లధాతోరపితదర్శలాభాత్ ఆతవవనాగానంచెప్రయోగః*చిన్వానాన్సుకృ
 తానివీతవివదానిమత్సరైర్త్యనసైరితి-భౌగ్యంప్రారబ్ధం*॥ ప్రారబ్ధంభోగ
 తోనశ్యేదితివచనాదితిభావః-కృతింసంధ్యావందనాదికర్మకృత్యాఫలమపిత
 వసమవ్యం॥ * ॥ కమఃజ్యేవాధికారస్తైమాఫరేషుకదాచనైతివచనాదితి
 భావః- భవత్స్వతి-ఏతత్సర్వమంగీకృతమిత్యర్థః - పా)ంతెఫల మమృత
 భావాన్మోక్షాదనధికంతదధికఫలస్యైవాభావాదితిభావః ఇయంసేవావ
 సమవ్యంతవఫలమ | భవస్యైవంపా)ంతేఫలమమృతభా

దృష్టా॥ *॥సమహిత్రాన్ములఃభిఇతివచనాదితిభావః-మధుమధనతవమా
 యాంసుమస్తుమః-ఇతివరమాధః-వ్యంగ్యాధఃస్తు-అవిశ్రా)ంతమపేలా.
 రాత్రంసేవా॥ * ॥ రాజసేవామనుష్యాణామసిధారావలేహనమితిన్యా
 యాదితివిషమా రాజ సేవాసాపిసర్వదాచేత్కి-మువ క్రవ్యమితిభావః-ఫల
 గౌరవేణసర్వంసోధవ్యమిత్యతఆహ - ఫలంతునాపేక్ష్యంఅన్యస్య లుభవ)
 భోఃస కాశేవాచావరంనయాచనీయంమనసాత్వపేక్ష జేనహానిఃతస్యకించి
 జ్ఞ త్వేనవరహృదయజ్ఞానాభావాల్-తవతుసర్వజ్ఞ త్వేనమనసాపినకాంక్ష్యమి
 త్యపేలామహాననధఃఇతిభావః-తహిఃసేవకాఃకథంబీవేయురిత్యత ఆహ-
 చిరచితంపిశ్యపితామహాదిభిశ్చి రాత్సంచితమిత్యర్థః- ఫలంభౌగ్యంకృతిం
 వ్యాపారంకృత్యానుతి-ందిదవకాశేవాణిజ్యాదికరణరూపమిత్యర్థః -
 ఫలంతుజన్యంతవసమవఃణీయంభవత్వేవమితి - సర్వమేతత్సంధుం శక్యత
 ఇత్యర్థః-పా)ంతెలమృతభావాన్స్తృతత్వాభావాదనధికంఫలంయతి-
 చిద్యవాగూపానాదినాపా)ణమాత)ధారణాదధికంఫలంనాస్తీత్యర్థః

క్షయంసేవానదృష్టానకావ్విదృష్టచరీత్యథాః - మధుమధనతవ మాయాం
 వంచనాంసుమస్త్సుమః - యయామాయయాసర్వానదత్వైవసేవయసి త
 ప్ర్యైనమగత్యథః॥౧౫౯॥ శ్రితానామితి॥అనుగ్రహంకలయెకరోమితివ్ర
 తార్యశ్రీతానాంభాగ్యంహారసీతియత్ ఏతదాస్తాంభాగ్య హరణమాత్రే
 ణనశోచనీయుముత్తగతా)నథఃసద్భావాదితిభావః - తదేవాహ - విగత
 త్పునరావృత్తినివదెస్థానేమోక్షుఇతియావత్-నిగఁంతుమక క్యేకారాగారా
 దిచవ్యజ్యతే-తదేవవిశిసస్త్వి-అచంద్రా)గ్నాద్విత్వే॥ః॥నతద్భాసయతేసూ
 త్యోనశశాంకొనపావకఇతివచనాదితిభావః -అన్యత్ర)చంద్రాద్విచకాశవి
 తసాతఇత్యనేనగాధాంధకారవిరహి తేకీరీటప)దేశఇతివ్యజ్యతే-హృదయ
 ప్త్యాప్యసుగమే॥ః॥అపా)వ్యమనసాసహౌతిశ్చ)తేరితిభావః-అన్యత్ర)రంట

వాదనధికంనదృష్టేయం సేవామధుమధనమాయాంతవసు
 మః॥౧౫౯॥ శ్రితానాయద్భాగ్యంహారసీకలయెనుగ్రహ
 మితిప్రతార్యా)మెతద్విగతపునరావృత్తినివదె। అచం
 ద్రా)గ్నాద్విత్వేవచనహృదయప్త్యాప్యసుగమేవదేశవ్యో
 త్యేయత్త్వి వసీతవయు క్తంకధమిదమ్॥౧౬౦॥ భావతకంగు

కాదిభిరతిదుర్గమమపిప్రదేశమితిసూక్ష్మత్వాన్వనఃప్రవిశతి-నకుశరీరమిదంశు
 మనసాపిదుర్గమమిత్యతివిషమతావ్యజ్యతే-త్వదేశద్యోత్యేత్వత్ప్రకాశాతిరి క్త
 ప్రకాశశూన్యైశ్చితమేవభాంతమనుభాతిసగ్వంతస్యభాసాసర్వమిదంవిభాతి
 తిశ్చ)తేరితిభావః-అన్యత్ర)త్వదేశద్యోత్యేఇత్యనేనవధాత్వం నిర్గచ్ఛేతిత్వదు
 వదేశమంతరేణకేనాపివలాయిత మయోగ్యఇతివ్యజ్యతే-ఈదృశేవ)దేశే
 ివపీతియత్-ఇదంతవకధంయు క్తంఆశ్రితస్యబిత్తహరణమెవాయు క్తంహ
 రణానంతరంవాక్వవిద్ధి)టనాదినాజీవెతివిసజఃనంయు క్తంఉభయమపివి
 హాయైశ్చైశ్చన్యభయా దేవం కరణంతుసర్వధ్రేవాయు క్తమిత్యహా)నైర్ఘ్ర్య
 మితిభావః॥౧౬౦భావతక-మితి॥భగవత్అస్ఫుటతసురవిజ్ఞేయస్వరూపస్త్వం
 పూర్వం ప్రథమతఃభావతకం)స్వరీయం-భవతస్సక్ససావితితకే ఇసుసుక్తం)తా

త్ర-ఇతికాదేశః-గుణజాలంకల్యాణగుణగణంప్రకాశ్యసగుణోపాసనచా
ముత్పాద్యైత్యథః - భ్రాంతిభృతోపిలవిద్యావృతానపిద్విజాన్నిషా-మ
కమానుమానశుద్ధాంతఃకరణాబ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యానిత్యథః-తత్ర
సగుణోపాసనలగ్నానసక్తై తనుషేషశ్చాదనంతరంకృత పక్షపాతం
సస్నేహంలగ్నత్యంతరశూన్యానైవకళరణానిత్యథః - నిజాంతర్

ణజాలమస్ఫుటతనుఃపూర్వం ప్రకాశ్యద్విజాన్ లగ్నాన్
భ్రాంతిభృతోపితత్రతనుషేషశ్చాద్ధుడేభ్యశ్చృతాన్ | ఆత
స్వస్కృతపక్షపాత మగతీనతాన్నిజాంతగణ తానాధత్యే
ద్విజముక్తిచానకరుణాదృష్టాశ్చ తావానతే | ౧౬౧ || కారు
ణ్యాభిరితి ప్రథాతవభువిఖ్యాతాచ మేదీనతాదాసాహం
తవచెతిబృంభతిముహూదైన్యంయదద్యాపిమే | దోషఃకి
న్నమమైవసోయమథవా త్రేలాక్యతాతస్యతేన్యాయోనే
హసమంజసస్సరముహుస్సంరక్షణంశ్రేయసే || ౧౬.౨ ||
ఆకల్పవప్రశమమాలకయెవిలంబమిథం ప్రతారయితుమ
స్త్రీయదిప్రీయత్నః | పాపం త్వదంఘ్రికమలాశ్ర
యణావధీతిజానెనకిన్ననిగమ ప్రకరప్రవాదమ్ || ౧౬.౩ || X ||
సమనంతరమంతర్నితేభగవతితూష్ణీ భూయసరయమున్న
జ్యచశతాంకసంకతమక్రూరం వాసుదేవఃకిమపూర్వమా
లాకితవానసీశిసకవటమప్పచ్ఛత్ || ౧౬.౪ || X || సోపిసకలవిస్త
యభాజనంభవంతవంత రెణనకించిదుత్తరయన్ ప్రేరితరథ
శురంగమస్సపదిమధురానగరపరిసరముపగవ్యతత్రీసపతి

తాన్ సావభిన్నానాధత్యేకరోపి తెద్విజముక్తిచానకరుణాదృష్టాశ్చ తావాన
భవతిమాయామోహీతతయా-ఇతికర్తవ్యతామూఢానాం ప్రశమతస్సుకర
తయాసగుణోపాసనచాముత్పాద్య తదనుక్రమేణజ్ఞానముత్పాద్యమో
క్షందదతస్తవకరుణాకేనవణానీయైత్యర్థః - వ్యంగ్యార్థస్తు - అస్ఫుటత
నుఃప్రచ్ఛాదితశరీరః కవిన్నిలీనస్సన్నిగ్ధః - భావత్రాంగుణజాలం తంతు

కృతంపక్షిగ్రహణసాధనవిశేషం-మృద్దుటఇతివత్సామానాధికరణ్యప్రీత్య
 యఉపాదానాపాదెయభావేన నిర్వాహ్యః పూర్వం ప్రకాశ్య విస్తార్య
 భ్రాంతి భృతో భ్రమణశీలాన్ ద్విజాన్ పక్షిణః తత్రజాలేలగ్నాత్స
 షే - పశ్చాత్త గ్నానంతరంకృతపక్షపాతంషక్షచ్యేదనపూర్వకం గుణేభ్యః

వారంకేకవంనివేశ్యప్రీతికృత స్వయంసగరం కంసాయిత
 దాగమనాదంతమావేద్యనిజనదనమాససాద॥౧౬౫॥౫॥మ
 ధురాంమధురాకారామవలూకయతుంతతః | చచాలకల్పి
 తాకల్పస్సబలూబలిశాసనః॥౧౬౬॥౫॥ అధ్రుండ్రీకలోచ
 నావలోకనకుతూహల సమాకులపౌరజన కలకలకబళిత శ
 ఙ్ఘాంతరామమరగర మపినైతదుపమమితినిషెధద్భిరివ చ
 లాచలచెలాంచలైర్నికేతన కేతనైరువశోభ మానామవనీ
 కామినీతాటంకాయితకనక ప్రాకారామభ్రంలిహశాత
 కుంభసౌధామవిరతధారాయంత్రవిగళితసలిశీకరసంసి
 క్తవివణిసరణిమాబద్ధమాక్తితోరణాంమృగమద ఘనసా
 రసారభవిజృంభితాంప్రత్యాదేశమివసురాలయస్యలీపా
 మివసితామహలోకస్యామేడితమివభోగవత్యాః ప్రతి
 బింబమివకైలాసస్యద్విర్భావమివవైకుంఠస్య సకలభౌగాను
 కూలాంమధురాంప్రవిశ్యనాగరసుందరీనలిన నయనైరభ్య
 గ్భ్యమానోలాజైరవకీర్యమాణో నిరంతరాలోకకశలైరభి
 నంస్యమానోయశోదా నందనస్సీవ్యతభౌతాం శుకనికా
 యంకమపిరాజకీయంరజకమద్రాక్షీత్॥౧౬౭॥ఉపసృత్యచ

మృతానాతన్వజాలతః పృథక్కుర్వన్ అగతీణ్చిన్న పక్షతయా గమన
 రహితాన్ ఎతాన్పక్షిణః సిజాంతర్గతాన్ అధ్రత్యేఖాదసీత్యధః-అతవతే
 ద్విజముక్తిదాన కరుణాదృష్టాశు తావానభవతీత్యస్య॥ఉపకృతంబహు
 యత్రకీముచ్యతే సుజనతాప్రథితాభవతాపరమిత్యాదా వివవిపరీతలక్ష
 ణయా ఈద్యం నైఘ్ంట్యంవిభి త్రమిత్యధః॥౧౬౮॥౧౬౯॥దర్శ్యాభితి॥

నెత్తదోషాస్వస్త్రోగతమాలిన్యాదిదోషాః || ౧ || నై త్రం నా డ్యాంతరోర్న్యా
 లెవస్త్రోగతివిశ్వాః-అమృతావసైకైః సుధా సేచనైః ఉదక సెదకై శ్చ || ౧౭౦
 వినేతి || ౧ || పటచ్చరంజీర్ణవస్త్రంకచ్చరంమలదూషీతమిత్త్యమరః - వనెచరేతి
 స్వభావకథనంననిందాగవాం వాచాంవతేమంజు భాషిన్ని త్యర్థః- పృథుర్న్
 హః-స్వా థే=కః-తస్య సంబుద్ధిః-మహ త్త రేత్యర్థః పృథివీభుజాంపరిగృహీ
 తమిత్త్యనేన జీణత్వరూపో నిర్మాల్యత్వరూపో వాదోషోవిషక్షితః అతవ
 వాహ-అసదృశమితి-అయోగ్యమిథః || ౧ || సదృశాతుసమోచితావితిభా

. మేనమయాచత || ౧౬౮ || ప || దద్యాయదీదంమృ
 దునోదుకూలజాలంవి శాలంసుకృతీతదాస్యాః | యస్మై
 త్రోదోషానమృతావసైకై ఘ్నై తో నృణాం యు క్తమిదం
 తవై వ || ౧౬౯ || X || ఎవంసవినయమభ్యర్థయమానమే
 నందుర్కనీషవపస్యకపటం ప్ర త్యవాడీత్ || ౧౭౦ || ప || వినావ
 ససమీదృశంమృదుపటచ్చరంకచ్చరంవనెచరగవాం పతేపృ
 థుకతేకథంరోచతే | తథాపిపృథివీభుజా పరిగృహీతమేత
 చ్చి రంభవత్యసదృశంబలాదనుహారంచహాహతవ || ౧౭౧ ||
 గ || ఏవమితినిగూఢంవిప్రియజల్పాకమల్పాయుషమేనంభరత

స్మ-రః-అయోగ్యమిత్త్యవిగణయకథంచిదపేక్ష జేపి-స్వల్పంతదపిదులభమి
 తిన్యాయఃవ) వతః త ఇ త్యాహ-బలాదనుహారంచెతి - సుఖేనమాతుమశ
 క్యమిత్త్యర్థః- హాహేతిశోకాభినయఃఅ. నుంచమధురోథః-కటుస్తు-వనె
 చ రేత్యాదివిశేషణత్రయంవశ్వాదివదవివేకి త్యాభిపా ియగభః-మృదు
 వసనంవినా-ఈవృశంకచ్చరంపటచ్చరంచవసనంకథంరోచతేత్యన్వేనవివ
 రీతలక్షణయాకంబశౌహాస్య తవమృదువస నమనహామితివ్యభ్యతే-అస
 దృశమితి-కంబశౌహాస్యతవ రాజవస్త్రమననుయాపమిత్త్యర్థః- ఎవమపి
 బలాద్గ్రహణేఅనుహారం ప్రాణహారమిత్త్యర్థః || ౧౭౧ || ఏవమితి || జల్పాకో

వాచాలః||ని||స్యాజ్జలప్తకస్తువాచాలఇత్యమరః||౧౭౨||సేతి||అంగరాగః
 నులెపనం||ని||అంగరాగోనులెపనమితివ్యాఢిః||౧౭౫||అథేతి||ఆదిత స్వీక
 తవాక-సజ్యంమార్షీయక్తం-అత్ర బహ్వీనాంక్రియాణాంయాగేవద్యా
 త్సముచ్చయాలంకారః||బహూనాం యుగవచ్ఛాపభాజాంగుంభస్సమ

రసఖరశిఖరేణస లీల మపాస్తమస్తకంవిధాయత దనుచర
 నికరేప్రతిదిశంపలాయమా నె తదీయకరతలకశ్చితదుకూల
 జాలంయథాభిలషితమాచ్ఛాద్యజోవయుక్తశేషమనుచరె
 భ్యావితీర్యచపునరస్యతోగత్వావాయరనామానమాలంకా
 రకంసారూప్యవ్రతిపాదనెనానుగృహ్యనుదామనామాన
 మవగత భగవత్ప్రభావం కమపి మాలా కారంతత్సమర్పి
 తనానావిధనుగంధి కుసుమదామసముదాయమాదాన పూ
 ర్వకం ప్రసాద్యసమాలంబితవిలేపభాజనాంకుఞ్చా మజ్జాన
 నామద్రాక్షీత్ || ౧౭౨||సాచయాచితాచ క్రధరేణవిరిచిత
 తదంగసంగాసానంగా ప్రభూతకాశ్చీకమ్మగమదఘనసా
 రసౌరభేణగన్ధసారెణతస్యాంగరాగమువరచితవతీ||౧౭౩||
 గ|| భగవానసినముదితదయారసస్సవదికుటిలామేనామకుటి
 లాంవిధాయసమయాంతరేతడజ్జనజ్జమక్షీచకార||౧౭౪||స్థా
 నెహితత్ ||ప||ధృగవామనభావోయంకుజ్జయమనయోర్మ్య
 తిః|అనురూపగుణాకెననయంసమభినస్యతామ||౧౭౫||ప||
 అథధనుస్సవిధంమఘనూదనస్సమధిగమ్యరటత్స్వీపిరక్షీమ|
 త్వరితమాదితసజ్యమథ వ్యధాదశిశరంసమధత్తబభంజవ ||
 ౧౭౬||సాంప్రతమేతత్||అపివృధువంశసముత్థోగురుగుణ

చ్చయఇతిలక్షణాత్-అత్రక్రియాణాంకించిత్యా-లభ్యంసంభవేపితవత్ర
 వత్రకతభేదనన్యాయేనయాగవద్యమపిరుద్ధమితిధ్యేయం||౧౭౬||అపీతి||వృ
 థువంశసముత్థోమహావేణుకృతోపి||ని||వంశేవేణాకులేవర్గఇతివిశ్వే-గురుణా
 గుణేనమార్వానమోపిమార్గణస్యబాణస్యసంరంభంబాణంసంధాయక్రి

యమాణమాకర్షణమిత్యర్థః-అసహమానః ఆసౌచావఃభగ్నమహత్తరకాష్టః
భగ్నవేణురిత్యర్థః-కథంనస్యాత్స్యదేవేత్యర్థః-వ్యంగ్యాథకస్తు-వంశఃకు
లంకాస్తాడత్ర-షణ్||ని|| కాష్టాత్-షణ్-స్థితౌదిశీత్యమరః - మాగ్గణో

నమ్రోపినకథంస్యాత్!భగ్నమహత్తరకాష్టోమార్గణసంరం
భమసహమానాసౌ||౧౩౭||X||అనంతరమశనిపాతప్రాక్తా
లికజీమాత గజితప్రాగ్భారప్రతిభటోద్భటధనుస్సంగఘా
వనిబిడితే జగదండకరండపిచండేగృహ్యతామయంనిగృహ్య
తామయమితి త్వరితమావతతః శాముక పరిపాలకా
శరాసనశకరేనశకలితానాధాయతన్నిశమనవివశాశయం
భోజరాజమపితృణాయమన్యమానా సమాసాదితానందా
వనుదెవనందనాపుటభేదనసంపదంసంపూణతయా నిర్వ
ణ్యపునస్సాప్నీవాసమావసతామ్|| ౧౩౮||కంసాపితదాక
ణ్యకణకపరుషంయావత్తమిస్రమనుజ్ఞిత జాగరఃప్ర
భాతెమల్లాహవమహోత్సవమకల్పయత్ || ౧౩౯ || ప ||
తత స్సపదిదుందుభిధ్వని రభూదభూతోప మస్తమంబుధర
డంబరంకతిచిదూచుర న్యేపునః | ప్రచండగరుడధ్వజక్షపి
తధన్వఘోషస్ఫుటస్తవహిండజతరక్షరత్ప్రచురబాహ్యనీరా
రవమ్ || ౧౪౦||ఆహూతావిపసన్నే హందుందుభిధ్వనినా
మునా | తావగాతాంసకుతుకౌచెలునాగరికాఅపి ||
౧౪౧ || X || గత్వాచనగరంరంగద్వారినివేశితమంబష్టా
ధిష్ఠితంకువలయావీడనామానం మదావళమవలూక్య పం
థానమలభమానస్తమాధోరణమెవమవోచత్ || ౧౪౨ ||

యాచకః||ని||మాగ్గణోయాచకాథిశానావిత్యమరః - మహాకులీనోపిగుణ
వాసపితాత్ప్రత్వాభావేఅపహాస్యవసస్యాదిత్యర్థః||౧౪౩|| అనంతరమితి||
ప్రాగ్భారఅతిశయః-తృణాయేతి-మన్యకమణ్యనాడరణిసూత్రేణకమణి
చతుర్థి-పుటభేదనసంపదంనగరశోభాం||౧౪౪||తత ఇతి||మహాండం బి

హృదయంక్షుపితంక్షుపితం॥౧౮౨॥నేతి॥అజ్ఞతాయాఅజ్ఞానాత్మమమగతిం
 గమనంనాంగీకరోషిప్రతిబధ్నాసిచేత్-మేహనిర్మ-శమనేత్యాదిమరిష్య
 సీత్యథః - తదాహననమయేవారణేనివాణేశక్తిస్యాత్-గజోనివారయే
 త్కమిత్వ్యథః-స్వాత్మావబోధవిధురస్యస్వబలవరబలానభిజ్ఞస్య-వ్యంగా
 థకస్తు- అజ్ఞతాయాఃమమగతింజ్ఞానంనాంగీకరోషియదిమాంసధ్యాయే

ప ॥ నాంగీకరోషిమమచెద్దతిషజ్ఞతాయాహనినమేశ
 మనమందిరభాగభాక్యః । స్వాచ్ఛావణేకిముతచాతవశ
 క్తిరేషస్వాత్మావబోధవిధురస్యవృధాభ్రమస్తై ॥౧౮౩॥
 గ ॥ ఎవమరుంతుదభాషణరోషణాఢోరణపేరణపరికుపి
 తమనసిసంముఖమభివతతికీనాశపాశనికాశనశుండాదండే
 నధృతవతికుంజరేసచమత్కారమన్దోచ్యచరణతలేనీ
 యతస్రాసికరంప్రసారితవతిసలీలలాంగూలమవలంబ్య
 జ. ఝానమీరగమీరితలఘుతూలలీలయాశౌరిరెసందూరం
 క్షేరితవా ॥ ౧౮౪ ॥ పునరేనమతిరోషాదభివతంత
 మభితంపరిభ్రమన్నంతరాంతరమేవనిహత్యస్వయమతా
 డితోనితాంతపరిశ్రాంతమాధాన్యకరేగృహీత్వాభూ
 మావపాతయత్ ॥ ౧౮౫ ॥ ఉత్పాటితేనతదీయదంతెనై
 వసమూలఘాతమవధీచ్ఛ ॥౧౮౬॥ప॥హరిహాంతుకిశోరో
 సికరింకీమిహాద్భుతమ్ । త్రోతొమతంగజోనైనిచిత్రంపున
 రిదంపరమ్ ॥ ౧౮౭ ॥ ఆదాయచంతినోదంతంకీతకంమూ

చేదిత్యథః-మేహనిర్మ-శమనమందిరభాగభాక్యఃయమయాతనామను
 భవిష్యసీత్యథః - తదాయాతనాసమయేవారణేనివాణేశక్తిస్యాత్కంస
 స్వాదేవేత్యథః-స్వాత్మైత్యాది-అత్తజ్ఞానశూన్యస్మతవాయంభ్రమోవృ
 థేతి॥౧౮౫॥ఉత్పాటితేనేతి॥సమూలఘాతమవధీదితి-సమూలాకృతిజీవేషు
 హాకృత్కగ్రహణిణముల్వధాదేశశ్చ-అతవవభట్టికావ్యేప్రయోగః॥
 త్సమూలఘాతంస్యవధీదరీంచైతి॥౧౮౬॥హరితి॥హరిః॥కృష్ణఃసింహశ్చ

౧౪౦॥కామిన్యృత్యాదినింసారణైః తస్యంవాదితశ్చౌకః తేనశీణం
 వ్యధితం-కారుణ్యవారాన్నిధిమితి॥ *॥ పారంతీరమపాస్త్రకల్పమధునాసం
 సారవారాన్నిధేరితిప్రబోధచందోదయప్రయోగః॥౧౪౧॥తత్ప్రమితి॥ఆ
 గమావెదావవలగమాస్తరవీః-తేషాంశిఖాశాఖాఅగ్రశాఖాః తాసుప్ర
 వాళంవల్లవండవనిషద్యైద్యమిత్యర్థః- అకాల జమా కాలికం కాలమ్మ
 త్యంఅపమృత్యమిత్యర్థః-ప్రావృట్కృత్యాలదివాంజేరితినూత్రేణాత్రా

తామివాత్మనః | రంగంహరిరగాదాశుబలాపిబలినాం
 వరః॥ ౧౪౦॥ తతః॥కామిన్యఃకుసుమాస్త్రవిభ్రమధురీ
 సర్వస్వసారాస్పదం సంసారాహితశోకశీణం హృదయాః
 శారుణ్యవారాన్నిధిమ్ ! మల్లః కల్ప విరామ కాల విలస
 తా-లాగ్నిరుద్రాకృతింముగ్ధందుగ్ధగళంశిశుంచపితకా గౌ
 పాస్సఖాయంస్వకమ్॥౧౪౧॥ త త్వం దుగ్ధం మమాగమా
 గమశిఖాశాఖా ప్రవాళంబుధాఃకంసః కాలమకాలజంస్వ
 కమలాలీలావలాయావహమ్ | సారంశించనపూర్ణ పాత్ర
 మపరేగోమైస్సమగ్న్యంవిభాశ్శౌరింరంగగతంత దాబుబు
 ధిరేరామంచకామోపమమ్॥౧౪౧॥ స ప్రైశుసల్ల పితుమ
 న్వయితుంసిరోద్ధుమాలింగితుంరమయితుంపరిచుంబితుంచ |
 కావత దా యువతయో నతమాయతంతపా పాత్రపా
 వ్యధితకింతుతవంత రాయమ్॥ ౧౪౧॥గ॥కంసస్యతుసంభూ

లుగభావః-అకాలేజాయతభిశ్చకాలజమితివ్యుత్పత్తైః- యద్వాతత్పురుషే
 కృతిబహుళమిత్యతోబహుళ గ్రహణానువృత్తిరితిధ్యేయం-స్వకమలేత్యాది
 స్వకీయసంపద్వినాశకమిత్యర్థః-పూణాపాత్రం నామఅతిశ్లాఘ్యముపా
 యనం॥నిఃపూణానకం పూణాపాత్రం వస్త్రాద్యఃకర ఉత్పవృత్త్యజ
 యః-ప్రచామసంజ్ఞస్యమయాద్భిత్స్యకింపూణాపాత్రస్యనపాత్రమా
 సీదితిభోజవంపూప్రబంధేప్రయోగశ్చ-రంగగతంశౌరింరామంచ-ఏవం
 బుబుధిరేడలైఖితవంతభిశ్చర్థః-అత్ర శ్లోకస్వయంఉల్లెఖాలంకాగః-బహు

భిక్ష్వహుధోల్లెఖాదెకస్యోల్లెఖివ్యతభిలక్షణాత్ || ౧౯౦ || నప్రై మెతి | అన్య
యతుమనుగంతుం నాయతం తయత్నం నకృతవత్యభిత్వ్యభ్యః-యతీ ప్రయత్నే అ
స్తాల్లక్షే || ౧౯౧ || తాద్యగితి | అపినంస్తర తామితి-సంస్తర తామపీత్యన్వయః ||

తపీత్త్రవికృతైర్నధురరసభవ మధుసూదనః కటురజాయతః
౧౯౨ || తాద్యజ్జహఃకిమపిశాంతి రనైకసారమానందసాం
ద్రమపినంస్తర తాంజనానామ్ | చెతో ద్రవత్యభిముఖంపరి
వశ్యతోస్యహఃహంతదుస్సహతరంకథ మెతి దాసీత్ || ౧౯౩ ||
గ || అథనందసు నందాదీనాభీ రాణ్ సమర్పితో వహారా నవ
రాసపి రాజ పురుమాన తి లంబి తా వలోకన కుతూహ
లానే క త్ర మంచాంచలై సముప వెశ్య స్వయమపి భావిసి
మూర్ధ్వై గతిమాసూషణ్ణి వకంచదుచ్చతరంమంచమ
ధికయాసఃకంసస్సమవతస్థై || ౧౯౪ ||

యస్తిన్యంకరదార సౌరభజరీ జృంభత గ్రతూక్ష చ్చటా
షాతాఃకల్పల తావి తానసుమనోగుంభః ప్రియంభావుకాః |

తస్యాసౌ నవ కాళిదాసవిదుషః కావ్యై తృతీయో
వ్యసౌ చంపూ నామని ధీమతాం కృత
సముల్లాసో విలాసో గమత్ ||

అథైతి || ౧౯౩ || సమవతస్థభిత్వీ సమవ ప్రవిధ్యన్తభిత్వ్యా త్తనైవదం || ౧౯౪ ||

ఇతిశ్రీ పదవాక్యప్రమాణపారావారపారీణశ్రీ మహో
పాధ్యాయపక్షధరయల్లయార్యభౌత్పతనయెనా
క్కయసూరిణా విరచితాయాం భాగవత

చంపూవ్యాఖ్యానాయాం రత్నావళి
స్కమాఖ్యానాయాం
తృతీయోవిలాసః-

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణవరబ్రహ్మణేనమః-

చం పూ భా గ వ తే - స వ్యాఖ్యానే .

చతుర్థవిలాసప్రారంభః-

చాణూరఇతి॥ నియు ధైబాహుయు ధైసాదరశ్చాణూరఃబలావలెపా
చ్ఛలగర్వాత్-సంముహ్యైకాదండ త్తరస్థోకెవత్యమాణమవదత్-సహజో
భ్రాతాయోబలారామఃతదాశ్రితేస్వాధావికబలయు కైవబలవిరహండు
బలత్వంబలభద్ర)వియోగంచ ॥౧॥౨॥౩॥మహీపతేతి॥అస్యమహీపతేః
కంసస్యఉవకంఠంసమీపే - అత్యంతసంయోగెద్వితీయా॥ని॥ఉపకంఠాంతి

వ ॥ చాణూరొ హరిమథసాదరోనియు ధై సంముహ్యస్మి చ
మవదద్బలావలెపాత్ । సవ్యక్తంసహజబలాశ్రితేపితస్త్రి
న్నాన్వనోబలవిరహంకథంసమూఢః ॥౧॥ బలినా వితివిశ్రు
తేయవాంకుతుకాన్నున మిహాసయత్ప్రభుః । పరి క
శ్యేని యుద్ధకౌశలం తుమమే తస్యహి చిత్త కం జనమ్ ॥
౨ ॥ ౪ ॥ ఏవమభిదధానమేననాత్వవేదినంమధుసూదన
స్సకపటంవత్ప్రవాదీత్ ॥ ౩ ॥పమహీపతేరస్యమయోపకం
ఠంప్రకాశ్యతే ప్రాణఇదంహితంసః । తథాశిచాలానమ

కాభ్యుతొకత్యమరః - మయాప్రాణిపరాక్రమః ॥ ని ॥ శక్తిఃపరాక్రమః
ప్రాణఇత్యమః - ప్రకాశ్యతే- ఇదంసఃహితం - ప్రభుసన్నిధౌస్వకక్తి
ప్రకాశనంభృత్యస్యక్రమితిభావః ॥ అననురూపేతి ॥ బాలస్యయదక
శ్యకృత్యంతత్రప్రవర్తనంతవదయాలోనాచిత్మితిదైన్యాక్తిః - వ్యంగ్యార్థ
స్తు - అస్యమహీపతేఃప్రాణిపరాక్రమస్థానిలః॥ని॥హృత్స్థానిలేనిలేజీవెబతే

ప్రాణిపక్తితత్కతిరుద్రః - ఉవకంఠంకంఠ సమీపేసామీప్యేవ్యయా
 భావః-ప్రకాశ్యతే - ఏనంకంఠగతప్రాణంకరిప్యామీత్యర్థః-నకెవలంకం
 సమేవలనుచితకార్యేప్రవర్తయంతం-త్వామపీత్యాహ||తథాపీత్యాదినా
 గూఢోత్తరాలంకారః || చాలిశోయమితి || నిశిశావజ్ఞైపిచాలిశ ఇత్యమరః
 నిహత్యేతి|| చాలభావమాఖ్యంకైశవంచ||ని|| మూఖేభవకేపి చాల
 స్వాదిత్యమరః|| అతిశూరంకెశినంకువలయాపీడంచహతవతస్తవనచా
 ల్యంఇదానీంతుబాల్యమాగతంకెయంపంచనెతిభావః || ౭ || క్వేతి ||

రూపకృత్యేప్రవతనాతేనశుభావిభాతి || ౪ || ఉదంచ
 దైన్యయాప్యేవంఛాదితోత్సాహయాగీరా తస్యాశయ
 మజానానోచాలిశోయంసమాధవః || ౫ || తతః|| నిహత్య
 కేశినంశూరంబంధురంగంధనింధురమ్|| చాలభావప్రకా
 శస్తైచాలభావప్రకాశనమ్|| ౬ || ౫ || ఏవమీరయతిచాణూ
 రేభగవానపిచాధమిత్యభిధాయ నియుద్ధవిద్యాపారీణ ఇవ
 పరికలితకరతలాస్ఫులనశ్చవలమభిచచాలచాణూరంరౌహీ
 శేయోపిమ ప్రికమభ్యధావత్ || ౭ || ౬ || కాస్యాశిరీషకుసుమా
 రతనుఃకిశోరఃక్వాయంమహాభుజగభోగక రాశరూపః||ధర్మ
 వ్యతిక్రమమిమంపరివశ్యోస్యశ్రేయః||ధంభవతురాజకు
 లాధమస్య||౮||౫|| ఎవంఛింతాసంతానదంతురితాంతరంకె
 మనాగరికేషు||౯||౬||ఉద్భూతసింహారవముద్గతవీరవాదము
 త్యత్ప్రభ్రీమణమూహితరంధ్రమాగమ్ | సోత్స్సగం

ఘోరంభీషణంక రాశమున్నతం||ని||క రాశోదంతురైతుంకెఇత్యమరః-అత్ర
 యద్యపినాగరికనిష్ఠశోస్త్రాయీకఃకరుణారసోవ్యజ్యతే- తథావ్యయంనిరతి
 శయానందరూపంసహృదయైశ్చర్వ్యతే - తథాచాస్తంభగవతావిద్యానా
 ధేనః|| సుఖంవాదుఃఖంవానివిడయతు యూనోస్సహృదయైత్వమందానం
 చాత్మవరిణమతిపూణోరసభరఇతి- ఇతఃప్రభృతియావద్భగవదుపన
 యనోత్సవంకరుణారసోన్దైషః || ౯ || ఉద్భూతేతి|| ఉత్సగం వివక్షాభి

ముఖ్యైనధావనంఠ త్పాతముత్పతనమితిభేదోవగంతవ్యః - మృగంయుద్ధం
౧౦ || స్వేదాంబ్వితినిచాత్రభగవతఃకాతర్యకథనమనుచితమితివాచ్యం-త
స్యాతిమాయావితయాకాశీయమదనా వసర ఇవకంఠి త్కాలమాలోకక
హృదయశోనసాభంకౌశ్యల్యా భినయస్యచమత్కారకారిత్వాదైవమా

మిళదవక్రమణంసపాతం సోత్పాత మద్భుత తరంకుభ
మావిరాసీత్ || ౧౦||ప|| స్వేదాంబుజాలకపరీతముదీతకం
.వమాలోలలోచనమురుశ్వసనప్రచారమ్ | స్థానంవిలోల
దలకంముఖమస్య వీక్ష్యపాషాణ కకళహృదోపితదాద
యాద్రాః || ౧౧ || తతః || ప|| కించాలఇత్యవమతేకి
మువీరవాదైమాణాఃప్రమాదముదితఃఫలకాలవపః | ఇ
త్యాకలయ్య మధురాంగిరమస్యశౌరె రానందబంధురమ
భూర్ధృదయంజనానామ్ || ౧౨||౫||ఏవమభిధాయసచమ
తాకరముత్పత్యతదీయకరతలయగళమాలంబ్యభుజంగమ
మివవిహం గాధిపొదివిసముత్పాత్యపరిభ్రమ య్యవసుచిర
మతిమాత్ర యుయుకరసకలసంధి బంధమద్వీగ్యమాణరుధిర
ధారంచాణూరంమధురిపురణి వసుంధర మపాతయత్ ||
౧౩ || సంకషణోపిముష్టాముష్టిసావప్తంభంముష్టికమతి
నిస్తురముష్టి ప్రహారణసశరీరబంధమివకంస మనోరథంభూ
మావపాతయత్ || ౧౪ || ప|| చాణూరముష్టికాఘాతమఖ
సంపూతయేతతః | పూణాహూతిరఘాతూకటచ్చ
లస్తోసలవచ || ౧౫ || మల్లేఘపంచసుహతేఘసహావశి

లోకితవానితిధ్యయం||౧౧|| కిమితి||అత్ర శౌరేయత్సాహగిరంశుత్వాజనా
నాంహృదయమానిబదబంధురమభూచితిప్రాకరణికాథాదపిఅస్యకవెః
పూర్వోక్తసాధణ్లోకత్రయనూపానిరతితయరసాభివ్యంజికాంగిరమా
కన్యజనానాంసహృదయానాంహృదయమానందబంధురమభూదిత్యయవ
ర్థోమధురతతః ప్రతీయతే||౧౫||ప||స్వేదాంబుజాలకపరీతముదీతకం

హేమాక్షిస్సహభావశ్చైద్భాసతేజసరంజనమితలక్షణాత్ - రసాతలా ద్యుః
 లాత్ ॥౧౯॥ హాహాశబ్దఇతి ॥ ఏకత్ర హాహాతిశబ్దః - అన్యత్ర హాహాఖ్య గంధ
 ర్వశబ్దః - దివిషదాంప్రమోదై రితి హేతుః - దేవానాం ప్రమోదేనతిహాహ

ష్టే ధేర్వం చకంసన్యవతెరతనాత్ఫలాయమ్ | భేరిభ్వని
 గురుతరైజయజీవసాధువస్సేతిపౌర వచనైస్సమమావి
 రాసీత్ ॥ ౧౬ ॥ దుదాకంతేనగరాన్నిరస్యవృధుకౌనం
 దంబధానదుత్రంగోపాలాన్విధనాన్విధేహీ జహిమేతా
 తంసవత్పానుగమ్ | పాణానానకదుంకుభే హారగు
 ర్కార్యాయావినామిత్యథక్రోధాత్త్వగ్యరవంనివార్యన్యవతి
 భ్యుత్యాన్నిజానాదిశత్ ॥ ౧౭ ॥ ౫ ॥ ఎవమభిదధాన
 భోజాధిపేభగవానతిరోషణస్తరసా రసాత లాదుర్లమ్య
 మంచశిఖరమారూఢమెనంకేసరీవకరిణంకర గ్రాహఃకృహీ
 త్వానిపాత్యవసుమత్యామసోపరిగ్వియమవతత్ ॥ ౧౮ ॥
 ప॥ గణరాత్రీమసౌకంసశ్చింతారచితజాగరః॥ పరిశ్రాంత
 ఇవాశ్రాంతం దీఘునిద్రాముపాదదే ॥ ౧౯ ॥ తతః ॥ ప॥ హా
 హాశబ్దో భువిసమభవన్తానుషాణాంపిషానైహాహాశబ్దా
 దివిదివిషదామావిరాసీత్ప్రమోదైః | కంసంఖిన్నైరవనివ
 నితాలింగితో దర్శి మత్యైర్గీర్వాణైశ్చ త్రిదివలలనాశ్లిష్ట
 మూతీః ప్రహృష్టైః ॥ ౨౦ ॥ అథకంకముఖాన్ప్రార్పూర్షాన్
 కంససహోదరాన్ | హారిరాహువకంజూలాన్ వశుమా
 రమమారయత్ ॥ ౨౧ ॥ స్థానహీతత్ ॥ ఆయాంతునామయుధి
 కంకముఖాః పరాసుమే కామిష ప్రణయినః ప్రసమీత్యకం
 సమ్ | అభ్యుదావ ర్షినిహరావతిరోషణేతు తెషాంనితాంత

దయోగాయంతీతిభావః - అవనిరేవవనితా ॥ ౨౧ ॥ ఆయాంస్వితి ॥ యుధియుధై
 పరాసుమ్మతం - ఏ కామిషమేకభోగ్యవస్తుతస్ప్రీణయినః ఏక రాజ్య భోక్తార
 శ్చిత్వకః ॥ ౨ ॥ ఆమిషంత్యైస్త్రియాంనూంసే తధాస్యావచ్చేగ్యవస్తుసీతి

కేశవః || ౩ || ఏకామిష ప్రభవమేవసఖాదరాణామితిప్రబాధవరోద్రో
 దయోప్రయోగః - వ్యంగ్యాథకస్తు - కంకముఖాః కంకాది పషివిశేషాః -
 ఆయాంత్వతి - మాంసభక్షణాథకమితిభావః - హరౌసింహేజీవనాశా
 భక్త్యోశా ఆచస్కండురాగతాః - స్కందిగతితోషణయోః - క్రందనం
 రోదనం || ౨౩ || హానాధేతి || త్రిజగల్లలామేతి || నిశ్రేస్తభూషావుండ్రీశ్యం
 గవుచ్చదిహ్నాశ్యలింగిష్వితిలలామశబ్దాథోక్తాయాదవః - సురూషరూపః

మఫలాఖలుజీవితాశా || ౨౨ || గ || అధనిజనాథప్రమధనవార్తా
 విరావార్తాస్సంగతమనోగదాస్థలదంగదాస్తుదంగనాస్సగ
 భనమాదస్కండురాచస్రందురతికరుణమేవంవిలెపుశ్య ||

౨౩ || ప || హానాథహాప్రియతమతిత్రిజగల్లలామకస్తాది
 మామధిగతోసిదశామకస్తాత్ ! సీతఃప్రతాన్యయదివా
 సిసురూపరూపలోలాగ్నిరాత్తరతిభిస్సుగసుందరీధిః || ౨౪ ||

ఉద్యన్తానామ వని వనితాంత్యచ్చరతైరమితై రాలిం
 వ్యైనామనునయసిచిగంసైమభారాసుబంధాత్ | తాద్య
 యస్త్యంవిగహవిధురాంప్రీయసీంనెక్షసేమాంనాపిబూ

షేక్షతమశగణాంపాగినాథప్రసేద || ౨౫ || అపిమాం
 వతితాననాంస గాదనుసేతుంహీతవశ్యరాసశంకమ్ | స
 భవాత్ కుగరీవిరా వభంగ్యావిలపంతీమపిమాముపెత్తతే

కిమ్ || ౨౬ || హృదయంసత్యణాయమన్యతేమెసురనారీరపి
 లాలుపంప్రియాయామ్ | ఇతిశశ్యమదీర్ఘతర్వశస్త్యంసప్య

అతిసుందరః - ప్రేశంసాయాంరూపమ్ || ౩ || ప్రాప్తరూపసురూపాభిరూ
 పాబుధమనోజ్జయోరిత్యమగః || ౨౪ || ఉద్యతఇతి | ఉద్యక్మానః | స్త్రీ
 ణామిష్యాకృతఃకోపోమానాన్యాచంగినిప్రియెఇతిలక్షణో యస్యాస్యా
 తథోక్తా - అమితై రనభిమతైఃత్వద్విరితైః | అన్యత్రభూషాభారావహే
 రధమైః - తాద్యక్షితి - తథాభూషేరపిమయ్యురక్తఇత్యర్థః || ౨౬ ||
 హృదయమితి || ప్రియాయాంత్వయీతి శేషః - తద్వశః సురనారీరశః నె

తిశాకుః మృషాభామ్యేవైత్యధః || ౨౭ || కథమితి || త్రిపయావైధన్య
 కృతయాఅవసానమీహమానామరణం కామయమానాముధాకృతాసుజ
 తావ్యఖీకృతప్రాణా || ౨౮ || కారుణ్యేతి || వారాకరోజలనిధిః కమైః
 సమీరణోవాతః వాతెనసాగరఃక్షుభ్యతీతిభావః || ౩౦ || యదితి || రాజకు

షాభాషణచాతురీధురీణః || ౨౯ || కథమంకమపాస్యతేన
 శంకంత్రీపయాగభకగృహంధకారలీనా | దివసానవసా
 నమీహమానాప్రియనెష్యామి ముధాకృతాసుజాతా ||
 ౨౮ || X || ఏవమతివేలంవిలప్యసమీపవతికానంవాసుదేవమే
 వమవాదిషుః || ౨౯ || ప || కారుణ్యవారాకరధీకథంతే
 క్రూరప్రకారాయదివాతదాభూత్ | మదీయసాభాగ్య
 సమాపకేనసమీరణాకర్తృసమీరణేన || ౩౦ || యద్రాజకుం
 జరమనారతవైరిణంతేయుక్తంహరైవికరుణంస్యవధీఃకుభే
 తితస్యానిశంసహచరీవిధినాప్యవధ్యాక్రూరాగళస్తద
 భరాకిముపేక్షసేనః || ౩౧ || X || ఎవముపరచితనిజజీవితోప
 క్రోశంక్రోశంతీస్తదీయపాణిగృహీతీరాశ్వాస్యపితరా
 వపికారాగారాద్విమోచ్యయదునందనోపానందమవందే
 తామ్ || ౩౨ || ప || అంబేతితాతేతితయారుదారాంగీరంత
 దానీంపితరౌనిశమ్యసమాజ్ఞతాంమంక్షుచిరాయకారా
 గారానుసారాహితమార్తిభారమ్ || ౩౩ || X || తదనుముహు
 ముహూరాలింగ్యనిరంతరానందబాష్పాభిషేకేనకంసప
 రాసనదీక్షోసమాపకావభృథమివదధానాపితరౌమధుసూ
 దనౌమధురమిదమవాదీత్ || ౩౪ || ప || నచాలలీలాభిరనందయం

జరంమహారాజంజరాజంచహరిస్సింహశ్చగళస్తదభరానివృత్తగర్వాః -
 అన్యత్రకరణభావః - వ్రసిద్ధః - కిముపేక్షసఇతి - సింహః కరిణమెవహంతి నతు
 కరిణేమితి నాస్తీభునియమఇతిభావః || ౩౨ || అంబేతి | సమాజ్ఞతామత్యజ
 తాంకారాగారానుసారాహితంకారాగృహశ్రయణజన్యం || ౩౩ ||

౩౪ || ౩౫ || ప్రమోదయేదితి || యోచాలః-సుతనిర్విశేషః సుతసదృశస్స-
 స్వకృత్యైః స్వకీయచాలలీలాభిః విజాతీయమపిజనం ప్రమోదయేత్ - సజాతీ
 యజనంతుకిముతేతిభావః - లోకేనవవపురుషోత్తమస్సాస్త్రితస్యైవజ
 న్నసఫలమిత్యర్థః-మమతుస్స పితోరపినందనం నాస్తీత్యహేదాభా-
 గ్యమిత్యాహ-దూరేతి - వ్యంగ్యార్థః- విజాతీయమపిజనం సుతవద్యః
 ప్రమోదయేత్ సవలోకపురుషోత్తమః-ఽష్టభాగవాన్బాలస్సాస్త్రితస్వ

వాంసవారితో వావిపదాం ప్రవాహః | తనూజభావాన్
 మకింతుహంతవిముక్తిమాత్రం ఫలతామయాసీత్ || ౩౫ ||

ప్రమోదయేద్యస్సుతనిర్విశేషో జనం విజాతీయమపి స్వకృ
 త్యైః | చాలస్సలూకపురుషోత్తమస్యాద్దూరేస్వపితోరపి
 నందనం మే || ౩౬ || భాషితే మధురైః స్యతత్త్వసంస్క
 షేరపి | లోకానుకారిభిర్ముక్తం మోహితౌపితరావతి ||

౩౭ || ౪ || తదనుయదూనామవనిపరిగ్రహేయయాతిశాప
 మంతరాయమావేద్యమాతామహముగ్రసేనంసానున
 యమురరీకృతరాజ్యభారమారచయ్యనందగోపమపిసప్రా
 ధానంవ్రజం ప్రభావ్యయదుకులపురోధసాగగేణవసు
 దేవనిదేశానుపరచితోపనయసంసాకారౌయదుకుమారౌ
 వ్యరోచెతామ్ || ౩౮ || ప || యంబ్రహ్మచర్యాన్నిజసూ
 త్రలభాత్ప్రాగేవగోపవీమదాంగసంగాత్ | భేజైగ్రహ
 ణ్ణాశ్రమమెషశౌరిస్సవీషవాత్స్యాయనసూత్రసిద్ధః || ౩౯ ||

నుమిత్యర్థః-నకేవలమేతావద్దూరతస్థితైవస్వపితరావద్యనందయమి
 త్యాహ-దూరేతి - స్థితైశిశేషః తత్సనర్వంకషేః తత్త్వమమస్పృశ్శిః ||
 ౩౯ || యమితి || నిజసూత్రలభాదితి-కృష్ణస్యక్షత్రియత్వైవనాతికతవ్యతాబా
 ధకకల్పసూత్రసద్భావాదితిభావః-వాత్స్యాయనసూత్రాణి కామశాస్త్ర
 మూలభూతాని తత్సిద్ధః సూత్రసిద్ధో ధాన్యమాణమితిభావః- అత్రేకవ
 నయనా త్పూర్వమేవగృహస్థాశ్రమే సూత్రత్వసాజాత్యాద్యాత్స్యాయన

సూక్ష్మోష్ణవ మాణత్వకల్పనంశవమ త్కారకారీతనిబ్ధవమాణాలంకారః॥
 ౫౧॥ నాభూ త్తద్ధాసీకేతి॥ యతో వాచానివ ర్తంత ఇతిశ్చు తెరితిభావః॥
 ౫౦॥ క్షేపితి వదక ముక్తిభిఃవదైః క్రమణం త్ర యాణాంప దానామగ్ని
 మేవత్యాదీనాం క్రమకథనంచ॥ ౫॥ విధురితి॥ విధుర్విష్ణోచంద్ర మసీత్య
 మరః॥ అత్ర వ్యంగ్యార్థఃస్పష్టః॥ ౪౩॥ ఉద్వేగురుదరేతి-అత్ర గురుపు త్రైసము

అథో మునులా వానమా సాద్యయ మనందనాః | వెదాకజ
 గృహతుజాతు నాభూ త్తద్ధా సీకాశ్చుతిః॥ ౪౦॥ క్షిపా
 గేన్నుక్తిక్షాగేభూన్న పద క్రమకౌశలమ్ | ఖ్యాతీస్తథాపిత
 ప్లాస్థినీ డ్రివదక మమా త్ర తిః॥ ౪౧॥ గ॥ అతచతుష్టప్యేవా
 పరాచామధి గతనకలకలాకలాపాః యం భవ వానభవతే ॥
 ౫౨॥ స విధు రేషచతుష్టప్యాదినానాంసకలాకలాః | పుషో
 మసతథా ప్లాస్థినీ దానా మప చయః కథమ్ ॥ ౪౩ ॥
 గ॥ తదనుయమనందనాపువస్వయ దగ విలీనసజతనయవ
 చానరూపగురుచక్రేణా కాంక్షిణా పారి కాం ప్రిణాగమీతి
 తోగురుణావరుణాలయమజతామ్॥ ౪౪ ॥ తత్రచసనం
 భ్రమమహా చితోభ్యచనాదుద్వేతఃకమపిజులచ రంపం
 చజనా భిధానం యూతుధానం శంభరూప ధారిణంత
 గవసారిణమువ లభ్యసలీలంసలిలమవ గాహ్యత మేనమాత
 క్షచతదుబరమంతే రోగురుతనయమవశ్యం తావాదాయ
 తదంగవంశవంశంభంసంయమినినామకంశమన నగరమగ

శ్రీపా నార్థంగతఃబలబంతు నాభిక్షీతగ్రితక ధానుసంధే యా-వరుణాలయ
 మ్మోఽలభ్యహ త్యా॥ ౪౫॥ అథైః॥ కాలవశాత్-యమాధీన తాంనిర్వప్యే
 త్కల్పానాంపిపంచమీ॥ ౫॥ త్రివర్షధీ నైవకోవాంధావ భు త్యా ధీనతామనాభి
 త్కల్పానాం- గః - ద్విజాత్త బ్రమువనియ అరీయ- వ్యంగ్యార్థస్తు - కాలవశాత్
 త్కల్పమా స్త్యానికాలవశాత్ ద్విజాత్త బ్రమువనియ ఉపనయనాభ్య సంసా-రే
 ముంసస్మ త్యగుః వేఆచికత్ - అన్యాయనాగరిగురుకులేష్టావయామా సేత్య

ర్థః - ద్విత్వీయమేవేతి - ఉపనయనంద్విత్వీయంజనైతిహివైదికస్థితిః॥ ౪౬॥ శాల
తమితి ॥ నప్యమిత్యర్థః - భూమిస్పృశంభూభాజం - మాయాశ్రయభ
చిలఘటితఘటసావటియసీహిమా యోతిభావః-విధింసప్రేక్షారమతీత్కడల్లబ
ఘృవతఃనూనఃప్రమృరపినియామకఇత్యర్థః - పరాధృతౌల్యాత్ పతోశ

మతామ్ ॥ ౪౫ ॥ పా అథకాల వశాచ్చౌచిరుజనీయద్విజా
త్తజమ్ అదీశద్దురవెజనత్తద్ద్విత్వీయమివాభవత్ ॥ ౪౬॥
శాంతంమహీసురసుతంవపుషైవతేనభూమిస్పృశంమఘరి
పుర్వ్యధితాద్భతంతత్ ॥ మాయాశ్రయోవిధిమతీత్కడ
వతఃనూనోయద్వాసకీన్నవిదధాతు పరాధఃతౌల్యా
త్ ॥ ౪౬॥ ౧॥ అథకదాచిదస్తిప్రాప్తినామభిరుగ్రసేనసుత
దారై రభినవవిధవాపదవిధురైరుబౌద్ధితోజరాసంధాభి
ధానోమగధాధిపతీర్తఘటాసగరవంజురుణత్ ॥ ౪౭॥ పా
ద్వారంపూర్వముపారుధక ఓతి భృతస్సాశ్వా దయోద
పీఠంవిద్యాద్యాఅపివశ్చేమందుగ్రిమముఖా శ్శీఘ్రం శకున్యా
దయఃకల్పాంతోద్యదఖండఖండ చరశువోద్దామధకాకా
ధ్వనిభాత్రాడింపిమడం బరొనివిడం బ్రవ్హండభాండం
వ్యధుః ॥ ౪౮॥ సపదిపిదితోదంతోనదు తోయదురదనమా
సాదితస్యందనాయదుసందనౌకృతకర్మసాత్మికీముఖానా
దిశ్యనగరంత్రాయైసమధిగతవి విధాయుధా వాయోధనా
యతదుత్తరవ్యాపారసరయంనిరయా తాం ॥ ౪౯ ॥ పా ॥ ఉద్ధౌ
శంఖమధావధీరితతిపుశ్శౌగిర్ధరాంఘూర్ణయత్ లోకానా
కులయత్ ఘనాన్విఘటయత్ సృగ్నీభృతీః పాతయత్ నిన్ది

కారార్థం-వ్యంగ్యాధః-స్తు-శాంతంశమవ) ధాసంభూమిస్పృశంవైశ్యం ॥
ని॥ వైశ్యాభూమిస్పృశావిశేషత్యనురః-విప్రంవైశ్యమఃరోదిత్యర్థః-మాయా
శ్రయఃకపటవిధిం శాస్త్రురుతీత్కడల్లంఘృవతఃనూనఃపరాధఃపరధస్స
ఓపటిదురాచారఃపరిధస్సలీలుపశ్చేకేంకం నకుర్యాతి భావః-పరణంపా)

కారం॥ని॥ప్రాకారోవరణస్సాలగ్నత్యమరః॥ ద్వారమిరి॥ఉపారుధస్మితిగిరి
 త్వాదత్ ॥౫౦॥దధావితి॥నాలాకయత్ప్రత్యతగతి॥సింహస్యవశ్చాదవలోక
 సంప్రసిద్ధం॥౫౧॥స్థానైగతిమిత్రాంగంసుహృచ్ఛరీరంరవిమండలం॥ని॥
 మిత్రంసుహృదిమిత్రోకైగతివిశ్వః॥౫॥ద్వావిమాపురుషేలోకేసూర్యమం
 డలభేనా-పరివ్రాడ్యాగయక్తశ్చరణేచాభిముఖోహతగతిస్తరణాత్ - తెన
 యుధైనసంఘషీకలహూస్తుఖః - అరిభూభృద్గణః ఉపయమంయమసమీ
 పంప్రతివద్యతాంభజతాంయుక్తమేతదిత్యర్థః-వశ్యైదివ్యవధూగణౌప్య

న్నాచృతధానిశమ్యమగధాధీశస్యహృత్రంధరాచ్ఛిత్రం
 ధైగ్యహరిస్తదానిరగమన్నాలాకయైవ్యవృతః॥౫౧॥౫॥
 తదనుసమవద్యతవివిధంయశోధనమాయోధనమ్ ॥ ౫౧॥త
 థాహీ॥వ॥స్థానైవైరివిదారణాయయదభూదాయోధనం
 శాక్తి-ణోయన్తిత్రాంగవిదారణాయచ పునశ్చిత్రంత
 చాలత్యుతే | సంఘషీ-ప్రతివద్యతాముపయమంతేనారి
 భూభృద్గణఃవశ్యైదివ్యవధూగణౌప్యవయమం తెనైవవి
 త్రంత్వీవమ్॥౫౩॥ యుధైతత్రసముద్ధతోయదుపతిఃకాలా
 గ్నిరుద్రాకృతిస్తైనేజ్యావిరహంనధన్వసువరంధన్విష్వరా
 తిష్వపివంశంకెవలమాచ్ఛిదన్నధనుషఃకుంద్రీతీశామపి
 స్వంచక్రంవరమగ్రహీన్నకుపితోవైరిశ్వరాణామపి ॥

వయమంయమసమీపమేతీతివిరోధః - ఉపయమంవివాహమేతివిపరిహారః-
 పారుషలాభవపహివివాహాగ్నతభావః - అత్రహారైశ్శత్రుషుమిత్రైసుచసా
 మ్నైనవతనాత్తుల్యయోగితావిశేషోలంకారః॥ని॥హితాహితేవృత్తితౌల్య
 మపరాతుల్యయోగితేతిలక్షణాత్ ॥ ౫౩॥యుధైగతి॥జ్యావిరహంమార్త్యచ్ఛేద
 సంభూవియోగంచ॥ని॥జ్యామార్త్యమాతృభూమిషీతిభాస్కరః-వంశమతి-
 వెణుంసంఘంచ॥ని॥వంశోవేణోకులేగర్వగ్నతివిశ్వః-ఆచ్ఛిదతి-ఇరిత్వాదత్
 తోకేశబ్రహ్మపట్టిబహువచనం-చక్రమితి-సుదత్త-సంరాష్ట్రంచ-అత్రసము
 చ్చయాలంకారః॥ ౫౪ ॥ భానుమితి ॥ ఆయావనైరితికరణేత్యతీయాతేజో

భానుఃప్రతాపరవిః-అఖండితఇతి-పరకీయగృహభంజనోనస్వగృహప్రభకర
 ణవదితిభావః-అవర్ణ్యతవర్ధితః-రాజమండలంస్యవగణంచంద్రమండలంచ॥
 ౧॥ రాజామృగాంకెత్త్రయైస్యవఇత్యమః-జగతాంహితేహేతురితికథంగీ
 యతఇత్యన్వయః-జగద్ధితైష్టికధమస్యకీర్తిరితిభావః॥౫౫॥ తదన్వితీఅభిధా
 వమానమితి-విస్తరేణవ్యాఖ్యాతమేతద్దీప్తియవిలాసే ॥ ౫౬॥ కిమితిహరే

౫౪ ॥ ప ॥ భానుంఖండితమారచయ్యువిధైరాయోధనై
 మాఁయినాతేజోభానుగఖండితోవిరచితస్వవైశ్యవకం
 సారిణాస్యస్యావధ్యకాతరాజమండలమపిభిత్వాయశ
 క్ష్యంద్రమాణ్యంస్వాఫ్శవఃః కథంసజగతాంహెతుర్ద్వి
 తేఃయతే॥౫౫॥ ॥ తదనుచైవ్యచగధాధిపావభిధావమా
 నంమఘసూచనం మగధాధిపతరుద్ధతమేవ మధ్యధాత్ ॥
 ౫౬ ॥ ప ॥ కిం రాజసింహస్యమమాగ్రితోస్యహరేతవైత
 స్త్వవనంచకాస్తు | సమక్షికాభ్యంకిమువాలహస్తసంచాల
 సంస్వావయవనాయ ॥ ౫౭ ॥ ॥ ఎచంసపరివాదవీర
 వాదమేనమతరోషణోభగవానవాదీత్ ॥ ౫౮ ॥ ప ॥ నిభిక
 న్నంశశశశ్శతైస్తవవపుబాఁతైమఁదైయః పునస్సంధా
 న్యశ్యచిరాజ్జరేతికుమతేమైనాం దురాశాంకృధాఃసోకా
 మార్యపిపాలనంతవపరాశక్తివిధాతుం క్షమాప్రాణ
 స్సాన్వైత్ప్రతావలంబినిభవత్కాకృష్ణవత్కాశ్రయాత్ ॥

కపె ॥ ౧ ॥ శుకాహికపిభకేషుహారి నైఃత్యమః - చాలహస్తఃపుచ్చంఅగ్గక
 హస్తశ్చనెతికాకుః॥ ౧ ॥ పుచ్చస్త్రీలూమలాంగూలెవాలహస్తశ్చవాలధి
 రిత్త్యమః॥ ౫౮ ॥ నిచ్చిన్నమితి | జరారాక్షసేవాధకంచ-మాకృధాఇతి -
 ద్వైధాచ్చిన్నవైశ్యవఘటసేజరాయాశ్చక్తిః- నతుశతధాచ్చిన్నకేతిభావః
 యచ్చామయాచ్చిన్నంజగఘటయితుంవిభేతీతిభావః-కౌమారీస్య-ంచనం
 బంధీశక్తిరాయుధవిశేషః అస్యత్రకౌమారీశక్తిర్యావనబలం- యావనశ
 క్తిరేవత్వాంరకీతుమశక్తాకిముతజరేతిధ్యః-త్యూతావలంబినిధనుధాఁరి
 ణీనిధమోనాత్యూతాస్త్రీయూంఅస్త్రీయూచాపధనుషావితివైషయంతి

కృష్ణవృత్తాశ్రయః కృష్ణేణసహకలహః - ఏవంహిలోకేప్రయుంజంతేతే
 నసహకలహంమాకుర్వీతివక్తవ్యేతస్యవత్తేనానగచ్ఛేతి-అన్యత్రేత్యణతా
 త్యణత్వం తదవలంబినిత్యణిత్యణః - ఆకృష్ణవత్తాశ్రయాదగ్నిసంప
 క్షేపర్యంతం ప్రాణిశ్చక్తిస్సాస్యదితిః॥నిఃస్ఫూస్థానిలేనిలజీవెబలె ప్రాణిఃప్ర

౫౯ || ౫ || ఏవమభిదధానామధుసూదనమగధాధిపావ
 నాలత్యుశరసంధానమోక్ష మతివెలవకస్పరజయాకాంక్ష
 మమందభుజ క్రాశలంకల హాలాలసేనతా పసేనాప్యనను
 భూతపూర్వమాదాధిత సురాసురం సమరం సమరచయ
 తామ్ || ౬౦ || అభవిగతరథంద్రోతమపిహాలాయుధేనమగ
 ధాధిభమవత్ర) పానమితానసంకార్యగౌర వెణకరుణయే
 వమోచయిత్వామధురిపురధిమధురానగరమగమత్ || ౬౧ ||
 ఏవంసప్రదశకృత్వః కృత్వాసమరాపదాన మష్టాదశసం
 గ్రామకామేసతిమగధాధిపేనారబప్రచోదితోజవనోయ
 వనోమధురానగరముపగమ్యమధుసూదనమాహవాయూ
 హ్వయత || ౬౨ || యదుపతిరపివిదితోదంతస్సముపస్థితమ
 తివిషమమితిసమ్మంత్య్రమంత్రీభిస్స్వజనగోపనాయమధ్యే
 సముద్రోవిశ్వకమణాద్వాదశయోజనాయామంద్వార
 కాభిధానంపురమతిరుచిరమచీకరత్ || ౬౩ || నిధాయచత
 త్రీసలిదుగేనిజదాయాదాన్యాదవాక్ యదునాయక
 స్సరౌహిణేయేన సహసంగ్రామ కామనయానగరాన్నిర
 గాత్ || ౬౪ || ఆగతంచతమేనంనారదోదిత రూపధేయ
 సంవాదాదరవిందనాభమవధాగ్యయవసస్సోత్కంఠమువ

కీర్తితేతతిరుద్రః || ౬౧ || ఏవమితి || ఆహవాయూహ్వయతేతి-స్పర్థాయామా
 జిత్రత్యాత్మనైవదం || ౬౨ || యదుపతిరితి || మధ్యేసముద్రమితి-పారెమధ్యేష
 స్త్ర్యావెత్యవ్యయాభావః || ౬౪ || ఆగతిమితి || రూపధేయసంవాదాద్రూప
 సామ్యుత్-భాగరూపసామ్యోధ్యయప్రత్యయోవ్యాకృతిస్వార్థే ధే

యప్త్యయః || ౬౫ || భగవానితి చ పలంశీఘ్రి || ౬౬ || నభితి | పాదఘాతమ
వధీత్ పాదేన జఘానేత్యథః - కరణేహనభితిః ముత్ || ౬౭ || అభవం వభిక్ష్ణో
కైస్త్రాతి - గుణానిత్యాదిభిః || త్వయి అనిశమనతః కాలత్రయే వ్యవిద్యమా
నానపరమాథాని త్యథః గుణాన్ సత్యకామత్వాదీనారోవ్యస్తోత్య
ఘస్తోత్రం కుర్వాణేషుకృపా ఆస్తీతి శేషః అననత్వమింద్రస్త్వం చంద్ర
భిత్వా ద్యత్యంతాసంభావితేషు వాచాట చాటు వాదేష్యసు రజ్యసభితినిం
కంతమవజగాహే || ౬౫ || భగవానపిచ పలమబలభవ
లాయమానస్తమేన మనుధావమాన మనయ వేదినమన
యదవనీధరకందరాంతం మంతరధాత్ || ౬౬ || సప్తమదు
మనీషస్త్రగ్రికందరాంతరాశేమాం ధాత్యతనయమై
త్వోకమసురసంగరసంగతప్రమాపనయనాయత్రిదశాధీశ
నిదేశతశ్చయాశుంభవతుభవతోని ద్రాభంగమోక్షభక్త్య
సాదితీసమాసాదితవరం రాజషిః ముచుకుం దాభిధానం
ముకుం దధియాసకోభం పాదఘాతమవధీత్ || ౬౭ ||
సోపినముపజాతజాగరస్సమృతాయన ర్వాసుదిక్షుచక్షుర్వి
షీవన్నషీ పాతేనైవపురోవతిః సంభస్య సాద్విధాయ కిమి
దమస్థానే సముపస్థితమితి చింతయన్ వశ్చాదుప విప్లమక్షీ
ణమహిమానమధోక్షజమదాక్షీదస్త్రాషీచ్ఛ || ౬౮ || తథా
హి || ప || గుణానారోవ్యత్వయ్యనిశచ సతస్తోత్యఘకృపా
దాచవ్యభ్యతే - లోకే మత్తః పరతరం మమ తక్రొప్తం అన్యద్వస్తునాస్తీతిస్వ
స్తుతిః స్వస్వరూపకథనమపి అస్తీతి గమ్యతే - అహమభిలాతిశయీమదుపాస
నయైవ కైవల్యం నతుక్షుద్ర దేవతోపాసనీయేతి హితముపదిశసీత్యర్థః || ౬౯ || మ
త్తః పరతరం నాన్యత్క్రించ దస్తీధరం జయేతి వచనాదితి భావః - అనేన చ ఆత్మ
శ్లాఘాయాపంవికత్తనం వ్యభ్యతే - తవ సర్వం వచః ఆనంతవేచయాపందూరం వ
రిచయాచ్ఛిరనిదిధ్యాసనాదిత్యథః - మిథ్యాభవతికతకరైః బన్యాయేన కలు
షంబ్రహ్మనిమః లీకృత్య స్వయమసి మిథ్యాభవతీత్యథః - అననచ నవీ

నాసాంసత్యవాదీవప్రతీయసే పరిచయే నతుమృషాభాషీతి నిశ్చేయస ఇతి
 నిందాచవ్యజ్యోతే - తదపిదుషీకారకారణేసత్యపీఠ్యథాః - తెననిరహంకా
 రఇతియశోరాశిఃసతుయతిఁచిద్యత ఇత్యథాః - చిత్రమితి - పుణ్యైర్వ
 శోలభ్యత ఇతిన్యాయాదితిభావః || ౬౯ || ఇయమితి || ఇయంలసతీమిథ్యా
 భూతాతవప్రియా ప్రేయసీ వదనపాయినీ మాయాత్వామాక్రమ్యతవ
 త్యభిదాబుద్ధింవైసతబుద్ధింప్రధయతువిభేదజనకేజ్ఞానఇతివచనాదితిభావః
 సజాతీయాః చెతనత్వేన బ్రహ్మసజాతీయాః జీవాః భవద్వైశ్చవిము
 ఖాః మోక్షపరాజ్ఞుఖానిత్యథాః - రచయతునహిజానవదందుఃఖమక
 శ్లోచితుమహాతీతిన్యాయేన తేనైతదుభయమపి శోచనీయమితిభావః - త
 హిం కిం శోచనీయమిత్యాశయే నాహ - భవానా సై నోవై త్యపీ

సలాకైన్యన్తతఃపరతఃమితిస్వస్తుతిరపి |వచస్స్వమిథ్యా
 తవభవతిదురంపరిచయాద్యశోరాశిస్సిత్రంతదపినిరహం
 కారఇతితే|| ౬౯ || ఇయంత్యామాక్రమ్యప్రయతుభిదా
 బుద్ధిమసతీ సజాతీయాః జీవాః రచయతుభవద్వైశ్చవిము
 ఖాః |భవానా సై నోవై త్యైవిశయముస్పాదయతియంపి

యం విశయం సంశయముత్పాదయతి సంశయాభావేఽపి త్యాదికం
 సకత్వకబుద్ధ్యాద్యనుమానం నావతరే దితిభావః - తం సంశయమ
 పహర - ఆయ మేవామితో లాభః జగదీశ్వరోస్తీతి నిశ్చయమాత్రే
 ణ పాప నివృత్తిసద్భావాదితి భావః - తదుక్త మభియుక్తైః || ౭౦ || పరో
 ఊంబ్రహ్మవిజ్ఞానంశాబ్దం దేశికపూర్వకం-బుద్ధిపూర్వకతంపాపంకృత్సం
 దహాతవస్త్వివచతి - వ్యంగ్యస్త- ఇయంలసనీదుష్టాతవప్రియాప్రియసీ
 మాయాత్వామాక్రమ్యతవత్యభిదాభేదోవిభాగఇతి యావత్ తత్రబు
 ధిమిచ్ఛాంప్రధయతువైస్సహస్థైయంలసవాభ్యాంస్పృశగవక్తాతవ్యమితి
 బోధయత్వైత్యథాః - సజాతీయాః జీవాః సుహృదఇత్యర్థః - భవద్వైశ్చ
 విముఖాః రచయతుతదకనభత్సనాదిభిరుచ్ఛటయత్వైత్యర్థః - సజాతి
 యానామేవమకస్థాయాంవిజాతీయానాంప్రసంకాకథతభావః - భవానా

నైనోవేత్త్యపీయంవిశయముత్పాదయతిఇతరైగృహస్యదుష్పృశ్యైశ్చైవ
 తవచబహిరాగమనాభావనహేతునాకీమియం కూ)రావతిమపిజఘానైతి
 సంశయముత్పాదయతీత్యర్థః - తంసంశయమపహారతదాజ్ఞయానగరదగ్గు
 నాదివ్యాజైనవాకదాచిద్బహిరాగత్యజీవామ్యహమితిజ్ఞాపయెత్త్యర్థః-అయ
 మమితోలాభఃఉచ్చాటనైతావదస్తాకంసహానిః || ఆహారస్వప్నజంటూ
 నాంజన్మనాసహజాయతఇతిన్యాయైనఅన్యత్రాపిజీవనసంభవాత్ ఈద్య
 శీహస్తగతస్యతవజీవనమేవాస్తాకంమహాకలాభఇత్యర్థః|| ౬౦ || బధ్యేతి||
 తనుభృతఃశరీరిణఃసుప్తస్త్రిభిగుణైఃబాధ్వాసత్వాదిగుణపరవశాన్యత్వై
 త్యర్థః - వశ్యాత్సాంసారికమఃఖ్యతనిర్వేదానంతరమిశ్యర్థః - మిశ్రత్
 సంభవత్ వేదనంసర్వధాపరమేశ్వరఃశుణ్డికణీయఇత్యైవంయాపంజ్ఞానం
 యేషాంతాకథోక్తాకాతపవదీనంసూంపరిపాలయపాహీతి ముక్త్యా

యామాయాస్తాకంతమపహరలాభోయమమితః || ౬౦ ||

బధ్యాసుపుగుణైఃస్త్రిభిస్తనుభృతఃవశ్యాన్విశ ద్వేదనాకాదీ
 నంపాలయపాహీమామితిముహుముక్త్యాశయాకోశ
 తః | ముక్తాజీవతపవయద్వితనుషేలాభస్సనవామ్యతేయ

శయాముహుఃకోశతఃఉచ్చైస్తువతఇత్యర్థః - తాకతనుభృతఃజీవతప
 వముక్తాన్వితనుషే - జీవన్ముక్తిందదాసీత్యర్థః - ఇతియత్స ఏవలాభః
 విధేయప్రాధానాత్పున్లింగనిదేశః-పరమానందావిభావాజ్జీవన్ముక్తి
 రైవలాభఇత్యర్థః - అంతదేహానాశానంతరం దుగైదులకభే అమృ
 తేమోక్షేపునఃపాతయతీయత్ విదేహకైవల్యం దదాసీతియదిత్యర్థః-
 తత్ శోకాయన- ఆత్యంతిశోకనివృత్త్యర్థమిత్యర్థః - జీవన్ముక్తిద
 శాయాంతుస్త్రిపాసాదిదుఃఖలశానుస్మత్తిస్త దేహవ్యపాయేతు దుఃఖ
 న్యాత్యంతిక నివృత్తిఫలవతీతిమహానయంలాభఇతిభావః - వ్యంగాఫణ
 స్తు - స్త్రిభిగుణైః రజ్జుభిః సుప్తదృఢంతనుభృతోబధ్యా వశ్యాన్విశద్వే
 దనాకృత్య బంధనోత్పన్నవ్యధాకా అతపవ దీనంసూం పరిపాలయ
 పాహీతి ముహుముక్త్యాశయాబంధవిమోక్షవాంఛయాకోశతః ఉ

చైర్వ్యలపతః తాన్ జీవతపవముక్త్యాత్మనుషే - ఇతియత్సవలభ
 యావన్తరణమాబధ్వాజీవనదశాయాంమోచనంలాభవేత్యధఃః-అం
 మోచనానంతరందుర్గేఅమృతేఉదకేపాతయసీతియక్తతన్నశౌకాయనన్యో
 మరణాదితిభావః || ౭౧ || కల్యాణమితి || యతో యస్తాత్కారణాత్త్వ
 అనంతమమితంకల్యాణంచదానంద లక్షణంఆత్మవశయైస్వవశంపర్వ
 అవిద్యానావృతత్వాదితిభావఃజీవేభ్యస్తు-అసారాన్విఖ్యాతాద్రిదూషిత
 న్యైలక్ష్యాఘ్నాః-ఆపాతమనోరమాన్ మనోసూరవదవభాసమానాన్కనక
 లతికావాకిమబలెత్యాది కావ్యాదితిభావః - పంచకోశాసన్నమయ ప్రాణ
 మయమనోమయ విజ్ఞానమయానందమయ కోశాన్దదత్ ప్రయచ్ఛ్నా
 భ్యస్తాచ్ఛతురితినుప్పత్రిషెధః-ఆతవమోహయైజీవాన్వ్యభజధాః-వి
 భద్రానకృధాః త్వమెవజీవరూపెణవిభక్తిఘృతిత్యధః-భేదస్యానాదిన్వే

ద్దుగేపునరేవపాతయసి తానంతెనశౌకాయితత్ || ౭౧ || క
 ల్యాణంత్యచునంతమాత్మవశయైకోశాససారాన్దత్త్వం
 చాపాతమనోరమాన్వ్యభజధాజీవాన్వితోమోహయై |

త శ్చైమాయినమాకలయ్యసుచి రాత్వామైక్య కామాత్మనః

షీక్ష్వరా శ్రిత మాయాధీనత్వా దీశ్వరకర్తృకత్వవ్యవదేశ ఇతి ధ్యే
 యం-తత్తస్తాత్కారణాత్ తేజీవాః సుచిరాదనేకజన్మభిః మాయినం మా
 యాశ్రయంత్యామాకలయ్యపాతతః ప్రతిపద్యైత్యధః - పురరైక్యకా
 మాస్సంతః అనశనాదిభిఃఆదిశద్దేనతమేతం వెచానువచనేనెఘ్రితగతా
 నాయజ్ఞదానాదీనాంసంగ్రహఃపుత్రిహితైన్యాన్యైస్సతుస్తుకైరి
 త్యధః || ౭ || దుస్తకాత్పుపిరమ్యతాంశ్రితిమతస్తకోనుసంధీయతా
 మితిభగవత్పాదవచనాత్-ఖిద్యంతేకీశ్యంతికేయంకలావిద్యేతపరమార్థః-
 వ్యంగ్యాధఃస్తు-యితఃత్వంఅనంతకవ్యాణంసువణం || ౭ || కల్యాణంమంగ
 శేన్వయా-ఇతిభాసగ్రంః- ఆత్మవశయన్నపహరణాసారానంతస్సాగరహీ
 తాన్సువణస్యస్వస్యాపిత్వయైవావహృతత్వాదితిభావః-ఆపాతమనో
 రమాన్పెటికాదిబహుళతయానిస్సీమద్రవిణగధః త్వేనపరికృత్యమానాని

త్యథః :- కొకాధనగృహణిదదత్ప్రయచ్ఛా - అతవమోహాయోజీవా
 న్భ్రాతృజీవానిత్యథః - వ్యభజధాః తత్తస్మాత్తైభ్యాత్వ జీవాస్సుచీరా
 త్వాం మాయినంవంచ కమాకల య్యజ్ఞాత్వావికృతామాస్సంస్కృజ్జీవా
 మాస్సంతః - అనంతకల్యాణలాభాథమితిభావః - ఆనశనాదిభిః ఆది శబ్దైశ్చ
 నిరౌధదాదిద్ర్యప్రకటనాదయోగ్యహ్యంతే - శ్చుతిహితైః శ్చోత్రీసుతైః
 ఉపవన్నతయా ప్రతీయమానైరిత్యథః :- న్యాయైశ్చభిద్యంతేకేయంకలాకి
 మిదంచాతుర్యమిత్యథః || ౧౨ || సంత ఇతి || సంతఃత్వాంత్రివిక్రమ
 ఇతిజ్ఞాత్వాపియత్కించదవకాశప్రదానైభిః పాదప్రసారణన్యాయేన స
 రాస్వక్రమణశీలఇతిజ్ఞాత్వాపీత్యథః - హృదయేకింకుర్వతే - కిమథంస్థాప
 యంతి - యుక్తంచైతదిత్యాహ - యద్వా - అవిద్యయావిస్తారిత స్వాత్మ
 భిద్యంతేననశనాదిభిః శ్చుతిహితైర్న్యాయైశ్చకేయంకలా||
 ౧౨ || సంతత్వం హృదయేత్రివిక్రమఇతిజ్ఞాత్వాపికింకుర్వ
 తేయద్వా నూనమిద్యయా కిమహితం విస్తారిత స్వాత్మ
 నామ్ | పా) గాక్రీమ్యహృదేవతత్త్రిచవశేస్వంతదాత్మా
 ననుప్యాత్మస్యేవనిపాత్యతేషుయదహేనానామాకృతీలుంప

నామావృకస్వయాపాణాంకిమహితంశ్వచ్ఛరణధ్యానాదన్యత్కించాహీ
 తమిత్యథః - అన్యత్రీఅవిద్యయా అజ్ఞానేనవిస్తారిత స్వాత్మనాంమత్తానా
 మిత్యథః - కిమహితంహితాహితజ్ఞానంమత్తానాంకుతఇత్యథః - త
 స్యేదంకమణః ఫలమిత్యాహ - పా)క్రమ్యదేవక్రమ్యధ్యానబలాత్త్వ
 నఃపరమేశ్వరైకతానందంభవతీతిపరమాథః - హృదయరూపమవకాశం
 కంచిత్యా-లంత మైతిదత్తమసిస్వవశీకృత్యైత్యపివ్యజ్యతేతత్త్రిహృదయేచవశే
 అధీనేనతస్వం తదాత్మానమపి ఆత్మనిస్వస్తి న్నైవం నిపాత్య స్వసాయం
 జ్యందత్వైత్యథః - స్వరూపమేవాపహృత్యైతిచవ్యజ్యతే - తేషునామాకృతీనా
 మరూపేలుంపసిః || తథావిద్వాన్నామరూపాద్విముక్తః - వరాత్పరంప్ర
 రుషముపైతిదివ్యమితిశ్చుతైరితిభావః - యథానామాపినశ్చాయతేతథా
 సమూలమున్నులయానాసేతిచవ్యజ్యతే || ౧౩ || అపాణిరితి|| అపా

జేషాద్జననాగృహీతావశ్యత్యవతుస్సశృణోత్యకణఙ్గితఘృతిరత్రాసు
 సంధేయా-ప్రాచఃపూర్వదిగాశ్రితస్యతవలౌకనవరఃదోష్టా ప్రోత్యద్భ్ర
 తివిరోధః- ప్రాచఃపురాణస్యతవదోష్టాప్రోత్యక్ జ్ఞానచతురితివరిహఃః-
 నవిదిత ఇతి-కతకరిక్తః - సకమక ప్యాస్యస్యకమకవివఙ్ఖాభావెనాకమక

సి || ౧౩ || అపాణి గృక ఙ్ఘోసిత్యరితమవ దోధావసివి
 దృప్తివశ్యస్యశోత్రోత్సవణవటుగాలోకనవరః| తవ
 ప్రాచఃప్ర త్యద్భ్రగితికఠమెతత్కీ-మధవాభ్రమంతిబ్ర హ్మ
 ద్యాఅపిసవిదితాస్తత్వపదవీమ్|| ౧౪ || ౫ || ఎవంతార
 మాశంసితారంముచుకుందం ముకుందస్సానంద మభీనం
 భ్యసందాయచవరంప్రోత్యావర్తతమధు గామధరీణసకల
 రిపుః|| ౧౫ || ఆథముచుకుందఃకందరోకరాన్నస్సగకప్రోతి
 వశ్యగంధమాదనంసరనారాయణాశ్రయేబదర్యాశ్రమేస
 వర్యామమర్యాదాంము రరిపోకరోత్|| ౧౬|| భగవతిచయ
 వనాసుయాయినస్తుచ్చాక్లెచ్చాసుచ్చిద్యతదీయమఖిలవపి
 ద్రవిణం ద్వారకాంనయతిసతిసన్నిధాయ మాగధోవిధా
 యమకరవ్రాహ్మహంమురవై రిణస్సరణిమరుగత్ || ౧౭ ||
 విధాయచవివిధమాయోధనమాకీమ్యవ జాతరూపజాత
 ముపజాతప్రోతిభిప్రోత్యసమరమరపిందనయ నవరిసంమస

కత్వాత్తదు క్రం||*||ధాతోరధాకాంతరేష్వత్తైధాకత్వధాకానాపసంగ)
 హాత్ - ప్రోసిద్ధైరవివక్షాతఃకమకణోకమికాకీయెతి - యద్వావిదితం
 వేదనమస్యాస్తీతివిదితః. అశాకదిత్వాస్త్వత్సోధోయోచ్చోత్యయః - పీతా
 గావోభుక్తాబ్రాహ్మణావిభక్తాభాతరపత్సాధుః - ఉక్తంచ మహాభా
 ష్యే||*||అకారోమత్సద్ధీయః విభక్తమేషామస్తీతివిభక్తాఃపీత మేషామస్తీతి
 పీతాః ఆభవాఉ త్తరపదలోపోద్రప్త్యః- విభక్తధనావిభక్తాః పీతోదకాః
 పీతాఇతి-లోపశబ్దార్థమాహకై యటః-గమ్యమానార్థస్యప్రోయోగవీవలా
 వఇతి-త త్త్వపదసంభ్రమంతీత్యన్వయః-అత్యంతసంయోగోద్వితీయా|| ౧౮||

౧౫||౧౬||౧౭||౧౮||౧౯||౨౦|| ౨౧ || ౨౨ || ౨౩ || తామితి||సన్తా

ర్షగతఃసదాచారఃసరాహిణేయోబలభద్రః విధిచోదనాద్భ్రష్టశాసనాత్ -
తాం కన్య కాం రేవతీంకథంనైతునప్రాప్నోతు - ఉద్యహత్వేవెత్యధఃః-చి
త్రంశ్వేతదిత్యాహ-సరామఃకృత్యైవ రేవత్యామెవనివెశితాశయఃఅనురక్తః
తుంగగృహప్త్యాలోకౌ త్తరదారలాభేన||నిగృహఃఃవత్స్యాంగృహేస్తృతా
ఇతివిశ్వః- హషితస్సంజాతహషణస్సన్చచాలస్త్ర్యంతరంసవరిజగ్రా

రత్|| ౧౫||భగవానపితదీయసంభమసహమానఇవసహ
బలేనచపలంపలాయమానః పవమానవేగః కరవీర పురేనీ
త్వానిశీధినీముదయతిమయాఖమాలినీగోమంతనామానం
సానుమంతమారుహా || ౧౬ || తత్రచప్రవషణాభి
దానంగిరిశిఖరమారూఢౌ ఫలమూలాలినౌ వసుదేవనంద
నౌజిఘ్ర్యుమాకధస్సపరివారఃపరివవారచ శిఖరిణమా
రుహ్యచనీనావేతావలభమానస్సకలమచల మనలసాదచ
కలత్ || ౧౭ || యదునందనౌచవిహాయహౌతవహవరీతం
గోమంతంసచమత్కా-ముత్పత్యసమతీత్యచ దశియోజనా
నిసహసాసహసాహస్నేనస్వంసహమావసతామ్|| ౧౮ ||
ప || ఆయాతాం ద్వారకామే తావతిసంధాయమాగధమ్|
సోపిహృష్టఃపురీంప్రాయాస్తుగ్ధావిమావితి || ౧౯ ||
౧౫ || అనంతరమాసతాః ధిపోరైవత శ్చతురాసననియో
గాన్నిజతనయాం రేవతీంరాహిణేయాయప్రాయచ్ఛత్ ||

హేత్యధః - ఇదంతుచిత్రమితిసంబంధః- మహాప్రభౌరేకదారత్వం విచి
త్రమిత్యధః-వ్యంగ్యధః- సన్తార్దగతఃఆకాశగతః||౧|| భవాన్యాంతుస
తీ ప్రీత్యాన్నక్షత్రేతునపుం సకమిత్య మరశేష-సరాహిణేయోబుధఃవిధి
చోదనాద్దెవనియో గాత్ తాంకన్యకాంకన్యారాశింకథంనైతు ప్రాప్నోత్య
వెత్యధః- ద్వాదశరాశీనామపిభౌగ్యత్వావిశేషాదితిధావః - తుంగగృ
హప్తిహషితఃఉచ్చస్థానప్రాప్త్యాహషితఃసంతుష్టః-కన్యారాశేబుః

ధోచ్ఛత్వంజ్యోతిశ్చాస్త్రసిద్ధం-అత్రైవకన్యారాశావెవనివేలితాశయఃసా
 నురాగస్యైవచచాలరాశ్యంతరంసజగామేత్యర్థః-ఇదంతుచిత్రం॥౧౮॥ భీ
 ష్మస్యైతి॥ భీష్మస్యచాలారుక్మిణీత్యర్థః- విధోఃకృష్టస్యకరేణగ్రహణంపరి
 ణయంసమైచ్ఛదభిలలాష - దురాపస్యదుర్లభస్యసమున్నతస్యలాకో త్తరస్య
 కృష్టస్యలిఫ్సాకృష్టకర్మకాభిలాషఇత్యర్థః-తస్యాఃరుక్మిణ్యాఃహంసాయనా
 భూత్ పరిహంసాయనజాతః - తత్ర హేతుమాహ - మాధ్యాదితి-సాంద
 ర్యాదిత్యర్థః ॥ ౧८ ॥ ముగ్ధస్సుందరమూఢయోరితివిశ్వః- లోకో త్తరసాంద
 ర్యాభావేశూర్పణఖాయా రామాభిలాషవత్ - అస్యాఅప్య వహస్యత్వం
 స్యాదితిభావః-వ్యంగ్యార్థః-స్తు- విధోశ్చంద్రీస్యకరేణగ్రహణంచాలాశ్చ

౧౮ ॥ వ ॥ తామేతుసన్దాగ్గతస్యకన్యకాంసరాహితే
 యోవిధిచోదనాత్క-ధమ్ సచిత్రమత్రైవనివేలితాశయ
 శ్చబాలనోతుంకృహప్తిహషితః ॥ ౧౮ ॥ భీష్మస్యచా
 లాభగుణైక లోలా విధోః కరేణ గ్రహణం సమైచ్ఛత్ ।
 మాధ్యాద్దురాపస్యసమున్నతస్యనతస్యలిఫ్సాపి హంసాయ
 తస్యాః ॥ ౧౯ ॥ విధురవ్యధిరాజకన్యకాంచకమెకామవి
 మోహితోహి తామ్ । సఘటేతనవేతిసంశయంవిధిముల్లం

స్త్రీంధతుమిచ్చంశీతివ్రీసిద్ధం-దురాపస్యానేకయోజనాంతరితత్వాత్
 తస్యచంద్రీస్యమాధ్యాద్బాల్యాత్ ॥ ౧౯॥విధురపీతి॥తాం రాజకన్యకాం
 రుక్మిణీంఅత్రరుక్మిణీకామనాకార్యస్యకామవిమోహస్యపూర్వమెవకథనా
 దత్యంతాతిశయోక్తిః॥ని॥అత్యంతాతిశయోక్తిస్యాత్పైర్వావర్ణ్యకృతిర్
 మితితలక్షణాత్-నహికామనామాత్రేణైష్టవస్తులాభఇత్యాశంక్యాహ -
 విధిం దైవముల్లంఘ్యచరణ దైవస్యాపినియామకఇత్యర్థః - ఘటేతనవేతి
 సంశయంకరోతుకేంసకుర్యాదేవ-తస్యకామత్వాదితిభావః-వ్యంగ్యార్థః-
 స్వయంవిధుశ్చంద్రోపి రాజకన్యకాంచంద్రీపుత్రీంచకమె-తత్రహేతుమా
 హ - కామవిమోహితఇతికామాంధఃకింసకుర్యాదిత్యర్థః-ననుకామాం
 ధస్యాఃకథమిగ్యతోదురాచారఇత్యతలహ - విధింశాస్త్రమతిలంఘ్యచ

రక్షః పుటెతనవెతియు క్షమయు క్షంవెతినంకయంకరోతుకింవిధినిషేధలంఘి
నఃకింకింసకుర్యుదితిభావః || ౮౬ || ౮౭ || ౮౮ || ౮౯ || అత్రాం
తరణితి || అస్తిక్ సమయే || ౯౦ || అవసరమధ్యేంతరాత్మనిచైత్యం
తరణబ్ధాఘాఙ్కౌ అమరః - స్తోత్రాలి కేసాత్కంఠేపి శౌరావైమత్యమ
సంగీకారమాశంక్యహరిమాణంనాంగీచకారకేమిత్యాశంక్యేత్యథః - అ

ఘ్నచరణకరోతుకిమ్ || ౮౬ || X || ఏవంపరస్పరగుణాకణాన
సిణ్ణేత సంపకణయో రుక్మిణీవనమాలినోః ప్రతికూల
చారిణారుక్మిణిశ్చిపాలకతాశయస్య హృదయనివేదనా
యరుక్మిణీకమపిసందేశహారమాప్రతరమగ్రజన్మానమనుమ
ధుసూదనంప్రాహీణోత్ || ౮౬ || పశుత్వైవసందేశమధ
ప్రియాయాశౌరిద్విజాదభవినమన్వభూత్పాక్రి | సర్వ
స్వముద్వాహమహోత్సవస్య సిరీక్షణం కింత్వ వశిష్టమ
స్యాః || ౮౭ || X || అధసందేశహరేణమహీసురేణయదు
నందనావతివినతానందనం స్యందన మాసేదివాంసౌదివ
సేవైకేనవరివారాకుండిననగరమగమతామ్ || ౮౮ || త
వైవచేదివతిరపిస్వగృహ్యైస్సాన్వజరా సంధాదిభిస్సహారు
క్మిణీమేవపరిణేతుకామఃకుండిననగరమగమత్ || ౮౯ || ప
అత్రాంతరేస్తోత్రాలి కేపిశౌరావిశంక్యవైమత్యమఖిద్యతై
మాస్వతోవిధావస్తవసుకూలభావస్సబ్రహ్మణాకెవినా
వగమ్యః || ౯౦ || X || తదనుద్విజన్మాపిసత్వమావత్య
యదుపతిరుపనత ఇతి నివేదయతుశుంతః పురమవజగా

ఖిద్యత - విధాకృష్టైస్వతఃపరపేరణంవినాఅనుకూలభావాస్తు - సబ్రహ్మ
ణాదాప్రకాణేనవినా దాప్రకాణా గమనంవినైత్యథః - కేనావగమ్యఃప
రోక్షత్వాదితిభావః - అన్యత్రవిధా బ్రహ్మణిస్వతవినాను కూల్యవస్తుత
ద్భ్రష్టాణంవినాకేనజ్ఞాయేత - వలాసుమయత్వాద్విధిసంకల్పస్యేతి భా
వః || ౯౧ || బ్రహ్మవిప్రఃప్రజావతిరిత్యమరః || ౯౧ || ఆలోకమాత్రా

దిల || ద్విజరాజోరుక్తిశ్చాప్యేషితః ఆలోక మాత్రాద్దశకనమాత్రాత్
 వినాం రాజసుతాం రుక్మిణీంజనందయత్ - కాగ్యసిద్ధిసూచకదూతముఖ
 వికాసదశకనైవ సంతుష్టాఇత్యర్థః - అతవవప్రసాదచిహ్నానిపురఃఫ
 లాసీతికాళిదాసః - తతస్సారుక్మిణీ - మందతనూజోమూఢతనయః రు
 క్మిణీతియావత్ - తద్భజానవిత్రాపిభీష్మేణకృతాత్రుచిభంగకృత్యాత్ అ
 భిలావనైయథ్యకరణాత్ శిశుపాలసమర్పణరూపాన్నతత్రాస - భగ
 వదాగమనశ్చయాదితిభావః - వ్యంగ్యార్థస్తు - ద్విజరాజశ్చందఃఃఆ
 లోకమాత్రాత్ ప్రకాశమాత్రాత్ రాజసుతాంస్వసుతామితియావత్ - ఆ
 నందయత్ మందఃశనిరెవతనూజఃతద్భజానవిత్రాపిచాకృతాదుఃచిభం
 గకృత్యాన్నిసైజస్కూతాసంపాదనాన్న తత్రాస - చంద్రీసుతారవిప్రభ
 యానిసైజస్కూతాసంపాదనాన్న తత్రాస - చంద్రీసుతారవిప్రభ

హే || ౧౦ || ప || ఆలోక మాత్రాద్విజరాజ వినా
 మనందయ ద్రాజసుతాం తతస్సా | కృతాత్సవిత్రారు
 చిభంగకృత్యాత్తత్రాసనామందతనూజభాజా || ౧౧ ||
 ప || సుద్యశోద్విజతస్సుత్వాహరేరాపాతధీరభూత్ | తె

స్యప్రకాశమాత్రదగ్ధననసంతుష్టేతిసిద్ధశితార్థః || ౧౨ || సుద్యశఙ్గతి || సుద్యశో
 వనితాయఃప్రకరణాదుక్తిశ్చాః-ద్విజతఃస్వేనపేషితాత్ శ్రుత్వాహ
 రేరాపాతధీరాగమనజ్ఞానమభూత్ - బ్రాహ్మణవాక్యేనహరిరాయతీతినిశ్చి
 కామేత్యర్థః - శ్రుత్వైత్యస్యకర్తవ్యవివక్షాభావదకర్తకత్వంతదుక్తం || ౧౩ ||
 ధాతోరథాంతరెవప్రత్యైర్ధాత్వభేదానావసంగహాత్ - ప్రసిద్ధైరవివక్షా
 తఃకర్తవ్యోకర్మికాక్రియేతి - తనైవసాక్షాత్కృతేదకగ్ననాదివవరమానం
 దంభేజరే - ఆప్రవాక్యంహీప్రత్యక్షసద్యశంహీభావః - వ్యంగ్యార్థఃస్తు-
 సుద్యశఃసుధియంద్విజతాబ్రాహ్మణాత్ శ్రుత్వా శ్రోతవ్యోమంతవ్యఙ్గతి
 శ్చుతివిహితంగురూపసదసభూర్వకంశ్రవణంకృత్వైత్యర్థః - హరేరాపాత
 ధీరాపాతజ్ఞానమభూత్ మననదిధ్యాసనోత్తరకాలసత్వాన్నిశ్చయస్యేతి
 భావః - తనైవశ్రీవణమాత్రేణైవసాక్షాత్కృతేదివవరమానం దంభేజక

దావ్యశ్రుతవత్సావతైవమహానానందోభవతీతిభావః- అంగమంగళకర్తా
 ణిస్వస్తీవాచనాదీని॥ ౯౬॥ నెతి॥ చెదిభతుః శిశుపాలస్యకౌతుకధారణా
 కుతూహలితాకౌతుకబంధాఖ్యఃకమవిశేషశ్చ॥ ౯౭॥ కౌతుకంశ్చక- కు
 తుకెచ్ఛాహస్తసూత్రమంగళైతిహ్యకర్తృస్వీతిభాస్కరః - ద్విజన్తనౌరుక్తి
 ణ్యాపేషితస్యలౌకికమంత్రోగుప్తవాదః భాషానిమిత్తకృతకమంత్ర)

వైవపరమానందంభేజేసాక్షాత్కృతేరివ॥ ౯౩॥ అథవి
 దధాధిపతిర్విసుదేవసుతేనిజదుహితురుద్వాహమపెహ
 త్వవవిలోకనలాల సతయా సమాసేది వాంసా వవధార
 యైవప్ర్యున్దయ్యవిధినాసమారాధ్యనగరబాహ్య్యాద్యా
 నేస్యవేశయచ్చ॥ ౯౪॥ తదైవచేదిరాజతనూజంజామా
 తరంమన్వానస్సమపూజయన్తుగరమంతరాస్యవేశయచ్చ॥
 ౯౫॥ ప॥ దమఘోషవిదర్భేకౌతతోనిజతనూజయోః
 అంగమంగళకర్తాణిస్వైరచీకరతాంబనైః॥ ౯౬॥ అశ్చ
 ర్యమేతత్॥ ప॥ నచేదిభతుఃశ్చుతిమంత్రజాపిశుభాత్త
 రాకౌతుకధారణాభూత్॥ ద్విజన్తనౌలౌకికమంత్రోతోపిసి
 ధ్ధాభవత్యైవశుభాయశౌరేః॥ ౯౭॥ గ॥ సమనంతరమనగ
 శమంగళకూర్మరవ ముఖరితేషు హరిన్తుభేషు దుర్వారవరి
 వారవారవర వణిన్గళవిగళ దమలకలగీత వాచాలితేషు
 దిగంచలేమనానావిధోపహార హరిణీషువివణి శ్రీణీషుస
 మీరితాలాకళభైషుసకలాలాకకలోకేషువర్షధరస్రాయపు

శ్చ॥ ని॥ మంత్రోగూఢోక్తివేచాంశావితిభాస్కరః- సాకౌతుకధారణావిరో
 ధాభాసోలంకారః॥ ౯౮॥ అథసంకెతత్యైనకల్పితం గ్రామాన్బహిష్టంభవానీ
 భవనంపూజావ్యాజెనగంతుకామాంరుక్తిణీంవర్ణయతి- సమనంతరమిత్యా
 దినాగద్యేన॥ దుర్వారాలమితాః- వివణిరావణిఃపణ్యవీధికా॥ ని॥ ఆపశేవణ్య
 వీధ్యాంచపణ్యేవవివణిఃస్త్రియామితిరుద్రః॥ వషధరష్టంఙః॥ ని॥ షంఙోవ
 షధరస్తుల్యాతిత్యమరః - వర్షవరణితిపాలేపృణాతీతివరఃపచాద్యవీవర్ష

స్వైకైభ్యస్యవరః క్లైబ్యవానిత్యగః॥ ని॥వషణం క్లైబ్యేపుమాణ మేఘుఞ్చత్యురశే
 షే-సంయమనీయమవత్సీ జీవితేశోయమః ॥ ని॥జీవితేశోయమపిచేతిరత్నకౌ
 శే-జీవితేశవసతింజ గామసెతికాళి దాసః-తామసీనిఋత్తేవత్సీ ఆకాదికృ
 ణ్యజనోయాశు ధాసఃతస్యదికృతిత్వాదితిభావః-అన్యత్రనిరంతరాశాగాధా
 నురాగః-పుణ్యజనస్సుకృతీ-భువనముదకంతదధిపోవరుణః-ప్రియఃప్రీయా
 స్సర్వనోవాయుః॥ ని॥శ్వసనస్సర్వనోవాయురిత్యమరః-అన్యత్ర) ప్రియా
 లింగనం - మనువ్యధర్మాణంధనదంఅనువర్తత్యతితథోక్తా-అన్యత్రమా

రుషశతపరిస్పృతాసమధిగతవివిధాయుధయోధయాధవల
 యితాశచీవహరివరాయణాస్వాహేవకృష్ణవత్సదత్తచి
 త్తాసంయమినీవజీవిత్రైహృదయాతామసీవ నిరంతరాశా
 శ్రీతపుణ్యజనైకలభ్యాభార్గవీవభువనాధిపాసురక్తాసదాగ
 తిరివప్రియస్సగృనాభిలాషిణీసర్వసంపదివమనుష్యధమాణ
 నువర్తినీపార్యతీవప్రషాకపిప్రణయినీభారతీవ విధ్యాను
 కూల్యకామాభాయేవపచ్చాప్తాభిలాషిణీ రోహిణీవ వి
 ధుసంగమాభిలాషిణీ తారెవ కమనీయధిషణావేవసేనెవ
 కౌంసారవిభ్రమ ప్రణయినీరతిరివకంచవవశ గాద్రుపదాత్మ
 జేవధర్మానుకృతుభువ్రైవాపాథకామవర్జితాచిత్రాం
 గజేవప్రియవిజయాభిలాషిణీశైవబుధశ్లాఘనీయా సతీవ

మషీవైవధారిణీ-వృషాకపీతీ॥ని॥హరవిష్ణూవృషాకపీత్యురః-విధ్యానుకూ
 ల్యంబైవానుకూల్యం-బ్రహ్మప్రియంచపద్మానామాప్తావఃవివద్దాయాఆప్తా
 విష్ణుశ్చ-కమనీయఆశాస్యాధిషణౌబృహస్పతిర్యస్యాస్సాతథోక్తా॥ ని॥గీష్పతి
 క్లిషణౌగురురిత్యమరః - అన్యత్ర సుబుధిః ॥ ని ॥ బుధిర్ననీపాధిషణేత్యమరః-
 కౌమారవిభ్రమాఃసంబలీలాయావనవిలాసాశ్చఅపాథకామః- పా
 థకాభిన్నానురాగః- మోఘానురాగశ్చ-విజయోజునః జయశ్చ- తాతా
 నుమతోదక్షుద్వేషభీష్మాభిమతధిన్నశ్చ - కమనీయకచాకచంనామపురుషమ
 భిషంతు అన్యత్ర సుకేశా ॥ ని ॥ చిహనురాశ్చి కురః కచా ఇతిథౌ

జనిఘంటుః- కాంచీపదం మెఖలాస్థానంపుణ్యక్షేత్రవిశేషశ్చ- కృతలరహా
దరానాదరేణ లంబముదర మనాద్రీయమాణేన కృతమేవోదరం సృష్టవతే
త్యభిః - వినాయకసూజామ కృతవతాచ జగతీధరస్య గిరేణిలంఘిషా
కుట్ట నెచ్చావప్రీక్తిడెతియావత్ ఆస్యత్ర జగతీధరస్యవరమాత్మనోవిజిగీషా

తాతానభిమతపతికాముకాచఊర్తి శైవరామానుజాను ర
క్తాదేవయానీవకమనీయకచాఽహల్యైవక్లప్తాతిరి క్తపతికా
ముకాపిమూఁతైవపాతివ్రతీగతిరామణీయకెనహరి సమీప
జిగమిషయాచహంస గామినీధృతహః రిద్రీవ సనతయామా
ధవాను క్తతయాచపీతాంబరప్రణయినీసత్యకామతయా
హరివాంచ్చయాచాచ్యుతకామామంజీరమంజుళ శింజితా
నురంజితయాబలజవీజిగీషయాగర్జదీవపద యుగళ మధివ
సుంధరమృయంతీత పఃప్రభావసంఘాతజంగమభావమివ
రంభాస్తంభయుగళమూరుయుగళ మాకలయంతీకాంచీపద
తయాతపస్సిద్ధిక్షేత్రమివమదనస్యనితంబచింబమవలంమా
నాతదంగనిర్తాణసమయోక్యగలంబాదరానాదరేణవిధినావి
స్త్వతమవలగ్నంబిభ్రాణాహృదయోశయస్యాంజమత్యక్త
జస్యజగతీధగిలంఘిషయాపురఃప్రసారితముఖస్య కుంభా
నుకారిణాకుచయుగ శైవశుంఠాదం డానుకారయా రోమ
రేఖయాచశోభమానావదనేందు సేవనాయ సముపనత
యాసక్షత్రమాలయేవనక్షత్రమాలావలయితగళప్రదేశా
తిరస్కృతచంద్రితాయామపివస్తతస్సుధాంశుసోదరమి
దమితిగుషీర్తినివర్తనాయేవస్వీకృతజన్తాంతరేణవదనా

చ||సి||లంఘనంశూపవాసెస్యాతక్రమజేష్టవనెపిచెతివిశ్వః- శుంఠాదంజ
ప్యానుకారోనుకరణంయస్యాస్తయైతివ్యధికరణోబహుప్రీహిః-నక్షత్రమా
లయెతి||ని||సైవనక్షత్రమాలాస్యాత్సస్తపింశతి మాక్తికేత్యమరకి-సుధాం
శుసోదరమితి - చంద్రలక్ష్మ్యైరకౌదుత్వంప్రసిద్ధం-చంద్రసదృశమితి

వ్యభ్యత - చంద్రాతిశాయిశక్యంద్రసామ్యంనీచాపమెతిహేతోర్దుషీక
 ర్రితిభావః-స్వీకృతజన్మాంతరేణేతి-లక్ష్మీ త్వావస్థాపూర్వజన్మ -రుక్మిణీతా
 వృథా ఉత్తరజన్మైతి ధ్యేయం - మధుమాత్రవైరిణానతుమధురవస్తుమాత్రవై
 రిణీత్యర్థః - మధునామకరక్షావైరిణాచ-సముజ్జితమధురేణమధురాంత్య
 క్రావ్విద్యారకాంగతవతెత్యర్థః-మధురవస్తుమాత్రవైరిణాచ -యథాలతివి
 రక్తస్యాపిలాకౌత్తరలావణ్యశాలిన్యాంకదాచిదనురాగః-ఎవంమధురవస్తు
 మాత్రప్రద్యపిణోప్యేతదధరఃస్పృహణీయ ఇత్యహేమామాధుర్యమితిభా
 వః - సమువస్థానీయేనఉపస్థితేనఆగతేనేతియావత్ - భవ్యగయేత్యాదినా

రవిందెనలాభనీయావ్రీధమంమధుమాత్రవైరిణాతతస్స
 ర్వధాసముజ్జితమధురేణవారిణాపిస్పృహణీయమాధురీ
 ధురీణమధరంబిభ్రాణాబింబాధరమాధురీసమభ్యసనాయ
 సమువస్థానీయేనసుధాబిందునేవనాసామాక్తికేనాలంకృ
 తాలవరిపూర్ణైవదనసౌందర్యసాగరనేతునేవనాసికయా
 విరాజమానామధువసోదరతయాశుశ్రీతివిలంఘననిర్విశంకే
 ననయనయుగలేనాలంకృతాకిన్నరేశప్రతారణేన ముకుం
 దాభిధకల్యాణనిధివిలాకనానుకూలంసిద్ధాంజనమివమృగమ
 దతిలకమలికదేశే బిభ్రాణానుభూతసీమంతకర్తృశుతి
 యువతీగర్భకుహరావిర్భూతంవాలజాలంశిరసాన్లాఘు

కర్తరినిపాతః- మధుపోమద్యపాయీభ్యంగశ్చ-కిన్నరేశోధనదః కుత్సితనరే
 శశ్శీశుపాలాడిశ్చ - కల్యాణనిధిశ్శుభాశ్రయః - సువర్ణనిధిశ్చ || ని || కల్యా
 ణంమంగళైస్సర్వైతిభాస్కరః - అనుభూతసీమంతకర్తృతి - సీమంతోనా
 మకేశమాగః - సమ్యగ్విభజ్యసంస్కృత్యబద్ధమిత్యర్థః - అన్యత్రసీమంతో
 స్నయనాఖ్యంసంసారేణ సంస్కృతమిత్యేధః - అనెనగర్భస్యప్రీథమిక
 త్వంవ్యజ్యతే-శుశ్రీతియువతీతి-అవయవినఃశుశ్రీతిప్రీతిపాద్యత్వాదవయవస్యా
 పితృప్రీతిపాద్యత్వమువచారాత్-యథా||*|| శ్రుతీనాంమూర్ధానోదధతిత
 వయాశ్శైతయేతి - వాలజాలం చికురస్రకరంచాలజాలంచశిరసాన్లాఘు

నూనావిభాణాలన్యత్రైవికస్తాత్ప్రథమగర్భాదేవబహువశ్శివసంజాతా
 ఇత్యాశ్చర్యైణశిరశ్చాలయతిత్యర్థః-అవృతముచంమెఘంమోక్షత్రదంబకృ
 ష్టస్యాపిపాప్రవేణ్యత్యంశ్రావణాష్టమ్యాముత్పన్నత్వాదితివేదితవ్యంరా
 జమండలంశిశుపాలాది-అనంతస్నేహఃకృష్ణానురాగః || ౧ || అనంతశ్చేషవి
 స్తోస్యాదనంతంసువత్త్వనీతివిశ్వప్రకాశః- జగదాదరణీయపల్లవః ఆ
 నింద్యవిటః||*|| జగదాదరణీయజారభాసమితకణామృతే - అభీష్టస్సర్వవ
 మిష్టార్థదానం||౧|| విశ్రాంతినంతితరణంస్పర్శనంప్రతిపాదనమిత్యురః-వి

మానావిద్యుదివప్రాప్యషేణ్యంనీలమమృతముచమమవర్త
 మానాతారకేవవిష్ణుపదలాలాచంద్రికేవ కువలయామో
 దినీవాసరలక్ష్మీరివరాజమండలమలినీకరణోత్సకాదీవశిఖే
 వాసంతస్నేహనిక్షేపయోగ్యాకల్పలతేషజగదాదరణీయ
 పల్లవానుషక్తాకామదుఘనగోవిందాధీనజీవనాచింతామ
 ణిరివాభీష్టస్సర్వవబద్ధాదరాఅవృతధారేవాపశ్యంభావివి
 ష్టగర్భావహారాసిద్ధగనలహారీవజాతరూపరూపాన్నత్య
 లాలసధన్యజనైకలభ్యాదివ్యాషధివిససకలాంజరుజావ
 హారిస్సశా-కుముదినీవవిఘ్నస్పృహణీయపుష్పాద్గమారత్న
 మయమేఖితేవకల్యాణసంబధ్రామణిమంజరీవాలంబితగుణ
 గణారత్ననూలెవాంతరావేళితనాయకరత్నాశాంతివ
 హారియోగానుకూలాకరుణేవపరసుఖావహాక్షమేవపు

ష్టగర్భాగరుడః || ౧ || నాగాంతకొవిష్టగర్భస్సువస్థఃపన్నగాశినభిత్యమరః-
 ఆన్యత్రకృష్టగర్భః- జాతాఉత్పన్నాగూపాన్నత్యలాలనాసాందర్యాతిశయ
 స్పృహాయస్య||౧|| రూపంస్వభావేస్సౌందర్యై ఆకాంక్షాకయోరపీతివిశ్వః -
 ని|| త్యేష్టాతిరేకేవాంఛాయామాఘ్నక్యైలాలసాద్వయోరపీతిరభసః-అన్య
 త్రజాతరూపస్యసువణఃస్యాన్నత్యంవృద్ధిః- తత్రలాలసభిచ్ఛావాహ
 ర్యోగోధ్యానసంపకశ్చ పరసుఖావహాపరమాత్మప్రియాఅన్యత్రప
 రదుఃఖప్రహణేచ్ఛాహికరుణేతిభావః- సకలైష్టసుస్సర్వవిసారధాః సక

లయాగాళ్ళు నిజప్తిర్యాగచ్చ యోరిత్యమరఃశిశూణ నాలయంతీతిశిశుపా
 లాః గదాధరభీరుభావః కృష్ణదారత్వంగదాపాణైభీతత్వంచజగతీ పరి
 భూపఃజగత్పతిశ్చ నిజగతీధువనేత్తైయామితిఃకన్యః- చాళదేశః కూర్మా
 ఖదేశః ॥ ౧॥ చాళఃకూపాణకౌస్త్రీయావిత్వమరః - తద్గతోకూపాణ
 సంబ్ధన్నా విత్వథః - వృధురతరావయోధరా యస్యాస్సాతథోక్తా ఆ
 న్యత్రచాళాఖ్యచేశగతంమధురతరంవయః- ఉదకంధరతీతథోక్తాహం

రుషోత్తమనిర్వాణ హేతుభూతాశ్చద్దైవపురుషోత్తమకృత
 సకలైష్టసాధల్య సంపాదికా ముక్తిరివ విబుధ శ్లాఘనీయా
 తీర్థయాత్రైవ శిశుపాల దురవాపా సురభిరివ గదాధర
 భీరుభావాచితా భాగీరథీవ జగతీవతితపోలభ్యాయమునెవ
 కృష్ణ గుణ ప్రణయినీ సరస్వతీవ విశ్వంభరాంతగత జీవ
 నాకవెరతనయెవ చాళదేశగతమధురతర వయోధరాసర
 యూరివ హంసా వాసమాన సప్రసృత సర్వతోముఖ సర
 భ్రమావిరజెవ వై కుంతసమీపగామినీ తుంగభద్రైవ మధు
 రతర సర్వతో ముఖాటోపా కుసుమమంజరీ వాళి కదంబక
 రంబితాకీర్తిరివ సుఖస్వరూపాసుకృతపరంపరైవ హరిప్రీ
 తిజనికా భగవతీభీష్మతనయా స్వయమెవసర్వమంగళోపా
 సి తాపీసర్వమంగళాముపాసితు మంతఃపురతః పురతోనిగ్గ
 త్యభవానీ భవనమభజత ॥ ౯౮ ॥ కృతాభ్యచనాచనిగ్గ
 త్యభవానీ భవనతస్సహసభీజనైన దేవమాయెవమనుజదుర

సెతిమానససరః ప్రస్ఫుతాసరయూరితిప్రసిద్ధం సర్వతోముఖాటావః- ఉద
 కసంభ్రమః- అన్యత్రహంసానాసః- పరమాత్మాశ్రయభూశంయన్తానసం
 మనః- తతిః ప్రస్ఫుతాః సర్వతోముఖాః - సర్వపథీనాః ఆటోపాస్సంభ్ర
 మాయస్యాస్సాతథోక్తాఆళీకదంబకం సభీబృందంపూర్వపటోదూష్యప
 టీతత్ర వాస్తవ్యమనభిమతణ్ణతియావత్ - అన్యత్రోషుక్లవక్షేవతకమా
 నం అనాలాకపాత్ర తాపాదనం దిశకానానమాత్వ సంపాదనం సిన్ధై

సూతాకరణంచకృష్ణవత్రాశ్చితంభగవత్సహాయ్యకారిణంబహుళ పక్షగ
తంచ ॥ ౯౯ ॥ రాజమండలమితి ॥ ఆసన్నం రాజమండలంశిశుపాలాదిన్యపగ
ణంశ్యక్వాసవితుఃపితుఃభిష్టస్యప్రైమపాత్రంసారుక్తిణీచ క్రేణసుదశాన
న ఎకభాసురమత్యుజ్జ్వలంపద్మాప్తస్య కృష్ణస్యస్యందనంయయావ్యంగ్యాథే

వాపా అఘటిత ఘటనా పటీయసీవ సకలమపి రాజ మండ
లంపూర్వవక్ష వాస్తవ్య మనాలోక పాత్ర తాపాదనెన
స్వల్పీ కుర్వాణాకృష్ణ వత్రాశ్చితం రాజ మండలమభివ
ధాయంతీసమందాక్షుంచుండంచుండం ముకుందస్యందనా
భిముఖియూసీత్ ॥ ౯౯ ॥ ప ॥ రాజమండలమాసన్నం
త్యక్వావత్రైకభాసురమ్ | సవిత్య ప్రేమపాత్రంసా పద్మా
ప్తస్యందనంయయా ॥ ౧౦౦ ॥ ప్రేయసీహరణాదన్యద
నిచ్ఛేహరణంహరిః | చచాలచవలం హృష్టః పశ్యతాం
సర్వభూభుజామ్ ॥ ౧౦౧ ॥ X ॥ అభజరాసంధాదయస్సా
భిమానం యుద్ధాయబద్ధాదరామధునూదనమసుధావ్యవి
ధాయచవివిధమాయోధన ముపజాత పరాజయాభగ్నర
థాస్థిథిలమనారథాశ్చ భూత్వా ప్ర త్యావృశ్య త్రిదివవరి
భ్రష్టమివనహుషంపురుహాత పాతితమివ త్రిశంకుంప్ర
మాదగశితవిద్యమివ విపశ్చితం పశ్యతోహరప్రముషితర
త్న మివసాధావాహమతిదూసమాసమాససం శిశుపాల
మాశ్వాస్యతెనసహ స్వస్వ భవనమభజ్ ॥ ౧౦౨ ॥ తతః ॥
హరిమాయోధనెహత్వాగృహ్ణాన్నాయామిసాదరీమ్ | ఇతి

తు-చక్రైకభాసురమేకచక్రైకభాసురమిత్యథః-శివభాగవతవత్సమాసః ॥
* ॥ న ప్రయుంజంతిరథమేకచక్రమితిశ్రుతే-శిష్టంస్వప్తం ॥ ౧౦౦ ॥ ప్రేయసీశి ॥
హరణంయోతకంపశ్యతాంసర్వభూ భుజామితిపశ్యతస్సర్వసపిభూపా
లాననాదృత్యైత్యథః- వస్తీచానాదగఇతివస్తీ ॥ ౧౦౧ ॥ అధేతి ॥ సాధావా
హంచణిజం ॥ ౧౦౨ ॥ హరిమితి ॥ ఆయోధనెహత్వైత్యత్ర అహత్వైతిచ్ఛేదః -

హత్యోగ్యహస్తాన్నిత్యత్ర అగ్రహస్తాన్నితచ-అతఎవాక్తం-ప్రతిశ్రుతంసత్యవి
 తి || ౧౦౫||స్వసారమితి|| రుక్మిణిః - స్వసారంభగినింరుక్మిణీం- అథాపిభా
 నీ హరణేపిన్వయ్యత్యవెకృష్టవత్కథాక్ కృష్టమనుధావమానః - తథాః
 ధోరుక్మినదృశః - వ్యంగ్యార్థః-స్తు-యక్తమస్యాస్తీతిరుక్మిణీకః-తత్స్వసా
 రంసారభూతం ధనంఅథాపిధననాశేపిన్వయ్యత్యవెధననాశ దుఃఖానహన
 తయామతుఃకృష్టవత్కథాగ్నింప్రవిష్టఃనవిలోకితఇతి - జీవన్ముదా
 నివశ్యతీతీన్యా యముల్లంఘమానానకావపిదృష్టఇత్యర్థః || ౧౦౬|| ఆ
 యాంతీతి || రుక్మిణి జీవతిసతికకశముఖాస్తీష్టా గ్రాఃమాగణౌఘాబా

ప్రతిశ్రుతంసత్యమమషాః దధరుక్మిణా || ౧౦౩ || X || ఎ
 వంరాజ్ఞామగ్రతః ప్రతిజ్ఞాయనకొద్ధమక్షోహిణీ ప్రమిత
 యాససాచాహిన్యానఘసూచనమభ్యధావత్ || ౧౦౪ ||
 వ || స్వసారమాదాయ గతస్సరుక్మిణిః పునప్రయిత్యైతి-
 మువశ్యతోహరః | స్వవృత్త్యవెధాపినకృష్టవత్కథాక్త
 థావిధః కావసి విలోకిత శ్రుతః || ౧౦౫ || X || X త్యాచమధు
 సూచనసవిధమిద మవాదీత్ || ౧౦౬ || వ || ఆయాంతికగ్ర-శ
 ముఖానపునస్వసారమప్రాప్య జీవతిహి రుక్మిణిమాగణ-
 ణౌఘాః | కూర్వన్వభావమలినశ్యజగాథ ముష్టిమత్యాగత
 స్వపరిపాలనధీఃఖిలాతే || ౧౦౭ || X || ఏవమభిహితవతిరుక్మి

ణగణాఃస్వసార మప్రాప్యఅవరి గృహ్య కృష్టహననద్వారైతిభావః - పున
 నాఽయాంతిఅమోఘా మమచాణాఇత్యర్థః - అత్యాగతః రుక్మిణీమ
 త్యక్తాస్వస్యాత్తనః పరిపాలనధీః ఖిలా విధలారుక్మిణీనత్యజ సిచేత్ నజీ
 విష్యసీత్యర్థః- వ్యంగ్యార్థః-స్తు -కకశముఖాఃకటుభాషిణిఃమాగణౌ
 ఘాయాచకసంఘాః రుక్మిణీభనికేజీవతిసతి స్వసారంస్వస్వం అప్రాప్య
 పుననాఽయాంతియచిమృతస్యాత్తహిః త్యజేయఃఅన్యథానైతిభావః - గా
 ధముష్టింలాభంఅత్యాగతఃదానాభావెనసారవవిభక్తికస్తసిః - స్వపరిపా
 లనధీఃపునసంచయన్చచ్చాఖిలాదుష్టాఃఫలైతియావత్ || ౧౦౭ || త త్క

లమితి||అత్యంతసంయోగేద్వితీయా-౧తాహిభయోనివృత్తకశ్రుభయః||ని
 మహీభుజామహిభయంస్వపక్షవ్రభవంభయమిత్యమరః - హరిఃపరంకృ
 ష్ట ఎవచంద్రహాసంఖడ్గంనాదితఃస్వీకృతవాః ||ని|| ఖడ్గేతునిఘ్రీంశచంద్ర
 హాసానీరిష్టయిత్యమరః - కింతుతాదృక్కృష్టవద్గతాహిభయమిత్యభః:-
 ఆస్యత్రాహిభయంరాహుభయం అమృత్యయశోపి చంద్రహాసమాదీత
 స్వస్యనాహిభయంచంద్రస్యతుతదస్తీతిజహాసేత్యభః - అనైఃకైఃఅ

ణి || ప || తత్కాలమాదితః౧తాహిభయోనచంద్రహాసం
 హరిః పరమముస్యయశోపితాన్యక్ | సిక్తానిశోరిపువఫ్రూం
 పివరంతదానైస్వగ్గాఽ౧౧నాతనులతాఅపిసత్వజైస్తైః||
 ౧౦౮ || ౧ || అథనిహితవాహినీ వాహనముపజాతపరాజ
 యంరుక్తిణంహంతుకామేసతియోధయాధే|| ౧౦౯ || ప ||
 ప్రేయసీదీనవచనసుధారసమధాధరిః | రుక్తిణస్తదభూ
 చ్చిత్రంమరణాభావసాధనమ్ || ౧౧౦ || ౧ || తదనుకేశ
 వనిదేశేనముండితముండమెన ముపజాతవైరూప్యం ప్ర
 గ్రహైబఽబంధుః || ౧౧౧ || స్థానెహితత్ || ప || అంత
 భాజి ధనువేదవైపుణ్యేతస్యయద్భవేత్ | సమావర్తనమ
 స్యాంకంచీకురశ్శశ్రుముండనమ్ || ౧౧౨ || ౧ || అథవ
 రమకారుణి కేనరామేణమోచితే ప్రతినివృత్తమానెరుక్తిణి

శ్రుభిశ్చ || ని || అశుశోశితయోరస్రమితిభాస్కరః-సత్వజైస్సాన్వికైః ||
 ౧౦౯ || పేయసీతి||దీనవచనానిమమభ్రాతరంత్రాయస్వతవదానీభవిష్యా
 మీత్యాదీని తాన్యేచనుధారసః తమధాతపిబతిస్త-అత్రహారెకమృతపా
 నంరుక్తిణామరణాభావఇతికార్యహేతోభిఃన్నదేశత్వసుంకత్యలంకా
 రః||*||విరుద్ధభిన్నదేశత్వంకార్యహేతోవ్రసంకతిరితిలక్షణాత్ || ౧౧౦||త
 దన్వితీ||ముణ్డితముణ్డంముండితశిరసం || ని || ముండొలైత్యాంతరేరావకా
 మూర్ధ్నిఽతిషుతుముండితమితిభాస్కరః || ౧౧౧ || అంతభాజీతి||ధను
 త్వేదేయవైపుణ్యంకాశలం తస్మిన్నంతభాజివర్తిపూణ్యేనసతినష్టేసతివ-

ప్రమావతానమితి - తెదసమాప్తాసమావతానస్యావశ్యకత్వాదితిభావః
 ౧౧౩|| తదాశయగ్రహణతి|| తస్యారుక్మిణ్యాః ఆశయగ్రహణామనశ్చేదన
 ఆసమంతాత్ శయగ్రహః - పాణిషీడనంచ || ౧|| పాణిఃకరశ్చయోహస్తభిః
 వామనమాలాయాం - అతపీవాహద్యేధేతి|| ౧౧౬|| మీనకేతురితి || దండవ

ప్రాణమాత్రశేషేహరిరపిద్వారకామువగవ్య విధినారు
 క్షిణీంపర్యజైషీత్ || ౧౧౩ || వ || తదాశయగ్రహణాద్యై
 ధారచిత్తోమురవైరిణా | ద్విజన్మసాక్షిఃపూర్వఃపరఃపా
 వకసాక్షిః || ౧౧౪ || x || అథకదాచనపురాపురారినయ
 నజ్వాలావలీళః కామశ్శరీరకామః కమలాపతిమను ప్రావి
 శత్ || ౧౧౫ || తతశ్చవైదభీగ్రాహదావిభూతమేనమ
 సతీతసూతకంప్రద్యుమ్ననామానంశంబగస్సవ్వైరిణంమ
 త్వాస్యత్వాచమధ్యేసముద్రమక్షిపత్ || ౧౧౬ || ప|| మీనకే
 తురసావస్తావండంచిరమలంభయత్ | ఇతివైరీవమీనస్తం
 నిజగారమహాశిశుమ్ || ౧౧౭ || x || తమేవంమీనంశంబరా
 యధీవరైరుపహాఙ్కృతముపనీయసూచకారశ్శంకులయా
 శకలీకృత్య తదంతగతంపోతం పూరోగవపదనివేశితా
 యైమాయావత్యపరనామికాయై రత్యైస్యవేదయత్ ||
 ౧౧౮ || సాపికిమిదమితిశంకితమానసాతదనునారదవచనాద
 ముష్యతత్త్వంమత్వాపతిలాభపరితుష్టాపరిపుపోష || ౧౧౯ ||
 అథకియతాపికాలెనసంజాతయావనఃప్రద్యుమ్నస్సవ్వశంశ
 రవ్యతామగమత్ || ౧౨౦ || వ || సాంగోపిహహంతకథమ్న

అంభయత్ అదండయదిత్యథః - ధ్వజచండంప్రాపయామాసేతిచ ||
 ౧౧౭|| తమితి|| పూరోగవపదంపాచకాధికారః || ౧|| పూరోగవస్తదధ్యక్ష
 ఇత్యనుగః - అత్రచపురాస్తగదాహానంతరంతత్పక్షీంరతింబండ్లీకృత్యశం
 భః పాచకాధ్యక్షమకరోదిశికథాత్రానుసంధయా || ౧౨౦ || సాంగోపి
 తి పోయంస్తగః సాంగోపిప్రద్యుమ్నరూపేణసశరీరోపి ఆత్మానమేవ

కథంప్రజహారానంగత్వదశాయానూత్సనిస్సేనైవతాడితేముష్టిభిరాకాశ
 తాజనవన్నహానిః - సాంగత్వదశాయాంతుహానిరేవేతిభావః - మధ్వపా
 యీవసంతవిశ్లిష్టః మధ్వపానరహితశ్చ || ౧|| మధుర్నాక్షత్రయోచైత్రైవ
 సంతేదానవెద్రుమేలస్త్రియ్యంమధ్వభేదేస్యాస్త్రిబంసలలదగ్గయోరిత్య
 మరశేషే-హీతాప్రతీతిఃహీతజ్ఞానాభావః || ౧౨౨|| ఆహూయేతి|| తమ
 నంశంబరంమాయానిమాకయతిరోధాయేత్యథః-ఆయాసయంతంక్ష

సాయమాత్తానమేవప్రజహారయద్వా | అపిక్షణంయోన
 హీమధ్వపాయీనత త్రచిత్రంస్వహీతాప్రతీతిః || ౧౨౧ ||
 గ || తచానీంప్రియయామాయావత్యావృతిగ్రాహితమా
 యాభంజనవిద్యావిద్యోతమాసః ప్రద్యుమ్నఃసత్వరంశంబ
 రమాహవాయాహ్వయత || ౧౨౨ || ఆహూయచతమె
 నమావిభూతయభూయసానిమాకయ మాయామాయా
 సయంతమంతకసాద్విధాయ విధేయయామాయావత్యా
 సహతర్లహం విహాయవిహాయసినముత్పత్యస్వముత్పత్యా
 లయమగమత్ || ౧౨౩ || తత్రచ || వ || కాంతాసమేతమవ
 రోధవధూజనస్తంమత్వావరంప్రియమువాహవిదగ్భజా
 తు| జ్ఞాత్వాపయోధరవయస్సృవచౌదనన్యజన్తానమేనమ
 పినావజగామకామమ్ || ౧౨౪ || ప్రద్యుమ్నమాదాయపి
 నష్టలభంవిదభజామన్యతభూరిలాభమ్ | కాంతాతతిస్త

శయంతంతర్లహంశంబరగృహంసముత్పత్యాలయముత్పత్రిగృహంకృష్టాం
 తఃపురమితియావత్ || ౧౨౩ || కాంతేతి || వరంవరపురుషంమత్వాఅన
 న్యజన్తాన్ంజ్ఞాత్వామస్తథోయమితిజ్ఞాత్యేత్యథః || ౧ || కుసుమేషురనన్య
 జిత్యమరిః - కామంనావజగామేతివీరోధః - అనన్యజన్తానంసుతమితి
 వరిహారః-అతఏవాత్రానుమానాలంకారః || ౧౨౪ || ప్రద్యుమ్నమితి ||
 పూర్వంవిష్టవనంతరంలభమితిపూర్వకాలేత్యాదినాసమాసః - ప్రద్యు
 మ్నమాదాయులభ్యావిదభజారుక్మిణీ భూరిలాభమమన్యత మహాకా

భోయమితి జ్ఞాతవతీత్యథః - వినష్టపుత్రలాభోహిమహానితిలాభః - ప
 రుక్తిణీవ్యతిరిక్తాపిశాంతాతతిః - తస్మిన్మదంరుక్తిణీసంతోషమవలాక్య
 లాభబుధ్యాముముదెనాయంరుక్తిణ్యావలాభః . కింత్వస్తాకమవ్యయ
 వలాభఇత్యవమన్వతెత్యథః - అనెనచరుక్తిణ్యానిరవధికసౌజన్యంన్య

ప్రమదంవిలాక్యస్వలాభబుధ్యాముముదెవరాపి || ౧౨౫
 అథకదాచనశమంతకంనామసకరుణదినమశివితీణాందివ్య
 మణింబిభ్రాణస్సత్రాజివపరభవతరణిరధిచావ్విరవతినిజ
 భవనమభజత || ౧౨౬ || అవలాక్యచతమేనందుడఁకఁమ
 ణికిరణమన్యణితశరీరమవలోకనాయుతవకమఁసాక్షీసా
 త్మాదువనతభ్రతినివేదయతినాగరికలొకేమోఘదృష్టిగయ
 మితిసమందస్మితెనముకుందేనసత్రాజిదృవనమాసేదుషా
 విహితాయాంమణిప్రాథకనాయాంవ్యధాకయామ్ ||
 ౧౨౭ || ప్రసేనోనామసత్రాజిదనుజస్తమెవమణింబి
 భ్రాణోమృగయావ్యాపారేణవిపినవత్కనాసంచరమా
 ణఃకేనాపికేసరిణామణిలొలుపేనవ్యాపాదితః || ౧౨౮ ||
 గ || తస్మిన్నపికేసరిణికందరాంతరగతజాంబవతానిహతే
 మణాచతనయాకీడనాయనియోజితే సౌదగవిరహవిహ్వ
 లెనసత్రాజితానియతమేనంచక్రపాణిర్కణిలాభేననిహ
 తవానితిసమగోపిలాంపరివాదగిరమసహమానోహారిర
 పివిసినముపగవ్యపరాసుంప్రసేనమవలొకయకవిహాయ
 బహిరెవసహచారిణోజాంబవత్యాధిష్ఠితంగహ్వరమగా
 హత || ౧౨౯ || తత్రీవమణిహగణాథకమథకకాభ్యణా

తేవ్యంగ్యాథకస్తు-వినష్టలబ్ధంప్రద్యున్నంప్రకృష్టస్వణం||ని||హిరణ్యం
 ద్రవీణం ద్యున్నమిత్యమరః - ఆదాయులభ్యాఘోరిలాభంస్వణకలాభ
 మమన్వత ||ని||ఘోరిప్రాజ్యసువణకయోరితివిశ్వప్రకాశః-స్వలాభబుధ్యా
 ధసలాభబుధ్యా-ఆత్రసమాసోక్తిరలంకారః || ౧౩౦ || ప్రసేనఇతి||సంచర

మాణిమతి-సమస్త్రీయాయుక్తాదిత్యాత్మనాపదం||౧౩౨||రమణీయమితి||

ప్రియవాక్యేనసత్రాసహాని||పాకంసత్రాసమంసహేత్యమరః||౧౩౩||ల

భాజినిభగవతిజాంబవానతిరోషణస్సహపాసన్నిధాయచ
ముష్టాముష్టిపావప్తభః పిష్టాభిలావయవతయాపి విలీనబ
లఃషీతితలైవత్యసంజాతప్రత్యభిజ్ఞఃస్తుత్వాచిరమరవింద
లోచనంమణినాసహరమణీమణింజాంబవతీంనామనిజతన
యాంప్రాయచ్ఛత్ || ౧౩౦ || హరిరపి లభ్యమణీమణిః
కందరోదరాన్నిస్సృత్యపానుచరఃపురమధిగమ్యసత్రాజిత
మాహూయతదాహరణప్రకారమావెద్యమణిమముష్టై
ప్రాయచ్ఛత్ || ౧౩౧ || సత్రాజిదపిసమువజాత లజ్జో
యదునందనానందనోపాయమనధిగచ్ఛత్తేనైవమణినా
సహసత్యభామాంనామస్వతనయాంహరయెవ్యతరత్ ||
౧౩౨ || ప|| రమణీమణినైవాలమితిమత్స్యైవమాధవః | ప్ర
త్యదాత్ప్రియవాక్యేనసత్రాసత్రాజితేమణిమ్ || ౧౩౩ ||
అక్రూరకృతవమభ్యాంశతధన్వాప్రవతిః | సత్రా
జితమహన్త్యైకురూనధహరౌగతే || ౧౩౪ || పితృనా
శాతకాయాసత్యభామయాగతయాకురూ | నీతోహరిః
పురంఘాతమియెషశతధన్వనః || ౧౩౫ || విన్యస్యమణిమ
క్రూరైపలాయితముంభయాత్ | యోజనానిశతంశౌరి
రవధీదనుధావ్యచ || ౧౩౬ || తస్మిన్మణిమదృష్ట్వాత్
స్తతోఽక్రూరమయాచత|లభ్యాచమణిమక్రూరాదస్యై
ప్రత్యపయముదా || ౧౩౭ || గ|| జగామనిర్వణయి
తుం తతోజునంహరిహారిప్రస్థమతీవలాలసః | విలొక్య
పాథఃపరభాగభాగభూదపాథః ఖేదాదరిణంజనార్ద

క్రూరేతి||అహన్నితిహంతేలజీరూపం||౧౩౮||జగామేతి|| నిర్వణయి

తుం ద్రష్టుం-పాథః ఖేదెటదరీసాదరీనభవతీత్యపార్థఖేదాదరీ-తంపరభా

గాగుఃసోత్క-వః - శమ్ముఖోపి పరభాగమపాపేతిమాఘేదశమసగే-
 శ్లిష్ట ప్రయోగః-వ్యంగ్యార్థస్తు-అజానంశ్వేతంనిర్వణం యితుంవర్ణ రహి
 తంకతుంజగామ-పరభాగభాగభూదితి || అన్యథాచింతితంకార్యందై
 వమన్యత్ర చింతయెదితిన్యాయాదితిభావః-అతవలపాథోనిరర్థకఃఖండః
 తత్రాదరీ-తం||౧౩౨||పరస్పరమితిఎకొసీలఃఅన్యఃశ్వేతఃఉభయోస్సంబం
 ధేరక్షతాసంపన్నత్యాశ్చర్యం మిత్రితారవిత్వంరక్షత్వంసూర్యయోనా
 నమ్||౧౩౨||పరస్పరంపరిష్వజ్యతతఃకృష్ణాజానావమూ |
 రక్తావతితరాంనెదంచిత్రీంయన్నిత్రతాతయోః||౧౩౩||
 గ|| అధకదాచిదెతేదూరీకృతదురితావపిపాపధిఃకాంషీ
 ణోవిగతమోహావపి గహనమవగాహ్య వృషేకగవెషణా
 సురక్తావపినానా మృగాన్వేషణోభూత్వాతతఃపరితృప్తా
 వపితృష్ణా పరీతాయమునా ముపగమ్య విపితవరజీవనావపీ
 స్వాదూదకంసీయతేనైవపథా సంచరమాణౌ కామపిక
 మలలోచనామలోకయతామ్||౧౪౦||ధనంజయఃకేశవనిదే
 శేనతామేతాంవ్యాజహః||౧౪౧ || కల్యాణికాత్వమెకాకి
 నీవనదేవతేవకాననెచరసికింకామనాచేతి || ౧౪౨ || సాపి
 సవ్యాజంప్రత్యవాదీత్ || యుక్తముక్తంభవతావనదేవతేవె
 తినవిత్వతనయావనదేవతైవాహమస్యక్షేత్రీస్యమనోహారత
 రుణాతిలోభనీయస్యాసన్నపుష్పేద్దమస్యమాధవస్య సమా
 చిత్రమితివ్యంగ్యార్థః||౧౩౯||అథేతి||పాపధిఃర్పుగయా|| ని||పాపధిఃశ్చ
 పరాధిశ్చైతినీఘంటుసారే-పాపసమృద్ధిశ్చ-గహనంపనందుఃఖంచ||ని||గహ
 నంపనదుఃఖయోరితిభాస్కరః- వనదేవతాఉదకాభిమానీదేవతాకానః
 దేవతాచ||౧౪౨|| సేతి||క్షేత్రస్యశరీరస్యసిద్ధస్థానస్యచ || ని||క్షేత్రంకళత్రై
 కేదారే సిద్ధస్థానశరీరయో రితి ప్రతాపః - మనోహర తరుణేతి
 జాతావెకవచనం - మనోహరై నానావృక్షైః అతిసుందరస్యైత్యర్థః
 అన్యత్రీమనోహరైస్తరుణై ర్యువభిరతి లాభనీయస్యాతి స్పృహణీయస్య

౧౪౩ || కాళిందీమితి || మురారయైతిష్ఠమానామితి | మురారినమాగమం
ప్రతీక్షమాణామిత్యధః - క్షాఘహన్నజ్ఞానపాంక్షీస్సమనాన ఇతిచ
తుర్థీ || ౧౪౪ || భద్రాత్తైతి || కల్యాణస్వభావఃవృషభస్వయాపశ్చ || నిఠతౌభ
ద్రోబలివదణ ఇత్యమరః - మత్వాపీతి - వృషభస్యవృషభవిజయోయ క్షఇతిజ్ఞా

గమంప్రతీక్షమాణాకాననమంతరాచరామీతి || ౧౪౩ ||

ప || కాళిందీంసవితుఃపుత్రీంతిష్ఠమానాంమురారయే | ని

ధాఁర్యవచనాత్తస్యాఃఫల్గునాహరయెభ్యధాత్ || ౧౪౪ ||

రథమారోవ్యతామేతామనుజ్ఞావ్యవృధాసుతాః | ద్వార

కాంమురజిత్ప్రియాద్విధినాచవ్యవహతామ్ || ౧౪౫ ||

విందానువిందభగిసీమిత్రీవిందాంతతోహరిః | హరకృపిత్య

కులాద్వీర్యాదుపయెమెవిధానతః | ౧౪౬ || X || అథన

గ్నజితఃకోసలెక్వరస్యదుహీతరంసత్యాభిధానాం వృషభ

సప్తకవిజయలభ్యాంపరిణెతుకామోవనమాలీకోసలవతిపు

రమభజతవృషభానజైషీత్పర్యవైషీచ్చ || ౧౪౭ || ప || భద్రాత్కా

గోపతిశ్శౌరివృషభశ్చతనుమానితి | మత్వాపివిస్త్రితాస్సర్వే

సప్తాజైషీద్వైషానితి || ౧౪౮ || శ్రుతకీర్తితనుతాం తతో

నుభద్రాంపరిజగ్రాహసలక్షణాంవనూద్రీమ్ | విఘ్నరీఘ్నిత

లక్షణాపిసోయంవికళంకొభవతిస్తవిత్యాయ || ౧౪౯ ||

అథధూమిసుతంహత్వామురారిరమునాజితమ్ | అహర

ద్రాజకన్యానాంషట్సుహస్రాధికాయుతమ్ || ౧౫౦ || కన్యా

రాశిరసోవైవభౌమభౌగాహతామగాత్ | విఘ్నస్వగ్న

త్వాపీత్యర్థః - పునర్విస్తయ హేతుమాహ-సమైతి-వికస్యవృషభస్య వృషభస
ప్తకవిజయోద్భుతఇతిభావః || ౧౪౮ || శ్రుతేతి || ఈఘ్ని తలక్షణః కామిత
కళంకః || ని || చిన్తంలక్ష్యచలక్షణమిత్యమరః || ౧౪౯ || అథేతి || ధూమిసుతం
నకరం || ౧౫౦ || కన్యైతి || అసౌకన్యారాశిః కన్యాగణః భౌమభౌగాహతాం
నరకా సురభౌగ్యత్వం నాగాత్ విఘ్నః కృష్ణః స్వగ్నహబుధ్యాస్వదారధియావి

స్తయాయోతి - సరళాకృతకౌద్రీపటలన్యాయోనవరభాగ్యత్వమాశ్చర్యమి
 త్యర్థః - వ్యంగ్యార్థఃస్తు - కన్యారాశిమేషాదిగణనయాషష్ఠోరాశిఃభా
 మఃఅంగారకస్తస్యభాగ్యత్వంనాగాదిత్యైకమాశ్చర్యం ద్వాదశరాశీనామ
 పిథోగ్యత్వావిశేషాదితిభావః - విధుశ్చంద్రోన్వగృహబుధ్యాబుభుజేవం
 ద్రస్యకకటవస్యగృహమితిశాస్త్రాదిదమద్భుతమితిభావః || ౧౫౧||కు
 సుతస్యతి || కుసుతస్యనకరస్యజీవనాదనధఃః- తస్యదైత్యత్వాదితిభావః-
 ఎవం కలయన్జానన్తస్యరమణీస్సంపాదితారమణీరిత్యర్థః - సంబంధ
 సామాన్యంవప్యర్థః- నరకస్యాసురస్యకథాపినరకస్తుగతవీచకథామా
 బుధ్యాతుబుభుజేవిస్తయాయతత్ || ౧౫౧||కుసుతస్యహిజీ
 వనాదనధఃకలయన్నేవమముంజఘానశౌరిః| రమణీర్బు
 భుజేపితస్యచిత్రంనరకస్యైవ తథాపినోకథాపి || ౧౫౨ ||
 ౫ || తదైవప్రీయసీప్రేరణయానందనవనవాసినం పారి
 జాతమున్నూల్యవ్రకాంతసమరానమరానభి ఘాయవి
 శ్వంభరస్సత్యభామాభవనప్రమదవనమనయత్ || ౧౫౩ ||
 ప || పారిజాతంప్రియాప్రీత్యేనందనాదుద్ధరన్నపి |నం
 దనంపాప్రయామాస ప్రియాయాఃప్రియమాచరన్ || త
 దానీమేవ || ౧౫౪ || దివ్యాశ్శిలీముఖగణాహృత పారి
 జాతమన్వేత్యతంయదుపతిందుతమాత్తగంధాః| ప్రా

త్రమపినావశిష్టమితిభావః - వ్యంగ్యార్థఃస్తు-కుసుతస్యదుష్టసుతస్యజీవనా
 దనధఃః - ఎవంకలయన్ అముంజఘానతస్యగమణీః స్తుపాఞ్చత్యర్థః-
 నరకస్యదుగళైఃకుసుతస్య పరిత్యాగవీచయక్రోనఘాతః- హతేపిపుత్రేస్ను
 షాథోగోనయుక్తః - ఎవమపిదుగళైఃసంభావనాపినాస్తీతి విచిత్రమిత్య
 థఃః || ౧౫౩ || పారిజాతమితి ||నందనమింద్రవనంహవశ్చభావె
 ల్యుట్||౧౫౪||దివ్యాఞ్చితి||దివిభవాః శిలీముఖగణాబాణగణాః హృతపారి
 జాతంపావరాధమితిభావః- యదుపతిమన్వేత్యఅనుస్మత్యదుతమాత్తగం
 ధాఅభిఘాతాః|| ౧ || ఆత్తగంధోభిఘాతస్సాద్విత్వమగః-కృష్ణబాణైరితి

భావః- పునస్సుమనసో దేవాక్ ప్రాప్తాయ క్షంతైతదిత్యాహ - యద్య
 తి- సుమనస్సు దేవేషు మధుహరం మధుసూదనమంతరేణ ఉద్దిశ్యతేజఃప్రతా
 వఃకథంభవెత్ - సర్వేశ్వరం ప్రతిదేవానాం ప్రతావఃకథంప్రభవెదిత్యర్థః-
 అథాఽంతరంతు- దివ్యాశ్శీలీముఖగణాభ్యంగసంఘాః || ౧ || అశిదాశాశిలి
 ముఖావిత్యమరః - ఆత్తగంధాఃస్వీకృతపరిమళాస్సంతః హృతపారిజాతం
 యదుపతిమస్త్యేత్యకృష్ణహృతంపారిజాతమనుధావ్యేత్యర్థః - గంధస్యా
 నుమావక త్వాదితిభావః-పునస్సుమనసఃపుష్పాణిప్రాప్తాయ ద్యైతి. తథా
 హీత్యర్థః - సుమనస్సుకుసుమేషు మధుహరంభ్యంగ మంతరేణవినా తెజ
 శ్శోభాకథంభవెత్ భ్యంగసంబంధేనైవకుసుమానిశోభంతఇతిభావః-అత్ర

ప్రాప్తాయ పునస్సుమనసస్సుమనస్సుయద్వాతేజోభవెన్మధుహరం
 కథమంతరేణ || ౧౫౫ || జగదాదృతపల్లవాప్తిహారోఽ
 హరితస్సిద్ధ్యతిపారిజాతతోవా | తదపిత్రిజగత్పతిర్నియు
 క్తఃపియయాతత్సుమనఃపరిక్షణాయ || ౧౫౬ || *

యస్మిన్మంకరచారసౌరభజరీజ్యంభతకటాక్షు చ్చ
 టాపాతాః కల్పలతావితాన సుమనో గుంభపి
 యంభావుకాః | తస్యాసౌనవకాళిదానవిదుషః
 కావ్యేత్యతీయోత్తర శ్చంపూనామనిధీమ
 తాంకృతసముల్లాసోవిలాసోగమత్ ||

భయోరవ్యథఽయోఃప్రకృత త్వాత్ప్రకృత శ్లేషాలంకారః || ౧౫౫ || జగదితి ||
 జగదాదృతః పల్లవోవిటః కిసలయంచసుమనః పరిక్షణాయ కుసుమదశేఞ
 నాథఽంహృదయస్యసవ్యక్తోధనాథఽంచ || *

ఇతి శ్రీ పదవాక్య ప్రమాణ పారావార పారీణ శ్రీమహేష్వా
 ధ్యాయ పక్షధర యల్లయాగ్య భ్రాతృ తనయె నాకూయ
 సూరిణావిరచితాయాంభాగవతచంపూవ్యాఖ్యా
 యాం రత్నావళి సమాఖ్యాయాం
 చతుర్థో విలాసః -

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణవరబ్రహ్మణేనమః-

చంపూభాగవతే - సవ్యాఖ్యానే.

పబ్బమవిలాసప్రారంభః-

తాభిరితి || మధుజిత్ హరేః తాభిస్తరుణీభిన్నమంత్రాభిమహీ
 షీభిఃపోడకసహస్రీసంఖ్యాభిరవరాభిశ్చసహత్యధః- సురాణాం తాప
 వగః తాపసంచయః తద్ధారితన్నివతః కః సురతమేహవవర్గః ఫలంతేనహ
 రీమనాహరశ్చవిహరిః క్రీడాబధూవ- స్థానేతి - భగవద్విహారస్యసురతా
 వహరత్సంయుక్తమిత్యధః - తదేవాహ- వనమాలినివం విచిత్రచరితే
 సతికాయవ్యూహాలంబనేననానా స్త్రీసంభోగాదిరూపవిచిత్రచరిత్రైసతీ
 త్యధః - సుమనసాం దేవానాం నివహః ఆమోదవాక్ హృష్టోబధూవ -

తాభిన్నమంధుజితస్సురతాపవర్గహరిబధూవతరుణీ
 భిరధోవిహరిః | స్థానేవిచిత్రచరితేవనమాలినిత్తమామో
 దవాక్ సుమనసాం నివహేబాబధూవ || ౧ || ౫ || అథకదా
 చనసకలమహేత్యవమహానీయోగగనభవ చంద్రకాంతా
 లంకృతేరజనికరహృదయభవపుష్యరాగాశ్రితేసత్యలూకభ
 భగవద్విహారఫలభూతానాం ప్రద్యుమ్నాదీనాం శంబరాద్యసురవిశాశనే
 వదేవహితసంపాదకత్వాదితిభావః - అత్రవనమాలాఅస్తి క్షాంతీతివన
 మాలీతస్త్రిన్నామోదవాక్ సుగంధిః సుమనసాం ప్రహ్లాణాం నివహేబాబధూ
 వేతి ధ్వనిరిత్యాఖ్యాతం - ప్రాచీనటీకాకారేణ || ౧ || సుమనాః పుష్పమాలతోః
 స్త్రీయాం దేవేబుధేతునా ఇతి భాస్కరః || ౧ || అథేతి చంద్రీస్య కాంతాః ప్రి
 యానః క్షుత్రాణీతియావత్ అస్య త్ర రత్న విశేషాః పుష్యరాగః పుష్యనక్షత్రవి

వయానురాగఃరత్నవిశేషశ్చ కేసరైః కింజల్కైః ఆమోదీతలస్యత్ర కేసరై
 ర్వకులేఃపుష్పాఃనాగకేసరైర్వా॥ ని॥ కింజల్కఃకేసరో స్త్రీయాంనాగ
 కేసరపుష్పా గవకులేఃపుష్పమానయమితిభాస్కరః- సీతాభ్రీఃకర్పూరః॥ని॥
 ఘనసారశ్చంద్రసంజ్ఞఃసీతాశ్రోహీమవాలుకేత్యమరః - భద్రసఃచం
 దనద్రీవఃవృషభరావశ్చ ॥ ని॥ ఆస్వాదనధ్వనినుధాంబురసాఖ్యధా తుష్టి
 ష్టోరసఇతిభాస్కరః-సురతాయా దెవభూయస్యాధీగమఃపాప్తిఃకరిలాభ
 శ్చహీమవాలుకాకర్పూరఃశీతలావాలుకాచ॥ని॥తుషారశ్శీతలశ్శీతోహీమ
 సప్తాస్యలింగకాఇత్యమరః-ఉపబహాంఉపధానం॥ ని॥ఉపధానంతుప

వముక్తాఘనంకులైకమలాకర ఇవచద్దరాగ శోభితే కేసరా
 మోదితేచ పాకశాసనఇవవజ్రమణీయేవాసంతికవన ఇవ
 ప్రవాళసమృద్ధేశరత్కాలగనఇవసీతాభ్రీభాసురే హం
 సమండితేచనందనఇవాసన్న పారిజాతేహరిచందనామోద
 వాసీతేచగోష్ఠఇవభద్రరసాస్పదేగోపాలవాసయోగ్యచస్వ
 గ్గఇవసుమనస్సంకీర్ణేసురతాధీగమయోగ్యేచకైలాస ఇవ
 సదాశివైకనిలయేనీలలోహితస్పృహణీయ రత్నాస్పదేచ
 శరత్కాలపుళినఇవహీమవాలుకాలంకృతే శాదూలఇ
 వమృగమదామోదహరిణీమయూర మేచకఇవోపబహా
 భాసురేచంద్రమండలఇవాదర్శలెఖానువృత్తేభాగవతఇవ
 శుకాలాపరమణీయేబౌద్ధదర్శనఇవసాధుయాష్యే పాండ

బహాంశయ్యాయాంశయనీయవదిత్యమరః-అన్యత్రీఉపబహాంబర్హై-
 విభక్త్యథేవ్యయాభావఃతత్ర భాసురే॥ని॥పింఛబహేనపుంసకఇత్యమ
 రః - ఆదర్శరేఖాదర్పణవజ్జీతయాల్పనువృత్తైరన్యత్రీఆదర్శమమావాస్యా
 వ్యంతంరలయోరభేదాల్లఖైః దేవైరనువృత్తైఃధోజ్యత్వాదితిభావః ॥ని॥
 ఆదితేయాదివిషదోలెఖాఆదితినందనాఇత్యమరః - సాధునిబహుమా
 ల్యానిదూష్యాణీవస్త్రాణీయస్త్రిక - యద్వా - సాధు దూష్యం వస్త్రగృ
 హంయస్త్రికలీలాగృహేనిచిత్రపటాదినాఖిల్వావర్యావ్రం వస్త్రగృహం

కుర్వంతివిప్రసిద్ధం ||ని|| దూష్యంవస్త్రైచతద్దృహఇతివిశ్వః - పాంచా
 కాచ్రావదీకాస్తాదినిమిత్తాపతిమాచ||ని|| పాంచాలికాపుత్రికాయా
 చ్రావదీరతిభేదయోరితిభాస్కరః - చిత్రఫలకేచిత్రీఫలాశ్చైస్వాస్థైక
 అన్యత్రీలలేఖ్యాశ్రయీభూతంఫలకందివ్యభల్లుకొజాంబవాకదివిభః
 భల్లుకాశ్చఇష్టగంధోపామధూమఃసుగంధశ్చ||ని|| ఇష్టగంధస్సుగంధిస్తా
 దిత్వమరః-భూరిమంచాఃసావర్ణమంచాఃఅనైకమంచాశ్చ||ని|| భూరిపాః

వత్సవపాంచాలికారమణీయేకల్యపాదఇవరమణీయచిత్రీఫ
 లకేసుమెరుశ్యంగఇవకల్యాణనిలయెసురతసమయ్యఇవకపోత
 కూజితరుచిరైపుకఇవవిష్ణువదసంచారయోగ్య బలిభవన
 ఇవానంతభోగాస్పదె మెరుకందరఇవదివ్యభల్లుక చాలా
 లంకృతేహరిశ్చంద్రచరితఇవపత్యాన పాయిని రామచరి
 తఇవలక్ష్మణానపేతెమహారాజకులఇవభద్రాసనయోగ్య
 గంగాప్రవాహఇవకాళిందీమిశ్రితేన్యాయదర్శనఇవజాతి
 మాలానపేతెచైత్రరథఇవమసుష్యధర్మాశ్రిత లాకపాలవి
 హారయోగ్యపాగ్వింశతివేష్టగంధసంపన్న సతాహవ్య
 ఇవాత్తమశ్లోకగభేనస్వయంవరస్థలఇవజగతీవతి సమాశ్రి
 తధూరిమంచాచితెసుగ్రీవసైన్యఇవకుముదామోదితేహీ
 మగిరికందరఇవపుండరీకమాలాశ్రితెఇందిరామందిర ఇవా
 శ్రిగీతాదృతకమలానుషక్తైకవచనదివ్యభవనెవర్మంక మధిక
 య్మానంసత్ప్రబంధమివవిదగ్భసుదృక్ఫణితిరీతిబద్ధాదరంసా
 రసమివ లక్షణాలావలూలుపంధమాత్తజమివ సత్యోల్లం

సువణకయోరితివిశ్వప్రకాశః-కుముదఃకపివిశేషః-తెనైతమోదితంతోషిత
 కువలయైస్సురభితంచ-పుండరీకోవ్యాఘ్రిని||పుండరీకోవ్యాఘ్రిభేదేది
 శేషుప్రభేదయోరిత్యమరః-విదభాచేశేయెసుధియస్సుదృశఃతేపాంభణితి
 రీః - వైదభీనామికాశబ్ధరీః-అన్యత్రీవిదభాసుదృక్ రుక్మిణీలక్షణావ
 హిషీఅన్యత్రీసారసస్త్రీ||ని|| సారసస్యకులక్షణైత్యమరః - భద్రాగమశ్చ

వశవ్యుఃఃభద్రాయాఃఆగమనంచ - మిత్రవిం దేతివిం దానువిందయోదుః
 ర్యోధనమిత్రత్వంభారతవ)సిద్ధం-అన్యత్రమిత్ర)విందామహిషి||౨||అత్ర
 తి || తాంభీరుంరుక్మిణీండురుధికాజీవితాధీశాశాపా)జేశాసురాగః తద్వ
 శాంతదధీనాంఅత్యాసక్తామిత్యర్థః-వ్యంగ్యాభకాస్తు-హరిఃసింహః- భీరుం
 భయశీలాండురుర్వహతీవసాజీవితాధీశస్యయమస్యఅశాదిక్ దక్షిణాతత్రవ
 శాఃరిణీవతాండు గ్రశబ్దైరకంపయదితి||౩||అయితీ||అసన్నంజీవితేశవవం

ఘనభీరుంభార్గవ మివ రవితనయానురాగిణ మృత్యు రాజసు
 తానురాగిణంచసిద్ధరసమివవ)ద్భ్యుమ్నజనకమారామమివ
 భద్రా)గమనంవధికా తామోదం బ)వ్హలోకమివ వ)స
 న్నమానసందుర్యోధనమివమిత్ర)విందానుర క్తంసమందస్మి
 తంముకుండముపాసీనామోదమానాభగవతీభీష్మ తనయా
 తస్థా||౨ || వ || అత్రా)ంతరేనవధిభీష్మసుతానురాగమం
 తనిఱారుధ్యపరిహాసకథాప్రధానః| తాంభీరుమశ్రుతచరై
 రురుజీవితాధీశాశావశాంహారికంపయదుగ్రీశబ్దైః|| ౩||
 తథాహి || ౫ || అయిబాలేవిదభకారాజనందనేకథమాస
 న్నజీవితేశవదంపుణ్యజనాగ్రీగణ్యమతిమ్మదు హృదయత
 యాభీరుజనానుర క్తంఖద్యోతాతిశాయి తేజసంసంపదికిన్న
 రేశంశాంతనవకీతికం తవసహజప్రైమపాత్రం గురుస్పృ
 హావివయంమదువసవకావసరే నితాంతమభీకయాత్వ

ప్రాణేశత్వంయస్యతంతథో క్తం-అసన్నయమవదంచ-ఖద్యోతఃకీటఃరవిశ్చ-
 కిన్న రేశంకు బేరంకుత్సితస్యవంచ శాంతానష్టానవాకీర్తిస్యస్యతం-అన్యత్ర
 శాంతనవాభీష్మఃతస్యకీతికంరివకీర్తిస్యస్యతంసహజప్రైమపాత్రం సోదర
 స్వరుక్మిణామిత్రంవైసగికాపే)మాస్పదంచగురుస్పృహాభీష్మానురాగఃఅ
 ధికానురాగశ్చ - అభీకయాకాముకయానిశ్శంకంనిస్త్రు)పంఅవలూకిశ్చఅ
 న్యత్రా)భీకయాభయరహితయా|| ని ||అభీకఃకూ)రెకామినినిభకయెఇతి
 భాన్య-రః- అన్యత్ర)నిశ్శంకంకియానయమితిసో)పేక్షం||ని||శంకాత్రా)సవి

తకణయోరితిభాస్మ-రః - అనుసదృశమననురూపం - ప్రాణసమంతఃస్థిః
 సదృశాతుసమోచితావితిభాస్మ-రః - అనంగైకేతి - సశరీరఃకొపితతః
 కురూపోనాస్తీతిభావః - అనుకుమారప్రభావతయాతీక్ష్ణ ప్రతావతయా
 అన్యత్రసురాజపుత్రప్రభావరహితయామయాలత్యైవ్యనాక్రమణీయం
 పాశ్రుమనమాకంఅహేకకృత్యత్వచశ్చేతివిధానాత్నిశ్చితాసుహృద్భావః
 నిశ్చితప్రాణహరత్వం పాదస్థితలాచనభంజనాల్లింగాదితిభావఃఅన్యత్రమా
 మపిద్విషంతంఅంతగతంతంపరిపూణకంచధనుర్వేదనైపుణ్యంయస్య
 తంపరాసుపీడనంఅశక్తబాధనమితియావత్ అన్యత్రపరేషాంశత్రూడాం

యాని శ్శృంకమవ లోకితమతేవ వా సుసదృశమనంగైకతుల
 నీయరూపమనుకుమార ప్రభావతయా మయావ్యనాక్ర
 మణీయంమయినిశ్చితాసుహృద్భావ మంతగతధనుర్వేద
 నైపుణ్యం పరాసుపీడనప్రవిణంస్వస్యనిరపాయత్రాడా
 యాశ్శ్రయిక్వత భూభృదంతరంవిశేషతో మాగధభాహ
 నువతికనం చాజుకనస్యాపి మాలిన్యసంపాదికామన్యామె
 వకీతికమాజుకయంతమాశ్రయాశతేజసంసిజప్రతాపెన
 పాకశాసనైప్యశక్తింవ్యక్తీకుర్వాణంనిగీణకపరపక్షరాజ
 మండలతయాదశకమనుకుర్వాణంబలాదేవ ధాత్రీమాక్ర
 మ్యభుంజానంపురుషషభం శిశుపాల మపహాయదోహ

అనవఃప్రాణాస్తత్తీడనంచ - భూభృదంతరమన్యవ్యవగిరిమధ్యంచమాగ
 ధభావోజరాసంధహృదయంవైతాలికత్వంచ అజుకనస్యాపిశ్వేతస్యాపి
 మాలిన్యసంపాదికాంవైల్యాధాయినీం అన్యామెవకీతికందుష్కీరిమితి
 యావత్ అన్యత్రఅజుకనస్యపాథకస్యాపిఅన్యామెవలంఃవిలక్షణం పా
 కశాసనైశిశుశిక్షణేఇంద్రచ - నీగీణేకేతి - అత్రశత్రుహంతైతిస్తు
 తిః - నీచూపమయానిందాభివ్యక్తిరితిధ్యేయంధాత్రీంజననీంఉవమాతరం
 వా॥ ౧॥ ధాత్రీజనన్యామలకీపసుమత్యుపమాత్పష్యితివిశ్వః - అసత్ప్రకృ
 తిమిధ్యాభూతానూయాదుష్టస్వభావశ్శ - పరాశ్రమఃపరకృతకృమ

౧౦ | ౧ || వరాక్రమావిషయవరాక్రమావిత్తిభోజః-క్షమామాశ్రితంఘా
 మావవత్రిణాంఅన్యత్రమంతం||నిక్షీతిక్షాంత్యోఃక్షమెత్యమరః - అశక్త
 న్యక్షమైవశరణమితిభావః-అక్షమెఅశక్తైషయేశాసనకామం శిక్షణోద్వ్య
 క్తమ్మదుస్సర్వత్రేబాధ్యతఇస్త్రిన్యాయాదితిభావః-అన్యత్ర అక్షమేఅహితే
 శాసనకామంశక్తుశిక్షణేషేక్షామకుర్వాణమితిస్తుతిః||ని || యుక్తేక్షమంశ
 క్తేహితేప్రీప్సిత్యమరః - అభద్రాసనయోగ్యంసింహాసనానహంఅన్య
 త్రైఅభద్రమమంగళంతస్యఅసనంనిరసనంతస్యయోగ్యంఅనిష్టనివారకమితి
 యావత్ - అతిదుర్లభంనభవతీత్యనతిదుర్లభంలూకసాధారణమితియా

కరకులసంభవ మనత్ప్రకృత్యాశ్రయం కదాచి దపి పరా
 క్రమావిషయంబలివిరోధేన సంకొవితాత్మప్రభావంభు
 విపరోత్కృషణమవలూక్యసంప్రతివిశేషతఃక్షమామాశ్రి
 యంత మక్షమేశాసన కామ మభద్రాసన యోగ్య మనతి
 దుర్లభరూపం త్వయా పరా సక్త హృదయ యాపిదై
 వమనుగతయాలభమత్యున్నతబలానువర్తననకాలంసయం
 తంభుజంగభాగలోలాత్తానంసర్వదావాహినీశమజుష్ట
 మనువతణమానమగణితరిపుభయతయా సాంప్రతమపర
 మపివాహినీశంశరణం యాచితవంతమజాతరూప సంప

త్ తాదృశంరూపంయస్యతంఅనతిసుందరమిత్యథః-అన్యత్ర అసతయో
 నమసాకరమకుర్వాణాఃతైదుర్లభభరూపంపరాసక్తంపరమాత్మాసక్త
 మన్యాసక్తంచదైవమనుగతయాదైవాధీనయాఅన్యత్ర గ్రామాద్భహి
 భణవాసిపూజాభణంగతయాఅజుణసంశ్చేతంవాహినీశంఅభింక్షీరోద
 మితియావత్ అగణనీయరిపుభయతయాశక్తుభయరహితత్వేన హేతునై
 త్యథః - అపరమపివాహినీశంపశ్చిమాభింశరణాయగృహాభణంద్వార
 కాభణమితియావత్ యాచితవంతం - అన్యత్రైవాహినీశంసేనావతింఅ
 జుణసంపాధణంఅగణనీయ రిపుభయతయా అమిత శక్తుభయతయా
 అపరమపివాహినీశంసేనావతిం - శరణాయ రక్షణాయ || ని || శర

యం శ్చూర పితో రితివిక్లవః - ఆజాతకూట సంవన్దం నిర్దానం ।
 ని । చామీకరంకాతరూపంమహారజత కాంచనఇత్యమురః - అన్యత్ర అజా
 తమభూతం అపూర్వమితియావత్ - రూపంసౌందర్యం॥ని॥ఉత్పన్న భూ
 తయోజా తమితిభాసు-రః-హరిపూజాఇంద్ర పూజావిష్ణుపూజాబగో
 త్రంకులంగోత్రఃపర్వతచ్ఛ ॥ ని ॥ గోత్రంకులేనాన్నిచస్యాద్దోత్రస్తుధ
 రణేధరఇత్యజయ్యః- కువలయస్యాపీడఃశేఖరః ట్ నీచూషణాయితః కశ్చి
 త్పురుషోత్తమః - తన్నాశనేనసధేనుకః ధేనుసంపాతఃపయస్వినీవాహ్యఇ
 త్యథః - ఈదృశాచ్చకటాత్ స్వలాభేనధనసంపాదనేన - ఆద్రాశకటజీవ
 నంసోపిధేనువాహ్యశ్చేతి-మువక్తవ్యఇతిభావః - అన్యత్రసధేనుకొధేను
 న్నంహరిపూజానివారణేనగోత్రోత్పాటనెనకువలయాపీడ
 నాశనేనసధేనుశకటత్స్వలాభేనపరసుద్యగ్భిగ్యతయాచా
 త్రిక్తకీర్తిమసంగలెశమదూరదశిణనీమామకామయధాః॥
 ర ॥ వ॥వృణురాజసుతెతూణమధునావరమీస్థితమ్మాభై
 పీచ్ఛిద్భ్యతేనవరలౌకాహాతానతే ॥ ౫ ॥ ౫ ॥ ఎవమ
 శ్చుతపూర్వవిప్రియాభాసభాషిని వాసుదేవె అశనిహతా
 ల్తేవమ్యగీవ దవదహన పరీతాసీతేవ దశవదన కరగతాల
 హత్యైవదృష్టావరాధగౌతమకాతరాశకుంతలెవ దూర్వా

కాసురసహితఃశకటశ్చకటాసురఃతతఃస్వలాభేనాత్మలాభేన - హంతుమా
 గతౌధేనుకశకటాహత్వాస్వసంరక్షణేనెత్యధః - అతిరిక్తాఅధికా అత్య
 ల్పాచకీర్తిర్యస్యతం ॥ ర ॥ వృణ్వితి ॥ ఈస్థితం వరంపతింవృణు॥ని॥ వరో
 జామాతృపిద్గమోరిత్యమరశేషే - తేనపునర్యరాంతరపరిణయేనవరలోకా
 హాతానభిద్యతేధర్తవ్యక్రమోనాస్తీత్యధః - శ్చివరదోష దశనేపున
 ర్వివాహాభ్యనుజ్ఞానాదితిభావః- తథాచస్తృతిచంద్రికాయంకాత్యాయ
 నః॥ * ॥సతుయద్యన్యజాతీయఃపతితఃస్థి బవవా-వికర్తస్వస్సగోత్రోవాదా
 సోదీర్ష్యామయోపివా-ఉఃథాపిచెయాసాన్యస్తైనప్రావరణభూషణేతి-వ్యం
 గ్యార్థస్తు- ఈస్థితంవరంవృణుయాచస్వేత్యధః-తేనవరేణపరతిత్కృష్టో

లోకొజనఃపరమాత్మత్యర్థ-తదర్హతాతప్రియత్వంసచ్చిద్యనెజుంఽనం
 వతివాల్మీకీభ్యంభవతీతిభావః॥౫॥ ఏవమితి॥సంజ్ఞాచేతనా॥నిసంజ్ఞాస్యాన్యై
 తనానామహాప్రాద్యైశ్చార్థసూచనైత్యమరః॥౬॥అసామాన్యైతి॥అసామా
 న్యాఅసాధారణగుణాఃశ్లేషావయోయస్యాస్యైయంభవదుచ్చరితాః -
 యద్యచ్ఛాశ్చాః- స్వచ్ఛాప్రయక్తాః- అయిచాలెత్యాదిఅదారదశికానీ
 మానుకామయ భాగ్యత్యంతాః - శబ్దానైషాంసంతతిస్సంఘః- సుద్యశో
 రుక్తిశ్చాఃక్రియాయైవ్యాపారాయసంజ్ఞాయైచేతనాయైచనజాతాతత్ -
 విస్తయాయాశ్రుతపూర్వకటుశబ్దక్రవణేనరుక్తిణీఅచేతనానిష్క్రియాచ

సక్రోధవిషయా కృతానిస్సంజ్ఞావసుంధరాయామవతత్ ॥
 ౬॥వ॥ అసామాన్యగుణాసేయం యద్యచ్ఛాశ్చబ్దసంతతిః ।
 నక్రియాయైనసంజ్ఞాయైసుద్యశోవిస్తయాయతత్ ॥౭॥ తా
 పోభవన్మురజితః కృతవిప్రియస్య స్విన్నాఖిలావయవయా
 ప్రియయాబభూవె । జాతోహరిదశితహృద్దయతాప
 రాధాత్రప్యాహృది పృవహతిస్తతదాస్రధారా ॥ ౮ ॥
 ౫ ॥ అభగవనానపితధాశకలితహృదయః పర్యంకతో
 వతీర్ణపరిహాస కౌశలానభిజ్ఞాంప్రాణప్రియా ముత్సంగ
 సంగినీమాధాయమధుమధురయాగిరా సమాశ్వాసయన్
 ముహుముహురాలింగ్యగండఫలమచుంబత్ ॥౯॥ అవా

జాతెతినిర్గళితాధః-వ్యంగ్యాధఃస్తు-సామాన్యంజాతిగోత్రాది-గుణఃశౌ
 క్ల్యాదిః - తదుభయశూన్యాయద్యచ్ఛాశ్చానామిచ్ఛాపరికల్పితడిత్తాదిశబ్దా
 నాంనిస్వచ్ఛాయద్యచ్ఛాశ్చాన్వచ్ఛందఃస్వైరితాచేతితాస్సమాభితికేవః-సం
 తతిస్సమాహఃక్రియాయైవచనాదిరూపాయైసంజ్ఞాయైనామ్నైచనాభూ
 త్-ఇదంసుద్యశఃసుధియః విస్తయాయుయద్యచ్ఛాశ్చానాంజాతిగుణఃక్రి
 యావాప్రవృత్తినిమిత్తంసభవతీతియుక్తమేవసంజ్ఞాపిప్రవృత్తినిమిత్తంనా
 భూదితివిదుషామాశ్చర్యమిత్యర్థః - అతఏవమహాభావ్యం-చతుష్టయాశబ్దా
 నాంప్రవృత్తిరితి॥౭॥ తావభితి॥అత్రభగవతస్తాపః రుక్తిశ్చాఃస్వదభి
 కార్య హేతోవైయధికరణ్యావ సంగత్య లంకారః - ఉత్తరాధోష్యే

వం॥ని॥అనుశోణితయోరసృమితిభాస్కరః॥౧౦॥ప్రాణాదితి॥కుచభూ
 థరేపాతనంకుచభూధరాత్పాతనంచ॥ ౧౦ ॥ ౧౧ ॥ నిగూఢేతి॥అథాధ
 మోనిగూఢభావః - శబ్దైవ్యవచర్యతే - నిగూఢాథాపదప్రయోగఇత్య
 థః - అన్యత్రీగూఢచరణవిన్యాసః॥ ౧ ॥ కుండలీగూఢపాచ్ఛక్తుశ్చ్రీవా
 ఇత్యమః - చక్రీణఃశ్చష్టస్యసప్తస్యచఅజిహ్వాగత్యాముజుబుధ్యాఅభుజం
 గ్యౌచ॥ని॥జింహగవీపనాశనఇత్యమః॥ని॥గతిస్తుగమనెనాగ్నేనశాయాం
 ముధ్యుపాయయోరితిభాస్కరః - కథంజ్ఞేయఇతి - నజ్ఞేయఎవెత్సర్థః-

దీచ్ఛ॥ ప ॥ ప్రాణాదవిప్రియతమాంతపసావ్యలభ్యార
 పాతివ్రతీమివశరీరవతీమపిత్వామ్ । ఆతాంవిధాయ
 కురరీమివసాగసామే శిక్షాంవిధేహికుచభూధర పాతనె
 న ॥ ౧౦ ॥ ఎవమాశ్వాసీతాతెనత్రసన్నవదనాంబుజా ।
 మత్వాశ్లిష్టవచస్తత్వమథోవాచవిదర్భజా ॥ ౧౧ ॥ నిగూ
 థవదవిన్యాసశ్చక్రీస్తువసాంప్రీతమ్ । అజింహగత్యాను
 కథంజ్ఞేయస్పృయంమయాపునః ॥ ౧౨॥పురుషాధమతాం
 'చైద్యై త్వయిసర్వాతిశాయితామ్ । మత్వాతవగిరాంత
 త్వినూప్రాసంప్రీతినివృణోతిః ॥ ౧౩॥ప్రాంతేయదవదస్వ
 స్యవరప్రేమానపాయకృత్ । యాచస్వవరమిత్యైతచాశా
 స్యమృదునామసు ॥ ౧౪ ॥ ఏవమభిహితవత్స్యాంప్రియా
 యాం ॥ ప ॥ సదిష్టాయోగశంకాయాంవిదర్భభువిమాధ

భుజంగఏవజానీతేభుజంగచరణక్రమమితిన్యాయాతిదిభావః॥౧౩॥ ప్రాంత
 ఇతి- స్వస్యవరప్రేష్టఉత్కటానురాగస్యఅనపాయకృద్దాధ్యానపాదకం
 యద్వరంయాచస్వేతిఅవదః - వ్యేఖరాజసుతేతూర్ణమిత్తోకానెతిభావః-
 ఏతద్వరంఅభునామనాశాస్యంవరం యాచామిత్యథః॥౧౪॥సదిష్టేతి ॥
 విదర్భభువిర్క్తిత్యాంసతీసంభవంతీఇష్టాయోగశంకాప్రియవిరహమాశంక్యనిరంత
 రవతివాల్లభ్యసిద్ధయేవరంయాచనూనాయాంసత్యామిత్యథః - తదయో

గభయాత్ తస్యాయక్తిన్యావిరహభయాత్ రుక్తిన్సంబంధీన్ప్రసాదేశవి
రహభయాంపద్యాలాచ్యైత్యథః - ల్యట్టా పంచమి సద్యఃకుశ్లంకాంకుత్సి
తాంప్రియివిరహశంకాంఅమాజ్జాయత్ - మృజిశ్చరాదిః -

వినోదాథకంవధిహాసి తాసివస్తుతఃపా)ణాదపి గరియస్యాప్రవవరచాసం
అనురాగదాధ్యాపాదశమితి కొయంవ్యామోహాఇతి సమాదభిత్తి
తః - వ్యంగ్యాథకస్తు - విదగ్భువిదగ్భుసూస్యభూమాసదిష్టాయోగ
వః । తదయోగభయాత్సద్యస్సకుశంకామమాజ్జాయత్ ॥

౧౫ ॥ ప్రత్యేకమభవత్ తాసాంతతో దళదశాత్తః |
జాతాస్తత్పుత్రపౌత్రాస్తుసంఖ్యావంతోమితాఅపి ॥౧౬

ప్రద్యుమ్ననామాప్యధరుక్తవత్యాః కరగ్రహం రుక్తిభువ
స్సుతేనే సభూరికాంక్షోకలితఃకథన్నునచిత్రజభ్రాంతి ము
పైతుతేన ॥౧౭ ॥ అనిరుద్ధాభవ తస్యామనిరుద్ధవరాక్రమః |
రోచనారోచనాయాస్యజాతాపాత్రీతురుక్తిః ॥ ౧౮ ॥

౧౯ ॥ అధానిరుద్ధవివాహమహోత్సవావలోకనాయవై ద
ర్భ్యాసమంరామ కేశవో భోజకటకంనామరుక్తిణోనగర
మగమతామ్ ॥ ౧౯ ॥ తత్రచకరగ్రహమహామహేసమా
ప్తిమాప్రవతి ॥ ప ॥ జయరామమనక్షజ్జమితి కాళింగవో
దనాత్ ॥ అక్షరీష్టసుతోదీప్యత్యతాంతస్తస్యచాసుభిః ॥

౨౦ ॥ జయోభవత్పురా రామ దాసస్యాప్యక్షతఃకపెః | రా
మస్యైవతదాహంతతతో జాతఃపరాజయః ॥౨౧ ॥ గ ॥ తతః

శంకాయాయాగస్సంభవేన్నవెతిశంకాముత్పాదయంత్యాంతదయోగభ
యాత్ యాగవిష్ణుభయాత్ కాపంపర్యాప్తంకుశ మాగ్జయత్ సంపాది
తవాత్ ॥ ౧౫ ॥ ప్రత్యేకమితి ॥ తాసాంకృష్ణస్త్రీణాంసంఖ్యావంతఃపం
డితాఇతివీరోధపరిహారః ॥ ౧౬ ॥ ప్రద్యుమ్నేతి ॥ రుక్తిభువో రుక్తిసు
తాయః ॥ ౧౭ ॥ అనిరుద్ధఇతి ॥ రోచనాయ రుచిసంపాదనాయ ॥ ౧౮ ॥
౧౯ ॥ ౨౦ ॥ జయఇతి ॥ రామ దాసస్యకప్సేనూమతః అక్షంరాక్షసంపా

శకశ్చ ॥ ౨౧ ॥ తతఃపి ॥ పరిఘంటయధవిశేషం నిపరిఘాముక్తైశ్చ శ్రు
 త్యజయ్యః ॥ ౨౩ ॥ పురేతి ॥ స్వనందంభలక్ష్యభూతంస్వకౌపవిషయాభూ
 తం ॥ నిసందంభస్సంభ్రమకౌపజ్జినిఘంటుసారే ॥ ౨౪ ॥ భగవన్నితి ॥
 అపృతిరథస్యస్వానురూపశక్తిరహితస్య అవింకకమప్యాత్మనఃప్రీ
 తభమితి లక్ష్యణ చంపూ కావ్యే ప్రయోగః ॥ ౨౫ ॥ ఎతదితి ॥ కేతనభం
 గనమయమితియెనసాకంయు డైక్యతేతవాకస్తాద్భవజభంగోభవెత్ నవీవజ

పునరధిగతవిజయమపిగతవిజయంబలదెవంకాళింగనసహ
 క్యపునగోపాలానా మక్షకౌశలమితి రుక్మిణిపరిహసతి
 రామస్సరోషముద్యమ్య పరిఘంటాళింగ మాదాయభగ్న
 దంతంరుక్మిణమశికమనభవనమనయత్ ॥ ౨౨ ॥ ప ॥ రోచ
 నామనిరుద్ధంచరథమారోప్యమాధవః ॥ పురీంసానుచరః
 ప్రాయాత్పరిపూణమనారథః ॥ ౨౩ ॥ X ॥ పురాఖలుతాం
 డవారాధితఖండపరశు విశ్రాణిత బాహుసహస్రో బా
 ణోనామబలితనయస్వసందంభలక్ష్యభూతంప్రీతిపక్షు
 లక్షయన్ ప్రమథనాథమేవంప్రార్థయతి ॥ ౨౪ ॥ X ॥ భగవ
 న్నవ్రతిరథస్యమమభారాయపరంభుజసహస్రమత స్వయై
 వసహకలహమభిలషామీతి ॥ ౨౫ ॥ X ॥ ఎతదాకర్ణ్యకర్ణవరు
 పమతిరోషణోప్యపభకేతనస్తవ కేతనభంగనమయమేవమ
 దుపమఃకౌపితవవిగ్రహాయభవిష్యతీశ్యభిధాయాంతరథా
 త్ ॥ ౨౬ ॥ తతః ॥ ఉషాఖ్యయాపుత్రికయాస్యరేమెస్వప్నే
 నిరుద్ధోననుభూతపూర్వః ॥ స్వప్న స్వపాత్మసుఖాప్తితో

స్వదృశఃత్వయా యోద్ధంక్షమగ్రత్యవచెత్యర్థః ॥ ౨౬ ॥ ఉషేతి ॥ అస్మ
 తాణ్యపుత్రికయా అస్యాఉషాయా ఆత్మసుఖావాప్తితః స్వసుఖలాభాద్ధ
 తోఃస్వప్న ఏవానందమయః సుఖపూరితః కొశఃనిధిబాధూవ - ఆశాస్కో
 బభూవేత్యర్థః - వ్యంగ్యాధఃస్తు - ఆత్మసుఖావాప్తితఃస్వరూపానందలా
 భాద్ధేతోఃస్వప్న ఏవానందమయః కొశఃసుఖ ప్తిబాధూవ - సుఖాప్తికాలేనః

లెదిలీనేతమసావ్యతః-స్వప్నయావమహనందంభు శ్రేష్ఠ వివర్ణితభివ
 చనాదితిభావః-అనందమయకొక లక్షణంపంచకొకవివృత్తిరాజ్ఞానికారా
 దానందవ్రాత్యానందమయకొకాభ్యుతి|| ౨౬||విహఃదెలి||మాంవిహఃయ్య
 నుయాసీమాఇత్యన్వయః-బాధాజ్ఞాగరణాత్ సాక్షాత్కారాచ్చ|| ౨౭||
 ౨౮||ముహ్యంతీతి || సుద్యకఃస్త్రియఃయస్యస్వప్న దృష్టపురుషస్యశ్రీవణేము
 హ్యంతిదర్శనభాషణాదాతుకిముతెతిభావః-సోయంపుమానసుభవంబద్యనం

స్యాఃకొక శ్రదానందమయోబధూవ|| ౨౯||తేతః || ప||విహః
 యకాంతకవనుయాసీహమామితి బ్రుతాణాబుబుధే సభ
 దమ్ | బోధాత్సుఖంహి శ్రుతిసిద్ధమస్యాబోధేనదుఃఖాప్తిరి
 దంతుదిత్రమ్ || ౩౦ || ౫ || తదానీమెవముత్స్వప్నాయ
 మానాంకుంభాండకస్యబాణమంత్రిణస్తనయాచిత్రేణా
 నామనమీవతశ్యయానాసఖికతమస్తవవల్లభఃకమెవంవ్యగ
 యసీత్యపృచ్ఛత్ ||సాపిప్రత్యవాచీత్|| ౩౧ || ప||ముహ్యం
 తియస్యసుద్యకశ్రీవణేన సోయంవాచావిసానుభవమేవ కి
 మావిరస్తు | ఆసీత్క-రస్థభవమాంగమయైఃసుఖాభిమంత
 హి-తౌభవదధైపగురుప్రభావః|| ౩౨ || తథాపికథయా
 మి||ప||పితవాసాగుణావాసశ్యామఃకమలలోచనః|అధరం
 మధురంస్వస్యపాయయి త్వాతిరోదధే|| ౩౩ || ౫ || ఎతదాక
 ణ్యైచిత్రేలేఖనకుశలయాచిత్రలేఖయానరసురకిన్నరగంధ

వినావాచైవావిరస్తుకింస్ఫుటీభవెక్కి-ము తథాలాకొత్తర సాందర్యశాలీపు
 రుషస్త్రయాదృష్టశ్చేదెవసాకత్యనజ్ఞాయెతమయాతుమందధియాకథంవ
 వ్యభిత్యధః-కథంచద్యత్యోమిచెచ్చిరదర్శనంనాస్తీత్యాహ-గురుప్రభావామ
 హాసుభావఎవపునూమాంసుఖాభింగమయైఃసుఖపారవశ్యం సంపాద
 యన్మిత్యధః-కరస్థభవవశ్యభివాసీత్-క్షణమితి శేషః-అథఅంతర్నితౌభవత్
 అతౌనవక్తుంశక్యభిత్యధః-వ్యం గ్యార్థస్తు-సుద్యకస్సుధియః-యస్యవరమాత్
 నఃశ్రవణేపిముహ్యంశుశ్రాప్యేనంవేదనచైవకశ్చిదితిగీతావచనాదితిభా

వః- సో యమసుభవం నిదిధ్యాసం వి నాచా చైవ అభివృద్ధిం- ఆవరాః స్యా
 ట్క-ం స్యా దవెత్కర్ణః- అథాత్మ్యవచష్టవా క్యే మహా వ్రాధావళ్యాహ-
 మాంసుఖా లింగమయై కరస్థభవ అవరోక్షణి వాసీత్ అథానంతరమంతర్ని
 తోభవత్ ఎవగురు ప్రభావః వరోక్ష స్యాపిక్షణమాత్ర మవరోక్ష క్యేన భాసం
 గురువచనమాహాత్మ్యాదిత్యర్థః॥ ౩౧॥ ఏతదితి॥ ప్రతీతా క్రమీధా క్షాతా
 న్యానినివ్రతీతః ప్రథితస్పృష్టే దృష్టే జ్ఞాతే మనీషిత ఇత్యజయ్యః॥ ౩౨॥ చిత్రత
 భేతిచిత్రా విప్రయనీయా లెఖా లెఖనం యస్యాస్యాచిత్ర లెఖేత్యస్వర్థతా-
 చరణలేకనాదితి-చరణ సద్భావే పూర్వవత్పలాయవ్యత ఇతిభావః॥ ౩౩॥ పు

ర్వవిద్యాధరేషు సుందరతయా ప్రతీతా క్రమీధా క్షాతా
 నులిఖ్యత మస్తవాత్రాధిమతః ఇతివృష్టా తు తుష్టాచనే
 యంసో యమితి ప్రాద్యుమ్ని నిర్దిశత్ ॥ ౩౨॥ వాదిత్రీలేఖ
 తవాస్వర్ణం నామేతి ముదితావ్యసా । ముగ్ధాపునరభూత్యై
 ష్యాభతుశ్చరణలెఖనాత్ ॥ ౩౩॥ పువిశ్య గురుకృత్యాసా
 పురీంద్రావరవతీనిశి । అసరుద్ధంతతౌర క్తం నిస్యో శో శీతపట్ట
 ణమ్ ॥ ౩౪॥ చిత్ర లెఖో వక్లైస్తై క్త కుర్వతీ ప్రాణవధీయమ్ ।
 రేమేనమముషా తేనరహస్యవిషయస్య చామ్ ॥ ౩౫ ॥ గతద
 నుకతివయది నైరంతర్వంశికజననతదీయసంకెత కథంచద

విశ్యేతి గురుకృత్యం యస్యాస్యా అశక్యేపికార్యే ప్రవతమా నెత్యర్థః- సాచి
 త్ర లెఖార క్తమనుర క్తం శో శీతపట్టణం నామ బాణునగరం గురీకృత్యాజవ
 తా॥ ౩॥ కృత్యాక్రియా దేవతయోరిత్యమరః- ద్వావరవతీం పురీం నిశి ప్రవిశ్య అ
 నిరుద్ధం కేనావ్యనివారితం ర క్తం శో శీతం శో శీతపట్టణం నిస్య ఉపాసకాజ్ఞ
 దేవతాకమపి మారయతీతి భావః॥ ౩౪॥ చిత్ర లెఖయా ఉవక్లైస్తై అసి
 తే అస్మిన్ననిరుద్ధే ప్రాణవత్ ప్రాణే ఇ వధియంకు ర్వోచా ప్రాణనమం మ
 న్యానెత్యర్థః- త త్ర తస్యై వెతిన ప్రమ్యథే వతివ్రత్యయః- న్యచామవిషయ
 తుషద్ధుగ్- మెనతు సుత రాండుర్గమెత ఎవో త్రరకాలి కొనథే ఇతి భావః॥
 ౩॥ రాష్ట్రం జనవదో దుర్గో జనాంతో విషయస్య త ఇతి ధనం జయః- ఆశుచ

రాజస్యతిరదీపదర్శనో విసృజ్య సమాసః యథాహుః || ౩౧ || తత్పూర్వకృత్యమచాన
 క్షేత్ర దస్యత్వంతదల్పతా - అపా)క స్త్యంవిరోధశ్చనభాధాశ్చత్త్వ)కా
 తాఇతి - చిత్రస్య ఆలేఖ్యస్య లేఖనలేఖనేన ఉపక్తయైసి నైఅలిఖితభక్త్యర్థం ప్రా
 ణోస్యాత్ప్రీతిపా)ణినాః చెత్తనః తద్ధియంకు ర్వాణా తేన సమంవిజహ రేతి త్స్య
 విః అంతర్వంశీకేతి || ౩౧ || అంతఃపురేత్వధిక్యతః స్యాదంతర్వంశీకో
 జనభిత్వమరః || ౩౨ || శుభేతి || శుభః శ్లాఘ్యః క) శాలానిదంధః అభిని
 వెక ఇతి యావత్ || ౩౨ || గ్రహాను గ్రహనిర్బంధగ)హణేషు రణో ద్యమేభి
 తివిశ్వః - తేనా ధ్యాంకులశీలరూపాదిభిరతిశ్లాఘ్యమేవపురుషమభిలషంతీ
 వగమ్యమా నె || ౩౩ || ప|| శుభగ)హా ధ్యామపికస్య కామిమా
 మసత్క్రియాపాత్రతయా విమృశ్యతే | ఉపస్థితందుస్సమ
 యంస్యవేదయన్ సృపాయదోషజ్ఞతయాచుకొవసః || ౩౪ ||
 స్వకన్యాకాముకస్యాథకరగ)హకృతేరతః | చాణస్యకీంకరా
 స్మూధోనినాయోవ యమంబహూః || ౩౫ || గ|| నిహతేషుచ
 బహుషునిజానుయాయుషు నితాంత రోషణో బాణస్తమే
 నంకస్యకాంతఃపురగతంభుజంగపాశై రాబధ్య హాహేతి
 కొ)కంఠీముషామవ్యవిగణయ్య క్వచనకారా గారేస్యవేక
 యత్ || ౩౬ || అభనారదవచనెనవిదితోదంతాః ప)ద్యమ్ను

త్వః - ఇమాంకస్యకాముషాం అసత్క్రియాయాదు రాచారస్యపాత్ర త
 యావిమృశ్యజ్ఞాత్వాదుస్సమయందు రాచారం || ౩౭ || సమయాశ్చపథాచారకా
 లసీద్ధాంతనంవిదభిత్వమరః-ఉపస్థితం ప్రాప్తంస్యవేదయన్ వ్యభిచారయా
 షోడురాజాధఃపా)ప్రభివ్యజ్ఞావయన్ని త్యథః- సరాజాదోషజ్ఞతయా
 దోషజ్ఞానాచ్యుకొవ-వ్యంగ్యాథః-స్త- తేజ్యోతిషికాః శుభగ)వ్రాః శుక్రాది
 గ్రహైః ఆధ్యాంకుమైమపికస్యకాంకస్యారాశిం అసత్క్రియాపాత్రతయా
 శుభకమాణసహాతయా విమృశ్య దుస్సమయందుషా)లముపస్థితభక్త్యవే
 కయన్ సరాజాదోషజ్ఞతయాపండితత్వేన హేతునాచుకొవ || ౩౮ || విద్యావ్యవ
 శ్చికోషజ్ఞభిత్వమరః || ౩౯ || స్వేతి | కర గ్రహకృతేకరగ)హణార్థం - ఉపయ

వం పూర్ణా గ వ తే - ౫ శ్లోకాన్యాయే -

మంజువంశస్యకన్యాకాముకన్యూపాదే గ్రహణాభాగంకవోబాణః-అన్యకా
 పూజగ్రహణం - నిశాచైత్యసంగతలంకారవిశేషోవ్యజ్యతే-తల్ల తుణంతు
 *|అన్యత్రకరణేషున్యత్రోన్యత్రకృతికృ సేతి-విశచితాభిషేణనాఇతి|| ౧||
 యశ్చైనయాదిగమనమరాతదభిషేణనమిత్యుతురః|| ౪౨|| యఇతి|| ఛాయాఛ
 లాత్ప్రసేవించదంభాత్|| ౧|| ఛాయాసూర్యపియాకాంతిః ప్రతిబింబమానా
 తవమిత్యుతురః- అత్రభయానకభీభత్సరసయోస్సంకరః|| ౪౩|| స్వాధీనఇతి|| ౧
 ౩- స్తయావహేతత్సంపాదాకవిజయేశ్శ్రుజయే

సాంబపురస్సరాంయావవాఃరామకేశవాపురస్సృత్యవిర
 చితాభిషేణసాంబాణనగరవరణమరుంధక|| ౪౦|| తదైవభ
 గవానపివృషకేతనఃకింకరకరుణాపరవశఃసానంబంసందిన
 మధ్యాసీనస్సః|| ౪౦|| కుమారేణపరిపంధిప్రమథవైఃప్రమ
 థైరపివరివృతఃతమేవోదైశమవిశత్|| ౪౧|| ప|| యస్త్రత్రి
 పురారితౌరిబలయోరాసీదసీమారణఃతంవైధాత్యపిభా
 రతీభయభరాన్నైవాభిధాతుంక్షమా | లీనోభాసురభూ
 త్వభదనభియాఛాయాచ్ఛలాన్నందకే సాధకంకోణిత
 పూరపూరితతయానామాపితస్యాఃపురః || ౪౩|| ప|| స్వా
 ధీనవిజయద్వయోరపితయోస్సత్పాండుకీత్యావహేసా
 మాన్యైగజదైత్యమదనరసేతుల్యేపినాకగ్రహే | అన్యాయ
 నేపిఖలాంతకారిచరితేస్వామ్యేపశూనాంసమేదుర్ధవకం

ద్వయోరపితయోశ్చివకృష్ణయోఃస్వాధీనసతిద్వయోరపిపరమాత్మత్వాదితి
 భావః - సన్ సాధుఃపాండుఃసృవంతీ-త్యావహేవిజయేఅజానైతభ
 యోః స్వాధీనైవకత్రభక్తత్వాదన్యత్రసఖ్యాచేతిభావః-ఇతివవ్యజ్యతే-గజ
 దైత్యస్యగజనామకదైత్యస్య అన్యత్రగజస్యకువలయాపీదన్యదైత్యాణాం
 చమద్వనరసేహనశైచ్చయాంపినాకగ్రహేఅజగవగ్రహే అన్యత్రసా
 కగ్రహేఅంతరిక్షయ్యుద్ధోద్వమేని| ఆకాశేత్రివిదేనాకఇత్యుతురః-గ్రహా
 నుగ్రహానిబంధగ్రహణేషు రహోద్వమిత్యుతివక్వః- ఖలాంత కారిచరితేభ

లామవ్యః అంతకొయమః పన్య అరిణిలసీ తెలస్యత కలయోదభేచాప్యతా
 ఖ్యరాక్షసస్యాంతకారిణిసాక కేచరితే వసూణాం స్యాప్యే పశుపతివ్యేగో
 పాలవైద- మెనకాతనుభువో మెనకాత్త బాయాః ప్రాప్యంశివమిక్ష్మణ్ణా
 హారివికలంఘజిగాయ - మెనకాతనుభువో మైనాకస్య ప్రివ్యం అభిమిశ్య
 థణః - హారిహానూమాక లిలంఘలంఘితవానితిధ్వనిః ॥ ౪౪ ॥ ప్రోత్యక్షేతి ॥
 సూరిధస్య ప్రత్యక్షా చక్షు ర్వైద్యా కక్షీరాయుధవిశేషః - అన్యత్రీబలం

యుధి మెనకాతనుభువః ప్రాప్యం విలంఘహారిః ॥ ౪౪ ॥

ప్రోత్యక్షేవబభూవక క్షీరతులాస్కందస్యవైతాద్యశీవోద్యు
 మ్నస్యబలాదసౌలఘుతరస్తస్తిస్త్వహసేనతానాసావస్యబ
 లాశ్రితః కలయతేతంసీలకంఠః పునః పృష్ఠేహంత తథాపి
 సోయమజయత్ సాదైతురం నాతురః ॥ ౪౫ ॥ అన్య
 న్యస్యసదృక్ష లత్యుమిశనాదాబద్ధయుద్ధాదరాతౌ కండూం
 భుజదండయో రనవధిం చిత్రంతదై వౌష్ణితాంయత్సం
 వణికాన మాత్రలాలమన సాంకావ్యామృతోత్పాదిసాం
 కండూరానన కందరాంతరగతానాద్యాపివిత్రామ్యుతి ॥

౪౬ ॥ గింబంగదాధరస్యపశుపతినా హారి శిశోరజాత్మజై
 న ముసలినః కుభాండకేన కృత వర్తణోదాజేన చభవతిమ
 హతిసం ప్రహారేకృష్ణస్య విజయ ప్రణయితాయాంవ్యక్తా
 యాంబాణజనన్యాకౌటరయాతనయరక్షణాయ కేశవంశర.

బలాత్సైన్యాల్లఘుతరఃస్వల్పసైన్యభిత్సృథః - అన్యత్రీబలాద్బలభద్రాల్లి
 ఘుతరఃస్వల్పవయాఃకృష్ణః తతోపిలఘురిత్యథణః - తస్మిన్మహాసేనతాల
 స్తీతిశేషః - అసౌ అన్యబలాశ్రితోనస్వపితృవ్యమెవబలమాశ్రితభిత్సృథః -
 నహాయోనాస్తీతివవ్యజ్యతే - తంపునఃస్కందంతుసీలకంఠః - పృష్ఠేకలయ
 తే - ధత్తేనుయూరవాహనత్వాదితిభావః - శివస్సాహాయ్యకంకరోతీతివవ్య
 జ్యతే - తథాపితి - ప్రోద్యుమ్నస్యదుబకలత్వేస్కందస్యప్రీబలత్వేపితృథణః ॥
 ౪౬ ॥ ఏవమితి ॥ హారిశిశోస్సింహపోతస్యఅజాత్మజేనభాగిడింభేనశివ

తిశానాఅస్యత్రవశ్యాచ్చిరభాగానంతరందినతయానిధానత్వేన మోతునా
 త్వాంశ్రియఃపతిలకక్షీవాసితిజ్ఞాత్వాయః పూర్వమున్నగరేమయాసా
 ధామనాసనఇదాసీంభాగ్యవాకజాత ఇతిశు)త్వేత్యథః - శ్రితంలశ్రి
 తంఅతఏవనీష్యావంనిరవరాధంసావరాధస్యాఽకరణాగతస్య నిరవరాధ
 త్వాదితభావః-చ్యుతనామరూపమకృధాః యధానామావిన శూ)యతే
 తథాసములమున్నులితవానసీత్యథః-తేకృపాకుతఃవిశ్వస్తమాతపాతకి
 నస్తవకుతఃకరుణేత్యథః || ౫౦||దృశ్యమితి || అహమేవవదంవస్తుమ
 త్వసరూపమిత్యథః || నిబదంవ్యవసిత త్వాణస్థానలక్ష్యాంఘ్రివస్తుస్వి
 త్యమరఃతత్ర)దృశ్యంఘటపటాదికించన నా స్తికించదపినాస్తి|| ౫||నెహనా
 నా స్తికించనేతిశుతేః- తచ్చఅను త్రమముత్కృష్టంసవిద్యతేక త్రమంయస్మా
 దితి బహువీ)హిః - అనింద్వరా- నలంస్వయం ప్రకాశత్వేనప్రకాశాం

చ్యుతనామరూపమకృధాజీవంకృపాతేకుతః || ౫౦ || దృ
 శ్యంకించననా స్త్యను త్రమమనింద్వకౌనలంమత్పదంకాం
 త్యం నెహనుఖాధికనామితివదకఘ్నైత్వమేకస్సుఖమ్||కిం
 చిత్క్షాత రహస్యమెవకృతినంతత్ప్ర)వయస్యాదరాదేనం

తరనిర-పేక్షమిత్యథః||౫||నతత్ర)సూర్యోభాతి నచంద్ర తారకంనెమావి
 ద్యుతోభాంతికుతోయమగ్ని రితి శు)తేః - ఇహనుఖాధికనా మైహీక సు
 ఖాపేషీదాంకాంత్యంకాంషీతుంశక్యం నప్రత్యక్ప్ర)వదానామెవ సులభ
 మిత్యథః-ఇతివదస్సక్రాస్ప్ర)త్యేవమువదిశ్యన్నిత్యథః - త్వమేకస్సుఖం
 ఘ్నై అద్వితీయానందరూప స్తివసీత్యథః- జ్ఞాతరహస్యంతత్వజ్ఞానినం
 అత ఏవ కృతినంధన్యంకంచదేవ||౫||జ్ఞానీతై)లోక్యదులభఇతివచనాది
 తిభావః-తత్ త్వత్పదంఆదరాత్ ప్ర)వయసిఏనంపుననామూంచసి || ౫ ||
 మామూపేత్యకుకాం తేయపునజన్మనవిద్యతఇతివచనాదితిభావః - ఇదం
 చాతుశ్యంకుతఃకస్తాద్దురో స్సకాశాదభ్యస్యతే నకుతచ్చిదిత్యథః- సర్వజ్ఞ
 స్యుతవకస్పిదేవం కురుష్యేత్యుపదేష్టానా స్తి కరుణైవతవప్రెరికేతిభావః -
 చ్యంగ్రాథఃస్తు - మత్పదంమదీయస్థానంతత్ర)దృశ్యంద్రిష్టంయోగ్యం

అపూర్వవస్తీత్యథః - కించననాస్తితత త్రమమసుందరంఅనం
 ద్వకాకనలమిత్యనెనతరుగుల్పాదిప్రచురతయోసాగుగునిసాలం. ముఖ్యవా
 నమితివ్యజ్యతే - ఆతవవఇహస్తిస్తత్పదేనుఖాధికానాంకాంత్యంవస్తునాస్తి
 కదాచిద్దేశోవజ్రవాది సమయేతిరోధాతుం యోగ్యంనతునుఖాధికాభిఃప్రా
 తుంయోగ్యమిత్యథః - ఇతివదన్మేవముక్త్యాప్రతారయన్నిత్యథః. త్వ
 మేకవ వసుఖంయథా తధాభుక్షే తత్రత్యమపూర్వ వస్తుజాత మనుభవసి
 త్యథః - కృతినయాహాపోహాసమథః అతవవజ్జాతరహస్యంమర్షజ్జమితి
 యావత్కంచితత్వత్పదంఆదరాత్ ప్రావయసిమమజ్జంనప్రకొవయేదితి
 భావః - ఏనంపునసోముంచసిసపునరన్యానప్యానయేదితిభ యాదితిభావః -
 ఇదంచాతుర్యంకుతఃకప్తదభ్యస్యతే - వంచకానాంత్యమేవపరమగురునక
 తవాపిపరమగురుర స్తీతిభావః || ౫౨ || దత్వేతి || భవానానందకొశంహరణ

ముంచసిసోపునఃకుతఇదంచా తుర్యమభ్యస్యతే || ౫౨ ||

దత్వావంచయదు త్రో త్రగురూమాగ్ధ్యానురూపం భ

జాతే శాస్త్రత్యకసురామరాధిపముఖా నానంద కొశం

హరణ | కించిన్నైవకరోమి భోగవిధురోసం గొఱ్ఱితో

పరమానందరూపస్సన్నిత్యథః || * || ఏషాస్యపరమఆనందఇతిశ్రుతేః - ఆనం
 దనిధింముష్టన్ని తిచవ్యజ్యతే ఉత్తరో త్రగురూమాగ్ధ్యానురూపం
 దఇత్యాదిశ్రుతౌ మానుషాద్యానందానాముత్తరో త్రరం శతగుణత్వశ్రవ
 ణాదితిభావః - లేశానానందలేశామాగ్ధ్యానురూపంమాధ్యన్యూనతాను
 రూపం మానుషాణామతిమూఢత్వాత్స్వల్పవనానందః - తతోవ్యభిజ్ఞా
 త్వాదైవాహమధికఃతతోపిజ్ఞానాధికత్వాదింద్రస్య దేవానందాదవ్యధికత
 నందః - ఏవంప్రకారేణైత్యథః - యద్వామాగ్ధ్యంసౌందర్యముత్క-షణ
 ఇతియావత్ || ని || ముగ్ధస్సందరమూఢయోరితివిశ్వః - ఉత్క-షానురూ
 పమిత్యథః - దత్వామత్యకసురామరాధిపముఖాఅమరాధిపఇంద్రః
 ముఖశబ్దైవగంధర్వబృహస్పతిబ్రహ్మదయో గృహ్యంతే - అవంచయత్
 వంవితవానసీత్యథః - మధాలాకేశ్చిన్నినిచారకస్తదాశ్రీతానాముత్క-

షోడశానురూపము త్తరోత్తరాధికం యుత్కించి ద్ద్ర్యవ్యం దత్వానగ్నం హరతి
 తద్వదితిభావః - తమానందకొశంకాంతుం తీత తాకంక్షీణః ముముక్షుః కథి
 యావత్ - తేషాంతుకీంచినైవకరోమిక తాకనభవామిభౌగవిధుః | అ
 భాక్తానంగాఙ్ఘ్రితోనిస్సంగః | అక తాక హామభాక్తాహమసంగః పరమే
 శ్వర ఇతివదనాదితిభావః - మాంవినామమధామనికించినో నాస్త్రీత్యేథః -
 ఇత్యేవంప్రకారేణకృతాంబూషే - కత్యేత్వాదిరహితనిష్కృష్టస్వ
 రూపము పదిశస్త్యేథః - అ్యత్యేకించినవినైవకరోమి-కిముతః గిహరణా
 దికంసాహసమితిభావః || భోగవిధుః భోగరహితస్యకింఛననతిభావః -
 సంగాఙ్ఘ్రితోనిస్సంగః - ఎవమపితవయదివిభ్యానస్తపీమద్ద్యహం సాధ
 యైత్యాహ - మాంవినామమధామనిగృహేకించినానాస్త్రీత్యేవంప్రకా
 రేణతత్కాంక్షీణాంసిధికాంక్షీణాంకథం సర్వానిపిప్రత్యాత్వయైకేనని

మాంవినాకించినో మధామనీతి కృతాంబూషేతు త
 త్కాంక్షీణామ్ || ౫౩ || ఆవాసంపరమచిఃషఃఖరతరా

దుచ్చండఘృష్టేవిషాపూరాత్పంచితసర్వలుంతనవదాద

ధిరవహృతః - అస్మాకమపిభాగం దేవీతియాచమానానామిత్యేథః - కృ
 తతాకాశ్యేందారిద్ద్యమితియావత్ - బూషేప్రకటయసినతుయ
 త్కించినపి దదాసీత్యహేవావంచకతేతిభావః || ౫౩ || ఆవాసమితి ||
 ఖరతరాదత్యంతపిత్తౌదచిఃషస్తేజసః || ని || జ్వాలాభాసోనపుంస్యచిః
 రిత్వమరః - అగ్నిలాకాదితియావత్ - ఉచ్చండఘృష్టేఃచండరక్షేః అదిత్య
 లాకాదిత్యేథః - ఇదంచమధ్యేవతేమానానామహఃశుక్లవక్షాద్యభిమా
 నిదేవతాలాకానాముత్తరత్రవిద్యవానానాంచంద్రవిద్యల్లాకాదీనామప్ర్య
 వలక్షణాథః - అతవీవశ్రుతిః || ౫ || తేచిఃషమభిసంభవంతిఅచిఃషోహ
 అహ్నిత్ పూర్వమాణపక్షమిత్యాది - విషాపూరాత్ - విషసోదకస్యఅ
 పూరాదాసమంతాత్ప్రవాహత్ విరజానద్యాఇత్యేథః - సంచితసర్వలుంత
 నవచీత్ సంచితానామనేకజన్మభిరాజితానాంసర్వేషాంశుకృతదుష్కృ
 తానాంలంఛనవదాత్ విసజః నిస్థానాత్ విరజానద్యతిక్రమణానంతరభా

విత్వాత్సుకృతదుష్కృతత్యాగస్యేతిభావః - ౬

తదుష్కృతవిధూనతే- ద్విపంతః పావకృత్యాకృతాహుదస్సాధువ్యత్యానితి
ఏతేభ్యః పరంపరతోవిద్యమానం నిర్భయం నిరుపప్లవం దుఃఖాద్యసంభిన్నమితి
యావత్ - ఆవాసంవైకుంఠాఖ్యమాశ్రితః-త్వంతమసి || ౧|| త మోగ

మో రాహకాగుణేధ్వాంతేతిభాసకరః - స్ఫుటేతిభాసేనతి || ౧|| ప్రకా
శంప్రకటంస్పష్టముల్బణంవిశదంస్ఫుటమితియాదవః - ధన్యస్య కృతార్థస్య
నిష్కామకమాణరాధితపరమేశ్వరస్యోత్పథః - సర్వస్వంహాసీతియత్
తన్నాద్భుతంధనహరణంవిసాతమోనివృత్త్యభావాత్త్వంకృత్యభావేచక్షా
నానుదయాదితిభావః- తహింకిమద్భుతమిత్యతలహ - భోదేక్షానైక్షాన
సాధనమాతనిత్యానిత్యవివేకాదావిత్పథః - సతినంభవతిఅస్యధన్యస్య
తతస్సృష్ట్యహరణాద్దుఃఖంనెతియత్ - మదమానాదినివతః త్వేనాను
కూలత్వోనితిభావః - సావిధేయప్రధాన్యాత్ - ప్రీతింగనిదేశః

ప్యాశ్రితోనిభయమ్| సర్వస్వంతమసిస్ఫుటేహరసియద్ద

న్యస్యతన్నాద్భుతంయద్యోధేసతిదుఃఖమస్యసతత స్సాచో

చోరతాయాలవహరణస్యచాతురీత దేవచౌర్యచాతుర్యంయదనిష్టమివప్ర
థమతోభాసమానంపరిణామేనిరతిశయి పురుషార్థసాధనంచభవతి - పు
రందరాదీనామస్యశుభవ్యైషిణాంపరపీడనద్వారాస్వీర్ణవర్యవసాయిది
లీపాద్యకృమేధీయాశ్వాదిహరణంతుద్ధిగితిభావః - వ్యంగ్యార్థస్తు - ఖరత
రాదచ్చిపఃజ్వాలాయాఃఉచ్చంఠాదతికొపనాత్ఘృష్టేర్వరాహాతేతత్సం
చారప్రదేశాదిత్యర్థః|| ౧|| వ రాహస్సుకరోఘృష్టిరిత్యమరః - విషాపూరా
ద్దశవప్రవాహాత్సంవితానాంసర్వేషాంకౌపీనాదిరత్నాంతానాంబుంత
నివదాదవహరణస్థానాత్చోరప్రచారప్రదేశాదిత్యర్థః - ఏతేభ్యాపివ
రంపరతోవిద్యమానంతవాసంనిర్భయం యథాతథాప్రతిః తాదృశనివా
సస్యకేనాపిదుప్ప్రవేశత్వాదితిభావః - లోకహిచారాయతిగించిద్దుర్లమం
ఘట్టస్థానగిరిగుహాదికమాశ్రిత్యచాగయంతీతిప్రసిద్ధం - తమసి అంధకారే
స్ఫుటేసతిధన్యస్యధనాహాస్య-తత్ర సాధురితియస్పృత్యయః-వేషవ్యవహార

దాడినావ్రోధమతవవకనికత్యేననిశ్చితస్యైత్యథః సర్వస్వంపాశీసీతియత్ త
 న్నాద్భుతంతావన్నాత్సస్యసర్వచారసాధారణ త్వాదితిభావః - బోధే
 కాగరణైసతిఅస్య నష్టధనస్యతతస్యవహరణాద్దుఃఖం నెస్వయత్ సాచార
 తాచాతుతీ - కెనచిదాషధవిశేషేణచారస్యభూవత్ స్వస్థానాగమనంనష్ట
 ధనస్యధననాశవ్రయుక్తదుఃఖంనతావదృవతీతివ్రసిద్ధం॥౫౪॥౫౫॥దోష
 మితి॥అఖిలందోషంబాహుంఛిత్వా॥నిదోర్బాహుచభుజోబాహురితిధ
 సంజయః - చక్రీహరిఃబాణంచతుర్భుజంఅవశిష్టభుజచతుష్టయంచక్రీ-త
 థాపిభుజవతుష్టయస్థావనరూపవక్షపాతకరణేపీత్యర్థః భవానువర్తినశ్చీ

రతాచాతురీ॥౫౪॥ ౫ ॥ ఏవంస్తుత్వానమాసాదితా
 భయేనూహెశ్వరజ్వరే నివతకమానేబాణేచపునస్సమర
 వాంఛయామాధవమభిధావమానే ॥ ౫౫ ॥ ప॥దోషం
 ఛిత్వాఖిలంబాణంచక్రీచక్రేచతుర్భుజమ్ | భవానువ
 తినోనాభూత్తధావ్యస్యవిశోకతా ॥ ౫౬ ॥ ౫॥ అనంత
 రమవశేపీతభుజచతుష్టయస్యబాణస్యకృతేసమువజాతక్షో
 భంకంఠంవ్రసాద్యవ్రద్యమ్న సుతముషా మపిస్యందన
 మారోవ్యయదునందనస్నానందంనగరమగమత్ ॥౫౭॥ప॥
 అథశావవశాత్కృశానుభావంసరటిభూ యహరిన్యకగా

వకింకరస్య అస్యబాణస్య విశోకతానాభూత్ అన్యై భుజాఃచ్ఛిన్నా ఇత్యై
 వదుఃఖితః సతుభుజ చతుష్టయమబ్ధిత్వా వక్షపాతంకృతవానితినంతుష్టఇ
 త్యర్థః - తత్రోహెతుశ్చవానువర్తినఇతి -శంకరకింకరస్యాపిమమైతాద్యగవ
 స్థితి॥భేదః-అతఎవపరికరాలంకారః-వ్యరిగ్యార్థంస్తు - అఖిలందోషం
 దూషణంబాణంఛిత్వాచతుర్భుజం చక్రీజీవస్తుక్తీందత్తవానిత్యర్థః - త
 థాపిభవానువర్తినః సంసారమునువర్తమానస్యతస్య విశోకతాతోకాత్యం
 తాభావోనాభూత్ యావద్దేహపాతంజివస్తుక్త స్వాపికించిద్దుఃఖానువృ
 త్తైరితిభావః॥౫౬॥౫౭॥అథేతి॥ శావవశాత్సరటిభూయకృకలాసత్వంపా
 క్యజ్యశానుభావం నష్టనూహంత్కృంస్యాగచ్ఛతీతిన్యగః దేవ గండేవభూ

యంగతం॥౫౫॥౫౬॥౬౦॥౬౧॥౬౨॥౬౩॥ జ్వలనభితి ॥ సుదక్షిణైష్టిజః
సుదక్షిణకృతయాగజన్యఃజ్వలనః పురుషవెషభాగ్నిఃచక్రభయం సుదర్శ
నాద్భయంతస్యావనుత్తయేనాభూత్ విధినాచారితాపియథాశాస్త్రైర్భక్త్య

భిధానమ్ | నృగమేవప్రసర్విధాయశా వక్షవణా దేవగమా
తనోద్వీచిత్రమ్ ॥ ౫౮ ॥ గ ॥ అధకదావనపాండ్రకోనా
మకరూషాధివతిరాత్మా నమెవవరమాత్మా నం మన్వానక
మపిసం దేశహారంహారయేపా హీణోత్ ॥ ౫౯ ॥ సాపి న
మాపాద్యయదువతిసదేశంసం దేశమదిశత్ ॥ ౬౦ ॥ వ ॥ జగతా
మవనాయ వాసు దెవో భువి జాతౌ హమనీ ద్యకః ప్రనస్తప్తిం |
శరణంభజయచ్చవాసమీకం నమృషాలక్షణధారణంక్షమం
తే ॥ ౬౧ ॥ గ ॥ ఏతదాకణ్యకణా వరుషమాసాదిత స్యం
దనోయదునందనస్స పరివారో వారాణసీ మాసాద్య పా
ష్టికాగా హేణసహకాశీ రాజేన పాండ్రకం కృతాంతని
శాంతాతిధిమాధాయనిజభవనమభజత్ ॥ ౬౨ ॥ తతదౌ ధ్వజ
దైహికంపరిసమాప్యకాశీ రాజతనూజస్సు దక్షిణో నామ పి
త్యవధవై రనిర్యాత వాయసహ పురోహితేనపురోహితమి
దమాత్సనభిసత్వరమనుమధుసూదనమభిచారమాచచార |
సచాభిచారికానలః పురుషవెషభీషణ స్సత్వరం చ్చా రకా
మాసాద్యతత్ర చగోవిందచాదితేనసుదర్శనేన కదధికతః
ప్రత్యావృత్యనయాజకంయజమానమెవ సుదక్షిణమక్షిణో
త్ ॥ ౬౩ ॥ వ ॥ జ్వలనానసుదక్షిణైష్టిజోప్య భవచ్చక్రభ
యావనుత్తయే | విముఖేతుహరౌ భవెచ్చుభాకథమిష్టిర్విధి

తాపి ఇష్టిర్యాగః హరౌ విముఖేతుకథంశుభాభవత్ అన్య దెవతౌ దైవేనాభి
చారికయాగకరణేపితత్తద్దేవతా రూపేణాపిఫలదాత్మత్వం హరేరవేరిత
దైవముఖ్యఫలంనసిద్ధ్యతీత్యభవాః- అత్ప్రప్రాచీనటీకాకృతా-సుదక్షిణా
యథోక్తదక్షిణాయుక్తాఇష్టిః పావమానేషిః-తజ్జనితఃస్వలనః ఆహా వనీయ్య

యోగోక్తిః-చక్రభయావనుత్తయే రాష్ట్రభయనివృత్తయే సాభూత్ తస్మి
 న్మగ్నాకారీర్యాదియాగేనజాతావృష్ట్యాది దుఃఖితాచి నివర్తనద్వా
 రా రాష్ట్రభయావనోచాయభవతి-సతు సాక్షాదేవాగ్ని రితివ్యభృతఇతివ్యా
 ఖ్యాతం ౧౬౪ ౧౬౫ దక్షేణేతి ౧౬౬ దక్షిణసమర్థేనావేవృషాకపేర్విష్ణోరహితేనయ
 జమానేనకృతాసతీనష్టగుణా ఇష్టిః హితంకథంసూతాంసంపాదయత్యేవే
 త్యర్థః-వ్యంగ్యార్థస్తు-వృషాకపేర్భివస్య ॥ ని ॥ హర విష్ణూ వృషాకపీర్భివస్యమ
 రః-దక్షేణాపిదక్షప్రజాపతియాపేణాపియజమానేనకృతాఅతవనష్టగు
 ణా ఇష్టిః సత్యాః దక్షసుతాయాః ॥ ని ॥ భవాన్యంతుసతీస్త్రీచ్యన్మక్షత్రేతున
 పుంసః మిత్యమరశేషే-హితంకథంసూతాం-పతివ్రతానాం ఫరైవవ
 నాపిచారితా ॥ ౬౪ ॥ దక్షేణయజమానేనావ్యహితేవృ
 షాకపేర్భివస్యతాసతీహితంసూతామిష్టిన్వష్టగుణాకథం ॥
 ౬౫ ॥ ననప్రశంతుజాలెనగుణసూక్ష్మ్యదణీయసాహారిమా
 క్రమితుంవాంఛకోహబభూవాసుదక్షిణః ॥ ౬౬ ॥ గ ॥ తదను
 సుగ్రీవమిత్రధేయంద్వివిధోనామమైందసోదరోవానరా
 ధిపతికృతపాతకఇవనరక ప్రణయీచక్రవాకఇవమిత్రవి
 వత్తివరితప్రస్సుహృదాస్మగ్నకామనయానితాంతమాన
 త్పాతానభర్తృశ్వపిణిపిఠరితిభాః ॥ ౬౫ ॥ స ఇతి ॥ సప్రశంతుజాలేన
 అభిచారికయాగశంఖున ॥ ని ॥ సప్రశంతుర్మఖఃక్రతురిశ్యమరః-అసుదక్షి
 ణః అనవః ప్రాణావనదక్షిణాయస్యసతధోక్తః మృతఇత్యర్థః-వ్యంగ్యార్థస్తు-
 గుణసూక్ష్మ్యతంతుస్థాల్పాభావాదణీయసాసప్రశంతుజాలేనసప్రసంఖ్యా
 కతంతుజాలెన ॥ ని ॥ జాలంసమూహానాయుఇశ్యమరః-హరింసింహంఅ
 సునక్షిణః అచతురః ॥ ని ॥ దక్షిణస్సలేవామెవకచ్చంచానువర్తినీవిశ్వః ॥
 ౬౬ ॥ తదస్యతిమిత్రధేయమితి ॥ మిత్రమిత్యర్థః-మిత్రాచ్చ ఛందసీతిధేయ
 వత్త్యణః-ఎవమేవభవధూతినాః మిత్రధేయమస్మాకమితభవంతోవిదాం
 కుగ్వంత్వితిమహావీచరిత్రైలాకేపిచియుక్తం-కాళిదాసేనాపిత్రయింబకం
 సఖియమినందదత్తు-వక్చాధేనప్రవిష్టశ-కవనభయాదిత్యాదికంలాకేపి

శ్రీయుక్తం-నిరంకుశాచీమహాకవయశ్శిష్యయం-అనంతావిషయాలనరా
 ఖ్యజనపదస్సచాపుతే-బరైవతేన రేవతిప్రదాననుమయేబలధిద్రావ్యదత్తః
 ని॥ రాష్ట్రంజనపదోదుగో-జ్ఞానాంతోవిషయఃస్ఫుతశ్శిష్యధనంజయః॥ ౬౬॥
 లాంబరేతి ॥ నీలమంబరంవస్త్రంచలతారకాభిశ్చంచలకనీనికాభిః-అమం
 జకరవ్రచారంమదిరాస్వాదమదాదితస్తతః కరావిక్షిపంతమిత్యథః-అ
 శ్రమసాధునిరంతరమనోహరంగీతం గానంయస్యతం-బాలోమూఖఃహ
 రిఃకపిః-ఆక్రమితుంజేతుం-వ్యంగ్యాభి-స్తు-నీలమంబరమాకాళఃచలతార

త-విషయకదనమాపాదయకకదాచన మదిరాస్వాదనమె
 దురీకృతమదస్యబలదేవస్యలలితం గీతమాగర్భయన్ రైవతక
 ముపాబగామ॥ ౬౭॥ ప॥ నీలాంబరాశ్చీతతనుంచలతారకా
 భిః కాంతాభిరావృతమవస్థకరప్రచారమ్। తంరేవతీరమణ
 మశ్రమసాధుగీతం చాలావిలాక్యహారిరాకృమితుంచచా
 ర॥ ౬౮॥ కపిఃకిలకిలారావైవై-కృతైరమిలైరపిశ్చం గారైక
 రసాస్థాయంసారసాక్షీరహాసయత్ ॥ ౬౯॥ గ॥ సాయంసక
 లాగమాగ్రలక్ష్మతయాహరివరాభిధేయతయాపురాసుగ్రీ
 వమైత్రీపాత్రతయా వనవాసరసీకతయా చరామపామ్యై
 పిన్వస్యమ్యులాగ్రజితయా రిపూనభిధావమానస్యాసహాయ

కాభిఃచంచలైక్షుతైరేవకాంతాభిరావృతంఅమంచఅధిః కరప్రచా
 రిఃకిరణప్రకాశోయస్యతంరేవతీరమణంచంద్రం-అశ్రమంసాధుభిర్గీతం
 స్ఫుతమితియావత్-బాలశ్శిశుఃఆక్రమితుంధతుం॥ ౬౮॥ కపిరితి॥ శ్చం గారై
 కరసాశ్చి-రసాంతరానభిభూతతయాప్రవృద్ధశ్చం గారాశ్చత్యథః-తదు
 క్తం- నిరుక్తైరవిరుక్తైరావిభావైర్విభిక్యతేనయః - స్వాత్మభావనయత్య
 న్యాన్ ఫ్లావాయావలపణాకరశ్చి ॥ ౬౯॥ సోయమితి॥ ఆగమాగ్రీరుపనిశ్చ
 క్షత్యైలక్షణవత్తయాప్రతిపాద్యఃఅస్యత్రవృత్తాగ్రదృశ్యఃతయా-పురా
 రామావతాగ్రేమ్యుతాగ్రజితయా మైందాఖ్యంశ్యైన్ భాగ్రీతరమవహయే

త్యభావః - ఆచ్యుతాగ్రజం అగ్రజేనసమైవయుద్ధేవ్రవతకమానమిత్య
భావః-ఆచ్యుతస్యకృష్ణస్యాగ్రజంచ॥౨౦॥రామోపీతిప్రారామావతారే
ప్రియాయాస్సీతాయానయనంతత్రీసాక్షోయ్యకారిణంప్రియానయనా
నుకూలఃపెరియసీనయనానాంప్రియఃవ్యాపారోనతకనాదిః॥౨౧॥కౌర
వాభిప్రాయాది॥ అపిశబ్దాభిన్నక్రమః-సుతాపహరిణాసుష్టుతాపహరణాపి

శూరతయాతమేనమచ్యుతాగ్రజమాత్మనానికృష్ణంమన్నాన
భివనిశ్యంకంజిహూంసురువససపక॥౨౦॥రామోపీతమేనం
వానరధపురాప్రియానయనసాహాయ్యకారిణంసాంప్రీత
మప్రియానయనానుకూలవ్యాపారత్యేనోపకారిణంవారు
ణీమదాదజానానభివవిధాయవివిధమాయోధనంకమనభవ
నమనయత్॥౨౧॥తతః॥ప॥సుయోధనాత్తజాంజాతుసాం
బాజాంబవతీసుతః॥ప్రసవ్యోలత్తుణాంనామజహరైకస్వ
యంవరే॥౨౨॥గ॥కౌరవాఅపితేనసుతాపహరిణాసంవ
ధితతాపాస్తమేనమనుజిఘ్నతువస్సంతోగత్వాపితత్రీస
క్రోధాఃకృవణాభివ మార్గణవ్యధితాఃకథమపివిరథంతమే
నంబధ్యాస్వనగరమనయ॥౨౩॥అథనారదవచనేనవిదితో
దంతానమర్షప్రకషకరూపీతానశేషానపివార్షణాయానుప
లాలయ॥బలదేవస్వయమేవహస్తీనాపురమువసృత్యప్ర
త్యుద్ధతాసుయోధనాదీననామయవ్రీశ్నపూర్వకమేవమ
వోచయత్॥౨౪॥ప॥అజ్ఞాపయత్యనిశనమృన్మపాలపా

సంవధితతాపాభివిరోధః-పుత్రికాచారోణైతివరిహరిః-తమేనంసాం
బమనుజిఘ్నతువఃఅనుగృహీతుమిచ్ఛవస్సంతోగత్వాపితత్రసక్రోధాభివి
రోధఃతమేనమనుసాంబమద్దిశ్యజిఘ్నతువోధర్తుమిచ్ఛవః సంగత్వైతివరిహరి
ః॥౨౪॥అజ్ఞాపయతీతి॥హరిశిశోఃకృష్ణబాలస్యసాంబస్యాబలావశస్యస్త్రీ
లౌల్యాదకృత్యేవప్రత్యస్త్యైత్యర్థఃసార్వభౌమఃసర్వభూమిశ్యఃక్షమంకింస
యక్తమేవ-శిశుచావలంసౌభ్యమితిమధురోభావః- హరిశిశోస్సింహశిశోర

ఖ్యోస్థాయాభావారోద్రకసతామావద్యతే ॥ ౧౬ ॥ సమసంతరమితినిజభవసి
 ఘాతేతి-బలస్య కేసావతారత్వాదితిభావః - సుయోధనపురస్స రాజిత్యస్య
 సంక్రాంతకాంతిమాతెనురిత్యనెనాన్వయః ॥ ౧౭ ॥ నకథమితివిధావిష్టా
 చంద్రేవసలక్ష్మణేలక్ష్మణాఖ్య మహిష్యన్విత నకళంకెచవిధువుత్రోపిసాం
 బాప్రితథావిధోవిధువత్సలక్ష్మణఃకథంనభవేత్థవేదెవ ॥ ౧౮ ॥ అవశ్యంపిత

కంపెతర్క్యాపిహనిరతివెలజలాశయానామ్ ॥ ౧౯ ॥ సమ
 సంతరంత్రివధగాపాధఃపథెననిజభవనీభూతరసాతలపా
 వణాయేవ సలీలం లాంగలాగ్రేణ హస్తిన నగరముమ్మాల
 యంతమవరమివ కాలాగ్నిరుద్రం బలభద్రంసుయోధనపు
 రస్సరాస్ససంభ్రమమువస్పత్యసలక్ష్మణంసాంబమువహారీకు
 ర్వాణానానావిధవ్రస్తుతస్తుతయఃకథమపిసంక్రాంతకాం
 తిమాతెనుః ॥ ౧౭ ॥ ప ॥ నకథన్నువిధాసలక్ష్మణేవిధువుత్రోపి
 తథావిధోభవేత్ కలుషస్సపురాతదాప్రితోవిమలాఽభూ
 దితికింతువిస్తయః ॥ ౧౯ ॥ అథమిత్రైరనుజ్ఞాతఃపురీంద్వా
 రవ్రతీంబలః ॥ ససుతస్సన్నువః ప్రాయాత్పరిపూణా మనోర
 థః ॥ ౨౦ ॥ ౧ ॥ అథకదాచన నారదస్సకౌతుకమేక ఎవ కేశ
 వః కథమివభూయసీప్రియసీరెకకాలం రమయతీతి నివణ
 ణాయితకామః కమనీయరూపాం ద్వారకా మాసాద్య
 తత్రమూతేమివ శిల్పకౌశలం విశ్వకర్మణో నవ లక్ష
 ప్రాసాదమండితం పీతామృతమివ ప్రకటిత సాధరుచివిశే

రాచారంపుత్రస్సమనువతేత ఇతిన్యాయాదితిభావః- చిత్రంత్వేతదిత్యా
 హపురాలక్ష్మణాఖ్యకన్యాలాభాత్పుర్వం కళంకాత్పుర్వంచకలుషః అన్వ
 ఘఃఆవిలక్ష్పససాంబఃతదాప్రితఃతల్లాభాత్ - విమలఃస్వస్థఃస్వచ్ఛక్ష్మఅభవది
 తివిస్తయః ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ అథైకేనగద్యేనభగవతః పాదాదికాం
 తంవణయతి ॥ ఆధేతి ॥ ప్రకటితః ప్రకటితః సాధరుచివిశేషః ప్రా
 సాదకాంతివిశేషాయస్యతత్తథోక్తం- అన్యత్ర-ప్రకటితః వరేభ్యానివేది

తః సౌధఃసుధాసంబంధీరుచివిశేషః - స్వాచారికయోయేవతత్తదా
 క్తం- సుధాలమృతంలెవద్రవ్యంబ ముక్తామయం మాక్తికప్రచురంత్య
 క్తరోగంబదుర్వణకారజతం .|| ని || దుర్వణకారజతం రూప్యమిత్త్యను
 రః - దుష్టవణకాంబ సువర్ణేనగరుజెనలాభనీయంసు వజ్రేణస్సందకవ
 త్రైలోకాభనీయంచ శ్రీవత్సఃశ్రీ పుత్రఃస్మరణితియావత్ - శ్రీవత్సలక్ష్మ
 చ - భువనైకయోనిఃజగదాదికారణం ఉదకాదుత్పన్నంచరుక్తిపరిభవా

షం చంద్రమండలమివ సుధాధవళితం సేవితదివ్యావధమి
 వ ముక్తామయం షోడశ సహస్రాంతః పురగభకం యదు
 నందనసదన మాపాద్యతత్రచకస్యాశ్చీదంతఃపురెదుర్వణకా
 భిత్తిబహుళేపి మనోజ్ఞాభిత్తిబహుళే క్వచనదివ్యభవనె పి
 యయాసహపర్యంకమధిశయానం కల్పతరుమివసువర్ణలా
 భనీయం వసంతమివశ్రీవత్సానపాయినం కామధేనుమివ
 వృషానురక్తంభద్రానురాగిణంచచింతామణిమివభువనై
 కయోనిం సకలరుచివిషయంచసిద్ధరసమివ రుక్తిపరిభవాను
 కూలం సుకృతసంచయమివ నరకధ్వంసినం విద్యుత్పంజమి
 వఘనాగమలభ్యం జ్వలనమివ సమిత్ప్రచండంసుధాకరమి
 వరాహీణేయానురాగిణంసుకుమారభావాదసహ్యాకుశేక
 యభావమపహాయవిదభకభుకఃపీతాంబరావృతకొమలా
 త్సంగమాశ్రయితేవకమలయుగళేన నిరవధికరుచినంపాద

మకూలంధనికతిరస్కారసాధనం - ఘనాగమః ప్రావృట్ - ఘనైస్సాం
 ద్రైరాగమైర్వైదైశ్చ - సమిత్ప్రచండంయుద్ధవీరం || ని || సమిత్యాజిన
 మిద్యుధఇత్యమరః - ఆన్యత్రీసమిద్భిఃకామైర్వధికతం - కుశేకయభావం
 ఉదకకాయిత్యంకుశేదభేకశేతఇతికుశేకయత్వంచ - నహీసుకుమారం
 దభకశయనంసహతఇతిభావః - విదభకఘనోరుక్తిక్యాఃపీతాంబరేణా
 వృతఃకొనులఉత్సంగఃఅంకస్తమాశ్రయతాలంకెసంఘావ్యరుక్తిక్యాసె
 వ్యనూనైత్యధకః - అన్యత్రీవిదభకఘనాదభాకామ మత్ప్రతిస్థానస్య

పీఠాంబరావృతః అతపవ కొమలతత్సంగః ఉపరివ్రజేత సమాశ్రయతా
 కమలయగ శే నైవస్తి నైవసతి శేవః రుచిః శాంతిః పీఠిశ్చ కమలారాధితేనలక్ష్మీ
 పూజితేనకమలేనారాధితేనకమలకరః లక్ష్మీహస్తః సరశ్చతస్మి కంతరసే
 వ్యతయా హేతునా అథాన్ధితి- సతస్సేవ్యత్వతచవయవభూతకమలసే
 వ్యత్వతుభాన్ధితిభావః - సారసప్రతిమల్లతయాకమలసదృశత్వేనహే
 తునాలక్ష్మణాయామహిష్యాశ్చయస్సంస్పర్శః హస్తస్పర్శస్తద్భాజాత్రునఃపు
 నస్సాదరంస్పృశ్యమానైత్యభావః - యద్వాతకయస్యమనసఃసంస్పృశకస్త
 ద్భాజాస్పృహణీయేనేత్యభావః - సారసాఖ్యవక్షీనదృశతయాలక్ష్మణాఖ్య

నాయముహుముహుః కమలారాధితేన కమలకరనిరత
 సేవ్యతయా అథాన్ధితికమలసేవ్యభావేనసారసప్రతిమత
 యాలక్ష్మణాశయసంస్పృశకభాజాపునభావరుచిప్రకాశ
 తస్సకలజగన్తాహనాపిసంసారభేషజేనవదయుగశేనలా
 భనీయం సకలారుసేవ్యతయాప్రకటితనిరుపమభావేనహ
 రిప్రతీకభావలబ్ధప్రసిద్ధతయాహరిభీరుకవేతండశుండాదం
 డమగణయతాచసక్తియుగశేనావశాభితం సగోళవసం
 హారయో శ్చతురవశభువననిగమద్యారేణైవనాభీకుహ
 రేణశోభమానం తత్రదవదాససంజాతియశోమండలమా
 లాభిరివముక్తాహరైరాలింగితేన నీరసభద్రాస్లిష్టేనావీసర

తస్మిన్నీస్పృహణీయేనెతిచవ్యజ్యతే ని || సారసస్యతులత్వణైత్యమరః - అ
 త్రిచరణస్యత్రిచతురాన్వారాస్థంగీభద్రేన కమలసాదృశ్యవణకానంసహాన
 రుక్త్యావహంయధామాఘకావ్యే-వీసాధితస్యాస్యతిశోకద్వయేన- నైవ
 ధేనిషీయేత్యాదిశోకద్వయే-స్వకభిలేశత్యాదిశోకద్వయేచేతిద్రష్టవ్యం-నే
 వ్యత్వాదెతదూరుద్వయస్యసర్వోత్తమత్వాదితిభావః - హరిప్రతీకభావః
 కృష్ణావయవత్వంసంహాప్రతీకూలత్వంచైతివ్యజ్యతేని|| ప్రతీకస్యాదవయ
 వైప్రతీకూలేత్వయంత్రిప్రతిభాస్కరః - తెనలక్ష్మణప్రసిద్ధిగ్రహ్యతత్ హరి
 ప్రతీకత్వావలబ్ధప్రసిద్ధితస్యభావస్తత్తాతయావకత్రీహారేవణవఇతివ

సద్ధిత్వన వాతు నత్యభాః - శ్రీకృతసింహాశ్రుతి కూతత్వైశ్చ హేతుశత్య
 భాః - హరిభీరుక స్సింహశ్శీతః యోవెతంఊగజస్తన
 మ్మ-జందనః- శ్రీనికేతనేనకాంత్యాశ్రయెణలక్ష్మీస్థాననచ విగతాశ్రా
 యస్యతద్విశాలంవిస్తృతంచ-వలాశాక్రాంతిః వణకసంబంధః-కయే
 భిరాక్రమణంచ-సకలాగమశిరోమణిర్వేదాంతవెద్యః-వృత్తీ త్తమభివ
 మత్వైతిశేషః - సకలాత్తరతయాసర్వోత్కృష్టతయాసర్వాపేక్షతయాఊ
 ధ్వ-భాగవతికత్వైనచ-పరిణయసమయమిత్యత్యంతనయో గద్విత్తీయా-త

భసభద్రాలింగితేన శ్రీనికేతనేనాపివిశాలేనవత్కృష్టతైసరో
 చమానం నిరంతర వలాశాక్రాంతిభేదావనాదాయవలాశ
 శంకానాస్పదంసకలాగమశిరోమణిరితి సమాశ్రయతాక
 ల్పతరుశాఖాయుగళేనేవచాపళుయగళేనవిద్యోతమానం
 సకలోత్తరతయాపరిణయసమయమిదిరాకరాధరీకరణమ
 సహమానేనేవతత్త్వణమేవతత్ప్రీడనాభినివేశినాకరయుగళేన
 విరాజమానంద్విజరాజలంఘనజంఘాలేనానధరప్రభాశ్రి
 తేనాతిశుచినామందస్తితేనస్పృహణీయం స్వస్య సదాదర్శ
 పరిభావితయాసదాదర్శాభిభూతం కుముద బంధురంత్య
 ణాయమస్యమానేనవదనారవిందేనలోభనీయం వస్తుతఃక
 మలౌజ్వల్యనిరంతరగ్రాహితయాసమారోపితకమలకాంతి
 సైయాదఖిలసుందరపురుషనయనయుగళమాత్రాదుత్కృ

ప్రీడనాభినివేశినాపాణిపీడనెచ్చునాపాణిదాధనేచ్చునాచ ద్విజరాజలంఘ
 నజంఘాలేనచంద్రాతిశాయి నా ప్రధానదంతానతిక్రమ్యబహినికస్యతేనచ
 అనధర ప్రభాశ్రితేనతత్కృష్ణకాంతినాతువదధరోష్ఠ కాంతిమిత్రైణవఅతి
 శుచినాఅతిధవశేనఅతీవవవిత్రైణచ సదాదశకపరిభావిప్రశస్తదవకణా
 తిశాయీసర్వదాఅమావాస్యాంతిరసుకర్వాణేనెతిదవ్యజ్యతే-సదాదర్శ
 అమావాస్యాయామభిభూత మప్రకాశంకమలౌజ్వల్యంలక్ష్మీసౌందర్యంక
 మలకాంతిశ్చ అఖిలసుందరపురుషాః- స్తవసంతజయంతాదయః - ఉదా

సేతకణికాతయా ప్రసిద్ధస్యాపి తిరస్కృతరాధేయ తయా ప్రసిద్ధస్యా పితౄ
 త్రప్రీతి మకుర్వాణ స్యోక్త్య పివ్యజ్యతే నిరవధి కాయారుచేః కాంతః -
 సంపాదనంకణికా హీనానశాభతతిభావః - ఆస్యత్రరుచేః ప్రీత్య సం
 పాదనంకణికా ద్విషతోపిస్వకాశతనస్వ విషయక ప్రేమసంపాదన మిత్య
 థః - సహజరుచిశాలినా స్వాభావిక కాంతిజుషాభాక్త్య స్నేహవతా
 చనైత్ర శ్రోత్రయో రెకకాలజన్య త్వాద్భాక్త్య త్వవ్యవ దేశః - ఆలింగిత
 మితి - అనెనచక్షుషఃకణికాంతవిశ్రాంతత్వంలభ్యతే - భాక్త్య స్నేహ
 వాక్ భాక్తికాశలమవలూక్యసంతోషా దాలింగతి ప్రసిద్ధం-పా)చీనజ

ప్రేననయనయగ లేనదీవ్యమానముదాసీతక గ్లతయా ప్రసి
 ద్ధస్యాపినిరవధికరుచీసం పాదనమవలూక్యసమువజాతానం
 చేనసహజరుచిశాలినానయనయగ లేనాలింగ్యమానకణికా
 యుగళంబిభా)ణంప్రాచీనజన్మనివిష్వ గ్వెష్టమాన హీమక
 రకరపరిభవరోషేణ సాంప్రత మాననాత్త నావస్థితంచం
 ద్రమసంవిష్వ గాక్రమతాకళంకేనేవశ్శ శు) మండలేనమం
 డితంసకలసుమనోవిలక్షణమధుహరవిరోధితా కృతాయశః
 ప్ర)మాజనకామనయాతపోబలేనసకల సుమనాభిమతమ
 ధుహరముఖచుంబనానుకూలయాచంపకకలికయేవనాసిక
 యావిరాజమాన మవచనీయవగ్దాశ్ర)యితయావచనీయవ

న్మనికళంక త్వావస్థాయాం - విష్వ గ్వెష్టమానేతి - కళంకస్యచంద్ర)మండ
 లమధ్యపతిక త్వాదితిభావః - హీమకరకరపరిభవశ్చంద్ర) కిరణకత్వకవ
 రిభవః - సకలసుమనోవిలక్షణాసర్వకుసుమవిలక్షణా మధుహరవిరోధితా
 భ్యంగవిరోధితా|| ః|| చరన్వనాంతేనవమంజరీషు నవట్పురో గంధఫలీమజి
 శు)దితిప్ర)సిద్ధిః- సకల సుమనాభిమతం సకలకుసుమాభి మతేంమధుహర
 ముఖచుంబనంభ్యంగకత్వక ముఖచుంబనం తదను కూలయాభ్యం గాస్వా
 దనయోగ్యయెత్యథః- సకలానాం సుమనసాందెవా నామభిమతోమధుహ
 రోమధుసూదనఃతస్యముఖచుంబనంముఖస్పృగ్మఃముఖై వతకా సమితియావత్

తదనుకూలయాతద్యోగ్యయాఅవచనీయఃఅనింద్యః॥ ౧॥ గజశ్శాఖాధీనాచ
 వక్తవ్యాకృత్యమరః- వణశ్శాఖా - వచనీయా నివక్తుయోగ్యానివచాణా
 నికాదీని॥౧౦॥౧౨॥శాంతేతి॥ శాంతకామోచిరక్తః-అతవసంయమీతు
 ద్యుగేవంరూపోభవాన్సులభః-కథమస్తాకమితిశేషః- సకామవచప్రభాను
 వసర్పతినతువిరక్తః॥శ్శానిస్పృహస్యత్పఠంజగదిన్యాయాదిధావః-తథా
 నోస్తాకంగృహసక్తిఃగృహసంబంధః-మద్భృహూదైశేనాగమనమితియాజ
 త - గోత్ర)జానాంవంశ్యానాంఏకతపఃఫలంనతుమమదాలస్యైకస్యేతిధా
 వః-వ్యంగ్యథన్దు-శాంతకామఃశమితమన్త్యథః- సంయమీసంయమిసాం

ర్ణాశ్శయాల్లలాటమాత్రాదుత్కృష్టేనఫాలఫలకేనవిలసం
 తంభగవంతంముకుందంసవిగ్రహమివనిజతపఃఫలమద్రా
 షీత్॥౧౦॥ప||సత్వరంహరిరుత్థాయనివెశ్యస్వాసనేమునిమ్॥
 ఆదాయవిధివస్తుధర్మాపాదోదకమదీధరత్॥౧౨॥శాంత
 కామోభవానీదృక్సులభస్సంయమీకథమ్॥తథాపిగృహసక్తి
 ర్నోగోత్రజైకతపఃఫలమ్॥౧౩॥గ||తదనుగృహీతవ్యోహం
 విధేయవిషయనియోగేనేత్యమృతసార సరసాంగిర ముదీర
 యంతంభగవంతంనారదఃప్రత్యవాదీత్॥౧౪॥ప||విధేయ
 మవరంనైవవశ్యామస్తాంవినాహరే । యత్సంప్రతికృ

ప్రపన్నఃశివభిత్వ్యథః- భవానీదృక్సులభఃపారవృత్తినైత్రసులభఃకథం-స్కర
 దాహానంతరంక్రోధనశుశూప్రమాదాంపారవృత్తిమపివరిత్యజ్యదేశాం
 తరెతపోర్థంగఠఃశివఃకథంభవాన్యాస్సుదకభిత్వ్యథః- తథాపిగృహసక్తి
 దాకరాసురాగః॥ని॥గృహఃపత్న్యైలగృహేస్తుతాభితివిశ్విః-గోత్రజా
 యాఏకస్యావృతతపఃఫలంనొఇతికాకుః-తస్యదారాసురాగః- పారవృత్తీకృత
 తపామహిమ్నైవెత్వ్యథః-విధేయవిషయనియోగేనకర్తవ్యాధైఅజ్ఞావనేన
 ౧౩॥తదితి ౧౪॥విధేయమితి॥హరెతాంవినా అవరంవిధేయంవిధాతుం
 యోగ్యంఫలమిత్వ్యథః. నవశ్యామః. త్వమెవఫలంనతుత్విద్వారాసాధనీ
 యంఫలమస్తీత్వ్యథః-తత్రహేతునూహ-యదితి. యస్తాదైతే

అతః తాత్పర్యార్థో లబ్ధి భవః బాతస్సంస్కృతః - త్వద్యతిరిక్తఫలన
 త్వత్పల్లవావేద్యతాభవత్సంస్కృత్యభివృద్ధిః ప్రాచీనటీకాకృతా
 త్వత్సంస్కృత్యభవత్ - హరేత్వాంవిసాజవదంవిభేయంవిసయనంవన్నంస్తే
 కవచాదుః - 101 - 102 - 103 - 104 - 105 - 106 - 107 - 108 - 109 - 110 - 111 - 112 - 113 - 114 - 115 - 116 - 117 - 118 - 119 - 120 - 121 - 122 - 123 - 124 - 125 - 126 - 127 - 128 - 129 - 130 - 131 - 132 - 133 - 134 - 135 - 136 - 137 - 138 - 139 - 140 - 141 - 142 - 143 - 144 - 145 - 146 - 147 - 148 - 149 - 150 - 151 - 152 - 153 - 154 - 155 - 156 - 157 - 158 - 159 - 160 - 161 - 162 - 163 - 164 - 165 - 166 - 167 - 168 - 169 - 170 - 171 - 172 - 173 - 174 - 175 - 176 - 177 - 178 - 179 - 180 - 181 - 182 - 183 - 184 - 185 - 186 - 187 - 188 - 189 - 190 - 191 - 192 - 193 - 194 - 195 - 196 - 197 - 198 - 199 - 200 - 201 - 202 - 203 - 204 - 205 - 206 - 207 - 208 - 209 - 210 - 211 - 212 - 213 - 214 - 215 - 216 - 217 - 218 - 219 - 220 - 221 - 222 - 223 - 224 - 225 - 226 - 227 - 228 - 229 - 230 - 231 - 232 - 233 - 234 - 235 - 236 - 237 - 238 - 239 - 240 - 241 - 242 - 243 - 244 - 245 - 246 - 247 - 248 - 249 - 250 - 251 - 252 - 253 - 254 - 255 - 256 - 257 - 258 - 259 - 260 - 261 - 262 - 263 - 264 - 265 - 266 - 267 - 268 - 269 - 270 - 271 - 272 - 273 - 274 - 275 - 276 - 277 - 278 - 279 - 280 - 281 - 282 - 283 - 284 - 285 - 286 - 287 - 288 - 289 - 290 - 291 - 292 - 293 - 294 - 295 - 296 - 297 - 298 - 299 - 300 - 301 - 302 - 303 - 304 - 305 - 306 - 307 - 308 - 309 - 310 - 311 - 312 - 313 - 314 - 315 - 316 - 317 - 318 - 319 - 320 - 321 - 322 - 323 - 324 - 325 - 326 - 327 - 328 - 329 - 330 - 331 - 332 - 333 - 334 - 335 - 336 - 337 - 338 - 339 - 340 - 341 - 342 - 343 - 344 - 345 - 346 - 347 - 348 - 349 - 350 - 351 - 352 - 353 - 354 - 355 - 356 - 357 - 358 - 359 - 360 - 361 - 362 - 363 - 364 - 365 - 366 - 367 - 368 - 369 - 370 - 371 - 372 - 373 - 374 - 375 - 376 - 377 - 378 - 379 - 380 - 381 - 382 - 383 - 384 - 385 - 386 - 387 - 388 - 389 - 390 - 391 - 392 - 393 - 394 - 395 - 396 - 397 - 398 - 399 - 400 - 401 - 402 - 403 - 404 - 405 - 406 - 407 - 408 - 409 - 410 - 411 - 412 - 413 - 414 - 415 - 416 - 417 - 418 - 419 - 420 - 421 - 422 - 423 - 424 - 425 - 426 - 427 - 428 - 429 - 430 - 431 - 432 - 433 - 434 - 435 - 436 - 437 - 438 - 439 - 440 - 441 - 442 - 443 - 444 - 445 - 446 - 447 - 448 - 449 - 450 - 451 - 452 - 453 - 454 - 455 - 456 - 457 - 458 - 459 - 460 - 461 - 462 - 463 - 464 - 465 - 466 - 467 - 468 - 469 - 470 - 471 - 472 - 473 - 474 - 475 - 476 - 477 - 478 - 479 - 480 - 481 - 482 - 483 - 484 - 485 - 486 - 487 - 488 - 489 - 490 - 491 - 492 - 493 - 494 - 495 - 496 - 497 - 498 - 499 - 500 - 501 - 502 - 503 - 504 - 505 - 506 - 507 - 508 - 509 - 510 - 511 - 512 - 513 - 514 - 515 - 516 - 517 - 518 - 519 - 520 - 521 - 522 - 523 - 524 - 525 - 526 - 527 - 528 - 529 - 530 - 531 - 532 - 533 - 534 - 535 - 536 - 537 - 538 - 539 - 540 - 541 - 542 - 543 - 544 - 545 - 546 - 547 - 548 - 549 - 550 - 551 - 552 - 553 - 554 - 555 - 556 - 557 - 558 - 559 - 560 - 561 - 562 - 563 - 564 - 565 - 566 - 567 - 568 - 569 - 570 - 571 - 572 - 573 - 574 - 575 - 576 - 577 - 578 - 579 - 580 - 581 - 582 - 583 - 584 - 585 - 586 - 587 - 588 - 589 - 590 - 591 - 592 - 593 - 594 - 595 - 596 - 597 - 598 - 599 - 600 - 601 - 602 - 603 - 604 - 605 - 606 - 607 - 608 - 609 - 610 - 611 - 612 - 613 - 614 - 615 - 616 - 617 - 618 - 619 - 620 - 621 - 622 - 623 - 624 - 625 - 626 - 627 - 628 - 629 - 630 - 631 - 632 - 633 - 634 - 635 - 636 - 637 - 638 - 639 - 640 - 641 - 642 - 643 - 644 - 645 - 646 - 647 - 648 - 649 - 650 - 651 - 652 - 653 - 654 - 655 - 656 - 657 - 658 - 659 - 660 - 661 - 662 - 663 - 664 - 665 - 666 - 667 - 668 - 669 - 670 - 671 - 672 - 673 - 674 - 675 - 676 - 677 - 678 - 679 - 680 - 681 - 682 - 683 - 684 - 685 - 686 - 687 - 688 - 689 - 690 - 691 - 692 - 693 - 694 - 695 - 696 - 697 - 698 - 699 - 700 - 701 - 702 - 703 - 704 - 705 - 706 - 707 - 708 - 709 - 710 - 711 - 712 - 713 - 714 - 715 - 716 - 717 - 718 - 719 - 720 - 721 - 722 - 723 - 724 - 725 - 726 - 727 - 728 - 729 - 730 - 731 - 732 - 733 - 734 - 735 - 736 - 737 - 738 - 739 - 740 - 741 - 742 - 743 - 744 - 745 - 746 - 747 - 748 - 749 - 750 - 751 - 752 - 753 - 754 - 755 - 756 - 757 - 758 - 759 - 760 - 761 - 762 - 763 - 764 - 765 - 766 - 767 - 768 - 769 - 770 - 771 - 772 - 773 - 774 - 775 - 776 - 777 - 778 - 779 - 780 - 781 - 782 - 783 - 784 - 785 - 786 - 787 - 788 - 789 - 790 - 791 - 792 - 793 - 794 - 795 - 796 - 797 - 798 - 799 - 800 - 801 - 802 - 803 - 804 - 805 - 806 - 807 - 808 - 809 - 810 - 811 - 812 - 813 - 814 - 815 - 816 - 817 - 818 - 819 - 820 - 821 - 822 - 823 - 824 - 825 - 826 - 827 - 828 - 829 - 830 - 831 - 832 - 833 - 834 - 835 - 836 - 837 - 838 - 839 - 840 - 841 - 842 - 843 - 844 - 845 - 846 - 847 - 848 - 849 - 850 - 851 - 852 - 853 - 854 - 855 - 856 - 857 - 858 - 859 - 860 - 861 - 862 - 863 - 864 - 865 - 866 - 867 - 868 - 869 - 870 - 871 - 872 - 873 - 874 - 875 - 876 - 877 - 878 - 879 - 880 - 881 - 882 - 883 - 884 - 885 - 886 - 887 - 888 - 889 - 890 - 891 - 892 - 893 - 894 - 895 - 896 - 897 - 898 - 899 - 900 - 901 - 902 - 903 - 904 - 905 - 906 - 907 - 908 - 909 - 910 - 911 - 912 - 913 - 914 - 915 - 916 - 917 - 918 - 919 - 920 - 921 - 922 - 923 - 924 - 925 - 926 - 927 - 928 - 929 - 930 - 931 - 932 - 933 - 934 - 935 - 936 - 937 - 938 - 939 - 940 - 941 - 942 - 943 - 944 - 945 - 946 - 947 - 948 - 949 - 950 - 951 - 952 - 953 - 954 - 955 - 956 - 957 - 958 - 959 - 960 - 961 - 962 - 963 - 964 - 965 - 966 - 967 - 968 - 969 - 970 - 971 - 972 - 973 - 974 - 975 - 976 - 977 - 978 - 979 - 980 - 981 - 982 - 983 - 984 - 985 - 986 - 987 - 988 - 989 - 990 - 991 - 992 - 993 - 994 - 995 - 996 - 997 - 998 - 999 - 1000

ప్రాప్తి-నతుత్పత్తికించదపిభుంకాంతుమిత్యథా ఇతి||౧౫||౧౬||అయితీ ||
 వద్దినవద్దిన్యాఖ్యజాత్యుత్పన్నే ప్రియేహారేర్షమెత్యథాఃతజాపిప్రణయా
 తాథోహంజాతీలాభా త్రనాద్భుతాత్ || ౧౫ || ఏ
 వ మభిధాయ పునరన్య స్యాన్నదన నూనే దుషితవస్వినీ||
 ౧౬||వ||అయిప్రియేవద్దినీకీద్యోయంహారే స్తవపిప్రణ
 యానుబంధః|నశ్యత్యమవః స్తవ పాదఘాతాదముం ప్రి
 యాన్సుగ్రహమేషవెత్తి || ౧౬ || ఏవమాశ్వాసయన్ కాం
 తాం కేళీకలహకోపనామ్ |అజానావఇవాపృచ్ఛత్సాన్విగ
 తంనారదంహరిః||౧౮|| ౧|| నారదస్తుతూష్ణీకఃపునరన్యస్యా
 స్సదనమాసేదివాన్||౧౯||తత్రచ||వ || తాతాంబదుర్లభ
 మిదంఫలమన్యబాలై స్సంగోవ్యదత్రమమృతప్రతిమంతవై
 వ|ధావద్దుతంనవదివశ్యతుబాల కోన్యోధానాఃపునర్దుడ
 యుతాయదితేప్రదేయాః||౨౦|| లాలయంతంశిశూనేవం
 వచనైర్వంచనావరైః| దృష్టావహరి మధాన్యస్యాన్నదనం
 నుబంధఃకీద్యుకఃవిలక్షణఇత్యర్థః-వైలక్షణ్యమేవాహ-తవపాదఘాతాత్త్వ
 త్కృతపాదతాడనాదిత్యథాః - అమర్తుఃకోపఃనశ్యతిఏషకృష్ణస్వయమితి
 యావత్ - అముంత్యత్కృతపాదఘాతంప్రియానుగ్రహంవెత్తిప్రియయా
 నుగృహీతాస్తీతిమన్యతఇత్యథాః - వ్యంగ్యార్థస్తు- వద్దినీసశీనీహారేస్సు
 ర్యస్యకీద్యుకఃవిలక్షణఇత్యర్థః పాదఘాతాత్కిరణఘాతాత్ || ౧౬ || పాదా
 రిక్ష్యంఘ్రితుర్యాంకాఇత్యమరః - తవఅమర్తుః ముకుళీభావరూపఃన
 శ్యతి - ఏషరవిఃఅముంప్రియానుగ్రహంవెత్తి || ౧౬ || ౧౮||౧౯||౨౦||

౧౧ | ౧౨ | విశ్వేంద్రాచార్యునిచాగ్రదాదిప్రకాశాంజీకారాచార్య-
చంద్రాచార్యుల అర్థచంద్రాచార్యులచేతానాస్పదంపింకాస్పదంపింకా
భానాస్పదత్వంవిచిత్రమిత్యర్థః - అస్యత్ర అర్థచంద్రాచార్యులచేతా
ర్థచంద్రస్తుచంద్రాచార్యులచేతానాస్పదంపింకాస్పదంపింకా
స్పదమితియావత్ - పింకాస్పదంపింకాస్పదంపింకాస్పదంపింకా

మునిరభ్యయాత్ || ౧౧ || గ్రహవంశప్రతినికేతనంవిల
క్షుణ్ణాపారానుషంగిణమద్యక్షపూర్వమివ స్వాగతకుశ
లానుయోగాదిభి రభినందయంతం ముకుంద మంతిమాం
తేపుర ప్ర దేశేనారదః ప్రహసన్నవాదీత్ || ౧౨ || బ |
విశ్వేంద్ర చాల్లెర్జనమోహనన్నతవాద్యుతంకింతువి శేషవి
షః | మాయాభిధానంతుయదత్ప్రీంఛంతదధాచంద్రావి
షయంప్రతీమః || ౧౩ || నారదఃప్రీణిగద్యేవంముకుందేనా
నుమోదితః | ప్రయయావిస్థితస్తస్యయోగమాయానుభా
వతః || ౧౪ || గ | అధకచాచననారదవచనాదజాతశకుమియ
క్షుమాణమువలభ్యమధుసూదనస్సావరోధ వధూజనఃకతివ
యైరహోభిరింద్రప్రీష్టమువస్థితస్సకౌతుకః ప్రాతిష్ఠత ||
౧౫ || పాండవాఅపినహమహిషీభిరువస్థానీయంప్రాణ
మివషవమాత్మీణు మక్షయ్యమివకులధనమంగదేవతా స
హితామివచీషీకతయాగప్రధానదేవతామణిమాద్యక్ష
విభూతివరివృతమివధనదంపృథివ్యా ద్యక్షమూర్తిః వేష్టిత
మివశశీశేఖరంలూకపాలమాతౌష్టికవలయితమివరాజస్య

ధ్వం-మమమాయాదురత్యయైవవనాదితిభావః-అతేవాత్రవ్యతిరేకాలం
కారః || ౧౬ || వ్యతిరేకావిశేషశ్చైదుపమానావమేయయోరితిలక్షణాత్ || ౧౭ ||
పాండవాఇతి || లూకపాలమాత్రైతి || అష్టాభిలూకపాలానామూత్రా
భినికర్తితౌన్యవఇతిస్తకణాదితిభావః-అష్టమహసిద్ధితి || యత్రానుష్ఠిత
వారిభి తార్థవిషయాసంగివిసిద్ధ్యంత్యమూరత్యాసన్నమహాద ముపగ

యినామహామహానిధయిత్యుప్రబోధవం ద్రాజయే-చంద్రాదీతి- పక్షపా
 భృతయాలక్ష్మీవృక్షృతయశ్చయథావద్దాదయోముకుందాంతానవసువర్ణ
 నిధయస్తథారుక్మీద్యోదయఃకృష్ణాంతానవసాండ్య నిధయిత్యుభః ॥
 ౯౬॥ పృథేతి॥ పృథాకుంఠిభౌశ్రీయోభౌత్యపుత్రః॥ నిభౌశ్రీయోభౌ
 త్యుభిత్యుమరః॥ ౯౯॥ వీరభితి ॥ ఉచ్చముతకృష్ణంపవంస్థానంప్రాచ్య
 సార్యభౌమభిత్వభః - వీరఃపరాక్రమీబుధో విద్వానితివిశేషణత్రయేణ

తెజఃపుంజమహమహానిధిపరివృతామివ సిద్ధ మంత్రాధిదైత
 తారవద్దాద్యష్టవిధసౌందర్యనిధిసహితంనవమమివముకుం
 దాభిదలవల్యానిధింనవరత్నమాలామద్యగతమివేంద్రసీత
 నాయకమణింమాధవంప్రత్యుద్గమ్యపరిరంభకుశలానుయో
 గాదిభిరభినంద్యతేనసహస్వభవనమభజన్ ॥ ౯౬॥ ప॥ పృ
 థానదారభౌశ్రీయసమాగమనహషీతా॥ యథాహా
 మువచారైస్తంగహేసుఖమవాసయత్ ॥ ౯౭ ॥ ఆవన
 సంసపంజాతుమయమాయా నినిమితామ్ । యుధిష్ఠిరః
 ప్రార్థయత ప్రశ్రియావనతోహరిమ్ ॥ ౯౮ ॥ రాజనూ
 యెనయత్యేత్వాంక్రతురాజేనమాధవ । అనుజానీహీనూ
 మహూయదిస్యామస్యకమణః ॥ ౯౯ ॥ ఎవంవాదినమ
 జాతశక్రంభగవానవాదీత్ ॥ పవీర స్తవస్యహిబుధఃప
 వముచ్చమేవప్రాచ్యస్థిరోభవసిసోమరసస్యపాత్రమ్ । పం

థీ నమథో విద్వానిత్యైవంరూపమధికారత్రయము క్రంభవతి- స్థిరభిత్వ
 నన-అతూతంశౌవయేత్పతిమిత్రుత్వక్రంత్యరారాహిత్యము క్రంభవ
 తి - ఈద్యక్షత్వంలస్యసోమరసస్య రాజసూయయాగ సమ్యక్సోమల
 తాద్రవస్సేత్యభః - పాత్రంభవసిజాభివత్యేవేత్యభః ॥ ౯౯ ॥ హిహే
 తావవధారణభిత్వమరః - అస్యఃదుర్వోధనాదిరిత్యభః - భవాద్యశోమ
 భజాభివరాజసూయయోగ్యఃకేమిత్యభః - తత్ర హేతునూహ - వంశఃఅస
 మగ్ధః ॥ ౯౯ ॥ పండ్లం దేవశకధ రెగోవతేవింధ్యపూరుషభితిభాన్సు-రః-చ

లః అవిన్యవ్యకాతీనీవచదంబుస్థానంతతా)ధివాసోవతజనంనియమీచ
 పదాధివాసోయస్యసః అసార్యభామఇత్యథః - మన్వః గ్రహః బలినివే
 యెహం తెదుష్టగ్రహః కనుకశ్రావయః వై రాకృమ దేవభువః దుజ్జనన్దం
 పా) ప్రదుర్విసయఇత్యథః - వ్యంగ్యథః - సోమరసస్యచంద్రా
 మురాగస్యపాత్రంబుధస్త్రవంహిభవసివంద్రప్రేమాస్పదప్రేసలాక్ష్య
 వహీ)యనూహోబుధస్త్రవైవభవసీత్యథః - కుతఇత్యాహ - వీరః కైబ్య
 రహితః ఉచ్చంపదముచ్చరాశిమెవపా)ప్రః నతుకదాచిదపిసీచరాశింప్రా
 ప్రఇత్యథః - స్థిరః భ్ర)మశాదిరహితః అన్యోబుధః భవాద్యశోనుచంద్రా
 నురాగపాత్ర)ంకిమిత్యథః - అత్ర హేతుమాహ - చండః క్షీ)బః శా)బుధసూ
 ర్యసుతౌనపుంసకాఖ్యావితివరాహమిహిరవవనాత్ - చలః పరిభ)మణశీలః
 యతః సీవపదాధివాసోసీచరాశ్యాశ్రయణంయస్యసతథో)క్తః - వర్షైవర్షై

డశ్చలోనియతనీచపదాధివాసోదుష్టగ్రహక్రమఖలానభ
 వాద్యశోన్యః || ౧౦౦|| ప || జగత్క-బళయత్యుచ్చైభవత్స
 హజతేజసి | కల్యాణమమితం యత్స్యైతత్సశ్యామిష్టపా

నీచరాశింమీనంభంజానఇత్యథః - దుష్ట గ్రహః క్రమః పాదగ్రహయోగ
 సైనఖలః || ౧౦|| బుధః పావయుతః పాపఇతిపచనాత్ - చంద్రవంశభూజీణ
 త్వామూఁటః చంద్రః త్వయ్యోవానురజ్యతిక్లెబ్యాది దోషవిశిష్టత్వాత్సా
 డ్మత్పుత్ర)పిబుధేనానురజ్యతీతితాత్పర్యాథః || ౧౦౦ || జగదితి || భవత్స
 హజతేజసిత్వద్భ)త్సపరాక్రమేజగత్క-బళయతిఅక్రమతినతి అమితంయ
 త్క-ల్యాణంసువణంస్యాత్ తదిష్టస్యయాగస్య సాధనంపశ్యామి - వ్యం
 గ్యథః - భవతస్సహజతేజసిస్వరూపభూతప)కాశేజగత్క-బళయతి
 స్వాంతగః త్వేనభావయతినతీత్యథః || ౧౦|| స్వప్నే స్వాంతగ్రతంవిక్సంయ
 థావృథగినెత్కృతే | తతైవజాగ్రత్సనుయేవ)పంచాయంవిదిచ్యతామితివ
 చనాత్ - అమితంయత్క-ల్యాణంఅవ)తిబద్ధాపరోక్షజ్ఞానంకల్యాణకబ్ధిన్య
 జ్ఞానాథః కత్వంచ || ౧౦|| నహికల్యాణకృత్క-శ్చిద్దుగః తింతాతగచ్ఛతీగ్గితా
 చవనస్పష్టం - న్యాత్ భవేత్ తదిష్టస్య మోక్షస్యసాధనంపశ్యామ్యులోచ

యథావిజ్ఞానమేవ తేనానుసాధనమిత్యర్థః ప్రమదాశ్రితాశ్రమకంఠాదా
 జ్ఞాశ్రితాశ్రమకంఠ్రియమాశ్రితాశ్చ గురువక్షిణా బాసానంతరభా
 విత్వాశ్చ న్యాపరిగ్రహస్యేదిభావః ॥ ౧౦౩ ॥ పాండవైరితి ॥ మోక్షధా
 యజ్ఞధాపంథాయషరాధూతిఃపరిభవః-నార్పితేతి - సర్వజ్ఞతాజరాసంధ
 ప్రకాశితభిషయాభ్యేత్యభావః - వ్యంగ్యార్థః - బరాతక్యజ్ఞా
 భిక్షాతిత్యర్థంనార్పితేతిభిన్నప్రకాశకంతుజైచ్చదివిద్రావః ॥ ౧౦౪ ॥ బా
 దవేతి ॥ బాదబాక్యతించాప్రకాశవేషం ॥ ౧౧ ॥ ద్విబాక్యగ్రస్తభూతవ
 బాదబాక్యత్యమరః - పరవాహినీకేత్రుసేవాగిరతఃనాశయతభక్త్యర్థః-క

ధనమ్ ॥ ౧౦౦ ॥ ౫ ॥ యధిష్ఠిరోపివతురశ్చతురస్సకాలాద
 రాజమధుమాదనవచనెనదిశాంప్రీతాపయామాను ॥ ౧౦౨ ॥
 వేషియతాపికాలెనయోగినభవవశీకృతాశాలనతివిరోధ్యై
 తాభ్యయనాభవగురవెకనకొచ్చయం సమవ్యక్తప్రమదా
 శ్రితాబధూతుః ॥ ౧౦౩ ॥ ప ॥ పాండవైసకవరాధూతి
 మాకగధాయాపితేత్యర్థ ॥ భిన్నాహరివ్యధాచ్చిత్రం
 తత్ప్రీణహరణేమతిమ్ ॥ ౧౦౪ ॥ బాదబాక్యతినూప్తాయ
 భీమాజ్ఞాననాదకాః ॥ గ్రసనాయాభ్యయస్త్యుగిశ
 తఃపరవాహినీః ॥ ౧౦౫ ॥ ౫ ॥ తిషగమ్యజరాసంధమశనోద్వ్య
 క్షమిత్యమతిభయభవననాథుః ॥ ప ॥ జరాకలితగాత్రంత్వాం

స్మజరాసంధశ్చగ్రసనాయామారణాయ - వ్యంగ్యార్థస్తు - బాదబాక్యతి
 నూప్తాయనూప్తాయపరాతక్యజ్ఞావాహినీసదీర్ఘతః సాంత
 కలాతాశ్చుర్యతసముద్రస్యేత్యభావః ॥ గ్రసనాయానూప్తాయ ॥ ౧౦౫ ॥
 జరేతి ॥ జరయా రాక్షస్యాకలితగాత్రంసంఘటితమంభోకొప్పకారాభ
 ఖితిభావః - త్వాంధుగకతాండరిత్రాఃఅతపవమాగకాఃయాదకావ
 యంసంప్రాప్తాః - బహుదాతవ్యమితిభిమిమాప్తిత్యామా - వశిష్ఠవ
 శ్రిహాదాదుదకగ్రమాతాదపినిర్వృతిస్సాన్విత - కిమతయిర్మందివన్నా
 దినేతిభావః-వ్యంగ్యార్థః - జరయాజరనాఅకలితగాత్రం కిదివృతత

ఓంకారాదులైన తాదుల బుద్ధయస్సంతో మార్గజాయాచకాశాచయోధా
 యాచకాశాశక్త్యధః- తయంసంప్రాప్తాః-దుర్గదత్వమేపాహా-నాజీవనగ్రీవా
 దాదపినన్యకతిస్సోచితకావః - త్వయాప్రాజేషుదత్రైవ్యవపరికుష్టకీ
 న్నాజీవేత్యథః ॥ ౧౦౬ ॥ కేయాయమితి | వామంపక్రందయథాతథా
 అథాయంతితవామాధీనః- ఆభిజలతిరోధానేన అన్యవస్తుయాచకాశా
 త్యథః-అయంచప్రయాసోవిఫలశ్యాహ-వరపుంసీకుప్రయశేఆత్మ
 ప్రకాశవిరహాత్ అహమిద్యకతిస్సస్వరూపకసాభావాత్ వామాచారా
 శ్రితావకృశీతాయాయమేవభీరవోభయశీలాసకీము నసోస్వయంభీతస్యవ
 రాస్థివ యతుంయుక్తమితిభావః - వ్యంగ్యభావస్తు - వామాధీనః(స్త్రీ)

దుగళతామాగళావయమ్|సంప్రాప్తాసప్యకతిస్సో
 న్నాజీవనగ్రహణాదపి|౧౦౬||గ||ఏవంసకవటంబు|వాదా
 నతాసో-అహాలాలసాసుపలభ్యమాగధః ప్రత్యవాదీతో||
 ౧౦౬||వ||కేయాయమజానదశాననభిక్షుభంగ్యావామా
 ధీనఃకవటభూనురభావభాజః | ఆత్మప్రకాశవిరహాత్వర
 పుంసీవామాచారాశ్రితానకీముభీరవఏవయాయమ్|౧౦౬||
 ఏవమకనిపాతకల్పనల్పవరీవాదజల్పితమాకణ్యక నితాం
 తరోషణోభగవానవాదీతో|| వ||అహంభువనయోనిస్స భీ

హరణకామాః- అయక్తమేతదిత్యాహ-వరపుంసీఅపరిచితపురుషేఆత్మ
 ప్రకాశవిరహాత్ శరీరప్రకాశనాభావాద్దైతోః వామానాం(స్త్రీ)కామాచా
 రాలక్షణభినరీతూదిఃకమాశ్రితాయాయమేవభీరవ(స్త్రీ)యఃసకీములర్జునద
 కాననయోఃపుండ్రేవత్వేనకవటాత్పరవారీ హరణేచ్ఛాయక్తాభవతాంతుస్వ
 తః(స్త్రీ)కాంజ్జదమయుక్తమిత్యథః ॥ ౧౦౭ ॥ అహమితి|భువనయోనిర్ణ
 గత్యా-రణంసభీమఃఅయంచధనంజయోర్జునః త్రైతాన్నితేజసః అహవనీ
 యుదికల్పవయంత్యుతాలంబినోధానుస్కా-౬||శ్రిత్యతాతుధనుక్యపీ
 తిభాను-రః-చగ్ధంబు దేనహంతుమిత్యర్థః-కాతాఉత్పన్నాః-వ్యంగ్యభావ
 అహంభువనయోనిర్ణ రితియావత్ - సచాయమిత్సుభయోర్మోర్ధ్వకేభీనా

శ్రీకృష్ణాధనంబయోపహిష్టాని || పహిష్టాన్వితివేదాత్రిదనంబయ్యభ్యుతుకః
 తథావేతోభీషణజ్యోతిశాదిత్యభణః అతఏవత్రైతాగ్నికల్పవయంశ్యులతా
 లంబినఃసూసోకదగ్ధంజాతాః || ౧౦౯ || ౧౧౦ || అహిష్టానితిభవంజాతకన్య
 యోదాదకయగ్ధంపరిణపుంసాశకుప్రీతాజాతు కదాచిదర్థితచాధితదన
 యుద్ధకథానభిజ్ఞమిత్యర్థః - అతేతస్తామిత్యన్వయః ప్రాచీనాతుపలేణపుంసా
 శ్రీకృష్ణాదికాతంపరిభూతంఅతాస్తారతయో స్వయయాపంత్యయాప్ర
 క్తా సీకింతు భవనాన్వాయసఖః

మశ్చాయంధనంబయః | త్యతౌలంబినోదగ్ధంజాతాస్త్రై
 తాగ్నితేజసః || ౧౦౯ || ఏతదా కల్ప - హిష్టానితివేదాత్రిదనంబయ్యభ్యుతుకః
 స్యమాగధః ప || ౧౧౦ || ప|| ఆహంజాతునదారక
 ద్వయమిదంపుంసావరేణాదికతంయక్తంవాయుసఖోభ
 వానితిపువ్రీధ్వంసనాద్యద్యశాః | వారాక్షత్రిగుణా
 హరేయధిమవప్రభ్యశ్యతస్తైబలాదాశాలం ఘనజాంఘిక
 త్వమవరఃకొవానుకతుంతుమః || ౧౧౧ || ౧ || ఏవంవ్యాజ
 స్తుతిభంగీమంగీకుర్వాణేభగవానవాదీత్ || ౧౧౨ || ప ||
 సకలప్రభుస్తుతివచోవిషయోనను మాగధో భవసిపూణా
 గుణః | వచసియివతవవాగ్బుభవోకథమన్యధాస్తవనరీతిరి
 యమ్ || ౧౧౩ || ౧ || మాగధోవ్యనైవప్రకంసాభాసేనదూ

అగ్నిః వాతసదృశఇతివవ్యజ్యతేఇతియత్తద్వక్తంసంశయోనాస్తీత్యభణః
 అహంభువనయోనిరితిశ్లోకేస్వస్యవహ్నిత్యజ్ఞావనాదితిభావః - వాతసమత్వ
 మేవాహుప్రీగుణాక్షవ్యారాక్ష అష్టాదశవారాసిత్యర్థః - అనలాదవరఃఅ
 న్యఃకొవాతేఆశాలంఘనజాంఘికత్వం - వెగాతీశయవత్వం అనుకర్తంతు
 మఃనాస్తీత్యభణః || ౧౧౧ || ఏవమితి వ్యాజస్తుతిభంగీమితి || శ్లోకేక్తిరన్యజ
 స్తుతిర్నిందా స్తుతిభ్యోంస్తుతినింనయోరితిలక్షణాదితిభావః || ౧౧౨ || సకలే
 తిభ్యోకలప్రభుస్తుతివచసాంవిషయత్రయస్సర్వైకపిస్వవతిభిస్తుయమా
 సకలత్వభణః || ౧౧౩ || మాగధోజరాసంధాభవసిపిత్రీసీధస్య

మాగధత్వస్యత్రసర్విధానమేతదయంశా ర్యాదార్యాదీనామతిప్రసీద్ధింస్య
 జయతి-అతోవిద్యలంకారః॥౧॥ సిద్ధస్యైవవిధానయత్తామామోవిద్యధ్యయ
 జ్యతిలిలలక్షణాత్ - తవనాగ్నిభవఃవచనీయంవఅధీనంవతశ్యనాగసీత్య
 భవః॥నిగపశ్యణాధీనామవక్తవ్యావిత్యమరః-అస్యధావశ్యవాక్యాధావేణ
 యమతివతురా ప్రవనరీతిఃకథమితిమధురోధవః- వక్రథ-స్తు-నకలప్ర)ణ
 స్తుతివచావిషయఃస్తుతిపాతకఇత్యభవః-మాగధోవంది॥ ని॥ మ్యమాకాగ
 ధాస్తుమగధాశందినస్తుతిపాతకాఇత్యమరః - అతఎవతవనాగ్నిభవోవచనీ
 యోనింద్యఃకృచిత్పురుమాధమస్తుతిఫలకత్వాత్కృచిత్సాధునిందాఫలకత్వా
 చ్చైతిభావః-అస్యధాకథమిభ్యశ ప్రవనరీతిర్వాజ్యజ్జస్తుతిరిత్యభవః-స్వస్యవంది
 యమానమానసఃపునరవాదీత్॥ ౧౧౪ ॥ ప॥యామాగ
 ణాపాతభయాతురాణాంస్తుతిఃప్రణీతారసిక్తైకశిష్యాస
 న్నాగధేనాస్యరహస్యవైత్రాగోపాల ఇత్యద్భుతముద్గతం
 నః॥౧౧౫॥ ౫॥ ఎవముత్తరోత్తరశుభయాచతురోక్తిప్ర
 త్యుక్తికయాకంచితా-లమాభావ్యకలహాలసావయమి
 తిస్వాశయనివేదినస్తానతానిత్యంమగధాధిపతిరభిదధే ॥
 ౧౧౬॥ప॥ నకాందిశీకస్యముహుస్తవస్తుత్ర)పాతుమనా
 త్మమబాధనంనః | ధనంజయస్త్రీఘ్నతుదుగ్ధకంరోభీషేన భూ

త్వమంగీకృత్యాపిదూషయతి-యామార్గజేతి- మార్గణాపాతభయాతురా
 ణాంశరవతనభయార్తానాంయాచకాగమనభీరూణాంచ॥౧౧౪॥యెతిస
 న్నాగధేనవిద్యద్వందినాయాస్తుతిఃపామరాణాంస్తుతి వదవభాసమానావ
 స్తుతోనిం దావర్యవసాయినివ్యాజస్తుతిరిత్యర్థః- ప్రణీతాకృతాలస్యవ్ర)ణ
 యనస్యరహస్యవైత్రావ్యంగ్యార్థవిత్ గోపాలఇతిహేతోర్వఃఅద్భుతముద్గ
 తంకాతంకసీక్తైకవేద్యస్యరహస్యంగోపాలేనజ్ఞాయత ఇత్యాశ్చర్యమిత్య
 భవః॥ ౧౧౫॥౧౧౬॥నేతి॥ముహుఃకాందిశీకస్యభయాత్పలాంతస్య॥ని॥కాం
 దిశీకాభయదు)తఇత్యమరః-క్షమమితి- తవలజ్ఞా భావేషిమమలజ్ఞాయతై
 త్యభవః-దుగ్ధకంరోచాలఃకలివిధ్ర)మఃకలహావిలాసః॥ని॥కలహేంత్యంఘుగి

జరాయాస్సంధాత్యయోమర్యాదాతిక్రమేజాతేని || సంధాసంధాసేను
 యోరిత్యమర శేషే-జరాయామభివృద్ధాయాంసత్కామిత్యథాః. పరేవర
 మాత్త త్యాదుత్కృష్టై తేజసి సుత రాగ్నా మంధవ సతివాతధూదోషోత్క-
 ర్షః-వాతజన్యశరీరకంపాదిదోషసంవయః-కేనివార్యతాం అనుల్లంఘ్యా
 విధిరితిభావః||౧౩||వయోతిపాతోద్ధతవాతవేపిత్యతిశ్రీహర్షః||౧౩౩||అజాత
 కక్రురితితత్సంసి క్రతయెవెతిఅశ్రుధారాయః ప్రమోదసాగరసోతప్తస్త్వి

భూదోషోత్క-షణః కేనివార్యతామ్||౧౩౦||గీ||తదనుయ
 దునందనఃఫల్లనెనసహస్యకౌదరమాలింగ్య జరాసంధాత్వ
 జంసహదేవమభిషిచ్యతెనబందికృతాన శేషాసపిహూభుజః
 కారాగారాద్విమోచ్యత త్తస్మిపాసనెషు యథాపురం
 ప్రతిష్ఠాప్యపరిపూణా మనోరథోహరి ప్రస్థమగమత్||
 ౧౩౨||ప||అథధర్మాత్మజంసత్వాభీమాజుశానజనార్దనాః|
 న్యచేదయజరాసంధవధమాపాదమస్తకమ్||౧౩౩||గ||అ
 జాతకక్రురితేదీయవదనచంద్రాలోకవధిత తయామ
 ధ్యేశరీరమపరిమాయనయనమాగణిగణశితెనప్రమోద
 సాగరసోతసేవబాష్పధారయా ప్రణమానేతాసభిషి
 చ్యతత్సంసి క్రతయెవద్విగుణితానందం మధుసూదనంమ
 ధురమిదమవాదీత్||౧౩౪||ప||గళత్యహీభయోకృష్టపక్షపా
 తాస్త్రాథాణినామ్| కథంసుమనసాంసస్యాత్సమపాసమ
 హూత్సవః|| ౧౩౫||అనంతగుణభారస్య సేవకానాంతవా

ద్రశుసేకవనానందసేకభిదైవగుణ్యమితిభావః||౧౩౪||గళతీతి||కృష్టస్యపక్ష
 పాతాత్ సేషాత్ అహీభయెజరాసంధాదికక్రుభయెగళతినీవతకమానె
 సతిసుమనసాందేవానాంసామస్యచంద్రస్యపానమహూత్సవః కథనిసస్యా
 త్-శుక్లపక్షువరాహూభాత్యుత్పంద్రః-సతు కృష్టపక్షానియమాధీతిర
 హితానాందేవానాంచంద్రపానోత్సవస్యాదేవః|| ప్రథమాంపిబసేవ
 మ్నిరిత్యాద్యాగమాదివిభావః||౧౩౫||అనంతేతి||అత్రాథక ద్వయంస్పష్టం||

౧౨౬|| నాసన్నితిఅధ్వరభూమయఃపరంయజ్ఞభూమయఃప-స్వాహారవైః
 స్వాహాకబైరాశ్రితానానక-కింతుసంతతహవిగ్రా-నైరుద్భవంతీ ఉత్ప
 ద్యమానాజామితాలనాదరాయేషాంతేతథోక్తాః- శక్రాద్యామరుతో దే
 వాఅపిస్వస్యఅహారఃఅమృతాదితత్రవైరమరుచిమాశ్రితాః- మంత్రేస్వా
 హాకృత్యఃప్రేక్ష్యేత్పాదిమంత్రేకేవలంప్రేస్యవదంపదంనాభూత్-కింతు
 అధీనేషుమహాప్రభుషుని||ఇనస్సూర్యైవభావత్యావిలివిక్వప్రకాశః-య

పినః | వృషగ్రహైపిణాంకిన్నునప్రతంత్యాప్తిరద్భుతా||
 ౧౨౬ || ౧ || ఏవముత్తమగ్లోకముపగ్లోకృతదనుజ్జయాసం
 భృతాధ్వరసంభారోధమరాజః క్రతురాజముపాక్రమ
 తి||౧౨౭ || తత్రచ || ప || నాసన్నధ్వరభూమయఃపరమిహ
 స్వాహారవైరాశ్రితాశ్శక్రాద్యామరుతోపిసంతతహవి
 గ్రా-సాద్భవజ్జామితాః | మంత్రేప్రేప్యవదంకేవల
 మభూద్భూపేవధీనేవపిప్రాప్యశ్చిత్తవివత్కమసు
 వరంశూన్యాదరిప్రేప్యపి||౧౨౮||౧||సమనంతరమజాతశ
 త్రోరథిజనెనసమమిష్టివరిపూతాకీత్యాసమమమరే
 షువరిపూరితాశేషువరిషదారాధనాయుసంభృతసంభారే
 యుధిష్ఠిరైతమఃప్రథమపూజాభాజనమితిసంకయాశౌస
 హదేవస్సుకలసభాజనసభాజనభాజనంవచనమిదమవాదీత్ ||
 ౧౨౯||ప||దృప్తఃపురాకృతుభుజామధివస్సమీత్యగోత్రో

ద్వాఅధీనేషువశవతిషుభూపెప్యపిప్రేస్యవదంజలకాష్టాద్యాహత్య
 త్వరూపంభృత్యత్వం- ప్రాయశ్చిత్తవివత్ ప్రాయశ్చిత్తరూపావివత్ ప్రా
 యోభూన్నాచిత్తవివత్ దారిద్ర్యకృతచింతాచ||౧౨౮||సమనంతరమితి||
 సభాజనమానందనంతస్యభాజనంయోగ్యమభినందనీయమిశ్యథః|| ని||అ
 నన్దనసభాజనత్వమరః-భాజనంయోగ్యపాత్రయోరితిభాసూరకృ||౧౨౯||
 దృప్తశితిగోత్రోద్భృతింగోవధానోద్ధారంక్రతుకారిణామితి సాధిప్రా
 యంవిశేషణం - క్రతుకారిణాంక్రతుభుజస్సురాఉపాస్యాఃతేషాంచప ?

భురింద్రః తస్యాపికరణంహరితిహే తోస్సవప్రథమపూజాహాణిత్య
థః - అతవత్రసారాలంకారః||౩౦||ఉత్తరోత్తరముత్య-వకాస్సార
త్యధిధీ మతఇతిలక్షణాత్ || ౩౦||ఏవమితి || సావపత్రికాంసయుక్తికాం-
సభాస్తారాఇతి || ౩౧ ||సభాసదస్సభాస్తారాస్సభ్యాస్సామాజికాశ్చత
త్యమరః || ౩౨||వధఃస్వీతి || నాసత్యతాఅస్సృతరాహిత్యం ఆశ్వి

ధృతించ్యుతమదశ్శరణంయమేవ | భజెతమేవపురుషోత్త
మమంత రేణపూజ్యః పరోస్తుకతమః కృతుకారిణాంసః ||

౩౩ || X || ఏవంసావపత్రికామమృతధారా మధురాం

సహదేవవాణీమాకణ్యకసర్వేనభాస్తారాస్సముద్గతాసంద
విస్తారాస్తారంయుగవ దేవమవాదిషుః || ౩౩ || ప||వధః

స్వసాధుసహ దేవపునశ్చసాధువత్సంశిశుగుకారు రుచార
ధియాంబుధానామ్|నాసత్యతాతవభువిప్రకటికృతాద్య

సత్యోక్తిభిఃకృతధియామపిసంప్రదాభిః|| ౩౪ || యుధిష్ఠి
రస్తమేవాథకంపగమాదకంవిచితయే | ఆరరాధమా

రింకంధకుసుమాభకణాంబుః|| ౩౫ || X||తక్షనుశిశుపా
లఃకల్పాంతానలఇవవచమాలిప్రథమసపర్యా వర్యాకులి

తహృదయస్సకౌఠమదతిషత్ || ౩౬ || అవాదీచ్చ ||
ప||పుణ్యేషుచత్స్వహాహ రాజఋషిష్యమీషగో వాలకః|వ

థమపూజనవత్రమాసీత్ | నైషాకిలావచితరస్యవరంభ
లస్యపూజ్యాహాణవ్యతిగమాదపియష్టురేమా||౩౭||X||ఏ

వంశ్రుతికటుపటుతరంరటంత మేనమతిరోషణఃపురుషోత్త
మస్సహసాసుదగ్ధనే.సలీలమపాస్తమస్తకంవిదధే|| ౩౮||

త్వంచ || ౩౯ || నాసత్యవశ్యనౌదప్రావిత్యమరః||౪౦|| పుణ్యేషిని||రాజ
ఋషిష్ఠి - ఋత్యకఇతి ప్రకృతభావఃఅపఠితిఃపూజాక్షయశ్చ|| ౪౧ || డ
యాగ్నయోగవచిరిత్యమరః-పూజ్యాహాణవ్యతిగమాత్ పూజ్యపూజా
వ్యతిక్రమాదియథః|| ౪౨||సుదర్శనేనేతి|| సుదర్శనెనసుకరుంబీక్షణే

పిరిపూన్పినప్పితివిరోధఃసుదర్శననచక్రజేతివిరోధపరిహారః-స్వయంగదా
 వలంబీగదాభ్యుత్పాద్విపుంవిగ్రహతః యుద్ధాత్ చ్యుతంకరోతిజయతీ
 త్యగ్ధః-స్వయంగదావలంబీవ్యాధిగతో భూత్వారిపుంవిగ్రహతఃశరీరాత్
 చ్యుతంకరోతిమారయతీత్యథః మాయాలత్ప్యధవఃపతిః అస్యశ్రీమా
 వ || సుదశనేనాపిరిపూన్పి గదావలంబి స్వయమైవ
 భూత్వా | చ్యుతంరిపుంవిగ్రహతఃకరోతిమాయాధవఃక
 నసజేతుమహః || ౧౩౬ || ౫ || తదనునిర్వతితావభ్యధ
 మజాత శక్రుంపురం ప్రావయ్య తప్తీతయెకతి పయ
 వాసరానసహమహీషీ జనెనజనాదకానో హరిప్రథమ
 వతస్సై||.....

యస్తీకశంకరదారసారభజరీబృంభత్కటాక్షుద్భ
 టాపాతాః కల్పలతావితా నసుమనోగుంభ
 ప్రియం భావుకాః|తస్యాసౌ నవకాళి
 దాసనిదుషఃకావ్యాప్యతేపంచమ
 శ్చంపూనామనిధిమతాంకృత
 సముల్లాలావిలాసోగమత్ ||

యాధవభిశ్చైకంపదంమాయావీత్యథః || ౧౩౭ || తదితి||హరిప్రథమవతస్థ
 ఇతిఅత్యంతసంయోగెద్వితీయా ||

ఇతిశ్రీపదవాక్యప్రమాణపారావారపారీణ శ్రీమహో
 పాధ్యాయపక్షధరయల్లయార్యభ్రాత్మతనయె
 నాక్కయసూరిశౌచిరచితాయాంభా
 గవతచంపూవ్యాఖ్యాయార
 త్పావళీసమాఖ్యాయాం
 పంచమోవిలాసః-

శ్రీ రస్తు

శ్రీకృష్ణవరబ్రహ్మణేనమః.

చం పూ భా గ వ తే - స వ్యా ఖ్యా నే .

షష్ఠవిలాస ప్రారంభః-

నిన్యూకాధమితి||మయస్యమాయయాఅసాధారణశక్త్యాఅసురశిల్పి
త్వాన్తయస్యసాల్యస్యచాసురావతారత్వాదితిభావః- అస్థావరంజంగమం
తత్సాధమాసాద్యఅన్యధామధ్యేసముద్రంవతకమానాయాద్వారకాయా

నిన్యూకాధమయమాయయాపశుపతే రారాధితస్యాశ్చ
యాసౌభాఖ్యంనగరంసురాసురగణైదుకభేద్యమస్థావర
మవిష్వస్త్వావతీంరురోధసహసాసాల్యస్యమాసాద్యతన్న
త్వారంధ్రమువస్థితంమురరిపారాసన్న తావైధురీమ్ || ౧||
X || తమేనంవిమానమివగగనసంచారశీలంకాముకమనజవ
సకలాశాజంఘాలంసౌభమధికయానంజలధరమివ శిలావ
షకముపజనయంతం మాయామివరజసా తమసావ సక
లజనానందీకుర్వాణంకృపణమివమాగణాణాన్నిరస్యంతం
సాల్యమువలభ్యనితాంతరోషణః ప్రద్యుమ్నస్సహసాసహ
సాంబాదిభిః కేసరీవకందరాం తరాన్నగరాంతరాన్నిర
గాత్ || ౨|| ప || తతఃప్రవప్యతేయుద్ధంసాల్యప్రద్యుమ్నసే
విరోధోనశక్యతఇతిభావః - ఆసన్న తావైధురీంసన్నిహితత్వాభావమేవ
రంధ్రంఛిద్రమువస్థితందృష్ట్వా||౩||స్వకక్ర్యవచయేకచిత్పరస్యవ్యసనావ
రణతీతిశాస్త్రాదితిభావః-తమేనంసాల్యం||౪||తతఇతి||తథాపిత్యక్రపంఖ్యా
స్త్యక్రముధాస్యమపద్యంతజాతాఇతివిరోధః - త్యక్రసంఖ్యావిచారహా

న్యాయాధికతవ్యతామూఢాభివదిహఃః ధూశ్యంధకారభేరీఘోషాదినా
 మోహితాభివ్యవః॥ని॥ ఏకత్వాదావిచారెచసంఖ్యాసంఖ్యంతు సంయుగ
 ఇతిభాసః॥ ౩॥ మూర్త్యాదిప్రద్యమ్నభాణసాన్వేసపుసస్కృతాకపుర
 తఃకీప్తాక్షానిపుగస్కృతఃపూజితేరాత్యభియుక్తైశ్చతఃశేషత్యమరః-ఫ
 లభ్యతఃలాహశంకుశ్యతః॥ని॥ ఫలమిష్టగ్రెసస్యేఫలకేజాతీఫలభనెఫాలెఇతి
 భాసః-మాగ్ధాన్వానాన్వారేమధ్యమాగ్ధుత్వర్థః-చిత్వా ఆదాభూరి
 లాభజముదంమహాభజస్యసంతోపంఆదితస్వీకృతవాకతతః గురువంశ
 జేనసూలవెణుబస్యనలతపవపరెషాం శతూదాంప్రాగవ్రదానంప్రాణ
 ఛేదనం-దోలవఖండనెలస్యాస్యట్త త్యజామయాదారాత్త్యండాప్త్యం
 కృతమితిలజ్జామాశీశస్సకృత్యత్ప్రేక్షాశాధామమజ్జ- తూణీరేలీనఃమాద్య

నయోః | తథాపీనమవగ్యంతత్య క్తసంఖ్యాస్తయోగ్భటాః |

3 || తత్రచ || మా గౌసాన్వపు సస్కృతాకఫలభ్యశశ్చిత్వా
 ద్రుతిం మాగ్ధానాదావాదితభూరిలాభజముదంప్రద్య
 మ్నబాణస్తతః | ఆఃపట్టంగురువంశజేహీవరప్రాణ ప్ర
 చానత్యజాదారాత్త్యంపహిం మయెతశరథాలజ్జాంమమ
 జ్జాశ్చితః || ౪ || ౫ || తదనువిదితో దంతంహరిమపి హరిప్ర

శేనసామోన్భ్రవవవ భేత్తవ్యాః తాన్వహాయ తదీయబాణఛేదనమయుక్త
 మితిలజ్జయానిషం గేమమజ్జైత్యభః-శ్యం యార్ధస్య- ప్రద్యమ్న భాణశ్చకత
 వృత్తిం గేనాపక్షి ప్రకశ్వనపుమాక సాన్వేసపుసస్కృతాక పూజితాక అత
 ఏవఫలభ్యతఃఢనికాక మిగ్ధాకాయాచః ౩ మాగ్ధేభిత్వా ఆదాభూరిలా
 భజముదంస్వగ్ధలాభజ్యసంతోషం॥ని॥ భూరిప్రాజ్యసువర్ణయోరితిరుద్రః-ఆ
 దితప్రతిజగ్రాహతతిఃగురువంశ జేనమహాకులూత్పన్నైవలతపవవర ప్రాణ
 ప్రచానత్యజాప రెషాంప్రాణగతుణమకుర్వాజేన మయాదారాత్త్యంబూర
 నాధాదంపరహీంసంకృతమితిలజ్జామాశీతస్సక శరథానముద్రమమజ్జ
 స్సాతఃకులీనాహీద్రమాదాద్యశ్చేవ్రవ ర్తమానాఅపివశ్చేత్తప్తాఃప్రా
 యశ్చిత్తప సుఃస్థంతీతిభావః॥౪॥ తదితి॥ ఆభ్యమి శ్రీఃమితి॥ ని॥ యోగవృత్త్య

లంబీద్విజతఃప్ర | సోభ్యమిత్రో భ్యమిత్రీయోవ్యభ్యమిత్రీణఇత్యపీత్యమ
 రః || ౫ || ౬ || యుద్వేతి || పలాయతుంపలాయమానముపేక్షితుమిత్య
 ఖఃః-అయంసాల్యోమాగధోజ్ఞాసంధఃఃమునెత్యథఃః-అత్ర సాత్వజరా
 సంధత్వప్రతిషేధస్యసి ధస్మానుకీర్తనంసాల్యస్యతతోపికుంధస్వంప్యధజయతి
 అతఃప్రతిషేధాలంకారఃః|| ప్రతిషేధప్రసిద్ధస్యసిషేధస్మానుకీర్తనమి
 తిలక్షణాత్-శరణంప్రయాతంఆతవకార్పణ్యపాత్రీనిఃసన్యాసంపరి
 త్యాగమహాతితరాంశరణాగతం జీవంతమేవ పరిత్యజామిత్యర్థఃపరస్య
 అశరణాగతస్యఅనుసన్యాసంప్రాణత్యాగః పలాయనంతుదుపకరమితిభా
 వః-వ్యంగ్యార్థస్తు - శరణంగృహంప్రయాతఃఅనుష్ఠితగృహఇత్యర్థఃః-అత

స్థాదాగతమభ్యమిత్రీణస్సాల్యవివక్షితధే|| ౫ || అయోకిమి
 యమనాత్తవేదితాయదుకులకళంకస్యకలహకాతరస్యభవ
 తః || ౬ || ప || యుధ్వాపలాయతుమయోకిముమాగధోయ
 మాచార్యకంకిమపీమెయధిసాల్యకస్య|సన్యాసమహాతిత
 రాంశరణంప్రయాతఃకావఃఽణ్యపాత్రీమనుసన్యాసంపర
 స్య|| ౬ || ఏవంనాదినంసాల్యంభగవానవాదీత్ || శృణు రేమూ
 ఖః || ప || శవాద్యుక్తపలన్తై పంప్రకృత్యాక్షణానశ్వరః | స
 మూలవిలయోవ్యస్యప్రబలాశుగఘట్టనాత్ || ౮ || ౫ || ఏ
 వంపరస్పరపరివాదినోరనయోభవతిమహతి సంప్రవోరే

ఎవకార్పణ్యపాత్రీంవిషయలోలఃసన్యాసమర్హతితరాంసన్యాసస్యముఖ్యా
 ధికారీత్యర్థః-పరస్యగృహంత్వక్తావనంగతస్య విరక్తస్యచేత్యర్థఃఅనుసన్యా
 సంసుసన్యాసానాస్తీసన్యాసార్హతానాస్తీత్యర్థః- అతవపకిమప్యాచార్య
 కంమంత్రీవ్యాఖ్యానకౌశలమిత్యన్వయః|| ౬ || భవాద్యగితిభవాద్యశక్తప
 లస్యఉన్వేయావిజృంభఃప్రకృత్యాక్షణానశ్వరఃనాశశిలఃఅస్యచపలోవైషస్య
 ప్రబలస్యఆశురైర్పాణైః|| ౭ || ఆశుగౌవాయువిశిఖావిత్యమఃః - వ్యంగ్య
 ర్థస్తు - చపలానాంవిద్యుతామున్వైషఃప్రకాశఃక్షణానశ్వరఃఅస్యసమూలవి
 లయఃమూలభూతైర్తైర్మైస్సహనాశఃప్రబలాశుగఘట్టనాత్ చండమారు
 తఃసూతాదిత్యర్థఃః - సందేశహారోదూతః-స్వగతమప్రకాశం - అత్రపి

త్యవీచ త్యనుమెయ్యస్యబలభద్ర సాన్నిధ్యాభావస్య గోవ్యత్యాత్ స్వగతభా
 వణం-అయి త్రిజగన్తహనీయే త్యాదినా రామస్య ప్రమాణో క్షిరపిగోష్ట్యైవ
 తథావీతదం శేష ప్ర కాశభావణం శోకావేశకృత మోహాదితి ధ్యేయం - య
 ద్యపిస్వగతజనాంతిక ప్ర కాశభావణాని నాటకవచప్రసిద్ధాని తథాపి క్వచి
 త్కావ్యైదగ్గునా దేవం ప్రయోగః-యథా నైష ధేనకమస్మగ్నేః శ్రీభద్రం నిగద్య

సాల్వమాయావినిమిః తః కొపిసం దేశహరో దేవకతనయ
 యావోహితో హమితి ప్రణమ్య మురరిభ్రమవాదీత్ | ౯ |
 ఐ || సాల్వైవవసుచేవ సైవి తాకృవణముఛ్వునః | క్వాసిహః
 కృష్ణకృష్ణేతి బధ్వావశురివాహృతః || ౧౦ || ఎవంచాది ని
 దూతెయదుపతిరతిదూనమానసస్వ గతమేవమవాదీత్ ||
 ౧౧ || ఐ || సతిరామకథంతా తవిప త్తిర్యదివాయుతః | ఆ
 లంఘ్యజానకీపీడాతతప్యాహ్సోపియారతః || ౧౨ || ప్రకా
 శమ్ || ౫ || అయి త్రిజగన్తహనీయప రాక్రమస్య సాభిరా
 మరామకధమీద్యశం ప్రమాదమాసాదయః || ౧౩ || ఐ || రా
 మఃపురాపితృవచః పరిపాలనేన భేజయశ్చ త్రిజగతి త్రిదత్తై
 దుః రాపమ్ | రామశ్చ కారతనుపాలనమవ్యయంతు తాత
 స్యనేత్యహహ కేయమకీర్తిజా ర్తిః || ౧౪ || ౫ || ఎవంచా
 దినివాసుదేవే సాల్వాపివసుదేవమగ్రతః ప్రద్యునికృత్యచ
 మూఢానంసౌభమవిశత్ || ౧౫ || ఐ || ఆలోక్త్యైవ మనార్య
 కార్యసరణిం యాసీత్కృశాదుర్దశాదాశాహాస్యనతాద్య
 శీక్ష్వచిదపి పాప్రాపురాజన్తసు | పాప్రాక్త్యైవ మజానకీ

క్షీతిభ ర్తిరస్మితేతయాభ్యధాయస్వగతంవిదగ్ధయేతి || ౯ || ౯ || ౧౦ || ౧౧ ||
 సతీతి || రామబలభ ద్ర సతిసన్నిహితేసతీత్యర్థః తాతిస్యవసుదేవస్యవివ త్తిః
 జానకీజనకసంబంధినీభవితవ్యం భవత్యైవెతిన్యాయాదితిభావః - వ్యంగ్యార్థ
 మ్ - రామసతి తాతస్యదశుభస్యవిప త్తిర్కరణంజానక్యాస్సీతాయాః - పీ
 ఠావనివాపాదిలక్షణాజనకస్యదశుభస్యసంబంధినీమునిశాపపాప్రాపుత్రే

శాఖాధిపాచ - నికృత్య చిత్వా-కనిష్ఠశుగతి, కనిష్ఠవిషయశ్చాకస్యస్య
 క్షాకత్వనికనిష్ఠోతియవాల్యయోరిత్యమరః-వీతాలత్వణయోఃరామా-పేతు
 యాకవిష్టత్వాదితిభావః-ఎవంగురువివద్యవ్యేయా-స్త-తథాపికతవత్ర
 వత్తకతిభేదనన్యాయేనలసంలక్ష్మత్వాద్వ్యాగవద్యవ్యవదేశః-అతఏవ్యాత్త
 సముచ్చయాఅంకారః- తాందుదకాం,అసత్కాంమత్వాధ్యాయతాంస్త
 రతాంసతువశ్యతామితిభావః-సఃఅస్తాకంఠటస్థానామితిభావః-కాక్షిణః
 కీద్యశతి-సత్యధూతాంమత్వావశ్యతస్సుతస్యతుకాక్షిణః-కీద్యగిత్వధః ||
 ౧౬|| తదన్వితీన్యసావరజంబ్రావరజః కృష్ణభియవత్ ||౧౭|| జ్వారె

అవసతస్సానిత్రిమూర్చ్ఛదయాత్పిగాస్వాదికనిష్ఠశుగ
 రువివన్నాసౌతులామహాతి || ౧౬ || శాక్షిణంహస్తాస్థా
 చనాదశుచైర్యంవిత్తాచ్యాపిప్రమ్యతం యాగవద్యాత్ |
 జ్ఞాత్వామిధ్యాంధ్యాయతాం దుర్గకాంతాంక్షోభాయ
 స్మశ్చాక్షిణఃకీద్యగస్తు||౧౬ || X || తదనుయోగబలెనతది
 దమశేషంమృషామన్వానోవృషావరజోవిషాదమవహాయ
 రోషభీషణోవిశ్వేషికవచాయసుద్యసంస్రామిణోత్ ||
 ౧౭||ప|| జ్వాలామాలావలయితమిదంచక)మాశ్రమ్యసౌ
 భంక్షోభంసీత్వాసరయమనయద్బంధురంసింధురంగమ్ |

సత్యాసత్యాజితోస్త్యైరిపురపివపుషోశీర్యతా శార్యతా
 తి || ఆశ్రమ్యన్యాయ్య, ఊభంసీత్వాఝుఝుకరికృత్యసింధురంగమనయతో
 సముద్రెపాతయా మాసేత్యథః - సరిపురపిపాలోపిసత్యా అభ్యహిక
 తయాఅస్త్యైఅల్పేనాస్త్రైణసాధనెన,అస్త్రకబ్దావపతావవయేజీవ -
 శార్యతాపైః కృష్ణప్రతాపోషుభిశ్శీర్ణతాఝుభ్యతావ పుషాత్యాజితః షా
 ల్యం శ్రుతమతపవస్వప్రతాపోషుశీర్ణకమస్త్రైణజఘానెత్యథః-వైతదా
 క్ష్యర్థావహమిత్యాహ - గుణగణశరణేనకలగుడాశ్రయేషూరేశార్యస్య
 గుణాంతభావెపి పృథక్ప్రణాణముత్క-సాకథంశారావైరిదాం వా
 రణాఃఘననానీతియావత్ - గణేయానుగణయితుశ్చక్యాఃకిం- అసంఖ్యా

తావరావతాదీరివ్రాణవాహతతతః కృష్ణన్యసాల్యన్య వరాశన్యహాన
 సంనచిత్రమిత్యధః ॥ ౧౧॥౨౦॥ మిత మితినీతీభ్యభావాదితి ॥ ౧॥
 సత్తీభ్యాః - త్రైవిధ్యుః పుణ్యభ్యుః ॥ ౨౦॥ ౨౧ ॥ ౨౩ ॥ మిత్రేణాః ॥ శ్రీదయ
 తేనదన్నే లక్ష్మీ - తాచ్యుగా నాందశా దారి ద్ర్యం, అశాంశా ఆః ప్రియజగతి
 వశ్యమావతేనామీప్యమక్రై. స్సిధిపరిత్యాగ సుహృదోమి) స్యాపితి
 త్ప్ర్యోఃకథంలాభః - దూఃస్థా తనయా దపినమిఃస్థాః పుత్యవక రాజ్ఞాం ప్రియ
 ప్రాప్యై రేశారా గణేయాగుగణశరణేవారణావైరిణాం
 ను ॥ ౧౧॥౧॥ తదనుతదనుధావినాదంతవక్రవిదూఃధా
 వపిసాల్యమనుగమయ్యో దివివత్సకుసుమః పిః పున్యన్యంతీ
 ముసురసుందరీమసాన దోముకుంః స్వయం దిరమవిందత ॥
 ౨౦ ॥ ప ॥ మిత్రంహఃః కొపినతీభ్యభావాదారి ద్ర్య
 సా శ్రీతనామధేయః ॥ కుచేలభిత్యాగవ. పార గొభూ
 త్వయాపలాదోవచిత ప్రమోదః ॥ ౨౧ ॥ ౧॥ కవాచః త
 స్యసహధర్మచారిణి వారి క్రియితాంత తాంతహృదయ త
 యాస వినయందయితమిదమవాదీత్ ॥ ౨౨ ॥ అయేభగ
 వన్నగణే తదారి ద్ర్యసమ ద్రవిద్రావితవివయాభిలాషకిమ
 పి విజ్ఞాపయితుకామాం మాం ప్రతీపదశిః సీతి నాపేక్ష
 ధాః ॥ ౨౩ ॥ ప ॥ మిత్రేణవశ్రీదయతేపికస్తాద్దశా కృశా
 నాంభగవన్న శాంతా ॥ సామీప్యముక్తాజగతీవతేవ్యా
 త్కాఠన్నులాభస్సుహృదోపిః త్ప్ర్యోః ॥ ౨౪ ॥ మిత్ర శ్రీ య

ఇతివ్యాచారాదితిధావః - జగతీవతః పరమాత్మ నా సామీప్యమేవముక్తిః త
 స్యావచతుర్వధము క్త్యంతిగః తమోత. విశేషే సుహృదోజ్ఞాః నాపిః త్ప్ర్యోః
 కథంలాభః - అలక్ష్మీ గాభః సాయజ్య ముక్తాచేవేః స్వంజకొభఃః ॥
 ౨౪ ॥ మిత్ర శ్రీ య ఇతి ॥ ద్విజంః జేతి సంబుద్ధిః సిద్ధాంతః చాంసేతి
 యుక్త్యోవపూర్వపక్షికలకవ్యాసేత్యధఃః - అత్రమిత్రలక్ష్మీప క్రమదేవ
 శేషసలభ్యతామి. శ్రదక్షికలభ్యసిధిః - వ్యంగంకః సు- ద్విజరాజప్రకీర్ణ

వస్తువిలాసః.

వదిత్రమంబలవృత్తిః - ఖిత్త్రమినుస్సూర్యకాంతః. సం క్రమణంవిహాయ
 నరవేత్. ॥ ౧ ॥ సాధ్యమయేతి కరేవ శ్చ మోః మూర్తిక తాః ఘ్నంతితమస్వి
 నీతమఖితిః శ్చిత్తాస్తా దిభావః - ఇమానిసిద్ధాంతవచాంసిసౌరసిద్ధాం.
 తావచనాని - కింతుతతః పూర్వకేణ సం క్రమణేదన్యే అమాయాంసలభ్య
 ములభ్యం. ఇకః స్యవశబ్దస్య సమాస స్య భావ సైతాలమా యాండులభ్య
 మిత్యర్థః - పరిస్ఫుటాః శ్చ ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ యాచ్ఛైత ॥ యాచ్ఛాస్తే ము
 క్యాత్ప్రేయసీ చనస్యానలంఘనీయ త్వాచ్ఛాలాయితమకాబఘావేశ్య
 థః - పరాజు. తతామాన్య తాకబ్దతత్రేలింగాభ్యాంస్త్రీవ్యయంకలహ

స్యం క్రమణంవిహాయభవెన్న జాతుద్విజరాజపుష్టిః । ఇమా
 నిసిద్ధాంతవచాంసికింతుపరిస్ఫుటాదన్వనలాభతాత్ర ॥ ౨౫ ॥
 ౧ ॥ తదవశ్యం దృశ్యం చ దార్యో విద్రావనా యదామోదరభ
 తివాదిన్యాంబయి తాయామ్ ॥ ౨౬ ॥ ప ॥ యాచ్ఛా పరాజుభ
 తయకల కామిభోస్యప్రాగప్రియావచనమాస్యతయా
 చతేనాచుద్యస్థయావ రదిశౌరిదిద్యక్ష యాతు తచ్ఛాకయా
 సుపరణేనసత్వితియా ॥ ౨౭ ॥ ౧ ॥ సమనంతనమకుంఠవై
 కుంతవ్యకొత్కంఠయా ప్రియయా ప్రచాదితః కుచైల
 శ్చైలాంఠలేవ భగవదుపసారాయ ముష్టివతుప్తయపదిమి
 తాకవృసుకానుపవెప్యవనమాలి విలొకనలాలసతయా

ఇశ్యవేకయోస్సచస్వివ్యవ్యతేతత్రాపిప్రమో క్రత్వాత్పరాజుభ
 తాశ్చేకభాశ్చేతివ్యజ్జతే మధ్యస్థయా మధ్యేసంజాతయాశౌరిదిద్యక్షయా
 తుతస్యకయానుసరణేన చిత్రాశ్చిత్తయా హేతునాఇచ్ఛాయా మనోధ
 మక త్యావతిభావః - ద్విపీయాపేయసీః చమాస్యతాసతీలం చిత్తా
 హరివ్యకొత్కంఠయా యాచ్ఛాస్తే ముఖ్యప్ర తమపరిత్యజ్య పీయసీవ
 చనమేవబహుచున్యతేన్యకః - అన్యత్ర మధ్యస్థయా అపక్షపాతయా
 శ్చిత్తాద్విద్యక్షయా తస్యకయానుసరణేన స్వచ్ఛావ్యవ్యవ్యతేయవత్త్వాత్ప్రే
 తితిచ్ఛాశ్చేత్యకః ద్విపీయాసతీసాధ్యేన పరాధేయవత్ - అరచ్యతే

మంజులే ౨౦ | ప్రవిశ్యతి | హరిగర్భాతయాసింహాగర్భాతయా హేతునానా
 ర్భౌతామనర్థజవికేషేదాపిదుప్రవేశమితిధ్వం - అర్థకంఠకానకక
 హస్తదాననకాంతదర్శకంవివృత్తగర్భం - స్వాధోకః - కంఠ్రఖంకరా
 నైవకాంతశ్చమితఃదర్శకఃఅనంగాయోనతంఠిపమిశ్యకణఃకుర్యాదాభిభవ్య
 నోయస్యాధావందో ప్రసవవశివభిభావః - ప్రలంభకార్యోలంబమా

చ్యూకానగరమగమతే ౨౦ | ప్రవిశ్యదనగరమివమదిం
 త్యుత్ - క్షేయమనురావతీమవ్యతిశయానాద్వారవతి ,
 క్వచేదంహరిగర్భతయా పార్యభామనాపిదుప్రవేశమం
 తః పురమ్ , క్వచేమ చతురానన మవ్యధా కం
 ద్రిదానకాంతదర్శకంకుర్యాదాదావారీకాః , క్వచేదం
 పామూజ్య ముజ్జుంభమాణం త్రిజగన్నాయకస్య య
 ద్భూనాయకస్యకృపాహమాచ్ఛాదితకచ్చరపట్టచ్చరః ప్రలం
 బకూర్వోదరిద్రోత్ఫోత్రియః , కథంచన ప్రోజ్జమపి
 మాంప్రత్యభిజానాతుకథమివలక్ష్మీవిలాస వరవశసర్వేం
 ర్రియగ్రామోదామోదరః, సర్వధావితథ మనారథో
 హమితి ౨౧ | ప | సందితయన్నిమదవాపమహీసురీయ
 మావాసమప్రతినీవతితేవనకారేః | నైవాద్యుతంహరి
 కృపావిషయేకథన్న జాయేత వారణ్యతవ్యసనవకేషణః ||
 కం | గ | తదైవయః క్షీనదనవా ప్రవ్యోభగవానమిత్రా
 భాగవికసితముఖపుండరీకః ప్రీయయానహ సత్వరమవతేర్య
 వర్ణంకతేవదిరభ్యకుచేలంవర్ణం క్షేయవేషయత్ | ౩౧ |

నమః శ్రుజాతః || విత్త స్మృతిసవమాచాస్మృతిత్యజయ్యః || ప్రాప్తీదా
 ణంబంబుకుంఠాక తావసాణభిభాతుఠతలేవస్థాంకేప్రియోగక్ష్మ- ప్రత్య
 థిజానాన్తితి అభిభావ్యనహీ తత్వాన్నాత్మ నవదత్వః అతేవననవ్య
 క్షిప్తీకానానాభిత్వంధచంద్రో వహోప్రియోగః || ౨౦ | సోఠింఠియః
 నివేదాత్ప్రభాసింహ్య పానాభిసంనివారణంకర్ష ౩౨౦ తిగింఠివే

శిశి అత్ర చతురా రామావతారే రామసాందర్య మోహితో దండకారణ్య
వాసిషా మనయః రామాలింగసంప్ర క్ష్య కృష్ణావతారే సంశ్లేషో భవిష్య
తి నేచాసిమితి రామేణ ప్ర త్యాఖ్యా తా ఇతి పారాణికీక థాను సంధేయః - ౩
రాచీకరత్ నిరాకరో దిత్యర్థః - స్వార్థేణిచ నవగణీపగి జానామవేద్యవిత్వాన్
త్తేణిచ - యథా రామో రాజ్యమచీకరదిక్కు దాహ్యతం పా చీనైః ౩౨ | ద్వీ
జ రాజమితి | కృశం దరి ద్రం దుచిభిః స్వకాంతిభిః నిభకారం పూణకం సాను రా
గం వా - వ్యంగ్యాభకాస్తు - కృశం నష్టకళం అమాయా మితి భావః - ద్వీజ
రాజం వంద్యం, అలింగ్యజలమయేచంద్ర చింబే స్వకీకణాకా ప్ర వెశ్యే త్యర్థః -

ప | వై దేహీ పరిరంభభంగవిసస్సంశ్లేషకామాస్తు నీనశ్చీ
న్నైవభవేధవేదితి పు రాయో చానిరాచీకరత్ | సద్యస్తైవవి
దభణాకావభరం సంస్యజ్యలాభాస్పదం సంశ్లిష్టస్యకుచెల
కన్యకృతినో గణ్యానువుచ్యావళిః || ౩౨ || ద్వీజ రాజం కృశం
గాథమాలింగ్యరువినిభకారమ్ | కుర్వాణిస్యాన్యమితి త్వ
మనన్యనద్యకం హరైః || ౩౩ || వంకం హరి ప్ర మథణాపృజ
లాప్లుతస్యతస్యాభలంచీకర్యతం విలయిం ప్రపేదె | చిత్రం
యదుత్తరమముష్యనవం కలేవస్థా నేథవాకుపదయో గక
థాపినాస్య | ౩౪ || తతశ్చ || ఖ || త్రివిక్రమోయంవి

కుదినిభకారం ప్రతిదినమభివధణమనకాంతిం కుర్వాణిస్య అస్య హ రేమ్నూ
ర్యస్యవిలియమానిలేం ద్రవంద్రా కేతిహరిశబ్దాథో క్తావమరః మిత్ర
త్వం మైత్రి రవిత్వంచ అనన్యనద్యకమద్భుతం || ౩౩ || వంకమితి | కదణమః
పావంచ - ఉత్తరం జలాప్లవనానంతరం జలాప్లవనస్య పాచీన వంకలేవమా
త్రీనకతకత్వంద్యవ్వం - సమాత్తరత్రీవంకనంబంధావనకత్వమితో వితి
త్రీమిత్యర్థః - తత్ర హేతుమస్యాహ - అథవేత - కువదంకుత్సితవ్యత
సామ్యః || ౩౪ || వచంబ్యసిత త్రా దేత్యమరః కుత్సితవ్యో పాయాత్థలుపావ
నలితంభి ఇతి భావః, అన్యత్ర కుత్సిత మివచం చరణం త్రయో ర్భ్యో గక థా
పిన్దా సీనవచా మసంధంధాభివచితే వకర ఇతి భావః || ౩౪ || త్రివిక్ర

శ్రీమద్విలాసః :

మోక్షార్థాత్కన్యమౌనవిదగమ్యవైకత్ ఉత్పన్నేకుచైలయోపా దకన్యం
 కథమస్తునా త్ర పౌతుంవశ్యామజత్యకః - ద్విజరాజకృం ద్రః బ్రహ్మీవంద్ర
 యోస్సోద స్వయ క్షుద్ధిర్భః : ౩౯ || వ్యజనవీజనస్యయు బ్ర-కుశలజన్య
 యు బ్ర-చైత్య క్తంత త వ్యజనవీజనము క్తం-కుశలానుయోగం తావదాప్నో
 ప్రత్యాగతకతి||గురుకుల ద్దురుగ్గూర్జిత్యాగతః||గుర కృపాత్యాగనం
 త రమావయోర్వియోగాదితిభావః - సుసవ్యశీమత్యంకమనుయాపాం ప్రస
 మీత్యసవ్యగ్విచా వ్యవ్యవైషీ రాసవే ప్ర క్షుః - కేఆదౌఅసవ్యశీ మవశు
 లమవ్యయు బ్ర-చ|| ౩౮ || వ|| వ్యజనాంలేసహజానుః
 వయాసమపూజయ ద్ద్విజమసౌవిదభణణా | కథమేతదస్తు
 యదిచానఃస్త యోవ్యజరాజవీజనదయాద పారమా||౩౯ ||
 ప్ర త్యాగతోగురుకులాత్కి-మువర్కణ్డేషిః కాంతాంసఖేసు
 సద్యశీంప్రసమీత్యవౌవా | ఆదౌవభూషణవ్యశీముపయ
 వ్యమోహాద్యహ్వోర్వధారుచితఃకలయంతికెపి || ౪౦ ||
 గ || ఏవమన్యావణే శేనపరిహసతిభగవతిరుః ణీకచైమి
 దమవాచీత్ || ౪౧ || అయి ద్విజరాజంతాంతిమనసురూప
 ఘటనాధురంధరస్యః ధిహతికన్య స్వభావమవబుధ్యమా నె
 నయ క్తమేవానుయ క్తమాగ్యపుత్రేణ || ౪౨ || తథాహి||
 వ || ఉత్కంఠితై భూమిభృ తాంసహ మైః కాంక్ష్యమ
 రూపాంసధూం మోహాద్య) మారువయమ్యచిరం బ్ర హ్మ చర్యక్షేక మను
 భూయ్యుతీయత్కించిమా) వవ త్యామః సుందరీ శ్వభృమనంభవాదితిభా
 వః-తతః య ధారు చియథాభిలాషంబహ్వోర్వధూః కలయంతివరిణయంతి,
 ఆత్ర చాహామేవోదాహరణమితిభావః||౪౧|| అత్రచృష్టేయ్యక్ష్ణోఃస్యఃస్య
 తనుంపరిశీత త్యాదిమంపరిహాసంస్వదిషయకంమవ్వనా రుక్మిణీతావదా
 హంలామూత్యాదివాయు క్తమేవానుయ క్తమితివిధే గురూంఘటనా వసోక్యే
 తనురూపామితి తానశేత ప్ర క్షువననంకవృతకథాభావ్యః || ౪౨|| అజనురూప
 క్షుభునామేక బ్రభిషీయదకే యతిః || అతితే తితి భూమిభృతాంకన్య

ప్రాకాండ్యమిత్యనెకన్యాయా లాకాక్షరభావన్యం వ్యభిచారే - తా
 ది గాపెన్యోనవరస్య అధమతామయావతావన్యన్యతే అక్రమీనా
 కన్యవశాంఘీతస్వస్య గోపాలచారితస్వస్యవస్వస్తి స్నోవసంభవా
 త్వస్యమైకద్యక్షాంతఇతిభావః || ౪౪ || కన్యామితిపరేతులనుందరతనూ
 మివీకన్యాంవంబంధిః శ్వశురస్యాలావయస్తురుక్తిముఖ్యాఅతిధనికాఇతిభా
 థాద్యజంతిజరిగమంతి, ప్రద్యుమ్నలాభం ప్రకృష్టసు వణకాలాభమవహాయ
 తస్యాస్యంపర్క-తస్యంబంధాత్ కృత్యుఖవిశేషాశేతిప్రతీమః బానీమః - వ్యం
 హంపూర్వీకయాప్రకృతైః | గాపేనరాజ్జస్తవయాంక
 వాదిచ్చ్యైః దైవంఘటయేత్ప్రతీపమ్ || ౪౩ || X || ఏవం
 వాదిన్యాం దయితాయాందామోదరః పునరపినకపటమిక
 మవాదీత్ || ౪౪ || అయిభోతవస్వీపురస్కగలాకస్యభావమ
 ముమవ్యవధారయమభవాత్ || ౪౫ || వ || కన్యామనుం
 దరతనూమిరుక్తిముఖ్యాస్యంబంధినస్తీవ్రతి పరేతుభజంతి
 తాథాత్ | ప్రద్యుమ్నలాభమవహాయనకశ్చిదస్యాస్యం
 వకలాతమ్యఖవిశేషఇతిప్రతీమః || ౪౬ || ఎవంవాదినివా
 నువవేభగవతిపునరవాదీత్ || X || అయిభోతవస్వీశిరో
 తత్పనకేవలమిదంపురుషాణాం యోషితామవ్యయ మెక
 వ్యభావః || ౪౭ || వ || జగతివిభుతాత్యమాభజంతేపురుషంకా
 గ్యార్థమ్ - అనుందరతనూమః కన్యాంరుక్తి జీమితిభావః - సంబంధినారుక్తిము
 ఖ్యారుక్తిప్రభృతయఇతిలోభాద్యజంతిప్రద్యుమ్నలాభంప్రద్యుమ్నాభ
 తనయలాభ మవహాయనకశ్చిదపినుఖవిశేషః - పూర్వవిద్యమాన సుఖస్య
 అవిదయసంవకాకత్కుఖం - నిరతిశయానంద భరితస్యమమత విషయసంఘ
 ర్క-జన్యనుఖంహస్తీతిభావః || ౪౮ || జగతితి | కాశ్యసమైత్రయః అస్తీత్ప్రభృ
 త్యయఇతిభావః - వస్తువీచిరావలభూషణాదీభిః కర్మితపాండ్య మిత్త్య
 క్త్యైశ్చుభుదంజగతిమిత్యాత్యమాభూవతిత్వలో భావ్యజంతే అస్య తవస్తుభిః
 వకన్యాత్ వీచిరావలభూషణ సూన్యం రూపస్యమిత్సాదిత్యాదిభిః -

శ్రీమదాచార్యుల వరమాత్యనం జగతి విభుతా త్యమా జాత్యుకా త్యలాభా
 త్యజంతి . అత్ర) విష యోజనతం విష యభాగ జాతం సాఖ్యం
 నపివస్యూర సుందర తన్వ దితిభావః - అస్యపరిణయస్యఫలం ఉ త్రమిత్త
 మాత్ర తుష్టిః మృష్టాస్త్వభావో మాత్ర) జన్య సకతోపః అస్యత్ర విష
 యోవనతంసాఖ్యమిత్యన - స్వరూపానందభరిత త్వాదితిభావః - కింశు
 అస్యఫలంఉ త్రమభ క్రమాత్రస్యప్రక్షాదహనుమదాదిభ క్రజాతస్యమప్తిరమ
 గ్రహఇతియావత్ భక్తాను గ్రహారథ మేవసీతావరిణయినాది కుంభంకనతు
 విషయతౌల్యదితిభావః || ౪౯ || బాలి శిథి యాబాలిశా వధూరనన్యజన్వనం

శ్చనవస్తుతోవిరూపమ్ | విషయోవనతంహీనాత్ర) సాఖ్యం
 ఫలమస్యాత్రమభ క్రమాత్ర) తుష్టిః || ౪౯ || ౫ || తదనుయ
 దునందనః పునరపివస్తుగతిముపపాదయన్నివవిలోక్య రుక్మి
 నీవదనంసకవటమిదమవాదీత్ || ౪౯ || ౫ || బాలిశావన్య
 జన్వనంయోనసంవధా యేద్వధూః | భోగతౌల్యమశీకం
 తాంసుందరస్యప్రతిచ్ఛతః || ౫౦ || ౫ || ఎవంవాదినిదంబు
 తెరుక్మిణీనవ్యాజంప్ర) త్యవాదీత్ || ౫౦ || ఆర్యపుత్ర) య
 క్రమ క్రంభజతా -నకేవలంకమనీయపురుషస్యవిషమయో
 షి తావిషాదః కింతు కామినీనామవిసురూపాదా మనసు

మదనంననంవధా యేత్ - సాందర్యాభావాదితిభావః - తాం ప్రతీచ్ఛతః
 స్వీకుగృతః - పరిణయిత ఇతియావత్ - సుందరస్యపుంసః భోగతౌల్యమశీకమ
 న్యతంనిరథాకమిత్యథాః || ౫౧ || అశీకంత్వప్రియస్యత ఇత్యమరః - అస్యత
 యాస్యతియావనపాదపత్తిత్యత్రా) న్యతశ్చబ్రహ్మవైభవ్యాధాకత్వదకానాన్
 క్యం గ్యాథా - సు - యావధూః - రుక్మిణీతిభావః - బాలిశావన్యజన్వనంబాలి
 క్షున్ధంప్ర) ద్యుమ్న మితియావత్ - నసంవధా యేత్ సూతకమధ్యవీవతంబ
 శివశారదాద్యవనానంతరం పునరాగమనాచ్చైతిభావః - తాం ప్రతీచ్ఛ
 తస్యం దరస్యస్యస్యతిభావః - భోగతౌల్యమశీకంమృషాఅవా ప్రక్షాదకా
 త్యాదితిభావః || ౫౦ || ౫౦ || ౫౦ || కమిత ఇతి || ద్యుమ్నా నేవసీవ్య

శ్రీకృష్ణుని త్రివిధ్యుత్పత్తి: - కమితోపికామ: కామనీవితయ: సురాగ: యత: య
 స్యాంసుండర్యాంవిషయసారవిభక్తిక స్రుతి: - క్రమయత్పద్యతేసావ్యవహిక
 తాస్యావీద్యతయావసుపా)యస్యత్యభా: - జన్మసాఫలికీద్యశీవిరోధం
 తుణయాజన్మనోవైఫల్యమివేత్యభా: - క్యంగ్యాభాన్తు - దృశావారనత్రే
 కమితోపికామస్త్రుతి: మత:యస్యాన్యకాకాత్మనరుత్పద్యతేప)ద్యుమ్న

యావవల్లభలాభేనసాంప్రతమనుతావ: | ౫౨ || ప | కమ
 తోపికాకామ:పునరుత్పద్యతయత: | సాచెద్యోషవివృ
 త్తస్యకీద్యశీజన్మసాఫలి || ౫౩ || ఐరస్వరపరిహాసస్త్రాననన
 రోజయో: | సతయో:కలయకలిలాంశ్రేయసాంభూయ
 సాంనిధి: || ౫౪ || గ || ఏవమరవిందలాచన:కంచిత్రాలంపే
 యసీపరిహాససుఖమనుభూయ కుచేలం పునరవృచ్ఛతో |
 ౫౫ || ప || ఆలోక్యాంగణచారిణోమృగశిఖూ రోమం
 ధమభ్యస్యతోకూద్యక్షేరనవేత్యమంబమధురం కింభక్ష్య
 మక్షంత్యమి | ఇత్యేవంపరిపృచ్ఛతోతికృపణంభక్ష్యోకయా
 బాలకా సాకాంతుంపరిచుంబ్యభూసురమచేకచ్ఛిత్సుఖం
 పా)వ్యతే || ౫౬ || ఖ || స్థరసికుచేలగురుకులతత్సామస్త
 త్ర)చయామునపులినేమముష్టాముష్టిలిలాంవిధాస్యామ: ||
 ౫౭ || అపితువిస్తృతమిదంభవతా || ప || ఫలస్యంతోవ
 యంజాతుయాతాచ్ఛుతంతదావదత్ | రామ:వరభృతం
 కక్యన్నాచాంచత్వాద్యశామితి || ౫౮ || ప || ఇదంకిమ

యాపేచేతిభావ: - వృషవివతకాస్యనుకృతపరిణామస్యవరమాత్మనభితియా
 వత్ - చేత)ప్రియసీచేదిత్యభా: - జన్మసాఫలికీద్యశీఇతోపికింముజన్మసాఫ
 ల్యమిత్యభా: || ౫౩ || ౫౪ || ౫౫ || ౫౬ || స్థరసికుచేలత్వాది || ఆధి
 క్షావచత్వేద్విధిభూతాభాల్పట్ | ౫౭ || ఫలస్యంతభితి | సర్వప్రా)తివది
 క్షాన్యాంకవిలాసాయాంసుగనుకామితికేవితఫలమిచ్చంతభిక్తిర్భ: - జన్మ
 చదితి... త్ర)స)రణ)భ)తా)కు)య)గా)భ)వా)న్న)ల్ప)త్ - ఆ)చ)ా)శి)వ)శి) -

కాయకర్మయోగపితౄణాం దేనవృష్ట్యాన్వీతిభావః - అన్యోన్యైర్మరణి-అత్రోక
 మాణాశ్చేషత్యేనావిజితేతత్వాత్ వ్యవధావః అధిభూర్వకాదత్సరణభితిధా
 లోకాట్ - వస్తుతఃపరధేనూనామితి - శబ్దప్రకృతమతఃపరత్వాదిభావః
 అమృతాదపితి - పృథుకేషుచిపిఠేషుఅన్యకృష్ణస్యకీర్తిరౌగరుదః | ౫౦ ||
 ౫౧ || ౫౨ || ౫౩ || ౫౪ || ౫౫ || ప్రశ్నోతి || పా) హేతికవిబుద్ధిప
 న్నిహితాయాంక్తిన్యాస్తత్కాలీనత్వాల్లట్ - సతేసాధవలస్నేకుచేలా

ధ్యేతిభవాన్వనాంతేగాళ్చారయ్యోమణిదీతహామఃః |
 ౫౬ || సస్తితాంరుక్తిణీమవలోక్యసశంకం , శిశూ)ష
 మాణస్యగురూనసావ్యకార్యవలంబోపినదూషణాయ ||
 ౬౦ || ౫ || ఏవంవాదినివాసుచేవేలాకస్థితిమభి దధానేవ
 ధుక్తిణీసకవటమిదమవదీత్ || ౬౧ || ప || గురుధేనోస్వస్థే
 నోర్వాపోపగంవైవదూషణమ్ | వస్తుతఃపరధేనూనాంర
 త్నణంనార్యలక్షణమ్ || ౬౨ || ౫ || భగవానపిపేయసీవ
 చసిప్రోతివచనమనధిగచ్ఛన్నివాసుత్తరయన్ వయస్యకుచేల
 కచ్చిదుపనీతస్సఖ్యురుపహార ఇతివదన్నేవజీణకచేలాంబ
 లవాస్తవ్యాకముష్టిపరిమితాన్ పృథుకానాదాయ సత్వర
 మభాదీత్ || ౬౩ || ప || అమృతాదపితేషుమాధురీపృథుకే
 ష్విత్వవగమ్యతేయతః | అమృతంలభతేస్యకింకరఃపృథుకా
 స్తుప్రియయాపిదులభాః || ౬౪ || ప్రశజిఃఘృత్యంపృథు
 కాస్తురాదివిదభజాప్రాహనివారయంతి | దేయాస

యనర్వసంవత్సమస్తాపిసంపత్తిదేకాయాయదిముష్టిమాత్రే పృథుకానామి
 చవర్వసంపన్నుల్యత్వాదిభావః - ఉగ్రసఖస్యశివమిత్రస్యకుచేరన్యోన్యాయా
 చత్ - కీర్త్యగతిః - ప్రాచాత్యేవంవ్యాఖ్యాతంసతేవినీతాయాస్నేకుచేలాయే
 సత్వసంపదైయాయదిఉగ్రోశ్చసాసఖాచఉగ్రసఖితస్యకాగతిఃవినీతోయై
 వమిత్రాయనర్వామపినంవదందాస్యనోచేదత్యంతకౌవనాయమిత్రాయ
 కించాన్యసత్యభావః - వినీతస్తున్యోన్యసాపివరీకుష్యేన్నతాగ్రభితిభావః

తస్మాత్సంపన్నః - తేషాం పన్నాసానేషు శ్రీయతే తేషాం కృత్యకాగరితీర్థానామ్ ॥
 ౬౫ ॥ ౬౬ ॥ అసాచితి ॥ దీపః అసాచిమేలోమకణాత్ప్రసరిత్యపిదినసాన్య
 త్తహికమదభాక్యైర్విత్త్యధః ఇతిజ్ఞాత్వాపూజితవశంజీవనంయోజ్య
 జీవనంజీవనసాధనంధూరిసువణందురాపమాధాత్సంభ్రాంత్యానిత్యధః-
 యుక్తం చైతదిత్యాహ ఆస్యధాసతిగతిమోక్షకథంసాన్యత్ అత్యసంభా
 వితాస్త్రాధనమానమదాన్వితాఇతిభగవతాధనమదాన్వితస్యమైక్యన
 తేస్యైయదీపర్యసంపత్తతిభవేదుగ్రసఖిస్యకీర్త్యక్ ॥ ౬౫ ॥ ౬౬ ॥ కు
 చేలోపిపురందరమందిరభవముకుందనద్భుతామేవయాని
 వీమపనియత రేద్యురుద్యుతిప్రద్యోతనేమిత్రధనమనభిగచ్ఛ
 న్నుపితత్సమాగమమేవభూరిలాభం మన్వానస్తదనుజ్ఞయా
 విజి కెతనాభిముఖమయాసీత్ ॥ ౬౬ ॥ అచింతయచ్చ ॥
 ౬౭ ॥ అసాచిదీపాదుగితిస్తస జీవనంధూరిదురాపమా
 ధాత్ సతిగతిస్సాన్యత్కథ మన్యధాతు నివతితాబాసుర
 సంపదుచ్ఛా ॥ ౬౭ ॥ ౬౮ ॥ ఏవంవిచింతయన్నే వనిజనదన
 సచేతమాసాద్యతప్రచేమిదంకస్యైదమిత్యపరణివపురంద
 రమందిరబుతితత్వమమత్వావరిభ్రమన్కుచేలస్సహనభిభి
 ప్రకృత్యధః సకరణయాహారివితితా యామూతా యో
 వలత్ప్రకృతియాయాప్రచేతిస్సద్దనకలభోగముభవన్నను
 భవనమానందబంధురస్సుఖముపాస ॥ ౬౮ ॥ ౬౯ ॥ వత్సావ
 ర్న త్వేకథనాదితిభావః ఉచ్ఛా ఆధికా ఆసురసంపత్ ॥ ౬౯ ॥ దైవసంపద్విమోక్షా
 యనిబంధాయాసుదీపతేతిభగవతాస్తత్తదకాధ్యాయేకవృత్తమానారకసా
 మగ్నిత్యధః నివతితాచకథంసాన్యత్ కథిత్యామర సంపత్సంభవాదితి
 భావః ప్రకృత్యధః అసాచిదీపాదుగితిస్తస జీవనంధూరిదురాపమా
 ధాత్ సతిగతిస్సాన్యత్కథ మన్యధాతు నివతితాబాసుర సంపదుచ్ఛా
 ౬౭ ॥ ౬౮ ॥ ఏవంవిచింతయన్నే వనిజనదన సచేతమాసాద్యతప్ర
 చేమిదంకస్యైదమిత్యపరణివపురంద రమందిరబుతితత్వమమత్వా
 వరిభ్రమన్కుచేలస్సహనభిభి ప్రకృత్యధః సకరణయాహారివితితా యో
 వలత్ప్రకృతియాయాప్రచేతిస్సద్దనకలభోగముభవన్నను భవనమా
 నందబంధురస్సుఖముపాస ॥ ౬౯ ॥ ౭౦ ॥ వత్సావ

స్వీకృత్యతాపకథంస్యోదితి || ౬౨ || ౬౦ || ఎవంభాగవతవ్రాసిక్థాం
కుశేభోపాఖ్యానపర్యంతాం కథాం వణాయత్వానంవ్రాతి స్వకృష్టితాం
రాధామాధవవివాహాదికథాం వణాయత్వానం పోష్టాత త్వేనతదుత్త త్తప్త

హరివిధయోవిహితాపరాధోరాధాభిధాన్యధితణాతు
వధూవిధాతా | పుత్రీయతెవరమచాదపింహశాఖ్య
ద్వీపాధిపాయపణిరమణిమణీం తామ్ || ౬౧ || ౫ || ఆ
నంతరంచత మేనంసంహృద్వీపాధిపం విజయవమాణాం
సముపజాతయావనాయాః దుహితూరనురూపవల్లభమనుప
లభ్యమాణుమానమానసంకమలాసనస్వప్న దకాయామేవ
మౌపదిష్టకాః || ౬౨ || ౫ || రాజన్నారాధికాంకృత్వా
రాధికాం మురవైరిణః | నిమాణాచాతురీంకుర్యాః సూమి
కాంభరినామితి || ౬౩ || ౫ || విజయవమాణాపితదేవసంప
దాంసిదానం మన్వానో చామోదరమాహూయ మహూ
త్సకమాపాద్య రాధాన్యకరత్ || ౬౪ || భగవానపితా
మితాంసాపరాధవిధివిధిణాః పూణాపాత్రీభూతామధి
దేవతామివసౌందర్యనిధేరిందుకలామివ వృషాకపిశిరక్లా
భునయోగ్యాం స్వరుచిప్రీతి బంధకతయాక మలాసభిమ
తాంచ దేవసేనామివ సుకుమారభావలాభ నీయాం రాధి
కాంవిక్వకనుకానిమికతంకిమపిషరిహాసిత కైలాసవిలాసమం
తఃపురం ప్రవేశ్యతయాసమమరమత్ || ౬౫ || చక్రల్యాజే
వినివేశ్యతామసమయోసఖ్యస్యమత్యంతితం కేళీసద్వనివంచ
పాయకలాతంత్రవ్యతంత్రంహరిమ్ | ద్వానోపాంతమ

కారంబ్రాస్తాతి - వత్సావహారేత్యాదివా || పుత్రీయతెపుత్రీమాత్సేనభిచ్చతే
సుఖతత్సనఃకన్య - వరమాచాద్యరత్వేనప్రాచాదిత్యభాఃపణితస్తుతఃఫలి
భాంసఫలాంఫలబహుకాఖ్యామినవ వక్రవ్యతిభిణః || ౬౬ || ౬౦ || ౬౧ ||
౬౨ || ౬౩ || ౬౪ || ౬౫ || వినిమకమధి | ఇష్టవరప్రదాతాతుహితవక్ర

హోతావ్యవస్థవతిప్రోక్తాచ - అపూర్వంసుఖంసురతజన్యతినంబూత
భంసాందర్యంపూరేతిత్రైచ్యచక్ష్మస్త్వనృపసురతార్థంబవభూయూర్భతరత్వ
గ్ధంచఇష్టిమిచ్ఛంయంగంచశిః || ౭౬ || ౭౭ || ౭౮ || ౭౯ || ౮౦ || హి తా వ్రయ
సఖ్యాఅతినంబీతావంచితాస్యాత్కిమువంచనాంబుధ్యేతవానీయా ద్వితీ
వితకఃఃతహీణలివంచనాం-వానీయాచ్యేదిత్యథఃః-భాతుకదాచత్ప్రీత్య

నీనయన్న వవధూం రాధాం కథంచద్దిరాం వా రైర్వంచన
చాతుర్విపరిణతైఃముగ్ధాంవిదగ్ధాంగనాః || ౭౪ || వినమకామే
య ప్రవవిశ్వకమాల్లిలాగృహంతత్కి-మలక్షి రాధ | ప్ర
యామతత్రేష్టవరప్రదాతాదెవోమనోభూరవిసన్నిధతై ||
౭౫ || ఖేలామలీలాసదనేత్రీముగ్ధైశంక్యతాంనాస్తీహారికి
లాత్ర | కిమవ్యపూర్వంసుఖమత్రలభ్యాస్త్యరివ్యసిత్యంహిత
సూచికాంమామ్ || ౭౬ || కింవణ్యే తేసారభమశ్యమన్యే
హారేన్నివాసప్ర్రిదివోహిసాక్షాత్ | యతస్తదెతత్సురతా
థమిష్టంసుదృష్టనేనాచరవైవలభ్యమ్ || ౭౭ || ౮ || ఏవ
మాదివచనవంచన వ శేనకభంచనకేళిమందిరాళింద మానీ
తాయంరాధాయామ్ || ౭౮ || ౯ || సఖ్యాస్యాదలీసం
హితాకినుహితాబుధ్యేతవావంచనాంతహి- ప్రత్యయ
ఎవజాతునభవేద్యద్వాప్రవీడాసఖీముగ్ధయంయదివావిధి
హేబలవానిత్యాదిశం కాంకురాః మంజీరోజ్వలమంబు
శింజితరవైరస్తాస్సమస్తాహారేః || ౭౯ || అ తా)ంత రెకెలబుధ

యోవిశ్వాసపవనభవెత్ ఇతఃపరంకదాచీదపివంచయితుమకేశ్యత్యథఃః-
అతవివానర్థాశంకనాయాపాక్షప్రేక్ష-ఋదావోభ ప్రవీణోఇయంప్రి
యాముగ్ధాఅతస్సద్విధావంచితాస్యాథేవేతితవభారణాల్లికామతిఃయదివా
వధిహిణబలవానలరమ్యుఇతికార్యోన్యైక్యైస్యం శంకాలోకురాశ్యంకా
ర్ష్యదికురాఇత్యర్థః-అతవివాత్ర)భావకబక తొలంకానః || ౮౦ || అత్రాంతరిఇ
ప్రీతిశ్చి-కనమయి || ౯ || అవసరమధ్యేత రాత్సనిచేత్యంతరశబ్దాథో-క్తావమ

అక్షరార్థాధ్యయనవికాశానంతరీకృతపరిరంభంబిరాధా వికాశాత్మక్య
 మసిద్ధ్యతి యాశ్రయేత్వయేత్వమః - అక్షర వికాశయోగ్య కృతనవకవ్య
 కథానాచాద్యాధోగో త్రతకాలమేవవికాశాధోగోనకుతకతిభావః॥
 ౧౪॥సమగ్రీతాసమగ్రీవేదిసంవృజ్ఞేపివికణా తాతైవల్యకంపామకత్వ
 చ॥ ౧॥ వికణాఃపామరూసీచఇత్వమః॥ని॥ గ్రామ్యభమకస్సురతలి॥ ని॥ వ్య
 వాయోగ్రామ్యభమోమైధునమిత్వమః - గ్రామ్యకాంధమోఅచార
 క్షు॥ ౧॥ అక్షీ లెసుకెగామ్యం గ్రామ్యఃపల్లీ భవోజనఇతిభాస్కరః - అను
 త్తమఃశ్రేష్ఠః॥ ౧౫॥అచలఇతి॥ గిరిర్ధీరకృష్ణీతితఃమర్యాదాయఃస్థానతక్షు॥

వరాధాపరిరంభమియేపచిత్రీమ్ ॥ ౧౪ ॥ సమగ్రీవేదిస్య
 పితకృష్ణేవివర్ణతాపాదురభూత్తదానీమ్ | సగ్రామ్యభ
 ర్షవ్రావణఃకథన్నుభజెతవై వర్ణ్యమను త్రమోపి॥ ౧౫॥అచ
 లస్థిరతఃపౌచాల్యతెనమయాకిన్నుహ రెఃకథంయకః | ఇతి
 తంజగతిభరంస్తరస్త్రిజగద్వ్యాపినమవ్యకంపయత్ ॥౧౬॥
 అనర్గళంనకృపధాత్పృవృత్తాయతొముకుందస్య తదాస్య
 ధారాఅనంగచాజైరతిర క్తతాంతఃకృతేతితెనహ్యమమియ
 తేన్ ॥౧౭॥ వైస్వర్యమవ్యస్యతదావిరాసీద్విలాకితంకావ్విస
 తచ్చుతంవా॥ యత్యైకవెనుస్తుప రెభవుష్టస్సకిన్ను రాధా

ని॥ స్థానమర్యాదయోస్థితిరితిభాస్కరః-హ రెఃకథంయకఃగో వర్ణనాధారా
 దితిభావః-జగతిభరంపరమా త్తానంభర్యతంబ॥ ౧౫॥౧౬॥ అనర్గళమితి॥ అ
 స్యధారెతి॥ అనుకృతయోగసమితిభాస్కరః-అతిర క్తతాకోశతా
 తికయవత్తాఅంత రేకబాబస)యోగాదితిభావః - అత్యన క్తతాచ-అను
 మియతఇతి॥ ఆనురాగస్యమనోధమక త్వేనఅపకృష్ణత్వద్వదితిభావః॥ ౧౭॥
 వైస్వర్యమితి॥ ప రెణం దెనవుష్టకృష్ణకౌశిలఇతిచవ్యజ్యతేరాధాన్యా
 క్షమకాలే - రాధస్యైకా భస్యఆగమనకాలేవైత్త్రంత్వతఇతి యావత్ |
 ని॥ వైకా భేషాచనో రాధఇత్వమః - తద్వైస్వర్యవ్యాకాశముత్తసంతై

హంబునిధానికీకనమలకవ్యయంక్రీడాసాధనం - కనీసము - అ
 వకతంకత్వంకైత్రస్యస్తుతిరిత్యతద్వైతమత్యమితిద్యేయం || ౯౪ || దు
 స్సాప్రభతే | దుస్సాప్రపాపివిధోఃకరఃకంధ్రకీరణః తప్తైకుచయగర్భా
 వ్యతాంకిముకీతలలూతమాతనామికింహాపీజయామికింస్విత్యర్థః - అర్థహ
 గ్రహాయుతంబంధ్రాదిగ్రహాయుతంతింబరమాకాశమెవాకమోమితి
 నయామితితేఃపిమతలహ-ఉరుద్యుతిచుంబినంఅధికాంతిస్పృశంతమిశంసి
 కానాధం || ౯౫ || రజనీయామితితమిత్యమరః - స్పృష్ట్యాతాపావనాదనాథమి
 తిభావః ధన్యంకురుత్వత్క-రస్పృశేనవంధ్రాపిధన్యాభవత్విత్యర్థః - వ్యం
 గ్యార్థస్తు చిధోఃస్వస్యకరోహ-స్తంకుచయగర్భావ్యతాంస్పృశామికింస్విత్య

ధనమత్యవత్రు-మతనుస్సాక్షీతు సోత్కృత తాప్తాతవ్యా
 అబలాశ్చయత్రతదిదంమస్యేవరానందదత్ || ౯౪ || దు
 స్సాప్రపాపివిధోఃకరఃకుచయగర్భావ్యతాంకిం
 వాశీతలమాతనామిసకలేవ్యం గేమతేస్పర్శనమితకమో
 మ్యథవాంబరంగృహాయుతంధన్యంతమిశం కురుస్పృష్టో
 ద్యుతిచుంబినంబదముదాకావాత్రసేవాస్తుతే || ౯౫ || గు
 హ్యంతపవ్రకటయామ్యధునానుభాథం కోవ్యస్తికామ

ర్థఃకుచమాత్రజ్జతి-కొయంనియమజ్జత్యాహ-తేతవాభిలెవ్వం గమోశీతలం
 యథా తధాస్పర్శనమాలింగనంకరోమికిన్ను-అంబరంవస్త్రంఅకర్ణామ్యవ
 హారామివస్త్రీవవరస్యఫలమాహఉరుద్యుతిచుంబినంవస్త్రంహీతత్వా
 త్యక్తికాంతిదర్శనంతంప్రసీద్ధమిశంవతించామితిభావః-స్పృష్ట్యాధన్యంకు
 రువీతాసుసేవాసుమధ్యేతవకీద్యక్యపేక్షితేతిప్రశ్న || ౯౫ || గుహ్యమితి || మ
 భార్థంగుహ్యమువన్ధంప్రకటయామివస్త్రీవహారజేనస్ఫుటయామిత్యర్థః-
 అస్యోక్తేతవసుభాథంగుహ్యంప్రకటయామికిమపిరహస్యమువదిశామిత్య
 ర్థః - తదేవాహ - కొపితి - ధీరోపిధన్యోవానవిధియాజాంభయశీలానాం
 అకర్ణానాంవకగఃఅకర్ణైనతదుపానకేనధీరాఅపిజీయంతత్యతిభావః - లల
 హాశీతమివాసేకాపుంభావంపుంజన్తయాతి, స్త్రీణాం పుంజన్తసుకృతలభ్య

వితిభావః అన్యత్రోధీరోవిద్వావవిభీరూడాం శ్రీవాంశకకః కన్యకాభవతి
 అనిగావిభుంభావంశపరిసుతమిశ్యకః తదుపాసనస్యమన క్షణాపాపన
 స్యతాద్యకఫలమస్తీతిశవః॥౯౬॥ అపీతి అఘటితఘటనాకౌశలమితివత్స
 మాణవిరుద్ధర్తాడాంసహవస్థానవిరుద్ధసంపాదనరూపమిత్వద్ధః॥ ౯౭॥ త
 మితిత్రిదశందెవందశవిధేతి॥ దృశ్యవస్పజ్జనంకల్పాకాగరఃకృతారతిః
 హీత్యాగోన్తాదమూఛాంతాశ్చత్యనంగదశాదశేతివచనోక్తాదశదశాః
 సుతనుఃశ్రీసుందరంశరీరం - క్షేత్రంశరీరంవత్సీచని॥క్షేత్రంకళత్రేకే

ఇతిదైవతసార్యభౌమః । ధీరోపిభీరువశగోలలనావియాతి
 పుంభావమిద్యకఫలంతదుపాసనస్య॥ ౯౬ ॥ ౫ ॥ అపీవత
 దీయమఘటితఘటనాకౌశలమపాధారణ మవధారయతు
 భవతి॥ ౯౭ ॥ తమేనంఘనకేతనంత్రిదశమపిప్రకాశిత
 దశవిధదశమనంగమపిసుతనులోభనీయంభవవిరోధినమపి
 సంసారపారంవరిత్యక్షేత్రమపిసరతింధాణువిరోధినమ
 పితరుణోపాస్యంమధుప్రణయినమపికృతసురావణానంవ
 సంతమిత్రమపిపుష్పనమయేశరప్రహారంకుర్వాణమనస్య
 జమపిమనోభవంరతిభాజమపివిరతిభాజం కుసుమైకసాయక
 మపివల్లవేఘవక్షపాతినంసుమనోబాణమపిసురతావిరోధి
 తాణంశంబరవిరుద్ధమపిదానవారితయాప్రసిద్ధంనష్టమూ
 తికమవ్యనష్టమూతికప్రణయినంసీర్వాణకారణీభూత

దాదేనీద్ధస్తానశరీరయోరితిప్రతావః-తరుణోపాస్యంయవసేవ్యం, తరు
 డాకృక్షేణోపాస్యం, సురావణానంమదిరాశ్యాగః, సురాజామావణా
 నంవశీకరణంచ-వల్లవేఘ, వక్షపాతినం వల్లవబాణాసురక్రం విటవ్యసుర
 క్తంవసుమనోబాణంకుసుమేఘంసుమనస్సురావవబాణాయస్త్రితంచ-సు
 రతస్యఅవిరోధీఅనుకూలః, సురతస్యభావిసురతస్యఅవిరోధీచ బాణోఽయిస్య
 తంశంబరొరాక్షసశంబరమంభశ్చ॥నినీరక్షేతాంబుశంబుదమిశ్యమర్కః-తా
 వణాతితయా దానవశత్రోతయా- దానోదకతయాచ, యోగోభిజానకసూక్ష్మ

మన్మథుఃకాఠ్యవాసతీశ్చ॥స॥యోగఃపూర్వాక్షణంసంప్రాప్తానంసతిత్యాన
యైశ్చీప్సితివిశ్వప్రకాశః - శూర్యకారిఃశూర్యకన్యేషీ - శూరకంకరోతి

యోగాభి లాషణనకమపిమోక్షపరిపంధిన మవవగళామివ
భవవిరోధివంహంసమివమాన్ససావాసీనంశిల్పకమివశూర్య
కారితయాప్రసిద్ధంవైనతేయమివసు మనసాందులకభమ
మృతఘాతన్వానంకృతాంత వివాయోగావలం బిజనయా
తనోత్సుకంమాంత్రికమివకామినీగ్రహవ్యాకులితపురుషో
పాస్యంధివాకరమివాతిరక్త రుచివిషయం హరమివోస్త
త్ప్రియంజీవస్తుక్తమివనిరంతరప్రమదాశ్రితంపవనమివ
భోగిజీవాకుంకృపణస్యేవవిధేరపిస్వజాతాభిలాషమాపా
తయంతంబహుప్రజస్యేవశివోపిగురుకృహస్పృహమా
తన్వానంయాతుధానస్యేవపురందరస్య తావనక్షేత్రీయా
మణధియమాపాదయంతంవాత్స్యాయవ తంత్రీసారంభ
గవంతంమకరధ్వజముపాసీశాస్సంపన్నప్రియాతాప్తయ
స్సకలభోగాననుభవంతి॥ ౯౮ ॥ తద్ధాచతదీయంమంత్ర
మస్మిన్నేవమాంగళికేముహూతే శుభ్యమువజేష్టుకామ
వ్యకిమపివచసంప్రమాణయతుభవతి ॥ ౯౯ ॥ ప॥ వానూ
చారైకగమ్యోహిమంత్రోయంత్రస్యసాధనమ్ |నగ్నతా
మధుఃపానంప్రియోచ్ఛిష్టస్యచగ్రహః ॥ ౧౦౦॥ ఇత్యా
దిచాటువచనైమణధురైముకారాస్త్విరాననామధిగతా
ధాతయాప్రియాంతామ్ |దృష్ట్యైవనామృతమసౌపిబతి
స్తకింసుమీహుఃదకామయతకింత్యధరామృతంసః ॥ ౧౦౧॥
మమంబశౌరివ్యదనంప్రియాయాధువంసుధాపీధితిభింబ

శిశూర్కకారీచస్వజాతాభిలాషారనాతికయానక్షీః ప్రత్రీసంకమెచ్చావ
గురుకృహస్పృహవిస్తృతసద్వచ్చావన్నవారిభాషాతావనక్షేత్రదూష
ణంబుస్యాత్సమీదనం మనివత్ప్రతభంజనంచకంకృమమంబెతియ

వృత్తిత్కారణాత్, మందంకరధూననేనకరణకంపననతిజ్జ్వలంకొపిరనన్ము
 ధాత్రవః - ప్రావాహ వహతిస్త, అస్య త్ర మందంకరధూననేనహస్తధూ
 ననేనంపే ధాత్రమితిభావః : ఉజ్జ్వలంకొపిరనంప్ర) వాహ, కరధూననేన
 స్పృహతిశయ సంజాతఇత్యర్థః - స్వమపిదులభంవస్తుప్రియమితి
 భావః - ఉజ్జ్వలః కృంగారఇతి-ప్రాచీన వ్యాఖ్యానంతు రసస్య స్వకబ్జవా
 చ్య తాయాదోషత్వాదు పెక్షణీయం॥౧౦౩॥ త్వదభ్యఇతి॥ ద్విజరాజ
 రుచే కృందప్రసావవస్యతిరస్కరణంపరిభవం విదధతిమ ర్వాజేఅధరేసుధా
 ధికతానాస్తుకింస్యాదేవెత్యర్థః, చంద్రస్యసుధామయ త్వాదితిభావః - అ

మేతత్ | ప్ర) వాహమందంకరధూననేనయదుజ్జ్వలంకొపి
 తసోమనాజ్ఞః ॥ ౧౦౨ ॥ గతదనుయదువతిఃప్రియసీనిం
 చాధరపానలోలుపఃకమపిచాటువచననిచయమరచయత్ ॥
 ౧౦౩ ॥ తధాహి ॥ పత్వీకధరఃపరిభూతసుధారసఃప్రి
 యతమేకతమేననబుభ్యతే | విదధతిద్విజరాజరుచేస్తీరస్క
 రణమస్తుసుధాధికతానం॥ ౧౦౪ ॥ ఆదాయదచ్చమమ్య
 తంమదనేబభూవగుప్తాతదేవ విధివానిహితంత్వదోష్టే |
 ఖ్యాతంతదేత దధరామృతముత్తరంతు కాలమ్యధాగధిక
 తంతి)దక్షైర్భూతాశైః ॥ ౧౦౫ ॥ బాలేతవాణిలముఖేపి
 విధోర్వివతేరేభాధరస్యవరమస్యకుతోతిమ్పష్టా | ఇత్థంవి

స్యత్రద్విజరాజాదంతశ్రేష్ఠాఃమధ్యమదంతాఇతియావత్ ॥*॥ రాజదంతా
 మధ్యదంతాదంత్రాదంతావపాశ్వేయోరితీవైజయంత్యాం-మధ్యమదం
 తానాంరాజదంతత్వకనాద్ద్విజ రాజతోవృక్తిఃతేషాం రుచేః కాంతఃతిర
 స్కరణమాచ్ఛాదనందంతవాసస్తాదితిభావః॥౧౦౪॥ ఆదావతి అభ్యంని
 మకాలంఅధరామృతంప్రాగుత్పన్నసుధా | *॥పుతంభవస్థిగధరోత్తరం
 వచఇతిశాకుంతలాదిప్రయోగాత్ ॥ ౧౦౫॥ బాలేఇతి | వివతేపరిణామే
 నతితశేషః-వికంకొనీస్సంకయోస్తి- చంద్రస్యోవ్యమృతమయ త్వాస్త్య
 క్షితత్త్ర)కాలేభాత్వతిమ్పష్ట - అన్యభావినానవిధ్యయోత్తమై నాదోపి

మూఁతః-అతఏవముఖం నర్వంమృక్షం-అధర న్నవశిష్యుష్యజ్జినిరచినవశిష్య
 థః | ౧౦౬ | సువణే-తి | సువణమాత్రేణజగద్గురాపకల్యా
 ణమాత్రేణగరుడమాత్రేణచజగద్గురాపకల్యాణానాంపాత్రేణ అనంత
 కల్యాణగుణకాలినావరమాత్మనత్యధః-బహుమాల్యేనసువణమాత్రే
 డేతివవృజ్యతే | ౧౦౭ | మనోహరాపాంగితి | క్షేత్రస్యవటలంమధు
 కొశఃమస్యేఇత్యుత్ప్రేక్షావాక్యార్థః-కమల-తిర్యగ్విహితఃతిర్యగ్జంతుభిర్
 క్షేకాభిఃకృతోపిపాఠియఃవ రేణైవ రోపేయఃక్వచిన్నానువసంచార రహితే
 ప్రదేశేమక్షేకాభిరేవనియతఇత్యభిప్రాయేణప్రాయోగ్విహారం - అస్య

శంక్యచిరమస్త్వగ్గునావిశంకఃస్త్వత్వాశివరధ్యతరుచిం శశి
 రేఖయైవ | ౧౦౬ | సువణమాత్రేణజగద్గురాపకల్యా
 ణపాత్రేణచయద్భహీతుమ్ | అహంకియత్ప్రేయసితేధ
 రస్యతస్యావృతస్యాపిచ తారతమ్యమ్ | ౧౦౭ | మనోహ
 రాపాంగితవా ధరోయంక్షోద్యస్యమస్యే వటలం యదే
 షః | చిరాయతిర్యగ్విహితోపికృచ్ఛంప్రాయఃవరేణైవన
 రేణపేయః || ౧౦౮ || కమలకుట్టలచారుకుచాంకురైత్వ
 దధరోద్విజవాసఇతిస్ఫుటమ్ | అతిసితస్సతతామృతసేక
 తోభవతిరాగవిశేషవచయతః || ౧౦౯ || ద్విజచ్ఛదస్తైధర

త్ర,తిర్యగ్విహితోలజ్జయాసాచీ కృతోపివరేణ వరమాత్మనైవ పేయస్సర్వ
 ధాపాస్యామేవేత్యధః || ౧౦౮ || కమలేతి | ద్విజవాసోదంతవసనం, బ్యాహ్య
 ణవస్త్రంబ, అతిసితఃశర్కరామతిక్రాంతఃఅధరః || ౧౧౧ || శ్చిత్త్రేసితంభాగవ
 వాశర్కరాయాంసితాస్త్రయమిత్యమర శేష - సతతామృతసేకతః విధి
 నాసంతతంసుధాభిస్సీచ్యమానత్వాద్ధేతోః రాగవిశేషవద మనురాగాతిశ
 యాన్యజుఃకావతి-వృక్షమతఏవ శర్కరాతిశాయితదనుసుధాభిరపిసీవ్యతే
 వేత్తి-మువక్తవ్యమితిభావః-అన్యత్ప్రతిసితః ప్రథమమతి శుభ్రోద్విజవట
 స్సతతమృతసేతోజలక్షణాప్రాగవిశేషవచనాదుద్యాతిశయాత్
 యః || ౧౦౯ || ద్విజచ్ఛదఇతి | ద్విజచ్ఛదోదంతచ్ఛదఃవచనం త్రివిధయోయ

పుష్కరాక్షయే-అనేనతథ రేణ హరిణాకృష్టైః సహ రేణ బలాత్కారేణ
 హర్యంహతుకంశక్యంనవమమృతంసంఛాద్యసంగోవ్యధార్యతే అంతరే
 ధార్యతే ఇత్యర్థః-అస్యత్ర అనేనగరుడవక్షేణహరిణాఇంద్రియహతేన
 హర్యంహతుకంయోగ్యంనవంఅమృతంసంఛాద్యధార్యతే, పురాగరుత్తా
 మృతఘటంపక్షేణసంఛాద్యనినాయేత్తిక్రసిద్ధిః ॥ ౧౧౦ ॥ మసారేతి॥ మ
 సారఇంద్రసిలఃఅముష్యఅధరస్యభోక్తుఃపాతుః, ఆదాకంటకపాళిఃపుంక
 దక్షిః ప్రకాశతేతిత్వద్యతే ఇత్యర్థః॥నివేణోదు)మాంగే రోమాంచే
 క్షుద్రీకత్రోచకంటకఇతివైజయంతీ-తతశ్చమృష్టంస్వాదువస్తులభ్యతే, అస్య

ఇత్యసంశయంద్విజోపిసోయంగరుడఃపరంభవేత్ | అనే
 నసంఛాద్యయతోమృతం నవంహరేనహర్యంహరిణైవధా
 ర్యతే ॥ ౧౧౦ ॥ మసారసారాక్షితవాధరోష్ఠంఫలంవికం
 కేవనసదు)మస్య | ప్రకాశ్యతేకంటకపాళిరాదాతతశ్చమృ
 ష్టంయదముష్యభోక్తుః ॥ ౧౧౧ ॥ ద్రాక్షేవసాక్షాదధర
 ప్రవాయంనాసత్యవాణీప్రవణోయతోహమ్ | తాపాపనో
 దాయగదావలంబీముదాతదాస్వాదనసాదరోస్త్రి ॥౧౧౨॥
 కథంసుసామ్యంద్విజగహీతేనబింబీఫలనాస్తుతవాధరస్య |
 ద్విజప్రధానాశుచయోధరేతుప్రవతేయం త్యైవరుచింస్వ

త్రఅముష్యపనసఫలస్యభోక్తుఃఆదాకంటకానాం ఫలావయవవికేషాణాం
 పాళిఃపక్షిఃప్రకాశతేనృగ్గోచరీభవతీత్యర్థః - తతశ్చమృష్టంవస్తులభ్య
 తే॥౧౧౧॥ ద్రాక్షేతి॥నాసత్యవాణీసత్యవాక్యంఆశ్వినేయవచనంచ, గదావ
 లంబీగదాధరఃరోగీచ॥౧౧౨॥కథంద్విజగహీతేన బ్రాహ్మణనిండ్యే
 న-కొకాతకీబింబఫలంమద్యశూంసనమంస్త్రుకమితిఘృతకొకాతకీబింబఫల
 యోధరర్కశాస్త్రునిషేధాత్, అధరేతుశుచయః శుభాఃద్విజప్రధానాః
 ప్రధానవంతాస్త్వకీయాంరుచింకాంతింప్రవతేయంతిదంతకాంతిరధ
 రేప్రసరతీతిభావః- అస్యత్ర శుచయఃపవిత్రాఃద్విజప్రధానాః బ్రాహ్మ
 ణోత్తమాస్త్వకీయాంరుచింబిలాశుచప్రవర్తయంతి అభివంశతీత్యర్థః-ప్ర

ధానశబ్దస్యబ్రువీం గత్వంసవర్ణితం ప్రవమనిరాగే సుకృతప్రధానశబ్దత్వం |
 ౧౦౩ || సవిద్యత ఇతి | వృత్త్యావిద్యోహాణ వ్యాఖ్యాననెతియావత అధరశబ్ద
 మంబిలధరశబ్దస్యైవ నిఖలజానీధారతేశావృతాదీనిలైస్సారాశ్చోష్ఠార
 సాధూమిః, అన్యత్ర సవనూతనఖండః కళరాని | స్వాత్మం దశ్యకలవతు
 ద్వికారమణి దోషయోరితివిశ్వః-తస్యైవ స్సారః || ౧౦౪ || విరుద్ధతేతి | అ
 సురాఅపిచ్యః అధర్మ ఇత్యాదావిరోధినా సఖిభావత్వదకళానాదిభావః-
 యథాహుః శతతాన్వద్యశ్యమభావశ్చ తదవ్యస్వంకదల్యతా | అప్రాకస్త్యంవి
 రోధశ్చ సఖిభావత్వప్రకీర్తితా ఇతి-ధరః ప్వాతః || ౧ || అహః ల్యధరవగ్న

కీయామ్ || ౧౦౩ || సవిద్యతేయత్రధరేతివృత్త్యా ప్రతీయ
 తేనోధరశబ్దమంబి | ప్రత్యక్షమేతంసవఖండసారరసా
 శ్చేయత్వంకమస్తుముగ్ధే || ౧౦౪ || విరుద్ధతాచాపియతోన
 జభా ప్రవాధరస్యైవ సాఘనాయమీయచేవవకళత్యమృ
 తస్యధారావిశ్వంభరాన్లు దఘురీధురీణాః || ౧౦౫ || బిం
 బాధరస్యైవదనారవింద మరండసంవాస వదంమదాఢ్యైర
 దాంశు కింజల్క-పరీతమేత మాదిత్సనేయస్తధుహృత్సగృ
 ఙ్గః || ౧౦౬ || తవాధరః పల్లవ ఎవచాలె రసాలపాల
 స్యర సాలపాంగినిచేత్క-థం వాపరపుష్ట ఎవసదాతదా

తా ఇత్యమరః - తద్విరోధీణం ద్రః అధరః ఘనాఘనశబ్దం ద్రః వాషిక మె
 ఘశ్చేతివ్యజ్యతే || ౧ || శ్రేణూతుకమత్రేభవాషిక కాణ్డాఘనా ఘనా ఇత్య
 మరః-యద్యస్తా త్కారణా దేవఅధరఃవిశ్వంభరస్యకృష్ణస్య అన్లుదఘురీసం
 తోషాతి శయఃతద్ధురీణాస్సంతోషాతిశయసంపాదకా ఇత్యర్థః- అమృత
 స్యసుధాయఃధారాఃవషకతి అన్యత్ర ఎవశబ్దం ద్రః విశ్వంభరాయాఘా
 మెరాన్లుదసంపాంకాః-అమృతస్యాదీకస్యధారాఃవషకతి || ౧౦౫ || బింబా
 ధర ఇతి || వదనస్యారవిందశ్చేత మకరం దేవభవితక్యమితిభావః - మధు
 హృద్భృంగఃకృష్ణశ్చేనశ్చేణ ఇతి || ౧ || తృష్ణేస్పృహాపిపాసేద్వే ఇత్యమరః |
 ౧౦౬ || తవేతి || పరపుష్టఃకోకిలః పరేణం దేనపుష్టఃకృష్ణశ్చ కోకిలస్య

చూతాంకురభక్షణంప్రసీదం- అతవవః||మూతాం కురాస్వాదకమాయ
 కంఠఃపుంపోకిలాయంమధుకంచీకూజెతికుమారసంభవే| ౧౧౬||నితాం
 తెతినితాంతశుద్ధానామతిశుభా)దాంద్విజానాం దనానాంవాసోచస్త్రం
 అతివవిత్తబ్రాహ్మణనివాసశ్చ-త త్తస్మాత్కారణాదిహ-అమృతంయజ్ఞశ్చ
 మాన్నంచస్యాత్|| ౧ ||అమృతంయజ్ఞశ్చేషేస్యాదితివిశ్వః - పురుషోత్తమః
 నిర్వాణహేతోఃసుభార్యంకృతేష్టిఃకృతాభిలాషఃతదమృతంకాంక్షతి - అ
 న్యత్రనిర్వాణహేతోమోక్షార్థంకృతేష్టిఃకృతయాగః పురుషోత్తమః
 సత్పురుషోపితన్యజ్ఞశ్చేషాన్నంకాంక్షతి||*||యాచయెచ్చిత్రియస్యాన్నం
 తదభావెజలంపిబేదితిశాస్త్రదితిభావః || ౧౧౮ || స్వతఃఇతి || అమృతస్యం

ప్వాదనసాదరస్స్యాత్ || ౧౧౬ || నితాంతశుద్ధస్య జవాన
 ఎవస్తవాధరోష్ఠస్తవిహామృతంస్యాత్|కాంక్షత్యతస్తత్పు
 రుషోత్తమోపినిర్వాణహేతోస్సతతంకృతేష్టిః|| ౧౧౮ ||
 స్వతోమృతస్యంద్యపియాచతెతేధరంవిధుఃకిన్నతతోపికాం
 త్యమ్| తంసత్పతింపీణయసామనస్యప్రదంయదిస్యాత్సు
 రతాదరస్తే || ౧౧౯ || స్నేహస్యపాత్రంహ్యధరోజఙా
 నాంమాధుర్యమత్రభ్రమమాత్రమూలమ్| ఇతిద్వితీయా
 ధరమాధురీణతత్త్వానభిజ్ఞాఃప్రవంఠివిజ్ఞై || ౧౨౦ || ధ

దీమోక్షప్రదంసుధాప్రాప్తీచవిధుఃకృష్ణశ్చంద్రశ్చతేసురతాదరః సంకమే
 చ్చాస్యాద్యదితంసామనస్యప్రదంచిత్రాహ్లాదకరం సత్పతిం ప్రకస్తంపి
 యంపీణయ-అస్యత్రతేసురతాయాం దేవభూయోఆదరఃస్యాద్యదిసామన
 స్యం దేవభూయంతత్ప్రదంసత్పతింనక్షత్రేశంపీణయ || ౧౧౯ || స్నేహ
 స్యేతి|| స్నేహస్యాసురాగస్యపాత్రం-జఙానాంమాయామోహితానాం
 భ్రమమాత్రమూలం||*||ఆరోప్యాత్ప్రసందంవిషయేతద్భోగలాలిపోబా
 లః|హస్తస్థితంక్షురాగ్రమాక్షికమాక్షిప్యతేఢుముత్సహతఇత్యభియుక్తక
 చనాదితిభావః- తత్త్వానభిజ్ఞాదితి - అధరత్వానభిజ్ఞాఅతవవమూఢాఇత్య
 భవః || ౧౨౦ || ధయాసీతి || మోహిన్యజ్ఞైసుధాంధుమమృతకూపం|| ౧ ||

ప్రంస్యేవాంధుఃప్రసోహాపజ్యత్కమరః - మాధుర్యమితి - కూపాదకం
 ప్రత్యహముద్భృతంపదేవమధురంభవతి-అన్యథాసశ్యతీతిప్రసిద్ధం॥౧౨౧॥
 యదితి | పదంబధిత్సతేస్థాతుమిచ్ఛతి - త్కంకమకంఠాంధుః-కొవాప
 రాధః-స్వగృహవస్థానంనాపరాధాయెతిభావః-అన్యపదఇతి-అధరౌదం
 తజాసఇతివక్తు-చానఖవాసఇతిప్రసిద్ధ్యభావాదితిభావః ॥౧౨౨॥౧౨౩॥

ప్రియతమేతి | కుచావెవకొకొతయోస్సభాజనమానందనంతక్ర-కృతరుచి
 యాని మోహిన్యధరం సుధాంధుం హితం తవై వేద
 ముదారశీల | గృహీతవవానుదినంసత్యక్షేరసాహి మా
 ధుగ్యముపైతినాన్యః ॥ ౧౨౧ ॥ యద్దంతకాసోధరవష తె
 సశదఃపదంతత్ప్రవిధిత్సతేమే | కొవాపరాధోస్యనఖస్తువా
 ర్యఃపదంకుచేప్యస్వపదేవిధిత్సుః॥ ౧౨౨ ॥ ఇతిముహుస్తు
 వతాతవతావతానఖలుహానిరితిబు)వతామునా | సకృద
 చుంబికథంచనవంచనావచనసంచయమోచనచుంచునా ॥
 ౧౨౩॥ ప్రియతమాకుచకోకసభాజనేకృతరుచిఃకమలాప్త
 తమస్తతః | కరమచాలయదంబుజబాంధవంసవదితావ పి
 కించిదుదంచితౌ ॥ ౧౨౪ ॥ చాలేనవేత్సిపదయోగఽతి సౌ
 కుమార్యమూర్వోకరంహృదిచకుంభయుగంక)మేణ| ఓ
 ప్త్వాగజస్సకలమాక)మితుంతవాంగమత్యఘృమిచ్ఛతి హ
 రింశరణంభజేనూఽమ్ ॥ ౧౨౫ ॥ తెనైవతేసంప్రతిపార

రసుర క్షఃకమలాయాఅప్తతమఃకృష్ణః-అంబుజబాంధవం కమలసదృశంకరం
 హస్తమచాలయత్ తావపికుచావపికించిదుదంచితౌఉదచ్ఛనౌఅన్యత్రీకృ
 తరుచిః ప్రాప్తకాంతిఃకమలానానూప్తతమోరనిఃఅంబుజబాంధవంకమల
 హితంకరంకిరణంఅచాలయత్ తాచక్రవాకావపికించిదుదంచితౌఉద్గతౌ ॥
 ౧౨౪॥చాలేఇతి|నవేస్సినజానాసిగజకృతమనధఽమితిభావః- పదయోరితి-
 తవేతిశేషః-అన్యథాగజవద్దమసంనస్యాదితిభావఃఏవముత్తరత్రాపి-క్రమేణే
 తి-శ్చామనభిత్సున్యాయాదితిభావః-అత్యఘృంబహుమూల్యం- హరింసిం

హం||౧౨౫||తేనేవేతితేనేవగణానుప్రవేశేనేవ-తేసారకశ్యంప్రకస్తే-
 ప్రిణిప్రాణ్యంతరసమావేశాత్పారవశ్యంభవతి-యథాపికావదవతా
 ద్యావిష్టేఇతిభావః||౧౨౬||త్వదితి|కంఠుకాగ్రియోఃకూర్పాసాగ్రియోః
 యోగఃగ్రంథికృతస్యంయోగఃతన్తిషేణయదేశకాండంపేటీబ్వయస్యగ
 కొదండః-స్తరపవధీవరోమీనగాగ్రీహీకదాచిస్తీనతనుంప్రాప్తఃవెదోద్ధార
 ణాథంమత్యుయాపేణావతీణ ఇత్యథః - లౌల్యంజలవిహారతావ్య
 తచాంచల్యం-ఆసక్తిశ్చ||౧౨౭||నిర్వాణేతి|నిర్వాణహీతోమోక్షార్థంసు

వశ్యంవిదారయత్యైవహరిస్తదతౌ | నఖేనకుంభాయదితే
 సుఖంస్యాత్తదాహితంజ్ఞాస్యసిభాషితంమే || ౧౨౬ || త్వ
 త్కంఠుకాగ్రియగయోగమిషేకకాండబద్ధంకుచ ద్వయ
 మిదంస్తరధీవరస్య | పేటీయగంయదిహమీనతనుంకదా
 చిత్ప్రాప్తఃపురావ్యహహలౌల్యముపైమిబద్ధః || ౧౨౭ ||
 నిర్వాణహేతోభవదంగసీమ్నివిధిః ప్రతిస్థాప్యరతీశజే
 వమ్ | కుంభానిచిక్షేవసువణఃపూణౌక కుచచ్ఛలనాగమ
 పారగామీ || ౧౨౮ || అంతఃపురంరతిమిమా హృదయేశ
 యస్యకాషస్యగౌప్తమయికంచుకీనాస్తనాతే | దండౌత
 యోహీతకరౌభవతాంభుజౌమేనక్వాపిదండరహితః కి
 లకంచుకీప్యాత్ || ౧౨౯ || కథన్నుమూఢాఃకథయంతిసా
 మ్యంతైలేనబాలేకుచకుంభయోస్తై | షీప్రౌభవద్భూషణ

భార్గంచ-దెవతాప్రతిస్థావనెమోక్షస్తరణాదితిభావః - నిచిక్షేపేతి- దే
 వతాయతనెస్వర్గపూర్ణకుంభనిక్షేపఃపాంచరాత్రాద్యాగమప్రసిద్ధః ||
 ౧౨౮ || అంతఃపురమితి || మన్మథోహృదయేశయతిప్రసిద్ధిః - త
 త్సమీపేరతేరవ్యవహానమావశ్యకంఅంతఃపురతక్షణాథంవ కంచుకీభిర్భు
 వితవ్యమిత్యథః-కంచుకీనాసకూపాకసాసావిదల్లావహీతకరౌహీతసం
 పాదకౌదండహీనాత్కీన్నవిభేతీతిభావః - అన్యత్రహీతకరౌభృతక
 రా || ౧౨౯ || కథన్వతి || వజ్రహీరఃకులిశంచ - భూషణమేవేతి, అన్య

ధాఃమిమధఃమత్రోత్పత్తిత్యపరాధస్సాద్వితిభావః || ౧౩౦ || న్యధత్రతిః
 పద్మాప్తకరాభిమర్శఃసూర్యకిరణనంపరఃఃపారికరస్పర్శశ్చ || ౧౩౧ || తస్మి
 దంగతి || త్వదంగయాలావణ్యఝరీతజ్జిహ్వాభయాఅస్యవధూపృష్ఠ్యథా
 మితిభావః- నవార్యతేచేదిత్యాది-తయోఃకుంభయోర్నవరికరాప్రపార్యమ
 యాపురుషేణనవార్యతేచేత్త్వముబలెతివంచయిత్యా హరివ్యత్యేవెత్యర్థః
 ౧౩౨||యదితి||కంచుకంకర్ణార్పణంఅహీనిర్వృకంచభౌగినాస్సుఖినాస్సర్వ

మేవయత్రవజ్రిః ప్రతీపాచరణేవ్యశంకా || ౧౩౦ || న్య
 ధత్రవేధాహృదిభూషణాయకుచచ్ఛలంకొకయుగం తవే
 దమ్ | యద్యత్రపద్మాప్తకరాభిమర్శశ్శ్లిష్టంతదేదంమభ
 తాంప్రయాయాత్ || ౧౩౧ || త్వదంగలావణ్యఝరీజహీ
 షయాకరద్వయేనాపివిభిఃకుచచ్ఛలాత్ | న్యమజ్జయతుః-
 భయుగంకరేణమెనవార్యతేచేదబలేతివంచసే || ౧౩౨ ||
 యత్కుంచకంప్రాంచమపాస్యగౌరంద్రాగన్యమన్యంనవ
 మాదధాతే తద్భేగినోత్త్వతు-చయోనితాంతంకాని
 వృత్తిస్సృశేనమంతరేణ || ౧౩౩||లావణ్యసాగరతయా
 త్వయిమగ్నమూలేః ప్రాక్షైనకాత్మజగిరే శ్శిఖరాస్త
 నాతే | అద్యాభయాయతద ముష్యకరందదా మిసాహం
 హరిశ్శిరసిభేదవివోదినంమె || ౧౩౪ || చక్రీతికొకస్యమ
 మాపిశబ్దస్వస్వామిభావంప్రకటంవిధత్తే | కుచచ్ఛలంచ
 క్రయ్యుగంకరేణనిఃపిధసిస్సృష్టుమవీతిచిత్రమ్ || ౧౩౫ || ము

యోశ్చపునఃపునఃనవకంచుకధారణంభౌగిత్యసూచకమిత్యర్థః- స్పర్శనమా
 లింగనంవాలంచ || ౧౩౩ || లావణ్యసాగరతయాసౌందర్యాశ్చయిత్వేనఅస్య
 త్రోలవణస్యభావాలావణ్యంతదాత్మయస్సాగరభిమర్శమపదలోపీసమా
 సఃత త్వేన హేతునామేనకాత్మజగిరేమైకనాకస్యఇంద్రాద్భీతస్యత్యభయప్ర
 దాక్షైసమిశ్యాశంక్యాహ సాహమితి || ౧౩౩ || ౧౩౪ || చక్రీతి || న్య
 స్వామిభావముచిత్రశ్చక్రీవాకోప్యాత్తీతివ్యుత్పత్తేరితిభావః || ౧౩౫ ||

ముగ్ధాభిః | ఇహస్మిన్ముఖే గూఢంగిరీశత్వం పర్వతో త్తమత్వం యథా తంతు
 మయే వాపరుషితి చటాయమితి ప్రతిభావతి తంతు ప్రతితిస్తు విలంబితా-
 వం పర్వతకృతేకుచైపి - అతో గిరీశత్వస్య గూఢత్వమితి ధ్యేయం-అన్యత్ర గూ
 ఢంగిరీశత్వం || ౧౩౬ || గిరీశో గిరిశౌ మృదభి త్యమరః - అధః చంద్రం సఖాంకం
 చంద్రఖండంచ స్ఫుటయామితి - శిరస్యధః చంద్రధారణస్య శివచ్చిన్నత్వా
 దితి భావః || ౧౩౬ || రసాలనేతి || హృది మనః సాలసత్వం శృంగారరస
 పూణ్యత్వమిత్యర్థః-వీర్య-హృదయేశయత్వాన్నన్త్యధస్యేతి భావః-తస్య హృ
 దయస్య ఫలైఫలభూతేలనై హృదయస్య వృక్షత్వరూపణంగమ్యత ఇత్యైకదే
 శవివర్తిరూపకంకుచావాక్రిమితా ఆక్రిమివ్యతి-ప్రమేల్లుట్-సహినీరస

గ్ధకుచౌదుగ్ధకృతజిహ్వాకర సీస్తరస్తైతదముష్యభీత్యై |
 గూఢంగిరీశత్వమిహః ధః చంద్రం సఖేన దత్వా స్ఫుట
 యామి మూర్ధ్నిక || ౧౩౬ || రసాలసత్వం హృది వీర్యత
 స్య ఫలైకుచావాక్రిమితాస్తరస్తై | కరేణ మేకంటకవేష్టితౌ త
 దిమా విధేయా దధునై వముగ్ధ || ౧౩౭ || కృశానుభాజా
 హృదయేశయేన యోగః కిలాయంతవతాపహేతుః | దదా
 మిశీతం హృదయేశయం మే తేనై వనూనంతవనివృత్తిస్యా
 త || ౧౩౮ || సకించిదిచ్చామి సకృతు-చాఖ్యం స్పృశాని శై

హృదయా నాం వషి యసీ నాంకుచోస్తరః స్పృశతితి భావః-అన్యత్ర హృది
 వక్షునిరసాలస్య మాతస్య సత్వం సత్తాం వీర్యతస్య రసాలస్య ఫలైకుచాక్రిమి
 తాహారివ్యతి-తత్తత్తానైక రేణకంటకవేష్టితౌ సరోమాంచా విధేయా మదీ
 యకరస్పృశ్యేనరోమాంచః కుచయోస్సృద్దిత్యర్థః-అన్యత్ర కంటకైదుక్ర
 మాంగై ర్వేష్టితౌ తేవ్యాఫలరక్షణార్థమితి భావః || ౧౩౭ || కృశానుభా
 జైతి | కృశానుమగ్నింభజితి కృశానుభాక్ తేన దగ్ధనత్వార్థః-హృదయేశయేన
 స్తరేణ హృదయే వక్షునిశీతం కయం పాణిందదామి స్పృశామి త్యర్థః-శీతలం
 స్తరందదామి తిచవ్యత్వై - ఏకాచలస్య గౌవధః నస్య విసయోస్యాస్తీతి వి
 సయో విసీత ఇత్యర్థః - తస్య భావావిసయితా తాం అనభ్యే హయా అధిస్పృ

ఘోషాః ॥ ౧ ॥ ఇచ్ఛాకాంతోస్త్వహేహతృప్తిత్యుపరః - మతంగజాన్యంబినా
 యికలరాధారభత్యర్థః ॥ ౧౩౮ ॥ ౧౩౯ ॥ ౧౪౦ ॥ ౧౪౧ ॥ చాలెఇ
 తి ॥ పీతాంబరాశ్లేషకృష్ణాలింగనంపీతవస్త్రధారణంచ-అస్యపీతాంబరా
 శ్లేషస్యగుణానాకణాయ-గోప్యేగోపనయోగ్యోశోణికుచారుణిప్రాణ్యం
 గత్వాదెకవచ్ఛావః - ప్రియంహృద్యంలలచ్చంచలంచ నెత్రంవస్త్రం ॥
 ౧ ॥ నేత్రంవిలాచనైవక్రితభాసకః - తస్యానుబంధస్సంవకః - రుచేః
 కాంతేరుతక-షణః - సుకుమారతావస్త్రమూదకవంశైకృతం - సుఖం భూ
 యాంసిశ్రేయాంసిచ - ఎవమాదయోగుణాఇత్యర్థః - అన్యత్రప్రియ
 లంఘ్యుతస్యసాధ్యమ్ | ఎకాచలస్యగ్రహణేపితాద్యగస్త
 ప్రకస్తీకియతీద్వయోస్తు ॥ ౧౩౯ ॥ నాటయన్వినయితాం
 హారిరెవంచాటువాదపరిపాటిపటీయాన్ | అస్పృశతు-
 చయుగంసకథంచచ్చుంబనంచకృతమంకృతిరాధాత్ ॥ త
 తశ్చ ॥ ౧౪౦ ॥ నివేశ్యతప్తేశిశిరాంశుకల్పేఽనల్పేహ యా
 ప్రిగసమాంసమాయా | నీవీవిమోక్షాయవిమోక్ష దా
 యామతంగజాన్యంహారిరారాధ ॥ ౧౪౧ ॥ చాలేచెలమి
 దంజహీహీధవశంపీతాంబరాశ్లేషతఃప్రాజ్యంసాఖ్యమపే
 షీతంయదిగుణానాకణాయాస్యక్రమాత్ | గోప్యేశో
 ణికుచారుణిప్రియలలన్నేత్రానుబంధో రుచే రుతక-షణ
 స్సుకుమారతాకృత సుఖం శ్రేయాంసి భూయాంసిచ ॥

స్య లలచ్చంచలంయన్నైత్రం చతుస్తస్య సంబంధః - ప్రియద్యగ్గోచర
 త్యమిత్యిర్థః - రుచేసురాగస్యాత్క-షణస్సుకుమారతాశోభన కుమారవ
 త్రా-త్వశీలాగుణవచనస్యేతిపుంవద్భావః - సత్కాజాతివ్యతిరిక్తాశ్చగుణ
 సచనాఇతిసంప్రదాయః - యదాప్రథమంస్త్రోత్సవంస్త్రాద్యవివక్షయాను
 టమాకస్యభావః - సుకుమారతేతితసిల్ ప్రత్యయంవిధాయానంతరంస్త్రోత్వ
 వివక్షేతిధ్యయం - తత్కృతంసుఖం భూయాంసిశ్రేయాంసిచగుణాఇత్య
 గః ॥ ౧౪౧ ॥ ౧ ॥ ధవదితిప్రత్యయంవిశ్వాసమాతినుష్వసంకొచితం వస్త్రంప్ర

పౌర్యదశానెమమవిశ్వాసస్సౌఖ్యవస్యథానెతిభావః || ౧౪౩ || అచ్ఛాదయి
 య్యామితి || అహమాశయాఅనురాగేణతెనితంబమాచ్ఛాదయియ్యామివీత
 త్కండుకూలం కుత్సితదుకూలంత్యజ దుకూలత్యక్తైస్సర్వమఃనితంబం శ
 స్పృహమాలోకయియ్యామిత్యథః. అన్యత్రాహమాశయాదికాతెనితంబ
 మాచ్ఛాదయియ్యామివీతత్కండుకూలంత్యజైత్యపివ్య జ్యతెదుకూలం పతి
 త్యజ్యదిగ్రూపాంబరధారణమయుక్తమిత్యాశంకాయామాహదిగంబరత్వ

౧౪౨ || భవద్దుకూలాంతరవనలీనంమనోమమాన్యత్రానద్య
 శ్యతేయత్ | తదవయోదంయదివావిముచ్యతేమం మమ
 ప్రత్యయమాతసుష్వ || ౧౪౩ || అచ్ఛాదయియ్యాన్యహ
 మాశయాతెనితంబమేత త్యజకిండుకూలమ్ | దిగంబరస్యం
 కిమవాప్యముగ్ధశివంజగత్పూజ్యతమంనవెత్సి || ౧౪౪ || రం
 భాప్రకాండాద్విరదస్యశుండాదండాదపిశ్రీనిలయేత్పదూ
 రౌ | తిరస్క్రియామాదధతోంశుకస్యపరిగ్రహః కిన్న
 శుభావిభాతి || ౧౪౫ || ఇతీరయిత్యాస్పృశతీవనీవీహ
 రౌన్యరుంధేవచసాతదాసీత్ | అనధభూమ్నఃపదము
 త్తరస్యరంధ్రంతడాగస్యయథాతిసూక్ష్మమ్ || ౧౪౬ || దు
 కూలమాకషకతినిర్విశంకంహరౌవిముగ్ధాశరణంకమేతు |
 వధానతస్యాఃకటకంపరింమెశితస్యనాపేక్షణమాచీతి ||
 ౧౪౭ || దృఢంజఘానేవకటాక్షుదాక్షైస్కృదిన్యధతైవవి
 రోధభారమ్ | తథాప్యసాముంచతుభీతపత్కిం మాయీ

మవాప్యజగత్పూజ్యతమంశివంనవెత్సి నప్రకసిదిగంబరధారణేత వాపిజగ
 త్పూజ్యతాస్యాదితిభావః || ౧౪౪ || రంభేతి || తిరస్క్రియాంపరిభవమా
 ఛాదనంచ || ౧౪౫ || ఇతీతి || స్పృశతీవవిలాసేనస్పృశకానంనాటయితీసతీత్య
 థః - అనధభూమ్న ఇతి - నీవీమోక్షవిషయకబలాత్కారస్యేత్యథః -
 అస్యానధకత్వంచపేయసీకత్వకానిష్ఠత్వాభినయాదౌపచారికం - ప
 దమితి - ధూతకయాచకస్యలుబప్రభువిషయకపాధమిక మృదుత్వోక్తి

జదితిభావః || ౧౪౬||౧౪౭||౧౪౮ || అపీతి || బలినిగ్రహణేనబలవన్నిగ్ర
హణేనబలైశ్చక్రీవతిన్వరిభవేనచఅంబరమాకోశంఽస్త్రంచక్రియా
ముసాయం||ని||ఉ సాయఃకమఁచెష్టాచవికిత్సాచనవక్రియా ఇత్యమరః -
వ్యసయత్ అపజహకర || ౧౪౯|| ౧౫౦ || అథేతి|| అనంబరాలంబితస్త్ర
రహితంభూభృద్భూవౌరాజపుత్ర్యాఃవర్వతభూమేశ్చనితంబంసాసుంస్త్రీ

సమస్తాశయవృత్తిసాక్షీ || ౧౪౮ || అఽపురాబలినిగ్రహ
ణేనమెకృతవతోంబరమాక్రమితుంక్రియామ్ | సవదికిన్వ
బలెనతదాక్రమెబలమితివ్యసయద్ధరిరంబరమ్ || ౧౪౯|| పు
నజిఁఘృక్షోవసనంప్రియాయాం మాయాబలెనచమ దృ
శ్యమాధాత్ | యోగేదురూహంకవటంయదస్యతతఃప
సిద్ధోజనియోగమాయా || ౧౫౦ || అఽక్షైవపస్పృశక నితంబ
బింబమనంబరాలంబిహరిఃప్రియాయాః | భూభృద్భవఃకి
న్నునితంబమస్యాస్పృశేన్ననీలామృతదస్సలౌల్యః||౧౫౧||
అవిషయోవచసాంసురతక్రమస్తుజనుయఃప్రవచాలతమేక
కః| అవిధృతాంగతయాసవిధేవసకకుసుమసాయకవీవ స
బుధ్యతే || ౧౫౨ || నిదద్రతుస్తావథకెళిలాలసౌ చిరాయ
భూత్వాబహుళశ్రీమాలసౌ|సశింజిసీబంధమపి స్వధన్వన
శ్చకారమారశ్శీథిలంవృథుశ్రీమః || ౧౫౩ || కృకవాకురు
తంనిశమ్యతారందయితేస్వస్వచిబుధ్యతేస్త్రరాధా | ము
ఖోవివిధస్తుతిప్రపంచైస్సహసాబౌధకర ప్రజోవ్యూహా
గాత్ ||౧౫౪||గ||ఉవగమ్యచవై తాళికనికరస్త్రామిదమవా

కటివశ్చాచ్ఛాగంఽచఅమృతదోజలదఃమోక్షప్రదశ్చసలౌల్యశ్చంచలఃసాసు
రాగశ్చపరవ్రతనితంబంమెఘస్పృశశ్రీవేతిభావః || ౧౫౧||అవిషయఇతి ||
వచసామవిషయః గ్రామ్యధమఁతయావక్త్రమశక్యఇత్యధః- అవిధృతాం
గతయాఅనంగతయా ||౧౫౧||౧౫౩ || కృకవాకురుతమితి || ౧ || కృకవాకు
స్తామ్రీమాడఃకుక్కు-టశ్చరణాయుధఇత్యమరః - స్వస్వచినుమైసతి|| ౧|| స్వ

వృక్షయాశుర్నిద్రాశ్రుతిత్యమరః॥౧౫౪॥౧౫౫॥ ఉత్తిష్ఠేతి రాధాయా
దయితః రాధయావశీకృతఇత్యర్థః. అసౌవిధుఃకృష్ణఃపరస్యాంస్త్ర్యంత
రెరుచియను రాగమాజ్ఞుత్పరిత్యక్తవానిత్యర్థః. యుబ్ధఃకుపితఃఅలివృజః స
భీసంఘః. కమలాశయంరుక్మిణీమనఃభేత్తుమస్యధాకతుఃప్రయతతెవ్రీయ
త్నంకరోతి-వ్యంగ్యార్థఃస్తు - రాధాయావిశాఖాయాదయితఃఅసౌవిధు

దీతీ॥ ౧౫౫ ॥ ఉత్తిష్ఠాఖిలలోకపాలనకలానిష్ఠాతకృష్ణా
ధునాదత్తామోదముదస్యసర్వజగతాం భద్రాయనిద్రాయ
సమ్ | రాధాయాదయితోరుచింవిధురసావ్యాప్తరస్యా
మితియుబ్ధాయంకమలాశయంప్రయతతేభేత్తుంకిలాళివృజః॥
౧౫౬ ॥ ౫ ॥ భగవానభివ్యంజితాథాణంతరంవై తాళికవ
చనమాకణయన్మైవసత్వరమవబుధ్యరుక్మిణీరోషసంభా
వనయావిదారితహృదయతయాకేళినికెతనాన్నిరగాత్ ॥
౧౫౭ ॥ తదానీమవ॥వ ॥ రాధావశీకృతంశౌరింవినివెద్య
విదృశామ్ | ఆశయఃకలయామాసుఃకలుషాం పరుషామ
పితధాహి॥౧౫౮॥ముగ్ధేప్రాజ్ఞహీషీమసప్తసువరాస్వా
దీయమానాసువాసంప్రాప్తాస్వయుతాధికాసులలనాస్వ
న్యాసుమాన్యాసువా|జాతాత్వంమధువైరిణోనిరవధిప్రేమ
ప్రవాహకృద్దంతస్యాస్సంప్రీతిచాధికాతవహారేరారాధి
కారాధికా॥తతఃఖలు॥౧౫౯॥మానంప్రీతిచ్ఛపటుచాటు
వచఃప్రపంచైమాభూఃప్రతాతీతమనాదయతస్యతస్య|

శ్చంద్రః. ఇందోర్విశాఖాయామనురాగాతిశయః॥౧౬॥ యదివిశాఖేశశాంక
లెఖామనువతేతిఇతిశాకుంతలెపిసిద్ధిః. పరస్యాంపశ్చిమదిశిరుచింకాంతి
మాజ్ఞ్యత్. అస్తమితఇతియావత్. ఇతియుబ్ధఃప్రభాతంసంజాతమిత్యుద్బుధ
ఇత్యర్థః. ఆలివృజోభృంగసంఘః. కమలాశయంపద్మాభ్యంతరంభేత్తుం వ
త్ప్రొద్ధాటనెనాంతఃప్రవెష్టుమిత్యర్థః. ప్రయతతెవ్రీభాతంజాతమిత్య
రః. అతః ఉత్తిష్ఠేత్యన్వయః॥౧౬౯॥మానమితిసకృష్ణఃవిభేయశ్చేత్త్వదధిస

స్వాస్యచ్యేదిత్యథః-విదగ్ధవిధయైవచాతుర్యేజైవచాతుర్యం వినాసమాయా
 వీతవవశ్యానస్యాదతోస్తద్వచనంశ్వణ్యేత్యథః||౧౬౦||ఎవమితి|| ఉపజస్తా
 భేదంనీతా||ని||భేదోపజాపాపువధేత్యమర్ః-అనూనమననామధికచింతా
 కులాం||౫౭||౫౮||౫౯||౬౦||౬౧||౬౨||౬౩||కుక్కుఢేతి||ఉద్భా
 వ్యవర్యాలోచ్య-అప్రతిమస్యాపిమదీయ కుచద్యయస్యవరావతకుంభరూ

వక్త్రాంబుజంచలలితంవలితంవిధేహిముగ్ధవిదగ్ధవిధయైవ
 సచేవ్విధేయః||౧౬౦||X||ఏవమాదిభీస్సభీజన భాషితైరు
 వజస్తావిదభజానివ్యాజ హృదయాపివిరచిత కుం కు
 మాంX రాగవిరాగాతాంబూలరసవిరసాసముజ్జితకుసుమ
 మాల్యలౌల్యాఅవ్యంజితాంజనరంజనావిముక్తముక్తాహా
 రాముక్తాహారాచ భూత్వా కేవల మవనితల మధి శ
 యానాచమానమానటయత్|| ప || అత్రాంతరేయదుప
 తిఃప్రతిపన్నమానామెనామనూనమననామను నేతుకామః |
 ఆసేదివాస్సదనమాశువిదభజాయాజాయా మజాయత
 కృశాంవివశోపివీక్య || ౧౬౨ || X || ఉపసృత్యచప్రాణ
 వీయామిదమవాదీత్ || ౧౬౩ || కుక్కుఢాసికిన్ను దయితే
 కుచకుంభసావ్యముద్భావ్యజంభరిపుకుంజరకుంభయుక్తై |
 భిత్వాత దేవకుచయోరచయామిహారమాతైన మాక్తికగ
 ణేనమమప్రసీద || ౧౬౪ || ప్రాణప్రియేకిమివవస్తు తవా
 స్త్వపేక్ష్యమీద్యజ్జనఃశిలుషతాయదలాభతస్తై | లోలాసి
 బాలవిధయావిధుఖల నెచేదాపాదయామిచరణాంబుజస

వంసదృశవస్తవంతరమస్తీతిపర్యాలోచ్యకుప్యసిమిత్యథః-భిత్వేతి||౧౬౩||క
 రీంద్రజీమూతవరాహ శంఖమత్స్యహీశుక్త్యుద్భవవెణుజాని | ముక్తా
 ఫలానివ్రధితానిలొకే తేషాంహీశుక్త్యుద్భవమేవ భూరీతి||కరికుంభయో
 ముక్తాయోనిత్వదర్శనాదితిభావః-బాలవిధయాబాలవత్ విధుఖలనెచం
 ద్రేణసాకంఖలనేకృష్టేనసాకంక్రీడనేచ || ౧౬౪ || ౧౬౫ || కిమితి || ఉప

నీతమానీతంపష పారిజాతోమనునేతికలుషితాసంజాతకలుసాఅసికింకలు
షశబ్దాధమకధమివచనః-సురూపకరనిజితపల్లవఇతి- త్యక్త-ర నిజిత
తపల్లవప్యాశ్చర్యసంపాదకత్వాభావాత్తదానయనే ఉపేక్షాకృతాస్స
హణీయశ్చైదిదానీమానయిష్యామిత్యర్థః || ౧౬౬ || ప్రిణాదపీతి || ధ
మ్యూకంధమాకదనపేతాం-ధర్మవత్సర్థన్యాయాదనపేత ఇతియత్ప్ర)త్య

క్రమేనమ్ || ౧౬౫ || కింపారిజాతముపనీతమవెత్యసత్య
భామాకృతేకలుషితాసిమమైషనేతి | కల్పదు)మంసపదిన
ద్వనయామికింతుసోయంసురూపకరనిజిత పల్లవసై ||
౧౬౬ || ప్రిణాదపీతి)యతమామతిలంఘ్య ధమ్యూకం
త్వామన్యసభు)విరుచినుకమచెత్ప్ర)మాదాత్ | ధ)జ్యత్క-
శంకవదనద్విజ రాట్ప)సాదమున్నుచ్యతేకథమివాహ మఘా
చ్యుతస్సాస్యమ్ || ౧౬౭ || ప్రి)ణప్రియాఋతుమతీనసనూ
గమాహంకతిసో)నికాఇతివిలీనవిలాసజాలః | ఖెదంప్ర)వ
ద్యస్యదయస్యవినోదమాత్ర)మాసాదయంసహకయాపివి
ధయయాతే || ౧౬౮ || మంజీరమంజుతరశింశితరంజితం
తేపాదాంబుజంపి)యతమేకలయామి మూర్ధ్నాః | ఆధే
హిముగ్ధమధురంవదనేందుబింబమేకాంత కాంత)మమిత
స్మితచంది)కాభిః || ౧౬౯ || గ)పవంసకపటశవధవరంవర
యాప్ర)శంసయావినయాభినయెనచ ప్రేయసీమనునీయసో
న్నమనముత్సంగసంగినీమాధాయపాంసునిరసనేపశిర)రు
హనహనెనకంథాశ్లేషేణకపోలపరిచుంబనేనచప్ర)మోద
మాపాద్యయదునందనఃకమపివచసామవిషయం హర్షచుభ
జత || ౧౭౦ || వ || ఇత్థంమానుపలీలయాకలయితేసర్వావసీం
పావనీంకల్యాణైకనికెతనాయజగదానంచాదికందాయతే |
దేవాయస్సప్ర)వాయామిసర్వభువనం గోపాయగోపాయ

యః అన్యసుభ్రువిస్త్ర్యంతరెవరదారెషుచెతివ్యజ్యతే-వదనద్విజరాట్ప)సా
దంముఖచంద్రప్రసన్నతాం-ఉన్నుచ్య-అఘాద్దుఃఖాత్ప)సాచ్యైతివ్యజ్యతే |
ని || అంపూదుఃఖివ్యసనేవ్యఘమిత్యమరః- కథంచ్యుతస్సాస్యంతవప్ర)
సాచాభావెమమదుఃఖినివృ)త్తిఃకుతస్సాస్యదిత్యర్థః - ప్రమాదాత్కరదా
రాసురక్తస్యద్విజౌత్తమానుగ)హమంతరేణపాపనివృ)త్తిఃకథంస్యాదితివ్య

జ్యోతిఃగీర్తిః॥౧౬౮॥౧౬౯॥౧౭౦॥౧౭౧॥౧౭౨॥ఏవంలాకొత్తరప్రబం
 ధంనిర్తాయః॥యత్కరోషీయదశ్చానియజ్జుహోషీదదానియత్ - యత్త
 వస్యసికౌంతే యత్కురువ్వమదవకణమితీభగవద్వచనమనుసందధానః
 శ్వేత్రంథంవ్యంగ్యమర్వాదయా పరమేశ్వరాయసమర్పయతి॥మమేదమితి ॥
 నవకాలిదాసకవితాం బుధైరసావువరిష్టవాయవిహితా మయాతరిః ।

అవలంబ్యచేదయమిమాంవిగాహ్యతేకిమలభ్యమత్రగుణరత్నమస్తువః ॥
 తేలక్షీపితముపేనవామ్యతరురీకల్పాయకల్పాయుతమ్ ॥
 ౧౭౧॥తస్యైవిదగ్భసుద్యశేజగదంబికాయై గోపాలకాయ
 చజగజ్జనకాయతస్యైకల్యాణజాతమతిచేలమనల్పకాలమా
 శాస్త్రహేనహితతోధికమథకయామః॥౧౭౨॥మమేదంమె
 దిన్యాముదితమమృతాసారసరసంసగంభీరంజానీతకృణ్వర
 సికాగ్రేసరణితికృతానంతాచింతాకథమివమయాహంత
 జనకేదయాశౌసర్వజ్ఞైసతిభవతినిమకృత్సరతరే ॥ ౧౭౩ ॥

యస్మిన్సంకరదారసౌరభజరీజ్యంభతకటాక్షచ్ఛటా
 పాతాకికల్పలతావితానసుషనాగుంభప్రియం
 భావుకాః । తస్యాసౌనవకాలిదాస
 విదుషష్టసోపికావ్యామృతేచంపూ
 నామనిధీమతాంకృత
 సముల్లాసావీలాసో
 గవత్ ॥

కాలిదాసస్యనవ్యస్వకావ్యవ్యాఖ్యాంయధామతికాశైస్త్రివివ
 తుంచెత్ప్రభవేదింబుశేఖరిః ॥

ఇతిశ్రీపదవాక్యప్రమాణపారావారపారీణశ్రీ)
 మహోపాధ్యాయపక్షధగయల్లయార్య
 భ్రాతృతనయెనాకల్యూమారిణా
 విరచితాయాంభాగవతచంపూవ్యా
 ఖ్యాయాంరత్నావళీసమాఖ్యా
 యాంషష్ఠీవిలాస
 స్సమాప్తః-

